

3-82.

პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!

კომუნისტური
პარტია

პროლეტარული მედიცინა

საქართველოს პროლეტარულ მუშაკლთა ასოციაციის
სოციალ-დემოკრატიული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური

და

მხატვრულ-ლიტერატურული

ორგანო

№ 4

აპრილი

1930

ფელიწადი მემთხე

სახელმწიფო გამომცემლობა

ქართული
ლიბრარიონი

ივანე აბაშიძის სახელობა

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის
სახელობა ივანე აბაშიძის
სახელობა

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის

სახელობა

ს. ს. შ. ს. პოლიგრაფტრესტის პირ-
ველი სტამბა. პლესანოვის პროსპექ-
ტი № 91. მთავარი ტიპი № 774. შე-
დევისი № 1126. ტირაჟი 2.000.

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის
სახელობა

სახელობა

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის სახელობა

მოსე გვასალია

ჩ ა მ ქ რ ა ლ ი კ ე რ ა

მ ა ნ ქ ა ნ ე ბ ი

გარეუბანი იღვიძებს. ლამენათევარი ფარნები თვალებს ხუჭვენ. ქალაქის ნაპირთან მთვლემარე სერები ფხიზლდებიან. საღვთო გაჩნდება თეთრი ღრუბელი და აყუდებული მთების კალთებზე რძესავით გადმოიღვრება. ახლადწამომდგარი მეეტლეები დედას იგინებინ და ქვაფენილზე გაფრენილი ფლოქვები ციციანათელებივით ანათებენ. გალავნის იქით გაბმით ზმუის ქარხანა, მდინარის გამოღმა მეზობლები აძლევენ ბანს, და ეს ხმაური იკარგება შორეული ხეების იქით, სოფლის უდაბური ტყის ნაპირებთან; დგანან ქუჩებში ყინვისაგან გათოშილი ბოძები, და ზამთრის ქარი გულსაკლავად ტირის ორსართულიანი სილისფერი შენობის რკინის გალავანთან. ელექტრობის ზარის ხმაურზე დერეფნის მოსახვევთან სილისფერი შენობის დიდი და თეთრი დარბაზები იღვიძებენ. აგერ კუთხესთან სულის მოუთქმელად ახველებს ერთი, იცინის, იცინის ვიღაც და მეზობელიც უნდა აცინოს.

— ადე...ქ...ით!..

— ადექი, ამხანაგო ვანკა!..

— აჰა, ვერა, ხედავ, ვლგები!...

ვანკა ზის თავის ლოგინთან, ნამძინარევი დაბეჭილი თვალებით და უღარდელად ამთქნარებს.

— არ მიძინია! სულ არ მიძინია! განა შემიძლია ავდგე?!

— მაგრამ როდესაც კედლის საათი შვიდჯერ დარეკავს, იმ სილისფერი ორსართულიანი შენობის კიბეზე ჩამოიშლებიან ლურჯხალათიანები, და ვანკაც მოდის მათ შორის, მაშუთით გაპრიალბულ შარვლით, ხელში კანაფის ბურბუშელას ახვევს და მოაქვს სიციცხლით სავსე, მხიარული სახე. კიბის ფილაქანზე სიცილი და გახარება იღვრება.

ცივა ქუჩაში. ჩამოთოვლილი ხეები მდუმარებით დგანან, მოფარფარებენ თოვლის თეთრი ფიფქები, დამშუული ბელურები ქვაფენილებზე ეძებენ საკენკს და როდესაც ლურჯხალათიანები ამ ქუჩის ასფალტზე გამოივლიან, შიშით გულგახეთქილნი სახლების სახურავს მიაფრინდებიან.

სილისფერი შენობის გვერდით, მეორე ეზოში, გამურული სახლებია. აქ სახელოსნოა და დაზგები ურიცხვი, ერთიმეორის გვერდით ჩამწყრივებულნი იციდნან. სახელოსნოში: მძიმე ნახერხები, ცივი ლითონი, ფოლადის ბურბუშელა და დიდი-პატარა ბორბლები, ფართე და გრძელი ღვედები, გაცივებული მანქანები და ორთქლის ჩაქუჩები; დაზგებზე — ფოლადის საკრელი ხერხები და კბილუნები, გაჩარხული გასალაშინებელი სპილენძის ზოდები, თუჯის ღერძები და ყველაფერზე მელნის სიშავე; უზარმაზარი ფანჯრები, დასერილი ხის ჩარჩოებით და გამურული უსინათლო მინა; სდუმან მანქანები, და გაცივებულან ქურები, გარშემო მყუდროება გულჩახვეული, მოსაწყენი...

ლურჯხალათიანები იმ ვიწრო ბინძურ ადგილებს გადმოლახავენ, ნელა გაიღება სახელოსნოს ალაყაფის კარები, მარტოობა მიესალმება ახლადმოსულებს, და იღვიძებენ მანქანები და დაზგები.

ტრიალებს ბორბალი ჯერ ნელა, შემდეგ თავბრუდამხვეველად, შრიალებენ ღვედები გამუდმებით, და სისინებენ: ღერძები, ქვაბები, ორთქლსადენები, დგუმები. აგერ, ეს დაზგა დგას თავისთვის და იკოხნის, წინ დაუდვია თუჯის ფიცარი, ფოლადის ენით ლოკავს და რანდავს, ცვივა ლითონის ნაფოტები და ნამსხვრევები; აგერ, ეს მანქანა, თითქოს ქერამდე აზიდული, უცნაურ ენაზე ბორგავს, გრიალებს, უჩინარ სადენებით ჟონავს მაზუთი და აბოლებენ ცამდე აწვდილი მილები, ღრუბლის ატმოსფეროს. სადღაც გუგუნებს ლუმელი, აღნობენ ზოდებს, და კოქსი იწვის, როგორც მაშხალა.

ვანკა დგას დაზგასთან. იშლებიან კუნთები და იკუმშებიან, ხელზე ედება შავი ლაქები. ის დგას დაზგასთან ორად მოხრილი და დაკვირებით ზომავს ლითონს:

— აშხანავო! ეს უნდა გაქლიბო ჯერ პირდაპირ...

— ვიცი, ოსტატო!

და ვანკა ისევ ზომავს ლითონს, ოსტატი ორივეს მისჩერებია. მას სიხარულით უღიმის სახე და მანქანებთან ლილინებს იგი.

დიკ-დაკა. დაკა! დაგ. დაგა. დაგა! გრიალებენ მანქანები, ღერძები, ბორბლები, ორთქლის ჩაქუჩები; დატანტალბენ პაწაწა რო-

ნოდები და დაათრევენ ზურგით სიმძიმეს, წივიან, სტვენენ რგვალი ხერხები, ექვსედა სიმაღლის ხერხები; ჯაჭვით შებოქილი ფიჭვის ხეები აპყავთ გილიოტინაზე, და თოვლის ფიფქებივით ცვივა ნახერხი. დაჩეხილი თეთრი ფიცრები მიაქვთ უკანვე. შიდაწვის ძრავი ოხრავს, კაკუნობს, თითქოს იმხვრევა რაღაც მყარი და მტკიცე. დრო მიდის ნელა, ზუსტად გათანგული, ნაანგარიშევი. საყვირები იძახიან მანქანებიდან, და მანქანებზე ხალისით იღვრება თბილი და მსუყე ოფლი. კედლებზე ნახატები და ნახაზები: ბორბალს ვილაც საბრალოსათვის თავი გაუწყლეთია, სახეზე ღვარივით ჩამოსდის სისხლი, ქვეშ წარწერა „უფროთხილით“.

მეორე ადგილას: მბრუნავ კბილებს შუაზე გაუწყვეტია ერთი, მიცვალებულს, საშინლად დაღმეჭია სახე, გარშემო მუშები ეხვევიან, ფეხქვეშ სისხლის ტბა. სურათი უწარწეროა.

ნახაზები: მანქანების, ჩაქურების, ძრავების, დაზგების და ოთქლის ცილინდრების ზევით: მინის სახურავი და ქვარტლი. ქვემოთ: მაზუთის სინოტივე და შრომა. აღარ არის ლურჯი ცა, მოლის უღვევი მინდვრები.

მუშაობენ ლურჯხალათიანები. მოხრილად დგანან ისინი და ლითონს ხრავენ, გულზე არც სევდა, არც ნალველი. გული — სუფთა, ვით სარკე, და ზღვა სიხარულით აღიდებული. დგანან ოსტატები: შავხალათიანები, ტყავისხალათიანები. სიშავით გამურულია მათი სახე და როდესაც იცინიან, თვალში გეცემა თეთრი კბილები.

ხანდახან ოსტატებს იტაცებს ფიქრები: გვერდით — დაზგები, ჯარისკაცებივით ჩამწყრივებულნი. შრომა, სწავლა, დაკვეთა, სიმარჯვე და სიხარული წინ — დაზგები... ყველგან დაზგები... ხანდახან მოხუც ოსტატებს იტაცებს ფიქრი და აგონდებათ: წინად ეს ყველაფერი ერთ გასიებულ კაცს ეკუთვნოდა, აქ შრომა იყო ტანჯვა, სიტყვა შეუბრუნებელი ასრულება ბრძანების. მუშაობდენ დაღამებამდე, ხოლო შუალამისას მართავდენ კრებას, იყო სტვენა, ჩამოხრჩობა, შიში და პროკლამაცია, ან ყრუ გასახვევთან გულამღვრეული ნელი სიმღერები:

— ეს არის ჩვენი მედგარი
და გადამწყვეტი ბრძოლა“!..

შემდეგ — უძილო ლამეების თევა და ტყვიამფრქვევები... ქუჩის სიგანეზე წაქცეული ტელეგრაფის ბოძები და დამბალი ლეშები... ქვაფენილიდან აყრილი ქვები და საშინელი მყრალი სუნი... ორატორების მღელვარე სიტყვები, ერთფეროვანი ბაირალები, სიხარულის

ულევი ყოინა, ან სამგლოვიარო სიმღერები, დასაფლავებდა ვინ იცის, რა აგონდებათ მოხუც ოსტატებს!..

ახლა კი ეგ სახელოსნო სხვა არის. გამოიცვალა ყველაფერი ძველი, საქარხნო სკოლას ეძახიან მას, მოდიან ახალგაზრდები და იმ სილისფერ შენობაში ოთხი წელიწადი ძმებივით ცხოვრობენ, მუშაობენ, სწავლობენ...

სახელოსნოში — მანქანები ძველი და ახალი სისტემის. სადურგლო, საზეინკლო, სასამხედრო, სამჭედლო ცეხები... აგერ, პირდაღებულ უზარმაზარი საბერველი სულის მოუთქმელად უბერავს, ქვანახშირს გოგირდისფერი ალი მოსდებია და ტკაცუნით იწვის. აგერ, ადუღებული თუჯი ანკარა წყაროსავით მოდის ღარზე, მოაბნევს ბრჭყვილა სხივებს და ზომიერად ისხმება ყალიბებში.

— ვანკა, რალს დამდგარხარ, გაგვიზარმაცდი?

— წადი, ბიძია, მე ნუ მასწავლი ქკუას.

მაყურებელი იღიმება. ვანკა ისევ ორად მოხრილი ქლიბავს გულდასმით, შეუზარებლად.

.....

— შა...ბ...აშ.

საყვირები ყმუიან.

— რა დროისაა!

— დიახ, უკვე ოთხი საათია ვმუშაობთ!..

ვანკას უკვირს — რა ჩქარა გადის ეს დრო სახელოსნოში! ვერც კი გაიგებ, ისე გაიპარება უკანმოუბრუნებლად, შეუმჩნევლად.

სახელოსნო ცალიერდება. ლურჯხალათიანი ახალგაზრდები, მკერდალეილინი, ხელებდაკაპიწებულნი, როგორც იწყოებიან. სისინებენ ონკანები და თქეშივით მოდის ცივი წყალი, კუნთები ცოცხლდებიან, სისხლის ფერს იღებენ. ვანკა პირსახოცით სისველეს იშრობს, დგას ბულა ხარივით: განიერი, სიცოცხლით სავსე მკერდი, დიდი ჯმუხა მკლავები და ახალგაზრდული სახე.

ლურჯხალათიანები ისევ ბრუნდებიან ორსართულიან სილისფერ შენობაში. უკან რჩება სახელოსნო ჩაჩუმებული, მკვდარი, უსულო. მანქანები სდუმან. აღარ არის კაკუნი, გრიალი, ოდნავ აბოლებენ შავი მილები, თითქოს სთვლემს და ეძინება ცეხებს... მხიარული საათი იწყება, ყველა ისვენებს, არის სიმღერები, ცეკვა დავლური.

დგას და აგონდება ვანკას სხვა სიმღერები, სხვა ცხოვრება, ოდესღაც სიზმარივით ნახული. ეხ! ძლიერ ბევრ ხანს ახრჩობდა მაგაზე ფიქრები! ის წარსული ბნელია და საშინელი. გულს ამღელვარებს იმაზე დარდები... და ვანკა თვითონ მღერის და ცეკვავს...

ნასადილევს სახელოსნოში მეორე წყება მიდის, ხოლო ვანკა და მისი ტოლბიჭები სილისფერი შენობის მესამე სართულზე ავლენ წიგნებით და საწერი ქალაღებით ხელში.

ვანკას პირველად ჭირივით ეზარებოდა აქ სიარული. ის ქალარა მასწავლებლები რალაცნაირი „თეორიული“ ჭკუის სწავლებით თავს აბეზრებდენ, მათი ნათქვამი ნახევარზე უაზროდ ეჩვენებოდა...

სამეცადინო დარბაზებში: უზარმაზარი შავი დაფები, ბელადების პორტრეტები, დედამიწის რუკები, ატლასები, გლობუსები, გეომეტრიული ფიგურები. ჰაერი: გაყინული, მტვრიანი. ზის მობუზული მასწავლებელი და ხმის კანკალით კითხულობს:

— რას უდრს Sin &?

ყველაფერს მიეჩვია ვანკა. ეს იყო ოთხი წლის წინად, მაშინ ვანკა პირველ ჯგუფში იყო. ამ ოთახში წერა-კითხვას სწავლობდა, საწერკალამს ნაჯახივით იკავებდა ხელში და უშველებელ ასოებს ხაზავდა. ეს მასწავლებელი მაშინ საშინლად უყვიროდა და ვანკას ეშიწონოდა მისი.

შემდეგ ყველაფერი ისწავლა ვანკამ. ღამე დაძინებამდე კითხულობდა რალაც ძალზე სქელ წიგნებს. კითხულობდა და მოწონებულ სტრიქონებს იხეპირებდა. მეორე დილას თვალეზ დაბერილი მიდიოდა სამუშაოდ.

ამხანაგებმა ერთხელ ის სქელი წიგნები გადაუშალეს. ვანკამ ყველაფერი გადმოატრიალა, დააქცია, პირდაპირ გამგესთან მივარდა და იჩივლა:

— ამხანაგო, ლენინის ტომები მომპარეს!..

უზნეო ბავშვივით, ყვირილით გადაიჩია, სანამ წიგნები არ მოუტანეს.

იმავე ღამეს ვანკამ კიდევ მოათრია საიდანღაც უშველებელი წიგნები და სასთუმალს ჭვეშ დაიწყო.

.....

როცა შელამდება და ქალაქს მელანივით დაესხმის ბინდები, საქარხნო სკოლის ეზოში ისევ აგუგუნდება ზარი, და წყდება ყოველგვარი გარჯა კუნთების. ნელა მოდიან ლურჯხალათიანები სარდაფებიდან, დაზგებიდან და მათ ისევ მიიღებს დასასვენებლად უზარმაზარი ბრჭყვილა ღამფებით განათებული თეთრი დარბაზები.

ეს ზღვა ხალხი, ერთ სახურავს ქვეშ თავმოყრილი, მშობელივით შტევევია სკოლის ადათებს და, ვინ იცის, რამდენია აქ საერთო თითოეულში, — საერთო აზრი, ბედი და ყოფა, საერთო განცდა და სიხარული.

ოთხი წელიწადია ვანკა ამ მორევში ქანაობს, ცხოვრებს, იზრდება და განა ახლა ამ სახელოსნოს და ამხანაგების გარეშე მას შეუძლია ყოფნა, თუგინდ ცოტა ხანი? აქაური მზე სხვა არის, აქ უჯრედები სხვაგვარად ხარობენ...

.....

ოთხი წლის წინად ვანკამ გაიცნო ბორია და გიორგა. თუ დასვენების დღეა, სამივენი ისეირნებენ. ქუჩა რაღაც თავისებურია: კარგად ჩაცმული საქმის კაცები მიაბიჯებენ ღინჯად, ქალები, თითქოს სასახლის ბრწყინვალე ტანსაცმელში ჩაქსოვილნი, თოკით დაატარებენ ძაღლებს. დადიან მოხუცები, ბავშვები, როსკიპები. იქ კი, სახელოსნოში, სილისფერ სახლში, სამზარეულოში, ადამიანები რაღაც მახლობელნი და უბრალონი არიან. ქუჩაში: ტრამვაი, რელსები, ფარნები, ავტოები, სემაფორები, მდიდარი მაღაზიები.

ვანკას უყვარს მეგობრები აკი ოთხი წელია ისინი ერთად არიან, ერთნაირი ხალათი აცვიათ, ერთად იღებენ სურათებს. ბორია და გიორგა აქ, ქალაქში, დაიბადნენ. პირველის მამა ამქარში ზეინკალი იყო, მეორისა — ფესსაცმლების მკერავი.

ვანკა კი...

ერთხელ ამხანაგები ვანკას ილიაში ჩააფრინდნენ, მოუალერესე და სთხოვეს მოყოლოდა თავგადასავალს. მან მაშინვე უარი განაცხადა, ღრმად ამოიოხრა, მეგობრებს გასცილდა, საღრაც ეზოში გადაიკარგა.

ვანკა ამ ოთხი წლის წინად ქუჩაში ცოცხალმკვდარი იპოვეს და ბიჭებმა ამ სკოლაში მოიყვანეს. შიმშილს მისთვის არაქათი გამოეღია და სულს ღაფავდა. აღარ ჰქონდა პური, აღარ იყო სითბო, შემოდგომის სასტიკი დარი კი ორივე ამას მოითხოვდა. არცინ იცოდა მაშინ თუ გადარჩებოდა ვანკა, იგი კვდებოდა უნუგეშოდ, ვით მაწანწალა და მახთოვარი. და ახლაც ხანდახან ძილში ელანდებოდა ვანკას შორეული მრისხანე სურათები და სახეები.

მ ი წ ა

ისლით დახურულ ქოხში ცხოვრობდა ოჯახი. ცოლი მარო, საკმაოდ ლამაზი, ოდნავ ჭადარაშერეული, ტანმაგარი, კეთილი გულისქმარი — დათა — ოდესღაც ახოვანი, დაულალავი, ახლა გაყვიითლე-

ბული, ავადმყოფი, ნაციები სახით. ორივენი მზის ამოსვლიდან შთავარის ამოსვლამდე ოფლად იღვრებოდენ, მაგრამ მაინც რამდენჯერ უთქვამს დათას:

— ეიზრახობი, ვზრომობ, ახალგაზრდული ჯანი თედორეს ეზოში დავლიე და მაინც არა მაქვს საშველი!

დღეები უბრალოდ ლაგდებოდენ. ამომავალი მნათობი ჯერ გორაკების თხემებს ლებავდა, შემდეგ ხეობებში სინათლედ ჩაიღვრებოდა და დგებოდა სიცხე პაპანაქება განუზომელი. ნიადაგ მძვინვარებდა სიღარიბე დათას ეზოს ყოველ კუნჭულში, უტიროდა ცოლ-ქმარს გული, მათი ცხოვრება ასე უფერულად მიდიოდა.

ერთ ზაფხულს ცოლ-ქმარს შვილი ეყოლათ, და არ ჰქონდა საზღვარი მათ გახარებას. დედა ამბობდა:

— რომ მოვედე, ჯავრი არა მაქვს აწი. ჩემი შვილი პატარა ხელებით საფლავს გამითხრის და დამიტირებს.

მშობლებს მეზობლები ულოცავდენ ბედნიერებას, პატარა ვანოს მკლავებს უსინჯავდენ.

იღვა დათა და იცინოდა; ბავშვის ტიტინი მას ახარებდა და აყვარებდა ცხოვრებას, ძალიან ფრთხილად და სათუთად გულში იხუტებდა პატარას, კოცნიდა... მაგრამ ხანდახან, როდესაც მეზობლები წავიდ-წამოვიდოდენ, ოცნებაში საიდანღაც სევდა შეეპარებოდა. დათას, აფიქრებდა თავისი ავადმყოფი სახე და ახალი სარჩოს მომატება აშინებდა. მაგრამ ყოველთვის გულში ასე გადაწყვეტდა:

— ჩოხას გავიხდი, იმას ჩავაცმევ. მე მოვიკლებ საქმელს, იმას არ დავამშვევ.

დათას სჯეროდა: ვანო გაიზრდება, დავაქვაცდება... მაშინ მოხუცი ვიქნები და მომივლის. იგი ერთი წუთით წარმოიდგენდა: აი, ახალი ფიცრული ოდა, დერეფანში ზის დათა, ოთხად მოხრილი, კრიალონსით ხელში, თეთრი ქალარა მუხლებამდე წამოზრდია, თვალეზო უბებში ჩაცვენია და უცდის... უცებ გაიღება ქიშკარი და დატვირთული ურმით მოვა ვანო, ქალაქიდან ჩამოუტანს ბეწვებიან ტყავის ქუდს და სიყვარულით გადაეხვევა:

— ბაბა! ჩემო ბაბაია!

გადაუკოცნის ხელებს, ქალარას, შუბლის ნაოქებს...

დათას იმედი აქვს თედორეს ოჯახის. თედორე მდიდარი და გასივებული კაცია. მისი ეზო ფართოა და დიდი, ზედ ვენახები უთვალავი, უთვალავი ყანა და საძოვარი. თედორეს წისქვილი აქვს, ორი ნალია სიმძლით სავსე უდგას, მარანში უძირო ჭურები უმარხია; მას თავის დღეში სამუშაო არ გამოეღვევა, წავა დათა და იმუშავებს, რო-

ქართული
 ლექსები

გორც დღემდე, ცხვირით მოხნავს ყამირს, ცოლშვილს ხარ დაამწყვდევს, შემდეგ ვანოც წამოეზრდება...

ლურჯ და ულევ ველებს შუა ისლით დახურული პატარა ქოხი. გარშემო — ხეობები, ხრამები, სერები, გორაკები... სოფელი მივარდნილი და ყრუ, მიწა — წითელი, გამოფიტული, აქა-იქ — თხმელა, წიფელა, მუხა, ბროწეული და გაცრეცილი ჯაფარონა. ყველგან ორობები, ბილიკები და კუპრივით შავი ტალახი. ქვემოთ — პატარა რუები და მდინარეები. იქით კი, შორეულ ჩრდლოეთში, თოვლიანი მთები და ნისლები. ძლიერ უნდოდა დათას ამ მწირ ადგილას ისე აეზარდა ვანო, რომ არაფერი დაეკლო, ამიტომ იმავე შემოდგომაზე ტყის კაცივით ჯაფარონაში გაიხიზნა. თუმცა ციოდა ქალებში, გაყვითლებული ფოთლები ფარფატით ეცემოდენ, — დათა მაინც მუშაობდა, მარტოდ-მარტო, ცის ქვეშ, მთელი ერთი კვირა ჩეხავდა მორებს. კაფავდა შეშას და ლამ-ლამობით საჩაღეში იძინებდა.

ბოლოს, როგორც იყო, ერთ საღამოს მხარზე ცული გაიდვა და ვარსკვლავების სინათლით სოფელში დაბრუნდა, მეზობლებს ჩამოუარა:

— თქვენი ქირიმე, კვირას ცალი ხარი მათხოვეთ!

მეზობლები იმიზეზებდენ:

— დათა, ხომ იცი, ნიკორას წინა ჩლიქები ტკივა, ახლა ყინვებია და სულ გაუფუჭდება, დავიღუპები.

დათამ ბევრი იბორიალა და ბოლოს მაინც თედორეს მიადგა კიშკარზე, სხვა გზა არ იყო. თითქოს თავს ძალა დაატანა, ისე დაუძახა, შემდეგ შეეხვეწა:

— შენი ქირიმე, თედორე! მერე თუგინდ ჩემი ცხენი წაიყვანე საცა გინდა, თუგინდ მთელი თვე მიმსახურე, ცხვირით ყამირი მახნე-ვინე. მიშველე. შეშა უნდა წავილო ქალაქში, პატარა ბავშვისთვის არ საქმელი მაქვს, არც პერანგი!

თედორემ ნალვლიანი კილოთი და ეშმაკური ამოხენეშით მიუგო: — რაა, დათა, ყოველთვის თხოულობ, ერთხელ მაინც მენახა კმაყოფილი!

— რა ვქნა, ჩემო ძმაო, ხომ იცი უბედური და ღარიბი კაცის ამბავი.

თედორეს ტუჩებში დამცინავი ღიმილი შეეპარა.

— პო, ვიცი... ვიცი... ხარი წაიყვანე, მხოლოდ შენი ცოლი ერთი კვირა მომეხმაროს ლობიოს მოკრეფაში.

შენ არ მოგაცდენ, შენ ჯაფარონაში იმუშავე.

დათამ პასუხი კმაყოფილი კილოთი მისცა:

— მე მოგეხმარებოდი, მაგრამ რახან ასეა, უფრო კარგად დათა შუალამისას დაბრუნდა ქოხში. დედის მკერდზე უდარდელად, ტკბილად სძინავდა ვანოს; დათას ეშინოდა ძილი არ დაეფრთხო შვილისთვის, ფრთხილად დაუკოცნა ტუჩები; მერე მეუღლე გამოავიდა, ხმელი მჭადით და წყლით დანაყრდა, შემდეგ ტანგაუხდელი მიწვა და მთელი ის ლამე აწვალებდა ასგვარი მოჩვენება:

ვითომ მუშაობს წელმოხრილი ყანებში, ხეობებში, მინდვრებზე, ლობეს ავლებს, ხნავს, იგინება...

მამლების მესამედ ყვილის შემდეგ ისევ ფეხზე წამოდგა იგი, ხარებს აბამდა ნათხოვარ ურემს, დაბორილობდა, ცოლს არიგებდა:

— დღეს თედორეს ყანაში წადი, უნდა მოეხმარო. ბავში მეზობელს დაუტოვე, ქუთით იყავი, შეღამებაზე მოვალ.

ცოლი იდგა გარინდებული. თედორეს ხსენებაზე აგონდებოდა გასივებული შავწვერა კაცი და ყანებში წელმოხრილი დაუშთავრებული მუშაობა:

— ვეღარ წავალ, დათა, იმ კაცის ყანაში, აღარ შემიძლია, ბავ-შვიანი ქალი ვარ.

— აბა, როგორ, მე ჩემი ახალგაზრდული ჯანი თედორეს ეზოში დავლიე! შენც უნდა იმუშაო, სხვა ქალებიც იქნებიან იქ... ცოლს უნდოდა კიდევ ეთქვა რაღაც, მაგრამ სულეირი სიმშვიდე არ ეყო...

დათა წავიდა, ქალაქში შეშა წაიღო. ცივი და ღრმა ტალახი იდგა გზაზე. იგი მიუძღვებოდა ურემს, ჰაერში შოლტს აწვივლებდა, აღმართებზე მთელი ძალ-ღონით ბორბლებს აწვებოდა ქვემოდან, ყვიროდა და ქალაქში ერთის ვაი-ვაგლახით ჩაახწია.

შემდეგ ჩირის ფასად გაყიდა შეშა. ვანოსთვის ყველაფერი შეიძინა და გულაჩუყებული მეურმის მოთქმით დაბრუნდა შინ.

შუალამმდე კერიაზე გენია ცეცხლი ენთო, დათა ტალახიან ფეხებს იფხეკდა და ითბობდა, ყალიონს აბოლებდა და ასგვარს გეგმას აწყობდა.

ასე განლო რამდენიმე წელიწადმა.

ისლის ქოხი დასავლეთით გადახრილა, თითქოს ეს არის მუხლი ეკეცებაო. კერიასთან ისევ ზის დათა, უფრო გაყვითლებია და ჩაცვინია თვალები, ქალარა წამოზრდია, მომტყდარა, მოხუცებულა. ზის და ხარბად ისუნთქავს თამბაქოს ღრუბელს, აღარ არის ძველებური ოცნება და ფიქრები, ისინი თითქოს ცხრა მთას იქით დაიღუპენ... ცხოვ-

რება ისევ უკან წავიდა და დგას დათა სიღუბეჭირის წინაშე ემედგაც-
რუებულო, გულხელდაკრეფილი.

ხშირად უძახის დათა ვანოს; პატარა ვანო მოვა სირბილით და
ყელზე შემოეხვევა:

— რა გინდა, ბაბა!

— ცხენს ჩალა დაუყარე!..

• • •

ისლის ქოხში გაიზარდა ვანო, შეეგუა შიმშილს, სიცივეს, წელ-
მოხრილ შრომას, მხურვალე მზის ქვეშ, და ბაისავით მასაც გაუფით-
რდა სახე.

იგი ხედავდა საკუთარ მამას, რომელიც სამუშაოდან არაქათვა-
მოლეული ბრუნდებოდა, ჩამოჯდებოდა ქოხის წინ კუნძზე და რა-
ღაც ნალვლიან სიტყვებს მღეროდა.

ვანო რამდენჯერ შეკითხებია:

— რატომ მღერისხარ ასე, მამილო?

— დარდები მახრჩობს, შვილო, დარდები.

და მაშინ ვანოს ეცოდებოდა საბრალო დათა, მოკუნცხულად
მჯდარი, ნაციებივით წვერაბურძგენილი, და ფრთხილად კისერზე მო-
ეხვეოდა. ვანოსთვის ცხოვრება იყო უსიხარულო: მთელი დღე დე-
დასთან მუშაობდა იგი, ძირს უჩიჩქნიდა მავნე ბალახებს, წყემსავდა
სხვის ხბოებს, ან დოქით წყალს ეზიდებოდა ყანებში.

რამდენჯერ გამართულა ასეთი სცენა დედა შვილს შორის:

— დედა, მშობა, ღამღება და ჯერ არაფერი მიჭამია!..

— რა ვქნა, ვანა მე არ მშობა!..

ამას ისე საბრალოდ იტყოდა დედა, რომ ვანო სულმოუთქმელ
სლუკუნს იწვევდა, საკუთარ ცრემლში იფუტებოდა, ტიროდა ხმადაბ-
ლა და გულუბრყვილოდ დედის მკერდს უყურებდა.

სალამოზე მოვიდოდა დათა, ცოლშვილს დააიმედებდა, ტკბილი
სიტყვებით დააშოშმინებდა:

— ხვალ დილასვე გავიქცევი, სადმე მიწიდან ამოვთბრი და მო-
ვიტან!

შემდეგ ისევ დაღონებული სიმღერას დაიწყებდა, შეშინებული
ძალივით ყმუოდა.

ვანო ჯერ კიდევ ბავში იყო და აღარდებდა, წითელი ჩუსტები,
წითელი პერანგი, თოვლი და ზამთარი, თეთრი ფიჭქები და სახუ-
რაზე დაკიდული „ყინვის ჩურჩხელა“. ყურს იტაცებდა დაფნის ფო-

თლებში შეხიზნული ბედურების უღვილი. გულში ნატრულობდა ახალი დილა ყოფილიყო თოვლიანი, მოღრუბლული და თბილი. ვანოს უყვარდა არაკები, დაძინების წინ დედას ილიაში შეუძვრებოდა და ეხვეწებოდა ეთქვა არაკი ძალიან დიდი, დაუსრულებელი. რა ნაცნობი იყო მისთვის ბილიკები, ველები, ჩირგვიანი მინდვრები და სალამოსის ჩამავალი მზე...

რა თქმა უნდა, გაცლებით უარესი წვალემა იყო დათასთვის სი-
ცოცხლე, მთელი დღე მუშაობდა, წელზე ფეხს იდგამდა, მაგრამ ვერ
იქნა, ოჯახი ან ერთ ალაგას იდგა გაშეშებულივით, ან უკან მიდიოდა.

ყველაფერი შემოეძარცვა დათას, ყანებში ნახევრად შიშველი
მუშაობდა, გამვლელებს ემალებოდა, ასე გაუშრა ძარღვებში სისხ-
ლი, ასე გაუყვიოდა თვალები... ასგვარი გადასახადი, ვალდებუ-
ლებები, ხარკები, გაქიანურებული ომის წყალობით დიდი-დიდი-
დიდგებოდა, და დათა კი ეცემოდა. იგი გრძნობდა რალაც საშინელი
დასასრულის მოახლოვებას, ერთადერთი, რაც დღემდე შერჩა, ეს იყო
სუნთქვის უნარი.

ამ რამდენიმე ხნის წინად თედორესაც სრულიად ჩამოშორდა
იგი; წაეკიდა, გზაზე დახვედრას და მოკვლასაც დაემუქრა, გინებით
მამა-პაპის ძვლები შეურყია, უღვაშები შეურცხვინა... მთელი ერთი
კვირა მუშაობდა დათა თედორეს ვენახში, სამაგიეროდ ორი დღე
ჰყავდა მისი ურემი. მეორე კვირას დათა ჯაფარონაში წავიდა სამუ-
შაოდ, ცოლი კი თედორეს მოსახმარებლად გაუშვა. სალამოს, როცა
დათა დაბრუნდა, საშინელი სურათი წარმოუდგა: კერიასთან იჯდა
კოლი და ტიროდა, მკერდის საკინძები და პერანგი სულ ჩამოხეული
ჰქონდა, თედორეს დაემარტოხელებინა იგი და კისერზე მხეცივით
მოხვეოდა, ყველაფერი შემოეხია, გაელოშნა, მაგრამ ქალი დიდის
გაჭირვებით გამოქცეოდა და შუადღის შემდეგ ამ კერიასთან ზის და
ტირის, მოდიან მეზობლები და აშოშმინებენ...

დათას თავში სისხლი აუვარდა, - თვალები, დაუბნელდა,
კინალამ გაგიჟდა; გაპრიალეებულ ცულს ჩააფრინდა და თედორეს
ეზოსკენ გაიქცა, მაგრამ ორლობებში ვილაცები დაუხვდენ, დაიჭირეს,
არ გაუშვეს, აშოშმინებდენ:

— მთვრალი ყოფილა, თორემ ამას როგორ იკადრებდა?!

იმ დღის შემდეგ თედორე დათას არ შეხვედრია, და სოფელმა
ყველაფერი თანდათან დაივიწყა.

ძლიერ მძიმე იყო ეს წლები და მათ დასთას ხერხემალი შვილ-
დივით მოუღუუნეს, მხრებში არაქათი გამოუღიეს, გული გაუტეხეს...

ვანო პატარა მდინარეზე, იქვე, ეზოს მახლობლად, ჩალის წისკილს აგებდა. სახლიდან ძაღლების განუწყვეტელი წყავწყავი შემოესმა, მაშინვე ეზოსკენ მოკურცხლა; პატარა აღმართი რომ ამოირბინა, გაოცებული დარჩა; ქოხის წინ რამდენიმე ჩაფარი მოდიოდა. მათ შორის ერთი, ყველაზე ჩასუქებული, მათრახის ქნევით იგერიებდა ძაღლებს. ვანოს შეეშინდა, სიმინდის ყანებს ქურდულად შეერიდა და უკანა კარებით ქოხში შეიპარა. დათა შინ არ იყო, გაფითრებული დედა მთელი ტანით ცახცახებდა და ახლადმოსულებს შინ ეპატიებოდა:

— მობრძანდით, ჩემო ბატონებო, მობრძანდით!

— ეგ ძაღლი ვერ დააბი, დედოფალო?.. სად არის დათა?!

— აგერ აქა, თქვენი ქირიმე, ყანას მუშაობს, ახლაც დავუძახებ!.. ჩაფრები ქოხის დერეფანში შემოვიდენ და ცივი წყალი მოითხოვეს.

დედამ ვანო დათასთან ვაგზავნა, თვითონ გაიქცა და ცივი წყალი მოარბენინა. ჭიქა გარეცხა და როდესაც ჩაფრებს ჩამოუარა, ერთი მათგანი ნერწყვიანი თვალებით ბარკლებზე მიაჩერდა, ქალმა დაიხედა და ნახა სწორედ იმ ადგილას კაბა ამოხეულიყო ტიტველა ხორცი მოუჩანდა. ძალიან შერცხვა, თითქოს ცეცხლი წაეკიდა სახეზე და დაიწვა...

დოქი მოიფარა მოხერხებულად, მაგრამ ახლა მეორე ალაგას ნახა გაშიშვლებული ხორცი და გული ყელამდე ამოუვიდა, სუნთქვა შეუჩერდა, თითქოს ტკიოდა რაღაც, თითქოს იმ ჩაფრის თვალებმა გახურებული შანთით ამოსწვა ხორცი.

იღიმებოდა ჩაფარი და უღვაშებს იგრუნდა:

— იფ, რა ცივია! რა სჯობია ზაფხულში ასეთ ქას!..

— რომელ ქაზე ამბობ შე... შე... ნეტავ ბებერი მაინც არ იყოს!

— ხეხე...ე... — იცინოდა მხიარული ხალხი.

მარო გაიპარა ლასლასით და შორს მორზე ჩამოჯდა...

მალე დათა მოვიდა და სახეგაოფლიანებული, გაშავებული.

— ყაძახო, სად იყავი? რახანია აქ გიცდით! — შორიდანვე მიაძახეს სტუმრებმა მრისხანედ და ფეხზე წამოიშალენ.

— გამარჯობა თქვენი, ჩემო ბატონებო!.. ხომ იცით საწყალი კაცის საქმე, ვწვალობ რაცხას.

ჩაფრებმა ერთმანეთს გადახედეს:

— უთხარი, აუხსენი! — ჩაულაპარაკეს გასუქებულს.

უკანასკნელი დათას მიუბრუნდა:

— ყაძახო!..

— ბრძანეთ, თქვენი ქირიმე!..

— ხომ იცი, უფალმა და რუს ხელმწიფემ ომის დამთავრება არ ინებეს.

— ჰოო! ვიცი, ბატონო; სანამ ვანო არ გაიზრდება და ჯარში არ გავა, მანამ არ დამთავრდება.

დათამ უღვაშებში ჩაიციხა, დაიმედდა, რადგან გულში გადაწყვიტა, ალბათ გადასახადისათვის მოსულანო, ის კი უფრო უარესს მოელოდა...

ჩასუქებულს არ მოეწონა დათას ასეთი პასუხი და ის ღიმილი ტუჩებში ჩაუჭრო:

— ციც! მაგას შენ არავინ გკითხავს! დიდმა ხელმწიფემ ინება ისევ ჩატარდეს მობილიზაცია... რა თქმა უნდა, ცხენების. ხომ გახსოვს, შარშან რომ იყო, აი ისეთი... ჯარს უჭირს...

დათას ელდა ეცა.

— კი, მაგრამ მე რა... კი, მაგრამ ჩემი ცხენი ხომ დამიტოვეს შარშან, სამხედროსათვის აღარ გამოდგებაო.

— ჰო, მაკალე! შარშან რომ დაიწუნეს, სწორედ იმ ცხენების სიაა მოშული, უნდა გამოიყენოთო.

და აქ ჩაფარმა ჯიბიდან თოვლივით თეთრი ქაღალდი ამოიღო.

— ნუ იზამთ, ბატონებო, თქვენი ქირიმე, ნუ იზამთ, ცოლშვილი დამეხოცება!..

— მე რა! მე ხომ არ გამომიცია ეს კანონი! რა ჩემი საქმეა! რა შუაში ვარ...

დათას ხმა ჩაუწყდა, სახე უფრო გაუფითრდა და ორივე ფეხით დაიჩოქა.

ჩასუქებული ამხანაგებს მიუბრუნდა: — ავუხსენი და მაინც ვერ გაიგო!..

— ყაძახო, სახელმწიფო საქმეები გვაქვს, ნუ გვაცდენ! სად არის ცხენი?..

ჩაფრები წამოიშალენ, დათას თვალი ააჩიდეს...

— ბატონებო!!! აი, ნახეთ, თქვენ თვითონ ნახეთ. პერანგი არ მაცვია, არც ჩემს ცოლს აცვია პერანგი...

ხალათი ჩამოიხია დათამ და გაოფლიანებულნი მკერდი უჩვენა ჩაფრებს.

— ჩვენ ჭამა გვინდა!.. ჩვენ ცხენი გვასაზრდოებდა, ჩვენნი შამა...
და ძმა იყო იგი!..

... ვანო ტიროდა გულამომჯდარი, საკუთარ ცრემლში იხრჩობო-
და... მაინც ვერაფერმა უშველა.

ერთმა ცხენი თავლიდან გამოიყვანა და შეჯდომას აპირებდა.
მაშინ დათა გველნაკბენივით მიიჭრა მასთან და კისერზე ჩამოეკიდა:

— არ დაგანებებ, არა, აქ თავს შემოგაკლავ და არ დაგანებებ!..

ჩაფარს ამხანაგები მიეშველენ:

— ჩამოეთრიე მალე, ყაძახო!..

ჩასუქებულმა ისე ჩაიჭნია მათრახი, როგორც წელან ძაღლებს
მოგერიების დროს; ჰაერში ღვედმა წივილი და სტვენა გაადინა და
ტკაცუნით გადაიჭიმა დათას ზურგზე. დათა ცეცხლივით აინთო და
მთელი ძალ-ლონით ყელში ჩააფრინდა ჩასუქებულს... დიდხანს ის-
მოდა ცოლის კივილი...

მეზობლები მოცივიდენ და ჩაფრებს ძლივს გამოსტაცეს ხელი-
დან ცოცხალ-მკვდარი დათა. ჩაფრებს მისი წაყვანა უნდოდათ, მაგ-
რამ სოფლებმა დიდი ვაი-ვაგლახით, ხვეწნით და გულის მოსაფ-
ხანი სიტყვებით დაატოვებინეს იგი. ბებერი ცხენი კი წაიყვანეს. იგი
ჭიხინით მიყვებოდა ახალ პატრონებს და როდესაც უკანასკნელ
მოსახვევს მოეფარა, დათამ გულამომჯდარი მოთქმა იწყო:

— ვაი დედასა, მოგიკვდათ ჩემი თავი!

თან გულში დამუჭულ მჯიღებს იცემდა.

მეზობლები აიშეშებენ:

— დათა, შენ იყავი კარგად და შენი ცოლშვილი... ჩვენც ხომ
შენს დღეში ვართ... ჯანი გაეარდეს საქონელს, კიდევ იშოვნი სადმე...

დათამ იმ დღიდან თავი ცუდად იგრძნო, ყანის მუშაობაზე გუ-
ლი არ მიუღიოდა. თითქმის მთელი დღე უსაქმურივით ეხეტებოდა.
ვინმე ნაცნობს თუ შეხვდებოდა, დაიჭერდა და მთელი საათი ელა-
პარაკებოდა თავის გაქირავებაზე, უსამართლობაზე, გაუტანლობაზე...

— გული გატყდა, გაფუჭდა... დავიღალე, დავუძღურდი, — უჩი-
ოდა დათა.

არ ფასობდა მისი შრომა. ამაო იყო გარჯა. მიწაც ხომ უსარ-
გებლო იყო. მწირი-გამოფიტული, ყანები გადამხმარი და უნაყოფო...
მთელი ქირნახული ორიოდე თვეს თუ ეყოფოდა, შემდეგ კი შიმში-
ლის შავი აჩრდილის მეტი საიმედო არაფერი.

საქართველო
 საქართველო

იმ შემოდგომას, საქმეების მოსტუმრების შემდეგ, დათამაშებულ-
 ლეს სთხოვა საგზალი გამოეცხო მისთვის.

ყველას გამოემშვიდობა და ქალაქში სამუშაოს საძებრად წავიდა.

კარგა ხანს ოჯახში არაფერი იცოდენ დათას შესახებ...

ხმები მოდიოდა, თითქოს იგი მოეწყო სადღაც თამბაქოს პლან-
 ტაციაში დღიურ მუშად. კიდევ ამბობდენ — სხვის ყანებს თოხნის
 ნარდადო.

მაგრამ ორი თვის შემდეგ, ერთ საღამოს, თვითონ დათა მოვიდა.
 გამხმარი თევზი და ნავთი ჩამოიტანა.

გაფითრებულიყო. ცოლშვილმა ველარ იცნო. თვალეები ჩასცვე-
 ნოდა, წელში კუზიანივით მოხრილიყო, ოთხმოცი წლის მოხუცს
 დამსგავსებოდა.

ხანგამოშვებით მძიმედ ახველებდა, გაცივებას უჩიოდა და თანაც
 დამპალი ოფლის სუნი სდიოდა.

ქალაქში საწყობის ტვირთშიზიდავად ყოფილიყო. მაგრამ უცო-
 შვილოდ ვერ გასძლო, უცხო ხალხს ვერ შეეგუა, ვერ გაიმეტა თა-
 ვისი სოფელი... აბა იქ სამუდამოდ როგორ დარჩებოდა: „იქ ცხოვ-
 რება უარესია, ყველა მყიდველის თვალთ გზომავს, იქ ხალხი გა-
 თახსირებულია, ჰაერი მოწამლული“. დათა სოფელში რამდენიმე თვე
 დარჩა. ზამთარი ახლოვდებოდა. ჩამოტანილი კაპეიკები შემოეღია.
 ზვალინდელ დღეში ისევ შიმშილის აჩრდილი დაინახა და ცოლს
 კვლავ გამოაცხოებინა საგზალი, ისევ ქალაქში გაიქცა.

ახლა თქვენახევრის შემდეგ დაბრუნდა, მაგრამ სრულიად გა-
 მოცვლილი, ბავშვივით დაწვრილებული, დაპატარავებული. ერთი
 დღე წყალში ემუშავა, გაცივებულიყო. გვერდები სტკიოდა. ექიმს
 უთქვამს: „ავად ხარ, წადი, მოისვენე, მუშაობა დამლუპველია ახლა
 შენთვის“.

დათას აელო რაც ერგებოდა, და სოფელში დაბრუნებულიყო.
 არც ნავთი ჩამოუტანია, არც გამხმარი თევზი.

იმ დღეებში სოფლად ახალი გადასახადები გააწერეს ყველას.
 ჩაფრებმა ისევ იწყეს ყიალი. დათა კი ცუდად გრძობდა თავს. ხან
 იწვა ლოგინში, ხან კერიას ნაპირზე თბებოდა, გულში კი გადაწყვე-
 ტილი ჰქონდა, როგორც კი მოვლენ ჩაფრები, ერთ-ორს ნაჯახით
 წაეჭრი თავს, მერე მეც დავილუპებო. დათას მტკიცედ სჯეროდა,

რომ ამას აუცილებლად შეასრულებდა. ჩაფრები მოვიდენ, მათრახის ქნევით ფული მოითხოვეს:

— არ არის, თქვე ძაღლებო! ვერა ხედავთ, ვკვდები? სისხლი გამომეცალა, სისხლი.

— რა არ არის, ყაძახო, ჩვენ გვატყუებ, ქალაქიდან არ ჩამოგიტანია!?

— გაეთრიეთ, თქვე უსინდისოებო, ავაზაკებო, ყაჩაღებო!..

— ვინ არის ყაჩაღი, ჰა!?

— დათამ იგრძნო, რომ აღარ შეეძლო პასუხის გაცემა, ხელები აუკანკალდა, ავადმყოფობამ სძლია...

— ვინ არის, ვინ?..

ისევ აიშართა მათრახი, ისევ წივილი, სტვენა...

ცოლმა გულგახეთქილივით შეჰკივლა და ფეხქვეშ ჩაუვარდა ჩაფარს:

— ნუ, შენი ჭირიმე, მოკვდება, ავად არის, შენი სახელის ჭირიმე!.. და მაშინვე უბიდან დაკოცნილი ქისა ამოიღო, გახსნა და დათას ნაოფლარი იქვე მიწაზე დაალაგა:

— ჰა, წაიღეთ!..

* * *

ლოგინად ჩავარდა დათა. ოჯახი ეცემოდა, კერა ქრებოდა. ერთ ღამეს საშინელი ქარი ამოვარდა, ისლი სულ ააცალა ქოხს, და ცა გარკვევით მოჩანდა დათას საწოლიდან. ვანო ველარ უძლებდა ოჯახის სიმძიმეს, დაუსრულებელი სევდა მეფობდა ქოხში...

ერთ დღეს დათამ მთელი ძალ-ღონე დაატანა თავს, ფეხზე წამოდგა, პატარა შვილი გაიყოლია და მინდორში წავიდა:

— შვილო, იქნება მე აწ უფრო ცუდად შევიქნე. შენ უნდა იცოდე; აი ეს მიწა, სულ ხუთი ქცევა, მამა-პაპას დაუტოვებია ჩვენთვის...

— ჰო, ვიცი, ბაბა!..

საზღვარი აქ თავდება, აქ ნახშირია დამარხული, აქ მიჯნაა. ამის იქით სხვისია მიწა, ეს ჩვენი... აი, წამოდი, აქ უფრო კარგად გაჩვენო... დათამ ყველა ადგილს პალო დაუსვა, მერე ისევ შინ დაბრუნდა, დაწვა, ვანოც სასთუმალთან დაისვა:

— შვილო. მე არაფერი დამიკლია მიწისთვის, მე იგი ყველაზე უფრო მიყვარდა... ახლა შენია ის მინდორი, ის მიწა. შენ ჩემი შვილი ხარ.

ვანო სულგანბული უსმენდა მამას...

ცოლი კი დარბოდა სოფელში, სიმინდს სესხულობდა, მუშობდა, ლებს ეხვეწებოდა:

— არიქა, თქვენი სახელის ქირიმე, ახლა ნუ მომიკლავთ დათას შიმშილით, მერე თუგინდ წელიწადს იმსახურეთ!

დღეები გადიოდა. დათა უარესდებოდა. ერთ საღამოს საშინელი სიცხე მისცა და სახლიდან გავარდნას აპირებდა. ცოლს ეხვეწებოდა:

— საგზალი გამომიციხვე, შენი ქირიმე, სამუშაოდ უნდა წავიდე, თორემ შეილი მოგვიკვდება... შიმშილი... ფუ, რა საშინელია ეგ შიმშილი... არ შეგიბრალებს, სისხლს გამოგიშრობს, გამოგხრავს... არ მინდა, არა... ოო! მე არ მინდა შიმშილი...

იღვა მარო და თვალეზგამოშტერებული მუდარით აჩუმებდა ქმარს.

* * *

რამდენიმე დღის შენდეგ ხმა გავრცელდა:

— დიდი რუსთ ხელმწიფე ტახტიდან გადმოუგდიათო!

ჩაფრები თავის შავ ცხენებს შეაფრინდენ და უგზოუკვლოდ გადაიკარგენ.

გლეხებმა ისინი დედის გინებით და ჯოხების ქნევით გააცილეს...

სკოლიდან მეფის სურათები ჩამოხსნეს. შარაზე „ოდოიას“ მღეროდენ და გაფაციცებით ელოდენ ქალაქიდან სიკეთეს.

სოფელში ქორები გავრცელდა:

— ეფუთში სწერია, ვინც ამ წელს გადურჩება, დაუსრულებელ ბედნიერებას ელირსებაო.

ქალაქიდან ამბები მოდიოდა: — მალე იქნება არჩევნები!

ეს ხმა გლეხებს გულს უხეთქავდა:

— რად გვინდა არჩევნები!

— რას ჰქვია არჩევნები!

— ჩვენ მარლი და ნავთი გვინდა, ჩვენ გვინდა მიწა ნაყოფიერი იყოს.

სოფელში მოვიდა ხალხი უთვალავი კრებით და დაპირებებით. ყველაფერი ბობოქარი და მოძრავი შეიქნა.

ჩამოდიოდენ ჯარისკაცები ორ-ორი თოფით, ნიჩბებით, ვაზნებით, თითებდაგლეჯილები, დამახინჯებულნი და თანჩამოჰქონდათ ომის საშინელი ამბები, ჯარის სიმღერები...

დღეები: — გამოურკვეველ და ამოუცნობი შინაარსის...

ლაშე: — საგვე შიშით და ყაჩაღებით.

მოწოდებები: „ხმა მიეცით № 4“, „ხმა მიეცით № 6“, „ხმა მიეცით № 8“. „ერთობა ძმობა“, „ძირს რუსის აგენტები“.

კერძასთან ვანო და დედა ისხდნენ. გარეთ ღამდებოდა. დედა ხანდახან წამოდგებოდა, ღრმად ჩააშტერდებოდა დათას თვალებში და მერე ისევ დაჯდებოდა...

დათა დასუსტებული ხმით თავისთვის საუბრობდა:

— რალაც ახალი დრო მოვიდაო, ამბობენ... ეს გვერდები კი ისე მტკივა, ისე... ისე... რა იქნებოდა მეც მოვსწრებოდი!..

— აჰა, დათა, დალიე წამალი, დარუმ დაგიშვალა, მართლაც რომ სულზე მისწრებაა.

დათამ ხარბად გაალო პირი და გამომხმარი ხახა წამლით დაიღბო,

— ფუ, რა საძაგელია!..

ტუჩებდამანქულმა გადააფურთხა, შემდეგ პირალმა გადაბრუნდა და თვალები ოდნავ გაახილა.

— იცი, თოლიგე! რა ცუდი ყოფილა ლოგინი! რახანია აქ ვაგდივარ, პირდაპირ ვაგთავდი...

— არც იმდენად, გენაცვალე, ღვთის წყალობით ისევ მოჯობინდები...

— ჰო, ვიცი... ვიცი! მოჯობინდები... მოჯობინდები...

დათამ უსუსურად კედელზე მიაჯახუნა ხელები და შემდეგ ისევ ხანგრძლივ ხელებას მოჰყვა.

შუალამეს კერძასთან მარტო მეუღლე იჯდა თავჩალუნული. ნაკვერჩხალი თვლემდა. ქოხში სიბნელე, გარეთ ეზოს შუაგულს მალალ ქადარზე ბუ გააფრთხებით გაკიოდა. დათა ხელდება:

— ვინ არის?! ვინ გაჰკბენს!? მურზაყანის კატაა! არა, ალბათ ჩემი გარდაცვალებული მამაა, ავი სულია... მერე რა უნდა აქ... ამ საბრალო ქოხში... ამ დამშეულ და ცივ კერძასთან...

ღია ქოხის პატარა ფანჯარა, ღამე იხედება იქიდან და ჩარჩოებიდან შავი და დიდი ლანდები ცვივა...

დათა წამოვარდნას აპირებდა, შემდეგ იმ გააფრთხებულ კივილს შეურიგდა, დაწყნარდა, ცოლს მუდარა უწყო:

— მკივა, თოლიგე, გამათბე!..

— მეშინია, დათა, არ შემიძლია!..

ქალი წამოდგა და შეშინებული რხევით მივიდა ქმართან, ისევ შეშინებულად ჩააშტერდა თვალებში:

— უჰ, რა ცივი, გაყინული ტუჩები გაქვს, გათოშილი ტუჩები... ცოლმა უკან დაიხია. ვანოს გამოელვია:

— რა იყო, დედა!..

— გამოფხიზლდი, შეილო... მალე გამოფხიზლდი...

— ვკედები, თოლიგე, მოდი ახლოს!..

— ოო! არ შემიძლია, დათა, მეზობლებს დავუძახებ!..

ქალი კარში თოფნაკრავივით გავარდა და აყმუვდა:

— გოგიაა, ჰააა, გოგიააა!..

არსაიდან პასუხი, ხევსუევები ძახილს იმეორებდნენ და შემდეგ ყველაფერი ღამის სიშავეში ინთქებოდა.

.....

რამდენიმე დღის შემდეგ სოფლის სასაფლაოზე შეგროვილი ხალხი ასაფლავებდა დათას. იდგა ვანო და უყურებდა, როგორ უშვებდნენ შეკრულ ფიცარს ფხვიერ მიწაში. სისხლი თავში უვარდებოდა, რეტიანდებოდა... როდესაც ჰაერში ბელტების გრუხუნის გაისმა, კანომ იგრძნო, როგორ გატყდა ფიცარი, მიწამ ქვეშ ჩაიწია.

— ბაბა, ბაბაია!..

.....

მეტი არაფერი ახსოვს. როცა გონს მოვიდა, ისევ თავის ქოხში იყო, უკვე ღამდებოდა, გარეთ კოკისპურული წვიმა მოდიოდა და კერიას მინდორივით აწვიმდა.

• •

მალე ქალაქიდგან ამბავი მოვიდა. დიდი და პატარა ჯარში უნდა გამოვიდეს, საქართველოს ოსმალეთი შეებრძოლებო. ყველას ხელახალი გადასახადები გააწერეს, ფული კი არ ფულობდა, ამიტომ ყველაფერი მიჰქონდათ მის გარდა, მიჰქონდათ, რის წაღებაც შეიძლებოდა. საიდლანაც ჩაფრები ისევ მოვიდნენ, სხვა ფარაჯაში გადაცმულები, და სოფელში დააჭენებდნენ ცხენებს. ქალაქიდან გამოქცეულები დატვირთული ურმებით მიდიოდნენ მთებისკენ. მახლობელი ადგილებიდან აჯანყების ამბები ქურდულად ჩამოიტანეს, იქ ხალხი ქვებით დაუხოციათ, ტყვიით გაუხვრეტიათ მკერდები, სისხლის რუები გადამხმარ ველებს ალბობდნენ თურმე და მყუდროება აუდგენიათ ისევ...

ამ ამბავმა სულ არია სოფელი: დათვის სოროში იმალებოდნენ ქალები და ბავშვები, რომ მოსალოდნელ ძალადობას გადარჩენოდნენ...

— ღმერთო, ნუ გასწირავ შენს ქვეყანას!..

მეტანიებით ეხვეწებოდნენ „დიდ გიორგის, ილორის სიწმინდეს“. ნალიაში სიმინდის ტარო გამოილია, ჩაირღვა გზები და ბოგირები. ხალხი დაიმშა: დაიხა ძველი სამოსი და სოფლად დადიოდნენ ნახევრად შიშვლები, აღარ იყო ნავთი, ჩითი და პური... ქოხში გაჭირვებით ნაშოვარ კვარებს ანთებდნენ. ახალ დილას მოჰქონდა ახალი უნუგეშობა და გასაჭირი. ადგილამდის ძლივს მოდიოდა მოწოდებები: „მშვიდობა ქოხებს“.

ვანოსთვის ყველაფერი ერთი იყო, იგი იხრჩობოდა შეუბრალებელი ხელებით და თვალწინ სიკვდილის აჩრდილი უტრიალებდა. დედაც დასნეულდა, მას ახველებდა ყოველ დილა მძიმედ, ხანგრძლივად... მეზობლები ამტკიცებდნენ: „აუცილებლად გადირევა ის საწყალი ქალი, მთელი ღამე მოთქმის შეტს არაფერს აკეთებს“...

* * *

მუხურის გლეხები სასოფლო კანცელარიასთან შეყრილიყვნენ: კვირადღე იყო... საიდანღაც მოვიდნენ ვანო და დედა, ორივენი გამხდრები, დაძვალტყავებულნი. დედამ აღელვებული ხმით სთხოვა მთავრობას დახმარება.

— საქმელი გამოგველია... შიმშილმა ავად გამხადა, ძალიან ცუდად ვგრძნობ თავს...

ერობის თავმჯდომარემ მხრები აიჩეჩა:

— სოფელში თქვენისთანა დამშეულები უამრავია, ყველას რომ დავეხმაროთ, სად წავა. ამდენი ჭონება მუქთად სად არის?!

დედამ ერთი დუყი გადააფურთხა და ხალხს შეხედა. ყველანი თავჩალუნული იდგნენ და თითქოს გულცივად გამოიყურებოდნენ.

— დამეხმარეთ! — საბრალო და თხოვნის კილოთი მიმართა ამ ხალხს დათას მეუღლემ. ყველანი ისევ თავჩალუნულნი იდგნენ. ბოლოს ერთი მოხუცი ნერვიულად ამოძრავდა, ალაპარაკდა:

— წაიყვანეთ ვინმემ სახლში ეს უბედურები!.. სულელები, ხომ ხედავთ, მთავრობას თხოვენ დახმარებას — ჰმ... მეტი არ იციან!!!

მოხუცმა უცებ შეწყვიტა სიტყვა, ჯოხი ერთის მოქმევით ღრმად დაასო და დადუმდა.

შეკრებილი გლეხები ნელა ალაპარაკდნენ:

— სახლში პატარა შვილისშვილები მეხოცება შიმშილით, თორემ....

— განა ჩვენ გული არ გვეწვის, მაგრამ სად წაიყვანოთ, მოხუცო!..

— აღარ გვინდა სხვისი წაქეზება მაგრამ...

ამ სიტყვებში ერობის თავმჯდომარემ სრული გულწრფელობა ამოიკითხა და რალაც შეეშინდა, სახე გაუფითრდა, მეზობლად აჯანყებული სოფლები გაახსენდა და შემოკრებილებს მრისხანეთ მიმართა:

— ჩქარა დაიშალეთ და თქვენს სახლებში წადით... ჩქარა, თორემ ახლავე ტელეფონით დავუძახებ გვარდიას...

ასე გადაწყდა დედა შვილის ბედი და როდესაც ისინი ქოხში დაბრუნდნენ, დედამ ტანი გაიხადა და დათას ლოგინზე დაწვა, ავადმყოფობამ სძლია... ვანოს თმები აებურძგნა, ლოგინთან მივარდა და მუდარა იწყო:

— შენი ქირიმე, ადექი, დედილო... მეშინია...

ვანოს დედილოს თითქოს არ ესმოდა ეს სიტყვები, კედლისკენ გადაბრუნდა და ღრმად მიიძინა.

• •

მეორე დღეს თედორემ მოციქულები გაუგზავნა დათას ნაცოლარს და შერიგება სთხოვა. იგი იძლეოდა პირობას: ვანოს ქალაქში ერთ ნაცნობ ვაჭართან მოაწყობდა სახელოსნოში მოწაფედ, დედას კი სახლში წაიყვანდა მოახლედ და სიკვდილამდე პურს აკმევდა. თანაც ფიცულობდა სინიღისს, რომ არასოდეს წინანდელივით არ მოექცეოდა. დათას ნაცოლარი ტირილით გადაირია, კინალამ თავი კედელზე მიატეხა, უფრო დაიღია და დაიტანჯა საბრალო. მეასეჯერ ეკითხებოდა თავის თავს: „ეს რა ხდება ჩემს გარშემო! ეს რა მემართება?!“ დათას დახეულ ხალათს გულში მაგრად იხუტებდა, მტკიცედ გადაწყვეტილი ჰქონდა ასეთი უსმგავსო წინადადებისთვის გაეღანძლა თედორე...

ვანო არ ასვენებდა:

— ჩვენც მოვკვდებით აქ, როგორც ბაბა მოკვდა... ხედავ, დედა, როგორ დავილიეთ. აქ არის ჩვენი მიწა, მაგრამ რად გინდა, სულ ზუთი ქცევაა იგი და ცხოვრება არ შეიძლება. დღეები გავა, მე გავიზრდები ქალაქში და დავბრუნდები. ნუ ტირი, დედა, შენი ქირიმე, ნუ!

დედა ხანგრძლივად უმზერდა პატარა ვანოს. მისი გაყვიოლებული სახე და ოდნავ ჩაცვენილი ბავშური თვალები სისხლს უწამლავ-

და. დედას თვალწინ უდგა საშინელი სცენები, რომელიც დატრიალდებოდა ქოხში... სირცხვილის, თავმოყვარეობის ყოველგვარი გრძობა სრულიად წაეშალა და ასე მიმართა შვილს:

— არა, შვილო, არ მოგკლავ, არა! რაღა დედა ვიქნები მაშინ! არ მოგკლავ, არა. რათაც გინდა დამიჯდეს, არ მოგკლავ!..

დათას მეუღლემ ხასიათი გაიჯიუტა, გული გაიკაჟა. საბრალოს ძლიერ უძნელდებოდა, მაგრამ მაინც დაეთანხმა პირობაზე.

მალე დედა და შვილი ერთმანეთს უნდა გამოთხოვებოდნენ.

თედორე დათას ქოხში მოვიდა, ხარბად ჩახედა ქვრივს სახეში, დაინახა, რომ მას რაღაც ძველებური მიმზიდველობის ნატამალი შერჩენოდა და მაშინვე გაიღიმა, ულვაშებზე ნერვიულად გადაისვა ხელი.

— აქამდე უნდა გექნა ეგ, რა ჯანდაბას უცდიდი?

— ეჰ, ძმაო თედორე, განა სახუმაროა ამდენი წლის ნაშრომი!?

— რას იზამ, მეც გული მიტირის, მაგრამ ბავში ცოდვაა, ქალო!..

— კარგი, თავი დამანებეთ, თუ ღმერთი გწამთ!

პასუხი საშინელი გულისწყრომით იყო თქმული, ამაყი და მტკიცე.

მეზობლებს დაუძახეს, საქმე გადაწყდა.

— ლეთისნიერი კაცი ხარ! დაიღუპებოდნენ ეს ობლები. იცოცხლე! — ნაძალადევი, ორჭოფული კილოთი ამბობდნენ მეზობლები.

თედორემ იმ დღესვე მოუტანა საქმელი ქვრივ-ობოლს და რიგინად გამოაძლო, საღამოზე კი ქალაქში გაემგზავრა. გულში ვარუზომელი სიხარულის ლიტინს გრძობდა. ძველად ნაოცნებარი და ნანატრი ხორციელდებოდა, თანაც ნამოსახლარს ეუფლებოდა...

სოფელში გულნატკენი იყვნენ დათას მეუღლეზე. ბევრი აპტუენებდა, ძრახავდა:

— ალბათ საფლავში დათას ძელები შეირყევა ახლა. რად ჰქნა ეგ, ის ეშმაკისგან დაწყევლილი კაცი რად შეუწავა სახლში! ბევრი ამართლებდნენ:

— სულერთია, შიმშილი გამოხრავდა ორკეს, შვილი შეეცოდა საბრალოს.

ის ერთი კვირა ჯოჯოხეთი შეიქნა ვანოსა და დედასთვის.

ვანო დადიოდა სასაფლაოზე, დაღონებული ხანგრძლივად უყურებდა მამის სამარეზე დაყრილ წითელ მიწას.

მეზობლები იმართოხვლებდნენ მას და არიგებდნენ:

— არ დაივიწყო, ბიჭო, გვარი და მოძმენი. კარგი კაცი იყო უბედური მამაშენი. შენც გაიზრდები და სოფელი არ დაივიწყო.

ამ საუბრის და დარიგების დროს ვანო უსაზღვრო ბედნიერებას გრძნობდა. იგი ერთი წუთით წარმოიდგენდა: აი, დაბრუნდა ისევ თავის ეზოში, რამდენიმე წლების შემდეგ, მოზრდილი, შავწყვერა. დადგა ქოხი და კერა აანთო. კვამლის შავი სვეტები აიმართენ და ცას მიებჯინენ. მოძმეებს უხარიათ, მოდიან, ულოცავენ... ვანო მათ უყვება დაუმთავრებელ თავგადასავალს და მხურვალედ კოცნის... იმ ერთ კვირას ვანომ რამდენიმეჯერ ინახულა დათას მიერ ნაჩვენები საზღვრები. ყველაფერი რიგზე ეჩვენებოდა: სულ ხუთი ქცევა მიწა... გადატრუსული ველები, ფოთლებგაყვითლებული ხეები, ბალახები გადატიტვლებულნი და გამხმარი ბაიები.

და როდესაც ვანომ უკანასკნელად მოინახულა ყველაფერი ეს, იგი დაეცა მინდორზე თავდაღმა და მაგრამდ ჩაეხუტა, გულაჩუყებული ბუტბუტებდა.

— მიწა! შენ, შენ ჩემო! მე ისევ მოვალ შენთან და მაშინ შური ვიძიოთ ყველაფერზე!

ბალახი მხურვალე ცრემლით დანამა.

დანიშნულ დროზე თედორე დაბრუნდა ქალაქიდან, ნაცნობთან საქმე გაეკეთებინა, ვანო და დედა აიყარნენ!..

და მას შემდეგ სულ ქალაქში ცხოვრობს ვანო. დრო კი, ვინ იცის, რამდენი წავიდა, სულ ბევრი... ნამქერებით აღიდებულმა წყლებმა ჩაიარეს...

ვანო სახელოსნოში სულ მიწას ჰგვიდა და ბატონს ხელზე ემსახურებოდა. იქ აღებულ კაპიკებს დედასთვის უგზავნიდა თედორეს. და ასე გადიოდა დღეები...

ერთხელ სალამოქამს „ხაზენმა“ მოახსენა:

— ბიჭო, გუშინ სოფლიდან ამბავი ჩამომიტანეს, დედაშენი ავად ყოფილა.

ვანო ტიროდა. ოჰ, ისე არასოდეს არ უტირნია მას... ახსენდებოდა გამომშვიდებობის წუთები... საბრალო დედა! როგორ უძნელდებოდა ვანოს მოშორება! ახლაც წინ ედგა ის ჩაფიქრებული, შეშფოთებული თვალები და ტიროდა გულამოძვდარი.

ვანომ ის საღამოსვე სოფელში გამგზავრება დააპირა და მხოლოდ მაშინლა უთხრეს სიმართლე:

— ბიჭო, შე უბედურო, აწ, რალა გინდა, რომ წახვიდე, აქამდე სად იყავი. უბედური დედაშნი სულ გეძახოდა თურმე, ისე გარდაცვლილა!!

ვანოს თვალთ დაუბნელდა. როგორ თუ სად იყო?! მაშ ვინ ემსახურებოდა ხაზინის ხელზე, მაშ ვინ დაათრევდა შეშას, წყალს. ვანო ხომ ხან წისქვილში ეგდო, ხან იატაკს ჰგვიდა, ან სახელოსნოში დურგლობას სწავლობდა, შიმშილობდა, ცემა-ტყეპას იტანდა. მაშ რატომ ეკითხებიან!!! რატომ ეკითხებიან სად იყავი!..

ვანომ ყვირილით ყველაფერი დააქცია და ძლივს დაამშვიდეს სალამოზე:

— ჰო, კარგი, კარგი... რაც იყო, იყო...

„ხაზინმა“ ფული აჩუქა, თან დაარიგა: ორ წელიწადში ესწავლა ხელობა, შემდეგ სახელოსნოში დამღვარიყო და ემუშავნა... თვიურ ჯამაგირს შეპირდა.

— შეილო, კარგი ოსტატი თუ გამოხვალ, თვეში კაი ძალ ფულს მიიღებ, მეტი რალა გინდა. დაჯექ, იცხოვრე, რა ვუყოთ მერე, დედა მეც მომიკვდა, მაგრამ ქე ვარ აგერ. ქკუით იყავი, დამიჯერე და არ წააგებ.

ვანოს ნემსებივით ესობოდა თითოეული სიტყვა და შხამავდა. იცოდა ამ დარიგების შინაარსი, უკვე ორი წელიწადი ესმოდა იგი.

— ვიცი, ბატონო, თქვენი კეთილი გული ვიცი. აღარ მინდა არც ჯამაგირი, არც სწავლება, არც დარიგება... აღარ მინდა...

— მაშ წადი, საცა გინდოდეს, ქვეყანა ფართთა... შენ იმ ვილაც ავაზაკებს აყოლიხარ, ქარხნებს რომ გვირევენ... წადი, ჰა, თუგინდ დედაშენს სამარეში ჩაყევი, მე არ გაკავებ...

ვანოს მართლა მოუხდა წასვლა. ეს იყო ქალაქში წითლების შემოსვლის მეორე კვირას, როდესაც მეპატრონემ ჩამორთმევის შიშით სახელოსნო დაკეტა, ხელსაწყოები გადამალა და ვანო თავისი ამხანაგებით ქუჩაში გამოყარა. ბევრხანს ყიალობდა შემდეგ ვანო, ერთი ქალაქიდან მეორე ქალაქში საბარგო მატარებელს მპარავივით დაყვებოდა. ზამთრის ვათოშილ ღამეებშიც არ ისვენებდა, სრულიად მიენდო ქუჩას, ხანდახან ხელებს გამხმარ ტოტივით გაიშვერდა სამათხოვროდ, მაგრამ უმალ სირცხვილი შეიპყრობდა, სახე უწითლდებოდა...

ბოლოს არაქათი სრულიად გამოეღია, დაიღალა. შიმშილმა დაასუსტა, ავადმყოფობაც შეუჩნდა და ალაღბედზე უცხო დერეფანში მიწვა, თვალები მაგრად დახუჭა და მთელი თავისი ცხოვრება გაიხსენა: გულში გადაწყვიტა ამ დერეფანში. ამ ციფ კედლებთან დარჩე-

ნილიყო დიდხანს. ერთ ღამეს ვიღაც ბიჭები მოვიდნენ, ვანოს ილლიაში შეუსხდნენ და საღლაც წაიყვანეს.

ბ ზ ა

გაზაფხული მოვიდა. საქარხნო სკოლა დაამთავრა ვანომ, საგამოცდო განაკვეთი ჩააბარა. ზეინკლად დალოცეს და წარმოებაში დატოვეს. ამიერიდან ვანო ამ ქარხნის მუშად უნდა დარჩენილიყო... ისევ უთვალავ დაზებთან, ღერძებთან და ცილინდრებთან, განუყოფელი შრომით და სიხარულით; უნდა დარჩენილიყო ისევ მანქანებთან, როგორც მათი ერთგული მეგობარი.

ოთხი წლის შემდეგ ვანო პირველად გამოეთხოვა ამხანაგებს, მოზრდილი ჩემოდანი ასგვარი საჩუქრებით გაავსო და თავის სოფელში გაემგზავრა.

ღამე იყო ბნელი და ჩუმი, ფანჯრებიდან დაბურული ტყეები, მთვარის შუქზე ოდნავ განათებულნი, საოცნებოდ მოჩანდა.

მატარებელი წივილით, გრილით მიდიოდა. უკან, ხეების იქით დარჩა დიდი ქალაქი თავისი ელექტროსანათურებით, ქარხნებით და ცადაზიდული შავი მიწებით.

რამდენი ხანია ვანოს არ უნახავს ველები და ხეივანი. თუგინდ აი ეს ვერცხლის წყალივით დაღვრილი მდინარე, ეს ცივი და სუფთა ნიავე.

აგერ რამდენი წლის შემდეგ მიდის თავის მივიწყებულ საბუღაროში და რალაცნაირად ეკუმშება გული. ან საიდან მოდის ეს მწუხარება, რომ მოსვენებას აღარ აძლევს, რატომ უძნელდება მოშორდეს მანქანებს, ქლიბს და ღვედების შრიალს.

დაკ. დაგა. დაგა. — ისმის ხმაური რკინის ზოდების, ტელეგრაფების მავთულები მისრიალებენ დაუსრულებლად. ზის ვანო და გულს აყოლებს ამ სრბოლას, ამ რყევას, ამ ხმაურს.

უკან რჩება სადგურები, ხილები, ნიშანსვეტები...

სრულებით არ უძინია ვანოს, ისე გათენდა. მზემ ამოსერა მტრედის-ფერი ცისკარი. შედგა გორაკზე და შემდეგ უზარმაზარ რიყა ორბივით ცაზე აფრინდა. ნათლად გამოჩნდნენ დაუსრულებელი მთები და ველები.

ფერადი ყვავილები აყვავებულან, მინდვრად ხნავენ და თესვენ, მოგორავს რუხი მანქანა, და ყამირი იმსხვრევა, ერთად მომუშავე ადამიანები რიტმიულად იჩხვიან. უფრო ქვემოთ მდინარეზე ჯაჭ-

ვის ხიდები გაუღვიათ, ადამიანები ქიანჭველებივით შესევნიან ნაპირს და გამალებით ამზადებენ დულაბს.

უფრო ქვემოთ ისევ გლეხები მამაპაპისეული კაცებით და გუთნებით მიწას ჩიჩქნიან... ეს რა... ეს რა უნდა იყოს!? ცხადია, ელსადგური. ვანო ფანჯრიდან გადმოფრენას აპირებს. მატარებელი კი მიამსხვრევს მყუდროებას, მირბის. სოფლის პატარა ბავშვები ქუდის ქნევით უხვდებიან, ან ყურშა დასაჭერად გაეკიდება.

* * *

სალამოზე ვანო დაღლილი შიბიჯებდა თავის სოფლის შარაზე. ხარბად მიათვალეირებდა სერებს, ორლობებს, გორაკებს და მოსახლეობას. აი სოფელი, ვანოს ძველი სამშობლო, სიღარიბის და გაჭირვების კერა.

ვანოსთვის ყველაფერი ნაცნობია და ახლობელი. აგერ, ამ დღეში უქერია, ზოგჯერ ბინდამდე, ღორჯო და კიბო. ეს თხმელა, ისევ მოხრილი, ტოტებგაშლილი, მათხოვარივით დგას თავისთვის. ყველაფერი ნაცნობი და ახლობელია: ეს აღმართი, ეს მინდვრები, ნასიმინდარი ქალები და ორლობები.

ვანო ეალერსება ყოველ ბუჩქს და მოსახვევს, მდინარესთან ჩახორგილ ნაცნობ ლოდებს...

აგერ გამოჩნდა ძველი მუხური, დათას ნამოსახლარი, თედორეს ეზო, მეზობლები...

ვანოს მუხლები ჩაეკეცა:

— მიწა... ეხ... მიწა!

თვალწინ გაიხსნა დიდი უზარმაზარი ფარდა და იქით, სადღაც შორს, გამოჩნდა ბავშობის წლები, თითქოს იგი არც ყოფილა ისე საშინელი. ზღაპრულ ქვეყანად ეჩვენებოდა ახლა ის სცენები ვანოს: ყვავილები, სულ თეთრები, მაისის ყვავილები, ყვავილები ლურჯი და წითელი; მინდვრები, ხბოები; ვარსკვლავივით უსინათლო ბაიები.

მგზავრი არბენილი ნაბიჯებით მეზობლის ჭიშკრამდე მოვიდა:

— ეი, მაინძელოო!..

იქიდან ძაღლები წყავწყავით გამოექანენ, მაინძელი ძაღლებს გამოეკიდა.

— გამარჯობა. გოგია, ველარ მიცანი!?

მასპინძელი პასუხის ნაცვლად დგას და იღრიჭება, სახე უწითლდება. ვანომ არ დააცალა, მივიდა და ის იყო უსიტყვოდ უნდა გადახვეოდა, რომ გოგიამ გაოცებით შეჰკვივლა:

— ვანო! დია, ვანო!

და ორივე ხელით გადაეხვია, შემდეგ ტუჩებში ჩაეკრა, უანგარი-
შოდ ჰკოცნიდა... მალე სხვებიც მოვიდნენ, უჩვეულო ამბავი შეიქნა:

— ბიჭო, ვანო, საიდან, როგორ?!

— ბიჭო, როგორ გაზრდილხარ?!

— ბიჭო, ვანო, ხომ სულ კარგად იყავი?!

— ხომ არ დაგვივიწყე?

ვანოს სიტყვები აღარ ჰყოფნიდა, ენა ებმებოდა.

.....

სალამოზე ანთებულ კერიას უხდენ ყველანი და დამშვიდებულნი
საუბრობდნენ.

— სხვა, რა ამბავია სოფელში, ბიძაჩემო!..

— მშვიდობა.

მასპინძელი აქ ცოტა შეჩერდა, ვანოს თვალეში ჩააცქერდა და
ისე განაგრძო:

— ახლა ჩაფრები აღარ არიან, შვილო, არც გადასახადებია,
დღესაც ქე გვიჭირს ცოტ-ცოტა, მაგრამ ახლა კოლექტივის ვაარსებთ...

— ჰო, დიდებულია კოლექტივი!.. მისი გამარჯვება თქვენი სი-
ღარიბის დალუპვის საწინდარია.

— ჰო, რა ვიცი, გვეხმარებიან კი ოხრად, ახლა ტრაქტორი უნ-
და ჩამოვიდეს.

— ოო! ბიძაჩემო, ეს რა მითხარი, ნუთუ მართლა? ოჰ, რა დი-
დებულია... ოჰ... ჩამოვა, აუცილებლად ჩამოვა...

ვანო ჩაფიქრდა, რატომღაც გაახსენდა დათა, მაგრამ უმალ და-
ივიწყა... დუმილი ჩამოვარდა. გოგამ რაღაც გაიხსენა, სახე გაუბრ-
წყინდა, უღვაშებში ჩაიხარხარა:

— ხეხე! ვანო! ვანო! მაყარიჩი თუ იქნება, ერთ რამეს გახარებ.
თედორე გაასახლეს ჩვენი სოფლიდან, ჰირმა წაიღო მისი თავი!..

ვანო ადგილიდან წამოვარდა და ნერვიულად ლოგინზე ჩამოჯ-
და, თვალეში ფართოდ გაახილა:

— ბიძაჩემო! ხე-ხე... ბიძაჩემო!..

ისეც წამოვარდა ადგილიდან, გოგიას კისერზე შემოეხვია:

— ბიძაჩემო! ჩინებული დრო დაგვიდგა, არა?!

— ჰო, ვანო, მეც ასე მგონია!..

— ძალიან მჭირდა, ბიძაჩემო, თედორეს ჯავრი და გულს მიშ-
ხამავდა.

მისი ჯავრი ვის არ სჭირდა, შვილო! რაც მკან დედა შემე აწ-
ვალა, იცოდე, მოსაკლავდაც არ ინდობდნენ სოფლელები... ახლა

მორჩა და გათავდა, დათოკილი წაიყვანეს აქედან და მის ოღაში მალე კომუნა ჩასახლდება.

— ძალიან კარგი, ბიძაჩემო... ჩინებულია...

.....

ვანოს ახსენდებოდა დედა და პატარა, ისლით დახურული დათას ქოხი, ერთ ღამეს აღმოსავლეთის ქარებმა რომ გვერდი ჩაუნგრის. აგონდებოდა დათას ჩივილი.

— რალაც ახალი დროება მოდისო, ამბობენ... ეს გვერდები კი ისე მტკივა, ისე... ისე... რა იქნებოდა, მეც მოსვწრებოდი!..

.....

იმ ღამეს მეზობლები მოდიოდნენ და ვანოს ნახულობდნენ:

— შენი მიწა ხელუხლებელია, აქ არის! დავაჟაკებულხარ, ნუ ჩააქრობ კერას. შენ აქ ძველი ცხოვრება ნუ გგონია ახლა, ძველი მოკვდა; ძველი ჩვენ მოვკალით... მოდი, იცხოვრე, იმუშავე! შენ ჩვენი სისხლი და ხორცი ხარ, ჩვენი მოძმე!

მეზობლები ხელების სავსავით იხსენიებდნენ საბრალო დათას, მის მეუღლეს და შუალამემდე არ დააძინეს ძვირფასი სტუმარი.

.....

მეორე დღეს ვანო აღმასკომში გამოცხადდა, თავმჯდომარეს გადაეხვია...

— ვა! სოლო, შენ აქა...

სოლო გააოცა ვანოს დაბრუნებამ, დაიბნა, ერთსადიამავეს ასჯერ ეკითხებოდა. მთელი ხალხი შეიკრიბა. ქალაქიდან მოსულში სულ ახლობელ და მოძმე ადამიანს ხედავდნენ. დიდ ხანს ისაუბრეს, ბოლოს ვანომ თავმჯდომარეს მაგრად ჩამოართვა ხელი და დამნაშავეის კილოთი მოახსენა:

— ერთი თვე დავრჩები ამხანაგებო, მე შემიძლია დაგალებები შევასრულო.

.....

ვანოს მეორე დღეს სცენაზე მოთამაშეები მოჰგვარეს და თხოვეს გლეხების კრებები ჩაეტარებია, თვის ბოლოს წარმოდგენა დაედგა...

მოთამაშეებს შორის ერთი ქალი იყო, ბაბუცას ეძახოდნენ, მეტად ლამაზი და ახალგაზრდა, სულ ჩვიდმეტი წლისა თუ იქნებოდა. ვანოს მაშინვე მოეწონა იგი, გული ასგვარად შეეკუმშა, ის ქალი ოცნებად გადაექცა, მის თვალებში მწერა უხაროდა...

დღეები მიდიოდა, ვანო პიესას ამზადებდა, ან გლეხების კრებაზე იყო, ან წავეილოდა სადმე, უღრან ხეობებს შეერეოდა, გადაიკარგე-

ბოდა. ფიქრობდა ქალაქზე და მანქანებზე, ფიქრობდა ბაბუცაზე და რალაცას ზომავდა, ყოყმანობდა.. დედ-მამის საფლავი ინახულა, ზედ გვიმრა და აწული გაზრდილიყო, თავის ხუთ ქცევა მიწასაც რამდენიმეჯერ შემოუარა, ძველი დაპირებები გაიხსენა:

— ეხ, შენ ჩემო!.. მე ისევ მოვალ შენთან და მაშინ შური ვიძიოთ ყველაფერზე!..

ერთხელ, საღამოს, მეცადინეობის შემდეგ ბაბუცა გრძნობიერად მიაჩერდა ვანოს თვლებში და ათრთოლებული ხმით შეეკითხა:

— როდის მიდიხარ, ამხანაგო ვანო, ქალაქში?..

— ზეგ, რა იყო?..

ბაბუცამ ამოიხვნეშა...

— არაფერი. ისე გკითხე!..

და მაშინვე მობრუნდა, ტანის ოდნავი რხევით წავიდა. ვანომ მას თვალი გააყოლა უკანასკნელ მოსახვევამდე, შემდეგ ნაღვლიანი დაბრუნდა შინ.

მთელი ის ღამე ვანოს უფრო აწვალებდა ფიქრები, გაშმაგებით ანგარიშობდა, ზომავდა, ყოყმანობდა, ძველი მამისეული ფესვებით იბოჭებოდა, თითებს იმტვრევდა...

დილას დასძინებოდა და მაშინვე გამოეღვიძა... თვლები ამოიფშენიდა, წამოდგომა დააპირა, მაგრამ ვერ წამოდგა, კუნთები მოეშვა და იქვე ლოგინზე თავქვე დაეცა... მხრები დაუმიძიდა, თითქოს ის ხუთი ქცევა მიწა მის ზურგზე ყოფილიყო დაყრილი თავისი ხავსით და ბალახით, ვანო საშინლად დაილალა, მოითენთა, მხოლოდ ახლა მიხვდა, რომ მამისეული ფესვები გვარიანად ხარობდნენ.

— იქნებ ასე სჯობდეს, — გაიფიქრა და გაინაბა...

ოთახში გოგია შემოვიდა.

— ჰა, ვანო, რას ფიქრობ ამდენს?!

— არაფერს, ბიძაჩემო, უკვე გადავწყვიტე!..

— ხომ რჩები ჩვენთან!..

— არა. უნდა წავიდე. ქალაქიდან ამხანაგები მიძახიან, იქ მიცილიან დაზგები.

— შენი ხუთი ქცევა მიწა!..

— მიწას კოლექტივის ვაძლევ!

— ბიჭო, რატომ? ნუ ჩააქრობ კერას, აქაც შეიძლება ცხოვრება, უცხო ქვეყანაში ნუ მიიჩქარი!..

— ეხ! ბიძაჩემო, კერა იმ შავ დროში ჩაქრა და მე არ შემიძლია ავანთო. ჩემს ახალ კერას ქალაქში მოვნახავ!..

— მაშ მილიხარ სამუდამოდ, ჰა?!.

— მივდივარ... მივდივარ... მაგრამ, სულერთია, ჩვენი მეგობრობა მაინც დარჩება.

და მართლაც, ვანომ მეორე დღესვე თავისი მიწა კოლექტივს გადასცა, საქმეები მოისტუმრა, ბაბუცას გამომეშვიდობა...

რკინის გზის სადგურიდან მატარებელი როდესაც დაიძრა, თავისთვის კიდევ ჩაილაპარაკა:

— მშვიდობით, ჩემო სოფელო! მშვიდობით, მეზობლებო! მე ახლა თქვენთან არაფერი დამრჩენია, სრულიად არაფერი... მაპატიეთ, დაპირება ვერ შევასრულე...

და წავიდა... წავიდა ელექტრომავთულების, ლველების, დაზგების და მანქანების გზით.

ახალი კადრები

დღეს ლაევარდიდან
სხივთა კონები
კვლავ ეფინება,
ჭუჭებს, მოედნებს,
და მსურს ხანძარი
მახვილ გონების,
რომ იდილიურ
სოფლებს მოედვს.
რომ შეესიოს
წითელ ჯარივით
ვრცელ მიდამოებს
შრომის რაზმები,
მღუმარე კუთხემ
მათი ჩარევით
აახმაუროს
შრომის დაზგები.
რომ მენებლობა
დახავსებული
წარმოებიდან
მალე გავდევნოთ
ჩვენ ფაბრიკები
უნდა გავავსოთ
სოციალისტურ
ახალ კადრებით.
რადგან ქალაქმა
სოფელს არგუნა
შეუღრეკელი
რაზმი კულტურის,
მწამს დაბრკოლებებს
გაანადგურებს

სოციალიზმის
 სხივთა შურდული.
 როს მაღლდებიან
 ქარხნის მიღები,
 ყოველ კუთხეში,
 ყოველ მხარეში,
 არის საჭირო
 გამოცდილება,
 ხსნა აღარ არის
 ცოდნის გარეშე!
 ვით ვარსკვლავები —
 ცის საკრებულო,
 დღეს ქალაქში ხართ
 მრავალ დასებათ,
 სწავლობთ.
 აღარ ხართ გულხელდაკრეფით
 რადგან შეიგნეთ
 შრომა ფასდება.
 ცა-დედამიწის
 ლურჯი სარკეა
 ველი იშლება
 ფერად ნოხივით.
 სპეციალობის
 მრავალ დარგებზე
 სწავლობს უდინი
 სწავლობს მოხევე.
 როცა მაისი
 თვეებს გაცდება,
 როს მზე სხეულს და
 სხივებს იცხელებს,
 გაემგზავრებით
 გლეხურ მასებთან
 რომ აწარმოთ
 შრომა ფიცხელი.
 იყოთ ტეხნიკი,
 ბევრიც იცოდეთ,
 რაა, ეპოქას
 თუ ვერ განიცდით!

თქვენ, ბრძოლის ცეცხლით
 უნდა იწოდეთ,
 თქვენ უნდა იყოთ
 პროპაგანდისტიც.
 თავდადებულო
 ჩვენო რაზმებო,
 სოფლად შეავსებთ
 მრავალ დანაკლისს,
 ხართ პროლეტარულ
 ქვეყნის გაზრდილი,
 მომჭირნეობა —
 შრომის მარავით.
 ველარ გარდაქმნის
 თუშებს, ფშაველებს,
 ის, ვინც საკუთარ
 თავსაც ვერ უვლის,
 მშენებლობაში
 უნდა ჩავებათ,
 რომ ჩვეულება
 მოვსპოთ ველური.
 გლეხებს კვლავ უყვართ
 ჯეჯილი მწვანე
 და სიმწიფეში
 ყანა შესული,
 თქვენ ააყვავებთ
 შორეულ სვანეთს
 თქვენ გაახარებთ
 მშრომელ ხევსურებს.
 თქვენ დაედებით
 სოფლის შენობებს.
 სოციალისტურ
 ახალ აგურად
 და მოგონებებს
 მინდა შევწოდეს
 ჩვენი შეხვედრა
 ამხანაგური!!

ს ა ბ ზ ო თ ა მ ი ნ დ ვ რ ე ბ ი

1

ამ თეთრ,
შევერცხლილ მინდვრის ტყემლებთან,
სადაც სიმწვანით სკდება კვირტები...
— ხოლტის ყიეინა იპყრობს ტყე-ველს და
საგაზაფხულო ფიქრით ვირთვები.
თითქო,
აპრილი ჩემშიც ცხადდება.
თითქო,
ტყემლებიც გრძნობას ანაზებს.
— მე კი,
ვდგევარ და მინდვრის ცხოვრებას
ენუწერ სტრიქონებს თესვის თემაზე.

აქ მეც,
ხნულების სივრცით ვილღები,
გუთნეულების სითბო მედება.
— მიწვევს შრომაზე ჩვენი ბელღები
და საამქროთა შემოქმედება.

ვინ ვერ შეამჩნევს: —
გარჯით გზა და გზა
გამარჯვებებში ვართ დაძირული,
და მიღწევებთან ერთად გვეზარდა
მოთხოვნილება ყოველდღიური.
ეხლა,
ზღვის აშლილ ტალღებს გვაგონებს
საწყობებიდან ბაზრის მარაგი:
— გლეხი მოითხოვს
გაზრდილ საქონელს.
— გაზრდილ ნედლეულს
ჩვენი ქალაქი.

2

ვისაც ჯანი გაქვთ,
მუხლი გამართეთ,
დაკვრით გამოდით ველზე ბანაკად.
— ზრუნვით მოვექცეთ
მიწებს განაერთს
და გაეჩალოთ თესვის ბარაქა.
— მიწა მოხნული
მოცდას ვერ ითმენს.
— ყამირ ნიადაგს
უნდა მოგუთვნა.
თესვას არ უყვარს:
— მოლლა, ნელი თვე
და დაზარებით მზის ამობურთვა.

ეხლა დარია.
თბება გარემო.
გუთნეულები მოდის შეტევად.
— კვალი კვალს ცვლის და
გუთნის გარებით
მარცვლეულიდან თესვა შენდება.
როგორ გგონიათ. —
ბრძოლა აქაა
მოვლინებული მტრების სამარედ:
— მინდვრის ხნულები ბარიკადაა.
— თესლის დანერგვა ფრონტის სიმაგრე.

3

ზრუნვა პურისთვის ჩვენვე ავიღეთ,
სხვა დარგებშიაც ვახდენთ გადასვლას:
— საამქროთათვის
გვინდა დღითი დღე
ბამბა, სელი და
ასე სხვა და სხვა.
ამით არ ექარგავთ მდიდრულ ხალიჩებს,
დაზგა მუშების თვალით სწორდება;

ყოფნა,
ჰამა-სმის გარდა გვანიჭებს
შრომის წესრიგით მოვროდ ცხოვრება.

4

მოვეუმარაგოთ
საზრდო წიქარას,
დაჩვეულია ჩალას ნოყიერს,
თორემ ამ კვირამ თუ კვლავ იდარა,
ხარი მშიერი ჩაიფორხილებს.

ველზე,
ტრაქტორიც ხშირად გვიცდება,
საზრდო მისთვისაც უნდა მოვზიდოთ;
— აქვე სადგურზე
მძიმე ცისტერნამ
ჩამოგვიტანა უხვად ბენზინი.

საქმით ერთმანეთს ვექცეთ დარაჯათ.
დაუზარელად
კვალი ავყაროთ.
— დღეს გუშინდელი გეგმა გადავქრათ
და სახვალით შევხვდეთ სალამოს.

აი, ხომ იცით: —
აგერ მეზობლად
გვიდგას შეჯიბრში მოძმე არტელი...
არის მიღწევით შრომის გაზომვა.
დღიდან დღეებში გამონათრევი.

მოძმე ბიჭებო,
მოხუცთ რას უმზეროთ,
ცეცხლით ავილოთ ძიგვე, ეკლნარი.
— მეტი მხნეობა,
თორემ მოჯიბრემ
გადაგვაქარბა ხუთი ჰექტარით.

5

ჩემო წიქარავ,
ჯაფა ვერ ავცდა,
აღბად კვლავ ბევრჯელ გაიშოლტები...
— სხვა ვერაფერი მოდის შენს ნაცვლად
თუ არ დახარდა რაზმი ხოლტების.
იქნებ,
უღლის ქვეშ თავს გრძნობ ჩაგრულად...
მაგრამ რა გზაა,
უნდა იმარდო...
— მოვა ქარხნიდან რკინის შანგულა
და შევებულებას მოგცემს უვადოთ.

6

თესვა ჩაღდება. —
თითქო დოღია.
გუთნეულებით მოლი ატირდა.
ბორგავს მინდვრები. —
მოცლა როღია:
— მუშა მანქანებს სკარბობს დატვირთვა.
ზნულებს ვაბარებთ გულსაღ ხორბლეულს,
შერჩეულია
თესლი ტრიერით.
— ეგ ვამჯობინეთ,
რომ დაიღრუბლოს
ყანის სიღურჯით ეს ველ-მინდვრები.

ყანა იმძლავრებს, როგორც ჯებირი;
მიწა მოისხამს
ღეროს ღეროდან.
— მარცვლად ქცეული მწიფე ჯეჯილიც
დაიქარება სოფლის ბელღებთან.
დღეებს,
შეარხევს ხმა მოსავალის,
ყველგან გაჩნდება რთველის მიღწევა,

და რონოდებიც ტვირთით მოსილი
სადგურებიდან
სადგურს ეწვევა.
ასე,
დადგება ხვალი ქალაქად,
დაზგა იელვებს შრომით ნაცადი...
და უკუაგდებს გლეხიც ქალამანს
დავაქაცებულ
ნათეს მარცვლით.

ს ა რ თ უ ლ ე ბ ი

I

ქალაქი მზეზე გარინდულიყო...

კოშკებივით დაყუდებულ ქარხნის საკვამლურებში ყოვრალი კვამლი დაბლა დაიხარა და დინამომანქანამ უკლო სისწრაფე.

ნახევარი წუთიც, და:

— უ-უ-უ! — აგუგუნდა ერთხმად საყვირები...

საუზმის ნიშანი იყო.

ლურჯხალათიანები გაიფინენ ქარხნების ეზოებში.

გრივოლ გიგაურის ბინაში ავაზაკივით შეიჭრა საყვირების ხმა. ეძინათ...

გიგაური დამფრთხალ შველივით წამოიჭრა ლოგინიდან და ძილისაგან დაგუდულ თვალებს ფშვნეტა დაუწყო.

— ლუარა! — რიდითა და კრძალვით გაეხმაურა ის თავის ახალ-გაზრდა ცოლს და მოლიმარი სახით გადახედა ნიკელის ტახტზე თხელი აბრეშუმის საბანში გაშხვართულ ლუარას, რომელსაც ძილში წრილის დროს, ტანზე საბანი დაცურებოდა და სპილოს ძვლის ფერი შოლტი ბარძაყები კრთოდა სინათლეზე... აბრეშუმით ხაშხაშა თმების ხუჭუჭი კულულები ბაჯალლოს ფერად კიაფობდა ლუარას გულმკერდზე და მიხუჭულ თვალებს ზემოდან ახალ მთვარესავით მოშვილდული წარბები ვიწრო ქალაკით იყრებოდა სათვალეების სადაგ მიჯნაზე...

ლუარა ოდნავ შეირბა ხმაურობაზე... გუნდა ცომივით აფუებული გულმკერდი მძიმე ამოსუნთქვით აამოძრავა და ძილმიკლებულმა გვერდი მოინაცვლა...

— ისევ დაიძინა! დამიგვიანდა კიდევ... — აბუტბუტდა წყენით გიგაური, მაგრამ პასუხად ლუარას უდარდელი ხრუტუნის შემოესმა.

— ცხრა საათია! ლუარა!.. არაფერი ესმის...

მაისის ხოჭო ბზუილით შემოიჭრა ღია ფანჯარებიდან. ჰაერში რამდენიმე წრე შემოხაზა, საწოლი ოთახი თითქოს ბეჯითად დაათვალიერა. მერე გარდერობს გადაუარა და ტუალეტის სარკეს დაუ-

შურდულა (აღბათ საკუთარ ორეულს თუ აედევნა), მაგრამ მკერდის ჯავშანი მინას შეამტვრია და ფრთებ დამსხვრეული გულალმა დაეცა ტუალეტის წინ დაგებულ ნოხზე... გიგაური თვალით აედევნა ხოქოს მოძრაობას და...

— ფანია! ფანია! — აიმაღლა ხმა გიგაურმა მსახურის მისამართით...

— ო-ოხ! არ შეიძლება არ იხმაუროს და ქვეყანას არ ამცნოს თავისი გამგზავრება! აბუზღუნდა ძილში ლუარა და ბრაზისაგან ბალიშებში მიიმეღ ჩაეფლა...

სამზარეულოდან ისმოდა პრიმუსის განუწყვეტელი რიტმიული შიშინი... ნიკელის ყავადანში სურნელოვანი ყავა დღულდა... ფანია დილის საუზმის სამზადისში იყო, თანაც უდარდელის ხმით რალაცას ღიღინებდა...

გრიგოლის უმცროსი ძმა ლევანი ეს ერთი თვეა რალაც არაჩვეულებრივ მეცადინეობაში იყო გართული... რომ გეკითხათ მისთვის, უნივერსიტეტში გამოცდებს აბარებდა, და დღესაც ადრიან დილიდანვე აივანზე გადამდგარი, რალაც სპეციალურ საგანს უცნაური ექსტიკულაციით ჩაკირკიტებდა... გულში კი... აბა, ვინ იცის, რაზე ფიქრობდა!...

გრიგოლი გავიდა სასადილო ოთახში და სუფრას შემოუჯდა...

— ლევან! რძეს არ დაღევ? — მიიპატიჟა ლევანი გრიგოლმა...

— ჯერ არ მცალია... — მოკლედ მოუჭრა ლევანმა ძმას და კითხვა განაგრძო.

დროს მაჩვენებელი ისარი ათის ნახევარს გაუსწორდა...

— წკრრრ! ძინ! ძინ! ძინ! — აწყრიალდა ელსმენი! გრიგოლის კაბინეტში.

— ფანია! მიხედე ტელეფონს! — დაუსაქმა გრიგოლმა მსახურს და საუზმეს გადახედა...

— გარაჟიდან არის... — აროხროხდა ფანია უკრიანული დიალექტით...

— მოვიდეს... დროა!

ფანიამ ყურმინი ორბოძალ შუა ჩასდო და, თავჩალუნული, ღია კარიდან სამზარეულოში ფრთხილად გაიძურწა...

გრიგოლი მადიანად ილუქმებოდა დილის საუზმეს და ცალი თვალთ რალაც საწარმოო ხასიათის ცირკულიარებს ათვალთიერებდა...

გაზეთებიც გადაფურცლა საუზმობაში გიგაურმა და როცა „პრავდა“-ს უკანასკნელი ნომერი აიღო ხელში და მოწინავეს დახედა, „ს. ა. ც. ი. ა. ლ. ი. ს. ტ. უ. რ. ი. შ. ე. ჯ. ი. ბ. რ. ე. ბ. ა.“ მოასკდა თვალებს,

მსხვილი ასოებით ნაბეჭდი... გრიგოლი დაფიქრდა... დაწყებული კამპანიის სერიოზულობა ამთავითვე იგრძნო... აღმშენებლობასა თუ სხვა სამეურნეო-სამრეწველო ფრონტზე დღემდე არსებული ფეხ-მოთრეული მუშაობის ტემპი თვალწინ წარმოუდგა და... მოულოდნელი ამოძრავება „შეჯიბრების“ შემდეგ ყველა წარმოება წამოწყებაში.

— დროულია! დროულია ამ კამპანიის ჩატარება, მაგრამ... მოვიქანცე კია დღე-ღამ განუწყვეტელი მუშაობით... მაგრამ ვა! ეს ხომ საყვედურია და უკან დახევა...

გრიგოლი ბუტბუტით წამოდგა სუფრიდან და სამუშაო კაბინეტში გავიდა... საქმიანი ქალღმერთები პორტფელში ჩაალაგა და კალენდარს დააშტერდა საწერ მაგიდაზე: — „თვრამეტში თათბირი გაიხსნება...

— ბუ-უ! ბუ! ბუ-უ! — მოისმა ქუჩიდან...

მერსედესი იძლეოდა გამაფრთხილებელ ნიშანს...

გრიგოლმა იჩქარა მის ხმაზე...

ლუარას თერთმეტამდე ეძინა... თერთმეტზე ადგა, ტანთ ჩაიცვა, მთქნარებითა და ზმორებით თმები გადაივარცხნა, ტუალეტის წინ დადგა და ხან გალიმებული უცქეროდა საკუთარ ორეულს, ხან წარბშეკრული, ხან კიდევ თვალეზანაბული...

ბოლოს დარწმუნდა, რომ ღიმილი უხდება მის ბავშვურ ცქრიალა სახეს და მოშვილდული წარბების უსწორ-მასწორო მოძრაობა...

ლუარა ტუალეტს გაეყრება და ზალაში გამოდის მანტოწამოსხმული... ფანია ოთახებს ალაგებს... დაკარწახებულ მკლავებზე იბერება კუნთები; ლუარა გაკვირვებულია ქალის კუნთებით...

— ფანია! გურამი გყავდა დილით სასეირნოდ?

— დიახ! მყავდა, — მოიბრუნა პირი ლუარასაკენ ფანიამ და იდაყვით ოფლი მოიწმინდა...

— ხომ არ ტიროდა?

— არა, მაგრამ დედას ხშირად ახსენებდა...

— დედა!... ენაცვალა მას დედიკო!

ლუარა მორჩა ფანიასთან დილის შეკითხვებს და აივანისკენ გასწია...

— გურამ! გურამ! — მიუალერსა ლუარამ ერთად ერთ პირმშოს, რომელიც, სპათამაშობებში გართული, თავისთვის რაღაცას ლულუნებდა და „ცხენზე“ მისტერ ჯექს ყირამალა აყენებდა...

გურამს გაგიჟებით უყვარდა თავისი „იორლა“. მისტერ ჯექი კი, მისი წარმოდგენით, საუკეთესო უოკეი უნდა ყოფილიყო...

ქართული
ლიტერატურა

ლუარა გურამს მიუახლოვდა...

— დედიკო! მე ბიძია ლევანმა ყულები ამიწია...

— რატომ, დედიკო, რატომ აგიწია? — ჩაიკრა ლუარამ გულში გურამი და შუბლი დაუკონა... ცალი თვალით ლევანს გადახედა...

— ლატომ და... მე ბიძია ლევანს ქამალი მოვბაღე და ჯეკს შემოვალტყი... ბიძიამ ყულები ამიწია...

გურამს გაეცინა.

— დედიკო, მე მაინც მიყვალს ბიძია ლევანი. დედიკო, ლატომ?

— როგორ თუ რატომ, გენაცვალე! ლევანი შენი ბიძიაა, გეფერება, გათამაშებს, გასეირნებს და რა ვიცი...

ლუარა რატომღაც ოდნავ გაწითლდა და ცალი თვალით ავენის კუთხეში სკამლოგინზე მიმჯდარ ლევანს ქურდულად მიუალერსა...

გურამი ადგა და დარბაზში შებრუნდა...

— ფანია! საუზმე რა გაქვს!

ლუარამ გაიზმორა და მთქნარებით სუფრას მიუჯდა...

— ლევან! საუზმის დროა! — კისკისით გასძახა მან ლევანს.

ლევანი დაიძრა ადგილიდან, და რამდენიმე წამის შემდეგ ახმაურდა კოვზები საყავეებში... საუზმე კარგა ხანს გაგრძელდა... ლევანი ოხუნჯობაშიც გადაიჭრა, და მხიარული სიცილ-ხარხარით აივსო დარბაზის კედლები...

ახლა ლუარა როილს მიუჯდა...

დაიჩხა კრემისფერი კლავიშები, და დაითრო ჰაერი შოპენის სონატებით... როცა კლასიკოსებს მორჩა ლუარა, ნოტების რვეული გადაფურცლა, ყელი სასიმღეროდ მოიღერა და ღირიკული მეცოსოპრანოთი, საკუთარი აკომპანიმენტით ააწყრიალა „მხოლოდ შენ ერთს“..

ლუარა მშვენივრად მღეროდა ქართულ და ბოშურ რომანსებს...

— ლუარა! რატომ „დიდება“-ს არ იმღერა? — წყენით იკითხა ლევანმა, რაზედაც გურამმა ყური დაცქვიტა და დედას მუხლებზე მოეხვია...

— დედიკო! ლა ალის „დიდება“?

— „დიდება“ ქართული ზეიმის გამომხატველი ჰიმნია შვილო.

— დედიკო! ლა ალის ზეიმი? — არ იშლიდა გურამი ბავშურ ცნობისმოყვარეობას და შეკითხვაზე პასუხის არადამაკმაყოფილებლობის ნიშნად ლუარას კაბას ორივე ხელით პოტნიდა...

— ზეიმი... აი, დიდი დღესასწაული... აი, საზოგადოება რომ ხალისიანად დღესასწაულობს რაიმე მნიშვნელოვან დღეს...

გურამი ვერ მიხვდა რას ნიშნავდა „ზეიმი“, მაგრამ მიიწი და ჩუმდა. ლუარამ „სამშობლო“ დაუკრა... ლევანი ფიქრებს ჰიყვია...

— დედიკო! ლატომ უკლავენ ლეკულს „სამშობლო“-ში?

— იმიტომ, რომ „ლეკური“ ქართული საცეკვარია...

— მა, ლატომ ქვია „ლეკული“?

— „ლეკური“ ისე ქვია, შეცდომით...

ლუარას განმარტებამ ვერ დააკმაყოფილა გურამის უსაზღვრო ცნობისმოყვარეობა, მაგრამ...

მზე მოდგომოდა ოთახს ფანჯრებიდან...

ლუარამ ფარდები ჩამოსწია, ყვავილების ლარნაკში იასამანის ცოცხალი ტოტები ჩასვა, სპირტშერეული წყალი დაასხა და ყვავილებისათვის მიჩნეულ ტუმბოზე დადგა...

იასამანის დამათრობელი სუნით გაღიზიანებული ლუარა ძვირფასი ფრანგული ღუბით საკმაოზე მეტად გაიჟღინთა, კრესლო ფანჯრისკენ მისწია. სტეფანე ცვაიგის ნოველების წიგნი გადაშალა და მხარბთებოზე წამოწოლილი, „შიში“-ს კითხვას შეუდგა.

პრიმუსი ისევ შიშინებდა სამზარეულოში, და მოსამსახურე ქალი ფანია რალაც უკრანულ სიმღერებს ტლანქად ლილინებდა...

II

მძიმედ დაიძრა მერსედესი გიგაურის ბინის ეზოდან და გამაფრთხილებელი ნიშნით შეუერთდა პროსპექტის საერთო ხმაურობას...

— „ნაბიჯით“! — აფრთხილებდა შოფერს ქალაქის ქუჩებში მოძრაობის მომწესრიგებელი პლაკატები, და მძლავრი მერსედესი, როგორც დოლის ჯიშისანი ულაცი, მხედრის მოლოდინში, ონავარი ნახტომისათვის იწყურებოდა, მაგრამ შოფერის მასტი ხელები ოსტატურად აცლიდა ავტოს სწრაფი მოძრაობის ენერგიას და აზარტში შესული მერსედესი ნერვებაშლილივით აძიგბიგებული ელოდებოდა, სანამ მის წინ მდგომი ტრამვაის ვაგონები გაიკვლევედნენ გზას...

— ეს სადაური წესია, ავტო ელოდებოდეს ტრამვაის ვაგონის დაძვრას! — გაიტარა გულში გიგაურმა და ნერვიული ეესტით შოფერისკენ გადიხარა, თითქო ამით სურს დაყოვნების დროს გასაღვლელი მანძილის დაფარვაო...

გუგუუნებდა პროტესტი უსაზღვრო მოძრაობით, და მოსახვევებში ქანდაკებებსაკვით მდგომი მილიციელები კვერთხებით იძლეოდნენ მიმოსვლის ნებართვებს... მოფუსფუსე ხალხი კი იდგა ჯგუფებად

განაპირა ფილაქნებზე და მოძრაობის შენელებას ელოდებოდა ქუჩიდან ქუჩაზე გადასასვლელად...

გიგაური თითქმის ყოველდღე ხედავდა ქუჩებში მოძრაობის ამგვარ ისტორიას...

— იზრდება ქალაქი, — ფიქრობდა გიგაური, — დღითი-დღე იზრდება... გიგანტიური ნაბიჯებით მიდის წინ. რამდენი ქარხანა შენდება, რამდენი ახალი წარმოება-დაწესებულება იხსნება, რამდენი რა... მაგრამ უმუშევრობა, უბინაობა მაინც ვერ იქნა და ვერ აღმოფხვარით დიდრონ ქალაქებში... თუმცა რა გასაკვირია როცა ქალაქს ისე ეხვევიან გარეშემო, როგორც ფუტკარი ცაცხვის ყვავილებს... მოდიან სოფლებიდან, მოდიან პროვინციალური ქალაქებიდან, მოდიან... მიდიან და ჩამოსულთა ხარჯზე იზრდება უმუშევართა რიცხვი, იზრდება მოსახლეობა, მოთხოვნილება და...

მერსედესი დადგა.

... ს ა მ შ ე ნ ი!

გიგაური უკვე სამსახურში იყო...

ფრთხილად შეაღო გიგაურმა კაბინეტის კარი, რომელსაც ამშვენებდა წარწერა: „დ ი რ ე ქ ტ ო რ ი“ და გოთურ სტილზე მორთულ კაბინეტში თავისუფლად ამოისუნთქა... გიგაური საწერი მაგიდის სავარძელში ჩაჯდა ფინჯაკის ფოლაქები უაზროდ გაიხსნა, ჯიბიდან პაპიროსის კოლოფი ამოიღო, კოლოფიდან მსუქანი პაპიროზი ცერის ფრჩხილზე დაიბერტყა და ასანთს მოუკიდა ისე, რომ ერთი წერტილისთვის თვალი არ მოუშორებია... მაგიდის უჯრებიც გააღო, ქალღღებები ამოალაგა, რომელიღაც მიმოწერას თვალი გადაავლო, და საჩვენებელი თითი ინსტინქტურად დააკვდა ელზარის ფოლაქს.

კარებში შიკრიკის პროფილი აღიმართა.

— სთხოვეთ ვაინბერგს... — თავაუღებლივ დაუსაქმა შიკრიკს გიგაურმა და ისევ ქალღღებში ჩაიძირა...

საფერფლეზე კი იწვოდა მსუქანი პაპიროსი, რომლის ჯაჭვისებური კვამლი, რგოლებად დაწყვეტილი, მაღლა იწვედა და ერთმანეთს ეჯიბრებოდა გამძლეობაში...

— ძინ! წკარრ. — ახროტინდა ელსმენი.

— ალლო ტრესტის დირექტორი! თათბირი?

ფერადი ფანქრით ახმაურდა კალენდარის რომელიღაც გვერდზე.

— მაშასადამე, მასალები უნდა დაეამზადო, — გაიფიქრა გიგაურმა, და საჩვენებელი თითი კვლავ ამოძრავდა ელზარის ფოლაქზე...

კაბინეტში საქმეთამამართველი შემოვიდა „საქმეებით“ ხელში...

— ამხ. ამბერკი! დაამზადეთ ყოველგვარი მასალა ტექნიკის საქსოვი ფაბრიკის შესახებ. წარსული გამოკვლევის აქტი გადასინჯეთ, ანგარიშებიც შეკრიბეთ...

— მესმის თავაზიანი ზრდილობით დაუდასტურა საქმეთა მმართველმა.

— თუ ინჟინერმა კარპოვმა მიკითხოს, შემოუშვით... ისე დღეს არავის მივიღებ, თათბირისთვის ვემზადები...

— მესმის!

— ფოსტა დატოვეთ, ამხ. ამბერკი! 4 საათზე დავბრუნდები ცეკიდან და მაშინ გავარჩევ... აა?! გადაეცით მთავარ ბუხჩალტერს, მოამზადოს ნახევარი წლის ანგარიში...

— მესმის! — დაიქნი თავი საქმეთა მმართველმა და გიგაურს მიუბრუნდა:

— ჯამაგირები გამოვწეროთ დღეს, ამხ. გირგოლ, თუ...

— გამოსწერეთ... მაგრამ მოიცათ... გრიგოლის მარჯვენა ხელის თითები ნერვიულად ათამაშდა საწერ მაგიდაზე... — დღეს ნუ გამოსწერეთ. უკანასკნელი განაწესით, ჩვენ უფლება გვაქვს ჯამაგირის მიღებისა მხოლოდ სამსა და თვრამეტ რიცხვებში... მაშასადამე, შეუძლებელია...

— სამწუხაროა, სამწუხაროა, გრიგორი პეტროვიჩ! — მოლიმარი სახით ჩაურთო სიტყვა კაბინეტში შემოსულმა ვაინბერგმა და გიგაურს მრავალმნიშვნელოვნად მიესალმა. — დღეს დილით სარაკოვნას სიტყვა მივეცი უქველად ჯამაგირით დავბრუნებულისავე შინ, მაგრამ... არა უშავს რა, არა უშავს რა...

— ლევ ბორისოვიჩ! როგორ არის საფეიქრო დაზვების დადგმულობათა პროექტის საქმე? თქვენგან მოცემული პირობის თანახმად, დღეს ის მზად უნდა ყოფილიყო, — წინასწარ გაფრთხილებით იკითხა გიგაურმა და „საქმეების“ პაპკა უჯრაში ჩასდო...

— გრიგორი პეტროვიჩ! ეხ! რომ იცოდეთ, როგორ ძნელი შეიქნა პროექტის სწორად შედგენის საქმე. რომ იცოდეთ, რამდენი შრომა და ენერჯია დაიხარჯა დღემდე მისი მასალების დამუშავებაზე, რამდენი ოფლი დაიღვარა, რამდენი...

— ლევ ბორისოვიჩ! — შეაწყვეტინა სიტყვა გიგაურმა ენაგაქლესილ ვაინბერგს. — მე თქვენ გეკითხებით...

— მე კიდევ გიპასუხებთ, გრიგორი პეტროვიჩ! მიუფო ვაინბერგმა გადაკრულ სიტყვებზე და ისევ ძველებურად განაგრძო:

— ძნელია, გრიგორი პეტროვიჩ, ერთობ ძნელი, ასეთ პირობებში მუშაობა... ცესუ ვერავითარ დახმარებას ვერ გვიწევს. სტა-

ტიტიკური ცნობების შეკრებაში, — განგებ იცრუა ვაინბერგმა. გიგაურის თვალის ასახვევად, — საგეგმო კომისიაც ვერ გვეხმარება საჯიო...

— მოითმინეთ! რა ცნობები ვერ მიიღეთ თქვენ საგეგმო კომისიიდან?

გიგაურმა ფანჯარი და ბლოკნოტი გაამზადა ნათქვამის ჩასაწყურად, მაგრამ...

— ცნობები... აი... ამ წუთში, გრიგორი პეტროვიჩ! გნებავთ ახლავე მოვძებნი... — აცახცახდა ვაინბერგი, სიცრუის გამო ჩიხში მომწყვედიელი, რომელიც აშკარად გრძნობდა თავის „ჩაფარდას“ უმართებულო ცილისწამებისათვის და შიშისგან ფერი მისდიოდა...

— ამხ. ვაინბერგ! — აიმაღლა ხმა გიგაურმა, — თქვენ ხომ იცით, რომ მე ბევრი ცერემონია არ მიყვარს, მით უმეტეს, როცა საქმე სახელმწიფო მნიშვნელობის საქმის შეუსრულებლობას შეეხება...

უკანასკნელი სიტყვები ისე მშრალად და დამაჯერებელი კალათი იყო ნათქვამი, რომ ვაინბერგი უცებ შიშმა აიტანა... თავი უნებლიედ მოიქექა და კვლავ შეეცადა საქმის ოღნავ მაინც განმარტებას და, რაც მთავარი იყო, გასამრჯელოზე სიტყვის გადაკვრას...

— მესმის, გრიგორი პეტროვიჩ! ძალიან კარგად მესმის... — დაისაწყლა თავი ვაინბერგმა — დღე და ღამ ეშრომობთ... წვლებზე ფეხს ვრდგამთ... წინასწარ ნავარაუდევ სამუშაო დროზე მეტი 173 საათი ვვაქვს ნამუშავერი, მაგრამ რომ ვერ მოვასწარიძ, გრიგორი პეტროვიჩ — იცრუა განგებ ვაინბერგმა და გათამაქებულმა სიტყვა განაგრძო: — ამასთან დაკავშირებით, გულახდილად უნდა მოგხსენოთ, რომ, — ვაინბერგი კატასავით გაილურსა, სახეზე ნახესხები ღიმილი, ნაძალადევად შეაკვდა და წელში მოიხარა, წინასწარ შეთანხმებული ჯილდო...

— კმარა! კიდევ ჯილდოზე წუწუნნი? ამხ. ვაინბერგ! უკანასკნელად გაძღვეთ სამე დღის ვადას... თუ ცხრამეტისთვის პროექტი მზად არ იქნება სახკომსაბჭოში წარსადგენად, იცოდეთ, რომ მაშინ სულ სხვა პირობებში შეგხვდებით ერთმანეთს... თქვენ ალბათ კავკონებათ თუ როგორ ვუმასპინძლებით ჩვენ ყოველი ჯურის საბოტაჟნიკსა და ხელისშემშლელებს...

გიგაურმა საუბრის დამთავრების ნიშნად თვალი მისაღებ კარებს მიაპყრო...

თავბრუდახვეული ვაინბერგი ვირთაგვასავით გაძვრა კაბინეთიდან...

— გაგჯორა მგონი ჩვენმა დირექტორმა, ლევ ბორისოვიჩმა! — დიცილი-ხარხარით შემოხედენ ვაინბერგს თანამშრომლები...

— თქვენ საიდან-ლა იცით, თქვე აბეზრებო...

— აბა, აბა! ასეთები არ იყოს, ლევ ბორისოვიჩ, თორემ...

— ოჰო! საიდან იცით?! — წასკდა სიცილი კომკავშირელ ტექნიკოსს, ვაინბერგის ფაქტიურ თანამშემწეს... — სახეზე არ გეცობა?!

— არა, ერთი შეხედვით თქვენმა მზემ, ოფლი როგორ სეტყვა-სავით ჩამოსდის პირისახეზე... არ იშლიდენ ხუმრობის გუნებაზე მოსული თანამშრომლები...

— ფერი რას წავსვლია, ლევ ბორისოვიჩ?! არ ეშვებოდა ვაინბერგს ტექნიკოსი ვანო, — ძალიან გაკატავა გრიგორი პეტროვიჩმა?

— კარგი, გეყოფათ, თქვე აბეზრებო... — აბუზლუნდა თავისთვის ვაინბერგი და კეხიან ცხვირზე სათვალე მოისადაგა... ოფლი კისევე წურწურით ჩამოსდიოდა სახის ნაოქებში...

სიჩუმე ჩამოვარდა... ყველა თავის საქმეს დაუბრუნდა...

გულმკერდმოღეღილი მემანქანე ქალი რიტმიულად აწესრიგებდა თითებს კლავიშებზე, და ახოების ზალპით იცხრილებოდა სუფთა ქალადი...

მემანქანე ფანჯარასთან იჯდა, და თხელ კრებ-დენის კაბაში თავისუფლად იღანდებოდა სინათლეზე მისი ტანადობა...

— მერი! მოხსენება დაბეჭდეთ? — იკითხა საქმეთამმართველმა და არშიყი თვალები შეანათა სახეზე...

მერი ყოფილი თავადის ქალი იყო... „ქალწულობაში“ ზანგადასული, თუმცა ლამაზი და ეშხიანიც...

— აი, ვათავებ, ამხ. ამბერკი! — უპასუხა მერიმ და ბეჭდვას მოუხშირა, როგორც არასოდეს...

ტექნიკოსმა ნახაზებში ჩაიჭირჭილა...

ვაინბერგი იჯდა „ფილოსოფოსივით“ ჩაფიქრებული, მოტვლევილ შუბლზე ფანქრის ბოლოს აკაკუნებდა და მინაბულ თვალებით მერის ტანადობას ზეერავდა... თანაც პროექტის მორიგი შეგვიანებისათვის ახალ გეგმებს ითვალისწინებდა...

სამუშაოდ სისინებდა გაზაფხულის ნელი სიო და ტრესტის გვერდით მდებარე სამქეანიკო სახელოსნოდან ნახშირის კვამლის მძიმე სუნით იყვინთებოდა არე-მიდამო...

ახლოვდებოდა შუადღე, და ზამთრის სუსხისაგან შეკუმშული მერი გაშლას ლამობდა...

საქართველო
საქართველო

გიგაური იჯდა თავის კაბინეტში და ტრესტის გამგეობის წევრს საორგანიზაციო განყოფილების გამგეს, ამხ. პოლოსოვს ცხარედ ეკამათებოდა:

— მაშ როგორ მოვიქცეთ ამხ. რუბენ? — ისმოდა გიგაურის უჩვეულო ტონით საუბარის ხმა... ეტყობოდა, გულმოსული იყო. — მე საჭიროდ მიმაჩნია ს მ უ ს-ის დადგენილების დაუყოვნებლივ განხორციელება... საქსოვი ფაბრიკა უნდა გაჯანსაღდეს უახლოვს დროში...

— მე მაგის წინააღმდეგი არ ვარ, — ორქოფობდა პოლოსოვი, — მე საქმის შინაარსი კიდევ სხვა მხრივ მაინტერესებს და...

— Товарищ Рубен! Брось, пожалуйста! სიტყვა გულახდილად, რის თქმაც გინდა და გაათავე... რა საჭიროა ამხანაგებს შორის ასეთი „დიპლომატიური“ კვანძები და მიკიბულ-მოკიბულობა... სიტყვი გულახდილად, რომ შენ არ იზიარებ ტრესტის გამგეობის აზრს საქსოვი ფაბრიკის მშენებელთა საქმეზე... მორჩა და გაათავდა...

გიგაურმა ნერვიული ჟესტით გადასწია რაღაც ქაღალდები და პასუხის მომლოდინე, პოლოსოვს თვალეში მიაჩერდა...

— ეგ შეიძლება ასეც იყოს, მაგრამ მთავარი ის არის, ამხ. გრიგოლ, რომ მე სათანადოდ არ მაქვს შესწავლილი საქსოვი ფაბრიკის მასალები, რომლის თანახმადაც ხდება ინჟინერ მელიქოვის გადაყენება სამუშაოთა უფროსის თანამდებობიდან...

— 18000 მანეთის გაფლანგვა! ს მ უ ს-ის დადგენილება? — ლითონის ნაპრებივით დაკენიბა სიტყვა გიგაურმა და საგამომძიებლო აქტს გადახედა... გაფლანგვების პუნქტს თითი დაადვა და პოლოსოვს ნერვიულად ანიშნა — წაიკითხო...

— ეგ მე არ ვიცი... — აღერღილი ტონით განაცხადა პოლოსოვმა, როცა გაფლანგვის შესახებ საგამომძიებლო პუნქტი ბოლომდე ჩაიკითხა. — მხოლოდ ინჟინერ მელიქოვის საქმე მე პირადად მაინტერესებს როგორც კარგი სპეციალისტის საქმე და მასთან ახალ სამუშაოთა უფროსის თანამდებობაზე კანდიდატურა ვილაც ინჟინერ კარპოვისა, ჩემის აზრით, შეუფერებელია, რადგან ჯერ ერთი რომ მას არავინ არ იცნობს, როგორც სპეციალისტს...

— სკდებით, ამხ. რუბენ! — გააწყვეტინა გიგაურმა სიტყვა პოლოსოვს, — ინჟინერ კარპოვს საუკეთესო ატესტაცია აქვს ამხ. კუიბიშვილისაგან... ამხანაგი გიორგიც საუკეთესო შეხედულებისაა კარპოვზე, ასე რომ, როგორც ირკვევა, კარპოვი ნამდვილი საბჭოთა ინჟინერია და კარგი მშენებელი... — დააბოლოვა სიტყვა გიგაურმა

— არ კმარა მარტო შეხედულება... „მახტიც“ ხომ ასეთივე შეხედულებებით საზრდოობდა რამდენიმე წლის განმავლობაში?!

— საქმეს კი თვითონ გვიჩვენებს და, მე მგონია, ჩვენ, როგორც ყოველთვის, უკან არ დავიხვეთ კარპოვის საქმიანობის შეფასების საკითხში...

— კარგი! მე მხოლოდ ჩემს აზრს ვსამბობ, როგორც ერთგვარ გამაფრთხილებელ სიგნალს...

პოლოსოვი დადუმდა, გვერდზე მიიხედა და მოხეტიალე თვალე-ბი ლენინის პორტრეტზე შეაჩერა...

— ამხ. რუბენ! მაკვირვებს თქვენი გადაკრული სიტყვები და რალაც „სიგნალები“. იცოდეთ, რომ მე საშინლად არ მიყვარს უაზრო პოეტები თავიანთი უშინაარსო, ქარაგმული ლექსებით...

— ესეც ხომ ქათინაურია, ამხ. გრიგოლ! — სიცილით მიუბრუნდა პოლოსოვი გიგაურს, რაშიაც ღვარძლიანობა უფრო ისახებოდა, ვიდრე გულწრფელი სიცილი. — ქათინაური მისი უარესი მნიშვნელობით.

— იქნება გაქვთ რაიმე საბუთები ინჟინერ მელიქოვის სასარგებლოდ? განაცხადეთ, და ჩვენ შევაჩერებთ საქმეს გამოძიების დასრულებამდე...

— არა, მე პრინციპიალურად წინააღმდეგი არა ვარ მელიქოვის განთავისუფლების... — გაღუნა სიტყვა პოლოსოვმა და ფიქრებმა სადღაც გადაიტანა მისი გონება. — მე კარპოვის დანიშვნასაც არ ვეწინააღმდეგები... — ბრჯის აღმძვრელი კილოთი დაამთავრა სიტყვა პოლოსოვმა და პაპიროსი ხარბად მოსწია, გიგაურს აღმაცერად გადახედა და ცბიერად გაიღიმა..

— მაშ ასე! — წამოდგა ფეხზე პოლოსოვი, რომელსაც ეტყობოდა, რომ წასასვლელად იყო გამზადებული... — საწინააღმდეგო აოფერტი მაქვს, თუ რომ... პოლოსოვმა თავი მრავალმნიშვნელოვნად გაიქნია და კაბინეტიდან გარეთ გავიდა...

— Шалишь, Погосов, шалишь! — სარკასტიული ღიმილით გააყოლა პოლოსოვს გიგაურმა და ისევ ქალაქებს დაუბრუნდა განსახილველად...

— გინდა აქაურობა არივ-დარიო და... კიდევ რალაც უნდა ეთქვა გიგაურს თავისთვის, მაგრამ ელსმენის გამაყრუებელმა წყრიალმა დაფარა მყუდროება. გიგაური ელსმენის ყურმინს გადაწვდა.

— ალლო! გრიშა ვარ... ლუარა! სადილად ნუ მელიოდები, გენაცვალე... დამიგვიანდება... ახლა ცეკაში მივდივარ და არ ვიცი რო-

დის შევეღლებ განთავისუფლებას... ბილეთები? კარგი, ვეცდები! —
 კარგი... გითხარ, ვერ მოვალ ძეთქი და ვგონებ გასაგები იყო...

გიგაურმა უცებ კილო შეიცვალა...

— კარგი, ვეცდები! კარგი! გენაცვალე! — დაყვავებით დაასრულა ცოლთან საუბარი და ელზარი აწკრიალდა საქმეთამმართველის მისამართით.

— მე ცეკაში მივდივარ; — დაიბარა მიმავალმა გიგაურმა დაწესებულებაში, — რვა საათზე გამგეობის სხდომა გვექნება... სთხოვეთ ამხანაგებს ნუ დაიყოვნებენ...

— მესმის! — ჩამოართვა სიტყვა ამბერკიმ და მიმავალი გიგაური თვალებით კარებამდე მიაცილა, შემდეგ თავისი მაგიდის ძვიდზე ჩამოჯდა, საქმეებს ზიზლით გადახედა და იქვე რალაც საქმისათვის მოლოდინე მთავარ ბუხპალტერს მიუბრუნდა:

— როგორი სამხედრო წესებით უყვარს მუშაობა ამ ჩვენს დირექტორს?! ერთ ზედმეტ სიტყვას არ გაიმეტებს... მთელი დღე რალაც ქალაქებსა და პროექტებს ჩაკირტკიტებს...

— რა საჭიროა ბევრი ლათაიები... განმარტა მთავარმა ბუხპალტერმა, რომელსაც თავისი პროფესიონალური ავადმყოფობა ჰქონდა: „საშინლად ეჯავრებოდა უსაქმო ყბელობა და ლათაიები“. — ისე, — განაგრძო მანვე, — გრიგოლი ძველი ჩეკისტია და სამხედრო დისციპლინას დიდი ხნით დაჩვეული...

— როგორ? განა გრიგოლი ჩეკაშიც მუშაობდა? — გაიკვირვა ამბერკიმ.

— ხუთი წელიწადი, თავმჯდომარის მოადგილედ და ოპერატიული ნაწილის უფროსად... კალეგის წევრად ახლაც კი უნდა იყოს...

ამბერკი განცვიფრებული იყო მთავარბუხპალტერის ნაამბობით და გულში ფიქრობდა: „როგორ? განა ჩეკისტი შეიძლება ისეთი კარგი ადამიანი იყოს, როგორც გიგაურია? ნუთუ ჩეკისტს შეუძლია სხვის მდგომარეობაში შევიდეს, როგორც ამას ხშირად სჩადის გიგაური? ნუთუ ჩეკისტი შეიძლება გულკეთილი იყოს, მართლმსაჯელი?“...

მთავარი ბუხპალტერი კი განაგრძობდა:

— სამოქალაქო ომის დროს გრიგოლი რუსეთში რომელიღაც ფრონტის სარდალი ყოფილა. ბაქოში — არმიის პოლიტიკური კომისარი...

— ასე რომ ჩვენი დირექტორი თავისი წარსულით აღარ ხუმრობს?... ზურგი საკმაოდ ძლიერი ჰქონებია ნამოღვაწევით...

— გრიგოლი არც ახლა არის ურიგო მუშაკი! გულწრფელად სთქვა მთავარბუხჩალტერმა და წარბები თავის მოძრაობას შეუთანაბრა...

— მაგას ვინ ამბობს, ჩემო ევგენი?! მე ვთქვი: მშრალია მეთქი და მეტის-მეტად პუნქტუალური... გრიგოლი რომ შრომისმოყვარულია, ამასთანავე კიდევ უაღრესად კულტურული პიროვნება, გულკეთილი და მართლმსაჯელი, — მე ამაში ეჭვი არ შემდის... გრიგოლი უთუოდ ნამდვილი მშრომელი ინტელიგენტია... თუმცა მშრალი და...

— სიმშრალე კი, ჩემო ამბრეკი სამხედრო პირების დამახასიათებელი თვისებაა.

დოოს მაჩვენებელი ისარი სამს გასწორებოდა...

— ეხ! წასულან ყველანი... დროა ჩვენც დავიძრათ აქედან.

მთავარი ბუხჩალტერი ამბერკი ნელი საუბრით გავიდენ ქუჩაში და თავჩაჭინდრულნი პროსპექტს აედევნენ.

კალონებად გამოდიოდენ დაწესებულებებიდან მოსამსახურეები და ზოგნი გაპრიალებული პორტფელებითა და „საქმეებით“ ელოდებოდენ ტრამვაის ვაგონს...

III

მშვენიერი რესტორანია „მტკვრის თავზე“, — გეტყვისთ ტფილისელი ყარაჩოღელი და მართლაც ვისაც აზიური სუფრის ყაიდა თვალში მოსდის და ზურნა-დუღუკზე ყურთასმენა შეუჩვევია, რით გინდათ, რომ იქ არ გასიამოვნონ გაქეჩილმა მიკიტნებმა...

საცივი — ლომით.

გოჭი და ინდაური — იმერული საწებლით.

დაუსუნთქავი ვარიები... მწვადები... „ცოცხალი“ და...

ერთი სიტყვით, ყოველი ის, რაც ერთ პოპულარულ ქართულ კულტურულ მოხსენებულ:

„სამი რამ მიყვარს ამ ქვეყანად:

„ღვინო, დუღუკი, ქალები...

„ღვინოს ვსვამ, დუღუკს ვამღვრებ.

„ქალებო, გენაცვალუბი“. და სხვა...

— აბა თითოც, ყმაწვილებო! — ისმის ფარდამიფარებულ კაბინეტებსა თუ შუა დარბაზში ნაბახურევი ხორხოზი ხმები, და კრიალი ბროლის ჭიჭები იცლებს თამადის ყოველ განკარგულებასზე...

რა ჯურის ხალხს გინდა, რომ იქ არ წააწყდე: კომბინატორი, გამფლანგველი, ნეპმანი და ყოველნაირი საექვო ფულიანი უთუოდ „მტკვრის თავზე“-ს შტატჩარჩული მუშტრებია.

ხშირად შავი ზრახვებით დატვირთულნიც მოუსხდებიან გარშემო სუფრას და ნათარეულისა და მადერის სავსე ბოთლების დაცლაში ჯამბაზურად „წყდება“ ქვეყნის საკითხები...

განა ამაზე კარგი კიდევ შეიძლება იყოს რაღაც ქვეყანაზე? ზიხარ მშვენიერ აზიურ რესტორანში, შეექცევი მწვადებსა და ინდაურებს, კახურით სავსე კრიალა ჭიქები იცლება სიტყვაკაზმულ სადღეგრძელოებში, დროგამოშვებით კახური „მრავალკამიერიც“ მორიგეობით გადადის სუფრიდან სუფრაზე და სამი თუ ოთხი კაცი, ვითომ საქეიფოდ თავდადებული, ადგენს ამა თუ იმ ბნელი ზრახვების გეგმას.

„ნეტარ არიან უმეცარნი“ — ვიტყვოდიო ჩვენ და...

„მტკვრის თავეზე“ სავსე ჭიქებს შორის...

— თამაზ! აბა, ასწი შენებურად... ასწიე, გენაცვალე! — იძლევა განკარგულებას ფარდაგადახსნილ კაბინეტში ვითომ ძალუმად შეზარხოშებული ლევან გიგაური და ჩანგალს ათამაშებს... — სარდაფში მაინც ამოვირეკოთ გულის ვარამი და მოდუღუნე მტკვრის ტალღებს შეგუეროთ ოხვრისა და სევდის არიები... ასწიეთ, ასწიეთ, მეგობრებო! ზენიტამდე ასწიეთ და წუთით მაინც გადაშავიწყეთ ყოფის სამყარო... თამაზ, ნოდარ, ზალიკო! აბა!..

— ყმაწვილებო, ლევანს ნუ ვაწყენინებთ... შემოვძახოთ რამე! — იძლევა დასტურს შეზარხოშებული ნოდარი და ძალდატანებულ თავზიანობით თამაზი აგუგუნებს: სხვებიც მას ეხმაურებიან.

„დამისხი, დამალევიე, —

„ეგ ლენო ოხერ-ტიალი...

„ეგების წალმა ვიფიქრო

„ქვეყნის უკულმა ტრიალი!..

„ურულა მოგვიკიდოს ტანშია,

„იქნების ქვეყნის ვარამი

„ჩაეკლათ მგ ჯიხვის რქაშია“.....

— დიდებულია, დიდებული, ყმაწვილებო! სევდამოწოლილი ამბობს ლევანი და გულიდან ოხვრა აღმოხდება... — ვაჟა უთუოდ გენიოსია, ყმაწვილებო, წინასწარმეტყველი!... ვაჟას ყოველი სიტყვა, ყოველი ბგერა გრძნობის ოკეანეა, განსაკუთრებით ამ ლექსში ვაჟა დაჭრილი ლომია, აფრიკის ჯუნგლიდან გადმოხვეწილი, რომელმაც დროებით მთას შეაფარა თავი... ვაჟა მთის არწივია, საქართველოს სული და გული... ვაჟას თითოეული სიტყვა, თითოეული ბგერა ცხელი ლველფია ფერფლშეფრქვეული... ვაჟა მისი დროის რუსთველია და

უბადლო ყარაჩოღელი... ქართული სუფრის შეუდარებელი თამადა...
და მართლაც რად ღირს, მეგობრებო, ეს სტრიქონები:

— იქნების ქვეყნის ვარამი

— ჩავკლათ მაგ ჯიხვის რქაშია... ..

გენიალურია, ყმაწვილებო! შეუდარებელი!... რამდენი აზრი და გრძნობა იმარხება ამ ორიოდ სტრიქონში... როგორი წვა და ცეცხლია თითოეული სიტყვის სიღრმეში...

ნოდარს გააჟრჟოლებს ლევანის მჭერმეტყველებაზე და შემთხვევით სუფრის კიდეში, ფანჯარასთან ახლო მჯდომი, მტკვარს დააშტერდება... საკუთარი ოცნების მორევში შესტოპავს გულაჩუყებულს...

— „ჩავკლათ მაგ ჯიხვის რქაშია“ — იმეორებს ისევ ლევანი... ეხ, მარტო ეგ სიტყვები რა ძვირფასია მოგონებისთვის... და მართლაც რა არის ჩვენი სიცოცხლე დღეს, თუ არ ღვინითა და ყანწებით ვაბრუნება-თავდავიწყება!... რამდენი ქართველი საზოგადო მოღვაწის სამოქმედო ასპარეზი ჯიხვის რქაშია დღეს მომწყვდეული... რამდენი ნიჭი და აუნაზღაურებელი ტალანტი იძირება დღეს ღვინის ოკეანეში... იძირება და იღუპება სამუდამოდ... ვაჟაც ხომ თავის ერთგვარ ტყვეობაში შეუდარებელი ლოთი პოეტია, რომელიც, ჩვენსათვის, ქვეყნის ვარამს ღვინოში კლავდა და ნიაღვარივით მოხეტიალ გრძნობებს ღვინისვე ცეცხლით ასულდგმულვებდა...

— ამ გახსენებაზე ვაჟას შესანდობარისა იყოს, ყმაწვილებო! აიღებს ჭიქას ხელში თამაზი და გამოსცლის...

— საუკეთესო ხსოვნა დიდებულ ვაჟას! — იძლევიან დასტურს დანარჩენებიც და ჭიქებს ხარბად სცილიან... სუფრა ისევ მზიარულეზას ეძლევა და „მრავალყამიერი“ კვლავ გუგუნებს სუფრიდან სუფრაზე...

რესტორანში შემოვიდა აბესალომ ლომჯარი... აბესალომი გაფითრებული იყო, ძალზე მოწყენილი... ის თავაუღებელი წამოვიდა ჩამოსასვლელი კიბეებიდან ვიწრო დერეფნით და, დაბარებულსავე, ლევანის სუფრას შეუერთდა...

აბესალომი დიდხანს იჯდა ხმა ამოუღებელივ. მრისხანების გამოშეტყველი თვალებით ხან ერთს გადახედავდა და ხან მეორეს, ხმის ამოღებას კი თითქოს განგებ აგვიანებდა... ბოლოს თანამესუფრეებმა ერთმანეთს გადახედეს და მუნჯი გაკვირვება აღნიშნეს ცივი სახეებით...

— რას იტყვი ახალს, აბესალომ? — დაარღვია მყუდროება ნოდარმა.

— არაფერს... — ყარყუმით წამოისროლა აბესალომმა და წარბი შეიკრა...

— რა არის ახალი? — გაიმეორა ლევან გიგაურმა თითქოს მბრძანებელი კილოთი და ჭიქაში ნარჩენი ღვინო ისე დალია, რომ თვალ-აბესალომისთვის არ მოუშორებია... ყველა გრძნობდა რაღაც მოულოდნელს აბესალომის ასეთ საქციელზე, მაგრამ ვერც ერთს მათგანს ვერ წარმოედგინა, თუ რა მომხდარიყო...

— ხომ არ დაშენჯდით, აბესალომ? — დაიწყო ისევ ნოდარმა...

— დავიღუპეთ! ამოღერღა ბოლოს ლომჯარმა...

— როგორ? — იკითხეს ერთად სუფრის წევრებმა...

— ისე, როგორც მოსალოდნელი იყო... სწორედ ისე, როგორც წინასწარ ვგრძნობდი?

— რა მოხდა? რატომ აღარ იტყვი? — არ ისვენებდენ აქეთ-იქიდან.

— სწორედ ის მოხდა, რაც უნდა მომხდარიყო... მეღიქოვი და-ატუსაღეს პოლიტსამმართველოს აგენტებმა...

შავი არშია გადაეკრა ყველას სახეზე... დამძიმდა ჰაერი და სუნთქვაშეკრული თანამესუფრენი ადვილად ისმენდენ ურთიერთ გულის-ბაგაბუგს...

— მაშ დავიღუპეთ... წაიბუტბუტა თამაზმა...

— ჩუმად! ყველაფერი გამოსწორდება... — ჩაილაპარაკა ყრუდ-გიგაურმა და მისი მახვილი მზერა შეაკვდა საერთო დარბაზში მოსადილე ვიღაც სამხედრო პირს... — უთუოდ უნდა რამე მოვიგონოთ... ნოდარ! გახსოვს ის სამხედრო პირი; ეგერ ფანჯარასთან რომ სადილობს განმარტოებით?... ყველამ პირი საერთო დარბაზისკენ მიიბრუნა და სამხედრო პირს დააკვირდა.

— ვინ უნდა იყოს?

— ვინმე შტაბელი იქნება, ორი რომში აქვს... — განმარტა ერთმა.

— კი, მაგრამ ეს წითელი კანტები? — დაეჭვდა მეორე.

— ეგ ხომ ჩეკისტია, კაცო! — დაუმატა მესამემ.

— წითელი კანტები ცხენოსნებსაც აქვს, მაგრამ ეს უფრო ჩეკისტს წააგავს... რას იტყვით, გამოვა რაიმე? — იკითხა ნოდარმა.

— ჯერ რას კითხულობ, კაცის ვინაობა არ გაგვივია, — შეუტია თამაზმა.

— შინელს ვერ უყურებთ? ჩეკისტია, — დარწმუნებით სთქვა ნოდარმა...

— ჩუმად! არავინ მოგვაყურადოს... რას იტყვით: გამოვა რაიმე?

— ვცადოთ და... — გაბედა ნოდარმა...

— რომ ჩავეარდეთ?! აიღერლა თამაზი, — მაშინ ხომ სულ მთლად დაგიღუპეთ.

— რა უნდა ვცადოთ? — აიმაღლა ხმა აბესალომმა, — რა უნდა ვცადოთ, როცა ყოველი ჩვენი ცდა მარცხით თავდება...

— აბესალომ! ნუ იცი ეგ წინასწარი ამოჩემება...

— მე ყოველთვის მართალი ვარ ჩემს ამოჩემებაში, — იწყინა აბესალომმა....

— არ შეიძლება ასე მოწამლულ გუნებაზე ყოფნა საერთო საქმის კეთების დროს, შენ გახრწნა შეგაქვს ჩვენს რიგებში შენი უიმედობით...

— რალა უიმედობა, ლევან, როცა ბელურებივით გალიაში ვართ გამომწყვდეული, როცა ყოველი ფეხის გადაგდმა სიკვდილის საშიშროებას გვიქადის და ერთი უნებლიე შეცდომა საერთო ფიზიკუო განადგურებას... ფუჭი ოცნებაა ასეთ პირობებში რამის გაკეთება...

— აბა დავიკრიფოთ გულზე ხელები? — მწარე ირონიით შენიშნა ნოდარმა.

— მე მაგას არ ვამბობ, პირიქით.

— შენი სიტყვებიდან ასე გამოდის და...

— ყოველ მდგომარეობიდან შეუძლია ადამიანს გამოსვლა, თუ კი... — აბესალომ! მუნჯი გაბრაზება ჩაყლაპა უხმოდ ლევანმა და თეფშებს ადგილი მოუნაცვლა...

— რა? ხომ არ მემუქრები, ლევან გიგაურო?!

— შენი კიდევ ერთი ასეთი ახირება და... გაგანადგურებ...

— ხა, ხა, ხა! ფეხსაც ვერ მომჭამ, ლევან გიგაურო, ბოდიში სუფრასთან, აი, ფეხსაც ვერ მომჭამ! — ჯამბაზივით გაიქნია ფეხი ლომჯარმა ლევან გიგაურის გულის მოსაკლავად და გრძნობებიდან გამოსაყვანად... აბესალომი ეძებდა თავის ჯგუფთან და კერძოდ გიგაურთან ანგარიშის გასწორების დროს, მაგრამ... არ იქნა, შესაფერი დრო ვერ შეურჩია...

— აბესალომ! მერწმუნე, შენ საბედისწერო გრიგალს ეთამაშები...

— ფრთხილად, ფრთხილად ლევან გიგაურო! გამომწყვევი ტონით გადაელობა სიტყვით გიგაურს აბესალომი და გვერდი მიიბრუნა...

ლევანმა ნერვიულ სუნთქვას მოუხშირა... თვალები შემოიღლივით გადაატრიალა წრესგადასულმა...

— რა მოგივიდათ, ყმაწვილებო! — ჩაერია ჩხუბში თამაზი, რამ გაგასულელათ... დიდი ხანია მივიწყებული „ნადირობა“ ისევ გინდათ გამოაცოცხლოთ თქვენი უტაქტიკო საქციელით?... ნუთუ არ კმარა

ჩვენი წრისათვის ის უბედურება, რომ მელიქოვი ჩავარდა? ნუთუ კიდევ საჭიროა რომელიმე ჩვენგანის შეწირვა ასეთი სულელური საქციელისადმი?.. ნუთუ თქვენ დაგავიწყდათ, რომ მაგ ძაღლთა პირებს, რომელიღაც მწერის არ იყოს, წინ და უკან თვალები აქვთ?

— შეუძლებელია თამაზ! აბესალომის ასეთი უიმედობა... ეს საერთო საქმის ლალატია და ბრძოლის ველიდან გაქცევა, ბრძოლის გარდამწყვეტ პერიოდში.

— ლევან! მე არსად გავრბივარ, მაგრამ გულახდილად ვამბობ, რომ ასეთ პირობებში მუშაობა შეუძლებელია... დღეს საექვოა თვით მელიქოვის ასე მოულოდნელი „ჩავარდნა“ გარდა ამისა, უნდა ითქვას, რომ ჩვენი პარტია ფაქტიურად აღარ არსებობს საქართველოში... თითო-ოროლა ნამსხვრევები სათვალავში მისაღები არ არის, ჩვენი პარტია უკვე გახრწნილი ლეშია ქართველი ხალხის თვალში და ჩვენ ხომ ვიცით როგორი ცხვირის აწევით ჩაუვლიან ყოველგვარ ლეშს ყველგან და ყოველთვის... ჩვენმა პარტიამ დაკარგა მასებში ყოველგვარი ავტორიტეტი, აღარ გვყავს ბელადები, აღარ გვაქვს ორგანიზაცია და თუ ვარსებობთ, ვარსებობთ მხოლოდ საზღვარგარეელი ემიგრაციის საოცნებო პარკუტკანებში... ჩვენი პარტია მოკვდა ხალხისთვის და ვინც მკვდრების მკვდრუთით აღდგომაზე ფიქრობს...

— Молчать! არამზადა... აბესალომ, იცოდე, საბედისწეროა შენთვის შენი ბოლონდელი ნაბიჯები... ბოლოს აღარ ინანო!! — ლევანმა დორბლიანი ტუჩები ხელსახოცით მოიწმინდა და გონს მოსულმა აქეთ-იქით დაიწყო თვალების ხეტიალი: ხომ არავენ მიყურებდაო...

— ისევ მუჭარა... — ჩაილაპარაკა რბილად ლომჯარმა... კარგი. მე ვფიქრობდი, რომ ასეთ გარდამწყვეტ მომენტში საერთო აზრით ვიმოქმედდებით, მდგომარეობას ავწონ-დავწონიდით და ერთ დასკვნას გავაკეთებდით... რაკი იმუჭრებით... კარგი...

— „მოლალატეს ტყვია გაასწორებს“ — შეფეციეთ ჩვენ ერთ დროს ერთმანეთს... ვგონებ, ეს სიტყვები ლომჯარსაც ეხსომება...

— ლევან! აბესალომი ფეხზე წამოდგა და ანთებული თვალებით ცეცხლითა და ბრაზით გადმოაფრქვია ჩურჩულით ნასროლი დარკინებული სიტყვები... — მე მოლალატე არ ვარ... მაგრამ მუჭარისთვის ნურას უკაცრავად. მე აქ მეტს ვერაფერს ვიტყვი... გაფრთხილებ კია, ლევან გიგაურო... ცილისწამებისთვის მიფრთხილდი... აბესალომი შურდულივით გაექანა ზევით ასასვლელ კიბეებისკენ, რაც შეუმჩნეველი არ დარჩა რესტორანში მყოფ საზოგადოებას...

— ლევან, რად დაგვლუპე? — შესჩივლეს ლევანს დანარჩენებმა.

— არაფერია... აბესალოში ვერაფერს გაბედავს... მისი შეხუ-
რება კი ხშირადაა საჭირო...

ლევანმა ჯიბეზე გაიკრა ხელი ანგარიშისთვის... სამხედრო პირი
ანგარიშს ასწორებს...

— ვერ მოვახერხებთ რამეს, თუ იცი? — ლევანი სამხედრო პირ-
ზე თვალით მიუთითებს... — ან თვითონ შელიჭოვი უნდა ჩავაძლ-
ლოთ... ან კიდევ, თუ არაფერი არ გამოვიდა... ამბა!.. ლევანი მეზ-
ღვაურების თვითგასამართლებას მოაგონებს თანამესუფრეებს და თვა-
ლებს ისევ სამხედრო პირს აღარ აშორებს...

— არ დაგვთანხმდება...

— ან შეიძლება იქ არ მუშაობდეს?..

— სხვა ვინმე ეყოლება, საქმე გაგვიწყოს და... ლევანი სამთითს
გაასავსავენს, — სარდის საქმე არ არის?

— მე ვშიშობ, მეგობრებო! სხვა რამ მოვიგონოთ, — ამბობს
თამაზი.

— ეხ! მათხოვრებო! თქვენ მებრძოლებად ვინ გაგაჩინათ? —
ლევანი ჩანგალს აკაკუნებს... — მიიღეთ ანგარიში, — მიუბრუნდება
ლევანი ოფიცინტს და ფულების დასტას ამოიღებს...

გარეთ მიმავალი სამხედრო პირი, ნოდარის რწმუნებით ჩეკისტი,
თვალს შეავლებს უტებს ჩერვონცებს და უცებ დაექვდება, მაგრამ...

— „უხერხულია“ — გაიფიქრებს სამხედრო პირი და თავის გზას
განაგრძობს... თვალწინ კი უტეხი ჩერვონცები ელანდება... გაუკე-
ცავი, გახამებული...

IV

იქ, სადაც წინად მუხრან-ბატონები ნადირს ესროდნენ დაოთხილი
ცხენებიდან, შენდება უზარმაზარი საქსოვი ფაბრიკა.

დიდუბის სადგურის მახლობლად, დაცემულ ჭალებზე შრომის
ქარტეხილს ნიადაგი აუქოთებია და იქ, სადაც საუკუნეების გამაყ-
ლობაში ბაიასა და რძია-რძის ყვავილები რბილად ბიზინებდა მტკვრის
კალთებიდან გადმობნეულ უსუსურ სიოს მოძრაობაზე, უწყესრი-
გოდ ჰყრია გაუკუთხავი ქვის ლოდები, აგურები, კირი, ხრევი და
ყოველგვარი საშენი მასალა და იარაღები...

აგერ მუშათა კოლონებს დედამიწა გაუპიათ, და ოფლიანი კა-
ლატოზები ასკენიან საძირკველს...

აქ უნდა აშენდეს გიგანტი ფაბრიკა... ფაბრიკა, რომელიც მათ #191111
 დით უზრუნველყოფს ა-კავკასიის მოსახლეობას...

— ალაყაფის კარებში კრიკინით შემოდინან აგურებითა და სილა
 ხრეშით დატვირთული ურმები... სოფლის მეხრეებსაც საქმე გასჩე-
 ნიათ, იქვე მახლობლად... შორიდან ისმის ძლიერი აფეთქება ლალუ-
 შებისა და დილომიდან გზად მომავალი უცხო მგზავრები ეკითხებიან
 შიშით ერთმანეთს:

— რა ამბავია?

— კლდეებს აფეთქებენ ფაბრიკისთვის საჭირო ქვებისთვის...

აღმშენებლობა კარგა ხანია დაიწყო დიდუბის მოტიტვლებულ
 მინდორზე სადაც დღე-დღეობით იზრდება ნაგებობა და იცვლება გუ-
 შინდელი მღვთაშობა... უწყსრიობა და უყიარათობა დასაწყისი-
 დანვე დატყობია აღმშენებლობას, თუმც... გავერანებული მინდორის
 ნაცვლად დღეს თვალს იტაცებს წამოყენებული, მაგრამ ჯერ კიდევ
 დაუმთავრებელი ნაგებობანი, მუშათა სახლები და თვითონ ფაბრიკა...

შუადღე გადასულიყო...

ფაბრიკის ეზოში ჯგუფებად დამდგარი ხელოსნები თუ მიწის-
 მთხრელი მუშები ხელების ქნევით ეკამათებიან ერთიმეორეს და წამ-
 დაუწუმ სამუშაოთა უფროს იხსენიებენ, ზოგჯერ უწმაწური გინე-
 ბითა და მუშტების მოღერებით...

— რაღა მუშაობაა ჩემო ძამია, ძალი პატრონს ველარ ცნობი-
 ლობს აქანაი... — ამბობს ერთი ახალგაზრდა ხელოსანი, ეტყობა გუ-
 რულია, და ადგილს მოინაცვლებს თავის გულისწყრომის ხაზგასას-
 მელად...

— ხალხო! თუ ამის უფრო ხმას არ ამოვიღებთ და მუნჯებით
 ვიქნებით რატომაც გულს არ გაუფა ი ჩვენს უფროსსა და სულ ცხვრე-
 ბით არ გავგლალავს აქედან! — წამოიძახებს მუშა ტიტე ნონიკა-
 შვილი და თავმოყრილ მუშებს სათითაოდ თვალს გადააწვლეს... — ხალ-
 ხო! ასეთი თავისგდება გაგონილა? უჯრედი ადგენს, „სავეშჩანია“
 ადგენს და ვილაც ოხერი უფროსია, თუ რა ჩემი ფეხები, — წინააღ-
 მდეგ მიდის... სანამ უნდა ვიყოთ ეგრე დამუნჯებული, ჰა?!

— ფიქრი ნუ გაქვთ, ამხანაგებო! — ჩაერია ლაპარაკში უფროსი
 მუშა სულაკაური, ხმასაც ამოვიღებთ და ყველა ჯურის არამზა-
 დებს ბორკილებს დავადებთ ხელსა და ფეხებზე... სახალხო ქონების
 განიავება ვის შერჩენია, რომ ინჟინერ მელიქოვს შეარჩინოს ხელი-
 ლისუფლებამ...

— აბა, ერთი ამას შეხედეთ! — სულაკაური ხელსგაიშვერს ქარ-
 ხნის სიღრმეში, სადაც საზღვარგარეთიდან შემოტანილი დიზელი

გდია ცისქვეშ ეანგმოდებული... — ამას რომელი სპეციალისტი...
ლი მოითმენს, სპეციალისტის, რომელსაც ესმის მანქანების მნიშვნე-
ლობა და დანიშნულება აღმშენებლობაში; რომელი სპეციალისტი
ჩაუვლის გულდამშვიდებით წვიმასა და მზის ქვეშ უპატრონოდ მიგ-
დებულ მანქანას, რომელიც დიდის ვაი-ვაგლახით არის შემოზიდული
შორეული ქვეყნებიდან...

— შენ ეგ გიკვირს სულაკაურო და იმას რატომ არ იკითხავთ.
რა მიზეზია, რომ მანქანათ დადგმულობის საძირკველი შუა გაიბზარა
და მთელი ამდენი ხნის მუშაობა წყალში ჩაცვივდა! — წამოიძახა ვი-
ლაცამ მუშებიდან...

— ესეც ახალი ამბავი! — შესწუხდენ მუშები...

— კალექტივის აგურები რომ დაუწუნებია მელიქოვს და ე ჩვენი
ზანგოზიცი აუტორლიალებია, ამბობს თუ კალექტივის აგურები „წვრი-
ლებია“ და აღმშენებლობისთვის გამოუსადეგარიო, ესეც სიმართლეა,
ზალხო?!

— სამაგიეროდ ჩარჩ კარპაროვის აგურხანა ხომ გაამდიდრეს?..

— როგორ? — იკითხეს აქეთ-იქიდან.

— ისე რომ, ე აგურები, რაც ამ ეზოში აწყვიდა, სულ კარპაროვის
აგურხანიდან არის მოტანილი... მეაგურეთა კალექტივი კი დღესაც,
თვალითა და მეტრით ზომავს თავის აგურებს — ნუთუ მართლა
წვრილებიაო, მაგრამ... სად არის კაცი...

მუშებს უახლოვდება ფაბრიკის სამნეო ნაწილის უფროსი ბარ-
ნაბ ბარბაქაძე, რომელიც თავმოყრილი მუშების დანახვაზე მიმართავს
მუშებს:

— რას დაჯგუფებულხართ? რა ამბავია?

— საქმე ისაა, ამხ. ბარნაბ, რომ ე ჩვენი საწარმოო თათბირის
დადგენილებები რომ არცერთი არ ტარდება ცხოვრებაში და ეგ მან-
ქანები, მზესა და წვიმაში ოხრდება და ილუბება, ეგ ხის მასალა რომ
იკარგება, ზოგი შეშად იხარჯება, ეგ მიწის სამუშაოები და სილა-ხრე-
შის მოტანის საქმე რომ კერძო მოიჯარადრეს ჩაუგდეს ხელში და
არტელის მუშები მიჟანტ-მოფანტეს, ნუთუ ამეებზე თავი არავინ არ
უნდა შეიწუხოს და ეს მდგომარეობა ასე უნდა გაგრძელდეს, სანამ
ცენტრიდან ვინმე მოვიდოდეს და ბრმებსავეთ მიგვითითებდეს სად
გუძინათო?... — დაასრულა სიტყვა სულაკაურმა და მუშებს გადახე-
და — ხომ მართალს ვამბობო.

— ეგ ნაწილობრივ მართალია, ჩემო გიორგი, იმერული ენესტით
სთქვა ბარბაქაძემ. მაგრამ ჩვენ ხომ გვყავს აღმინისტრაცია, სამუშაო-
თა უფროსი და რა ვიცი კიდეც რამდენი, რომლებიც მთავრობიდან

არიან სათანადო რწმუნებით აღჭურვილნი და დღეს რომ ჩვენ ჩავეუ-
როთ იმათ საქმეში და რაიმე მითითებებზე დავიწყოთ ლაპარაკი, ეს
ჩხირკედლაობა გამოვა და საქმეში უადგილოდ შეკვეცება... ფაბრი-
კას აქვს თავისი ნაკლი, რასაც ხედავს ადმინისტრაცია, მაგრამ ნაკ-
ლი ვის არ აქვს... ჩვენ ხომ ამერიკელები არ ვართ უნაკლოდ და ხელ-
შეუშლელად რომ ვაშენოთ...

— ამერიკა რაღა აღოქმული ქვეყანაა, ნეტავი? — გააწყვეტინა
სიტყვა ვილაკამ... — შენი აზრით, ამერიკაში სოციალიზმი ყოფი-
ლა აბა?

— სოციალიზმი თუ არ არის, შენება ჩვენზე უკეთესად იციან.
იმ კაცებმა და ფული და დოვლათი ჩვენზე მეტი აქვთ...

— აი, პარტიულიც ამას ჰქვიან! — არ ისვენებდა ის ნაცნობი
ხმა მუშათა ჯგუფიდან, რომელიც ძალზე ანერვიულებდა ბარნაბ
ბარბაქაძეს ასე შეუმჩნეველი გასილაქებით, მაგრამ რას იზამდა...

— ასე თუ ისე, ჩვენ რაც მთავარია ვაშენებთ და თუ შიგა და შიგ
რაიმე წვრიშალი ნაკლი გვაქვს, ეს ასეც უნდა იყოს...

— რას ამბობ, ბარნაბ?! ნუთუ იმ დიზელის ასე გაოხრება წვრი-
შალი ამბავია და საძირკველის შუა გაბზარვა უბრალო ნაკლი?.. მაშ
რაღა დაგრჩათ იმ მთავარ სამუშაოებში, თუ რომ მანქანათადადგმუ-
ლობა ხელახლა დასადგმელი ხდება, ვიტყვი აშკარად წინასწარ გან-
ზრახ დაშვებული შეცდომის გამო... ამას ჰქვია ეტლი გარბოდეს და
მგზავრი კი ჯოხებს ჩხირავდეს მოძრავ ბორბლებში... სად არის აქ
გეგმიანობა და რაიმე საზომით მიდგომა მუშაობისადმი? სად არის
საწარმოო გეგმა, სად არის მუშათა სახლები, რომლებიც მთავრობის
გეგმის თანახმად ფაბრიკაზე ადრე უნდა დამთავრებულიყო, სად
არის, სად? ნუთუ ერთმა ქეციანმა ისე დაგიმონავათ ყველა, რომ...

— სულაკაური! არც ასე პროვოკაციული გამოსვლებია დასაშ-
ვები. როგორ გგონია?! შემოვიკრებია ხალხი გარშემო და ეწევი დე-
ზორგანიზატორულ მუშაობას, ყბედობ რაღაცას...

— ყბედობ?! კარგი! ყურობდეთ, ხალხო, რომ მე დღეს ყბე-
დობ, ბარბაქაძის ენით რომ ვილაპარაკოთ... კარგი...

სულაკაური ბრაზით აენტო, მაგრამ თავი შეიკავა: წრეს არ გა-
დავცდეთ.

— ყბედობ, დიახ, ყბედობ! — დაუდასტურა ხელმეორედ ბარბა-
ქაძემ — პარტია და ხელისუფლება სამეურნეო მუშაკების წინაშე
ათასგვარ ამოცანას აყენებს, *უნდობა თავის დანიშნულ „ხაზისტვე-
ნიკებს“ და შენ გამომდგარხარ აქ და ქურჩა-ქურჩა გაიძახი: გვიშველეთ,
ვილუბებითო...

— პარტია... შენ პარტიაზე ლაპარაკობდე, ბარნაბა ბარბაქაძე? შენ? დიდი ხანია, რაც პარტიაში შექვერი?.. მაგრამ მოიცა... შენთვისაც მოიცლიან... კაცი მოხუცი, 50 წლის გახდი და პარტია ახლა მოგაგონდა?! ახლა მოგინდა, როცა ზავზოზობა ჩაიგდე ხელში? სად იყავ წინად, მათრახებისა და ციხე-ციმბირის პერიოდში?

— მაშინ ალბათ სტრაჟნიკად იყო სადმე! — წამოიძახა ვილაცამ მუშებიდან...

ბარბაქაძე აიტყცა... სისხლი ყელში მოაწვა მიზანს მოხვედრილი წამოძახილით, მაგრამ საკუთარი პატივმოყვარეობა უხმოდ გადაყლაპა და კანტორაში ამაველ ორ უცნობს დააკვირდა...

პლაშჩებგადაცმული ორი უცნობი ნელი ნაბიჯით ადიოდა კანტორის კიბეებზე და ისმოდა ჩექმის ლანჩის ენერგიული დაძვრება კიბის ფიცრებზე... კანტორას დროებითი ხის კიბე ჰქონდა გვერდით გაკეთებული ასევე დროებით მიჩნეული შესასვლელიდან...

როცა კიბის თავზე ერთი უცნობთაგანი შემოტრიალდა და ეზოს გადმოხედა, მარჯვენა მხარეს თქმოს ზემოდან პლაში გაიფუცვა და საქამრეს ქვემოთ აღიბეჭდა ნაგანის პროფილი...

ბარბაქაძე შეკრთა... მუშები დადუმდნენ, და ყველას ყურადღება მიიპყრო კანტორიდან ეზოში მომავალი შიკრიკის ჩქარმა ნაბიჯებმა... შიკრიკმა ეზო დაათვალიერა და როცა ბარბაქაძე მუშებში დაინახა, მისკენ წამოვიდა.

— სამუშაოთა უფროსი გეძახით კაბინეთში, — გადასცა ბარბაქაძეს შიკრიკმა და ისევ კანტორისაკენ გაბრუნდა...

გაფითრებული ბარბაქაძე კანტორისკენ დაიძრა წელგათრეული... ყურში კი ისევ ისე ჩასახოდა ნაცნობის ხმა: „მაშინ სტრაჟნიკად იქნებოდა ალბად სადმე?“...

V

გვიან დამთავრდა თათბირი ცეკაში...

ჯერ იყო და ტფილისის საქსოვ ფაბრიკაზე, ფაბრიკაში შექმნილ მდგომარეობაზე მთელი ორი საათი იმტვრევდნენ თავპირს მოკამათენი. რაიცა საბოლოოდ ისე დამთავრდა, რომ უახლოეს დროში უნდა მიეხდინათ ფაბრიკის სამუშაოთა დამატებითი გამოკვლევა...

საგამოკვლევო კომისიის თავმჯდომარეობა დაეკისრა ამხ. გრიგოლ გიგაურს და კომისიის წევრებიც იქვე იქნენ ამორჩეული...

დიდი შეხლა-შემოხლა გამოიწვია სამეტალურგო ქარხნის ასაგები ადგილის გამოჩახვამ სპეციალისტებს შორის...

მრავალი ვარიანტი განიხილეს...

საგეგმო კომისია თავისას იჩემებდა...

სმუს კიდევ თავისას...

გამოჩნდნენ ე. წ. საუწყებათაშორისო პატრიოტებიც, ამოძრავდა მსუბუქი თუ მძიმე არტილერია საკამათო ფრონტის გასამაგრებლად...

დასასრულ სიტყვა ირგო გრ. გიგაურმა და, როგორც ყოველთვის, კონკრეტულად მოსჭრა სადაო საკითხი...

— ანხანაგებო! დაიწყო მან, — რა საჭიროა ასეთი ტენდენციურობა საკავშირო მნიშვნელობის ქარხნის აგების საქმეზე... რა საჭიროა ასეთი ირიბი გზები უსაფუძვლო მოსაზრებათა დასამტკიცებლად... ქარხანა უნდა აშენდეს იქ, სადაც ნედლი მასალა მოიპოვება, სადაც რკინისგზა თუ სხვა ტექნიკური პირობები უფრო ხელსაყრელია და ქარხნისათვის საჭირო მიწის ფართობიც მოიპოვება; მხედველობაში მაქვს ის გარემოებაც, რომ ქარხნის აგება გამოიწვევს მუშა ხელის შემოკრებას ქარხნის გარშემო, რომელთათვის საჭიროა იქვე მახლობლად საცხოვრებელი ბინები... ამ მხრივ ამხ. ბესარიონის ვარიანტი ქარხნის ოჩემჩირეში აგების შესახებ ყოველმხრივ გეგმაშეწონილია და ამასთანავე ყველაზე უფრო იაფი ვარიანტიც, რაც არანაკლებ საყურადღებოა დღევანდელ ჩვენს ფინანსიურ პირობებში...

— მაშასადამე, — დაასკვნის თათბირის თავმჯდომარე, — გვაქვს ორი ვარიანტი... პირველი ამხ. კაცმანის, მეორე — ამხ. ბესარიონის...

— ვინ არის პირველის მომხრე? — ხელს სწევს კაცმანი.

— ვინ არის მეორე ვარიანტის მომხრე? ყველა, ერთის წინააღმდეგ... მაშასადამე, სამეტალურგო ქარხანა აგებულ იქნება ოჩემჩირეში... კრებას დახურულად ვაცხადებ...

თათბირი დასრულდა...

გვიან დაბრუნდა შინ გიგაური... კარები ზანტად შეაღო და დაღლილ-დაქანცული სასადილო სუფრას შემოუჯდა... საყელო გაიხსნა და დაქმუქნილი ცხვირსახოციტ შუბლი მოიწმინდა... მეტის-მეტი მოქანცულობა იხატებოდა დღეს მის სახეზე... თვალები სადღაც მიმალულიყვენ...

ლუარა თავის საყვარელ შაგრენის სავარძელში იჯდა და მოდების ჟურნალის უკანასკნელ ნომერს ათვალეირებდა... გრიგოლის მოსვლას ძალდაუტანებელ გულცივობით შეხვდა და აშკარა გაბრაზების გამოსამჟღავნებლად ჟურნალი პირზე მიიფარა, გვერდი მოინაცვლა და ზურგშექცეულმა განაგრძო კითხვა, გრიგოლს არც კი შეუმჩნევია ლუარას მანევრები... ის იჯდა ქარხნის ფიქრებით თავებრუნახვეული და თვალწინ ტფილისის საქსოვ ფაბრიკაში შექმნილი მდგომარეობა

ელანდებოდა... ხან რას წარმოიდგენდა გიგაური და ხან რას... ლევანი, ტახტზე მხართეძოზე წამოწოლილი, პაპიროზს აბოლებდა და წარბეჭერული ახლადანთებულ ელექტროქალს მისჩერებოდა.

— მოვიქანცე, — დაარღვია მყუდროება გრიგოლმა...

— სალამო მშვიდობისა! — ველარ დამალა ლუარამ თავისი გაბრაზება და მწარე ირონიით მიმართა გრიგოლს: ჩვენ ველარ დაგელოდეთ და ნურას უკაცრავად, თუ სადილი ცივი იქნება...

სამზარეულოში გაისმა ქურქლის ჩხარუნი...

გიგაური უცებ შეიქმუნა... მოულოდნელი თავდასხმა გულზე მოხვდა, გაკვირვებით იკითხა:

— ნუთუ დაგავიწყდა ლუარა, რაც დღეს ტელეფონით გაცნობე? ადამიანო! ხომ ვითხარ დროზედ, სადილად ნუ მიცდით მეთქი... ახლა რაღა საჭირო იყო ასეთი მეშინაური ახირებები? გრილი იქნება და იყოს... როდის იყო გისაყვედურე ჩემი კვების საკითხზე? რად აზვიადებ ასე ყოველმხრივ უმნიშვნელო საკითხს, ლუარა?

— იმიტომ, ამხანაგო გრიგოლ, რომ — გამოაზოგა სიტყვა „ამხანაგო“ ლუარამ და ტუჩები აიწია, — მე ცოლი ვარ თქვენი და...

— „ცოლი ვარ თქვენი“ — გაუსვა ხაზი გრიგოლმა უკანასკნელ გამოთქმას — მერე?

— მერე? არაფერი!...

ბრაზით დაახეთქა ლუარამ ჟურნალი ტუმბოზე და სავარძელში მიზეხიან ბავშვივით ამოძრავდა...

— ცოლი ხარ? კარგი... მე კიდევ ქმარი... რა არის აქ ახალი?

— ის, რომ მე ქვრივი ვარ და ამავე დროს ქმრიანიც.

— არ მესმის?! — გაიკვირვა გიგაურმა და პური გატეხა...

— საკუთარ ცხვირს იქითაც რომ იხედებოდე აღარ გაიკვირებდი!

— ლუარა! აიმაღლა ხმა გიგაურმა.

ფანია მერე შემოიტანა.

— რა, არ მოგწონთ მეთვე მომართვები? არც მე მომწონს, როცა ჩემი ქმარი წელიწადში ერთხელ შინ არ ისადილებს ცოლშვილთან ერთად და ერთხელაც არის თეატრსა და კინოში არ წამოვა. მომზეზრდა მარტოობა და მონაზონისებური ცხოვრება.

ლუარა გულ აჩუყებული ცრემლებს ველარ იმაგრებს და აქვითინდება...

— ლუარა! — დაირბილებს ხმას გიგაური, — რად გიყვარს ასეთი საყვედურები, როცა დარწმუნებული ხარ, რომ მოცლა აღარა მაქვს. ხომ იცი, ადამიანო, რაზომ დატვირთული ვარ... ნუთუ დღეს

მე უფლება მაქვს გვერდი აუხვიო სამსახურს, პარტიას, მოვალეობას...

— მოვალეობას... მოვალეობას! — აკაპასდა ისევ ლუარა — მოვალეობა და სამსახური, პარტია და სამსახური!.. სისხლი გამიშრო მე შენმა მოვალეობა-სამსახურმა, სული და გული ამიფორიაქა, მოთმინება წამართვა და ნევრებაშლილ სულით აედმყოფს დამამსგავსა... მოძმებრდა შენი დაუსრულებელი ლაპარაკი პარტია-მოვალეობაზე... შენი მუდმივი საქმეები და თათბირები...

— ლუარა! რამდენჯერ მითქვამს, უდავო საქმეს სალაპარაკოდ ნუ გახდი მეთქი... დავალება მაქვს და ვასრულებ კიდევც... მიკვირს, რა უსიამოვნებას გაყენებს შენ ჩემი ასე დატვირთვის საკითხები?..

— იმას, რომ მე ადამიანი ვარ, მე ქალი ვარ, დედაკაცი... ცოლი შენი და არა მოსამსახურე... მე მინდა შენში ქმარს ვხედავდე, სულიერ მეგობარს, მამაკაცს და არა ზაქსში ხელმოწერით დავალდებულებულ რაღაც საფრთხობელას!..

აკაპასებულმა ლუარამ სავარძელი მოინაცვლა და ზურგშექცეული ფიჭრებს მიეცა.

ოთახში სიჩუმემ დაისადგურა...

ლევანი გზუნუყვეტილვ აბოლებს პაპიროსს და ისევ ისე ქანდაკებასავით გაშეშებული ჭალს შეჰყურებს ფიჭრში გართული...

შორიდან მოისმის მუსიკა და ხმა:

— ერთი, ორი, სამი! ერთი, ორი, სამი!..

მეცადინეობიდან დაბრუნებული პიონერები შესაკრები პუნქტისკენ ეშურებიან...

— დედიკო! პიონერები ჩაილა! — შემოვარდა სასადილო ოთახში ნამძინარევი გურამი და მამის დანახვაზე მიმართულება შეიცვალა, გრიგოლ მუხლებზე შახტა და ყელზე დეკიდა...

— გურამ! რას შვრები, გენაცვალე! — მიუალერსა გრიგოლმა გურამს.

— მამილო! დღეს ბიძია ლევანმა სტუმალი მოიყვანა.

ლევანი მოულოდნელად შეინძრა, თვალები გამოაჰყიტა და გურამს მგელივით გადახედა...

— ვინ მოიყვანა, მამილო! ვერ იცანი? არ შეიმჩნია ვითომ გრიგოლმა და ისევ ღიმილით განაგრძო... — შენ რა უმასპინძლე მერე სტუმარს, ჩემო ბიჭიკო?

ლევანი შეწუხდა გურამის ტიტინზე... განერვიულდა, ბრაზით პაპიროსის მუნდშტუკი კბილებში გამოძეძგა, სველი თითებით დაარგვალა და საფერფლემში ჩასდო...

— ბიძიამ ალ გამაცნო სტუმალი და... — შეიფერა გურამმა მამის შეკითხვა და ლევანს გადახედა...

— შოდი, დედიკო, ჩემთან, გენაცვალე! — განგებ მიუღერსა ლუარამ გურამს, რომ ბავშს სხვა არაფერი წამოსცდნოდ და დღევანდელი სტუმარ-მასპინლობის შესახებ და რომ გრიგოლი არაფერში დაეჭვებულყო...

გურამი დედისკენ გაექანა...

— დედიკო! დაუკალი ინტერნაციონალი?!

— ხა, ხა, ხა! გენაცვალა დედიკო! რამ მოაგონა ახლა ინტერნაციონალი? ა? გურამიკო!

— დედიკო, დაუკალი, ლაა?!

— არა, დედიკო, მე ინტერნაციონალი არ ვიცი...

— სამშობლო და დიდება კი იცი? — ჩაერია ლაპარაკში გრიგოლი.

— დედიკო, დაუკალი ინტერნაციონალი... — არ იშლიდა გურამი და თანაც ამაყობდა იმით, რომ ასე ძნელ გამოსათქმელ სიტყვას სწორად ამბობდა...

— რათ გინდა, შვილო, ეგ უშინაარსო მუსიკა... ეგ მხოლოდ ქუჩაშია საჭირო ბრბოს გასაყრუებლად... თითქოს გურამს პასუხობდა ლუარა, მაგრამ სინამდვილეში გრიგოლი ჰყავდა შედევლობაში...

— ლუარა! ისევ დაიწყე შენებურად?..

— დედიკო, დაუკალი... არ იშლიდა გურამი და ლუარს კაბით ეწეოდა როიალისკენ...

— კარგი, გენაცვალოს დედა, ნუ იცი ასეთი ამოჩემება... რამ მოგაგონა ე რაღაც ინტერნაციონალი...

— ლუარა! თუ კიდევ ასე განაგრძობ გურამის აღზრდას... მე ჩქარა მოგაშორებ მაგას... გურამი საბავშვო სახლში აღიზრდება! — დამაჯერებელი კილოთი განაცხადა გიგაურმა და ჭიჭიდან წყალი მოსვა გაფიცებულმა...

— მაშინ ლუარა ცოცხალთ შორის აღარ იქნება...

— მე გეუბნები, და შედეგიც ვნახოთ...

— გრიგოლ! ბავში ჩემია და მე როგორც მინდა ჩემს ბავშს ისე აღეზრდი?

— რაო? — მოიფარა თვალებზე ხელი გიგაურმა თითქო მზის სხივებს ემალებოდა...

— ის, რომ მე რაც მსურს, იმას შევასწავლი ჩემს ერთადერთ ბიჭიკოს...

— შენის აზრით, რა უფრო სასარგებლოა ბავშვის აღზრდისათვის...

„სამშობლო“, „დიდება“, ბახი, შოპენი, ბეთოვენი, ვერდი და ვეველაფერი ის, რასაც აქვს შინაარსი, სილამაზე, მუსიკალობა და არა ყველა ჯურის ბარბანი და უაზრო ბრახა-ბრუხი...

„სამშობლო“, „დიდება“. — გაიმეორა ცინიკურად გრიგოლმა და ლუარა თვალებით მიხახში ამოიღო... — გამოდის, რომ შენ ჩემზე უფრო გიყვარს საქართველო, ქართველი ხალხი, ქართლი კულტურა და...

— დიახ! მე და არა იმას... ვინც...

— ლუარა! გაიკმიდე ხმა! მეორეჯერ აღარ გაბედო, თორემ ინანებ... გესმის, ინანებ? გურამს ხვალდანვე თვალით ვერ იხილავ...

გრიგოლის ხმაურობაზე გურამი შეერთა და ლუარას ცრემლების შემეყურე თვითონაც ატირდა...

— გურამი საბავშვო სახლში აღიზრდება, — კვლავ განაცხადა გიგაურმა კატეგორიულად, ისეთი დამაჯერებელი კილოთი, ისე გადაჭრით, რომ ლუარა შიშმა აიტანა: ვაი, თუ მართლა გურამი ხელიდან გამოშტაცოს გრიგოლმა და საბავშვო სახლში მიაბაროსო... ლუარამ იცოდა გრიგოლის გაუტეხავი რკინის ხასიათი, მტკიცე ნებისყოფა, ამიტომ, მცირე ყოყმანის შემდეგ, არჩია ხასიათი გამოეცვალა გრიგოლის შესახვედრად და ნაწილობრივ მაინც თავი დამნაშავედ ეცნო...

— გრიშა! ნუთუ დასაშვებია, რომ ადამიანი ისეთივე იყოს ოჯახისა და ოჯახის წევრებს შორის, როგორიც დაწესებულებაში?.. ნუთუ ოჯახსა და გარეშე ადამიანებს შორის განსხვავება აღარ არსებობს?..

— არსებობს... მხოლოდ არსებობას ზოგჯერ იმ განსხვავებით, რომ ოჯახი თავშესაფარი ხდება ყოველი ჯურის... — გიგაურმა სასტუმრო ოთახი ნიშანდობლივი მანერით ენერგიულად დაათვალიერა...

ლევანი შეიშმულა... უმისამართო საყვედური თუ ქარაგმა გულზე მოხვდა, მაგრა განგებ არაფერი შეიძინა და ისევ ისე პაპიროსი გააჩაღა... გრიგოლი უფრო დააფიქრა ლევანის განუწყვეტელმა პაპიროსის წევამ... მისმა მუღმივმა გულგრილობამ ოჯახურ საკითხებზე...

— იქნებ საჭირო აღარ ვიყო, გრიგოლ! სთქვი გულახდილად? დაიდაბლა ხმა ლუარამ და გურამს თავზე ხელი გადაუსვა...

— არა, მე იმის თქმა მინდოდა. — განაგრძო გიგაურმა, — რომ დაწესებულებაში ზოგჯერ მეტი თანამგრძობი გყავს და თანამოაზრე, ვიდრე საკუთარ ოჯახში... მაშ რაღა ფასი აქვს ოჯახს, განსაკუთრებით ისეთ ოჯახს, სადაც ერთი საათით მოსვენება არ შეიძლება და ყველა და ყველაფერი, თვით სადილ-ვახშობაც კი, სადავოა და

სალაპარაკო... ასეთი ოჯახი სადღეისო პირობებისთვის უკვე მოძველებულია და ხვალისთვის კი... შეიძლება სამუზეუმოც შეიქნეს...

— არა, გრიგოლ! შენ მართალი არ ხარ! არ ხარ მართალი, აი თუგინდ ოჯახისა და დაწესებულების დაპირისპირებაში... ოჯახი არ შეიძლება არ სარგებლობდეს თავისი უპირატესობით, თავისი ინტიმიურობით ყველა სხვა თანამედროვე დაწესებულებას შორის, თუმცა ოჯახი ხომ დაწესებულება არ არის, ოჯახი სკოლაა და ამავე დროს სახელმწიფოებრივი ორგანიზაციის ძირითადი უჯრედი... ოჯახში, გრიგოლ, მით უმეტეს ცოლშვილში, ადამიანი სხვა უნდა იყოს, უფრო რბილი და თანამგრძნობი.

— ლუარო! მაკვირვებს შენი მსჯელობის ძირითადი ფესვები... რას ითხოვ ჩემგან. ადამიანო? მე ხომ ურიგო ქმარი არ ვარ შენთვის? დღე-ღამეს შრომაში ვატარებ და შრომის ჯილდო უკანასკნელ კაპეიკამდე ოჯახში მომაქვს... ვერც ჩემი ხასიათის უხეშობაში შეიტანს ვინმე ეჭვს... სხვა რაღა გინდა, ადამიანო?

— არ მინდა მე შენი ფული. — ისევ აიღერლა ლუარა. — მე ქმარი მინდა... ქმარი, ქმარი... ქმარი მეგობარი და ამხანაგი, ქმარი — მამაკაცი...

— ჰო და მეც სწორედ მაგას ვამბობ, რომ ჩემის აზრით, მე ურიგო ქმარი არ უნდა ვიყო, ლუარა, შენთვის და...

— მე სიყვარული და აღერსიც მესაჭიროება... ფული და ოჯახური კომფორტი საშვალებაა მხოლოდ და არა თვით სიყვარული... მე ქმრისგან სიყვარულსაც მოვიტხოვ და არა მარტო რჩენა-შენახვას...

— მე რომ მკითხო, სრულიად არ ვივალდებულებ თავს ცოლის რჩენა-შენახვისთვის, მაგრამ ამასაც რომ თავი გავანებოთ, სენტიმენტალური ზღაპრებისთვის, — გადაქრით ვამბობ, — აღარ მცალია... მე გიმნაზია 1912 წელს დავასრულე...

— როგორ? — გაიკვირვა ლუარიმ...

— ისე, რომ მე და შენც, ლუარა, თექვსმეტ-ჩვიდმეტ წლიანების გულუბრყვილობას რამდენიმე მეტრით გადავაცილეთ და უკან დაბრუნებისთვის დროც აღარ გვრჩება... თუმცა შენ დღითი-ღღე ახალგაზრდები კიდევ... ჩაათვალე რა ლუარა გრიგოლმა და ლუარას ბროწეულის ფერად შეღებილ ტუჩებს ზიზლით გადახედა...

— იქნებ აღარ მოგწონდეს გრიზა, ა? — დაცინვით იკითხა ლუარამ.

— უწნოდ გალაქული და გათუთხნული კედელიც კი საზიზლარია...

ეროვნული
საზოგადოებრივი
საბჭო

— საზიზლარიც? — აღმოხდა გულიდან ლუარას და ბრანსაგან მთელი სხეულით აძიგძიგდა...

— დიახ! საზიზლარიც... მსახიობი სინტერესოა, როცა ის სცენაზე მოჩანს ცხოვრების ტიპების განსახიერებისთვის... ხოლო როცა მსახიობობა ოჯახურ ცხოვრებაშიაც შეიპარება, როცა ადამიანი საკუთარ საწოლშიც კი ნიღაბს იფარებს და ნაირ-ნაირი საღებავით ივლისება, ეგ სიმახინჯეა და, ასე ვთქვათ, ერთგვარი ავადმყოფობაც...

ლუარამ იგრძნო გრიგოლის უკანასკნელი სიტყვებით მიყენებული შეურაცხყოფის სისასტიკე, იგრძნო შეურაცხყოფის განუსაზღვრელი ტკივილებიც, მაგრამ უცარი აღშფოთება გულში ჩაიკლა და თავმოყვარეობის მანდილი დაკუმშული მუშტებში მოიმწყვდია... თვალწინ ისევ გურამი წარმოუდგა საბავშვო სახლში მიმავალი და მკერდზე მიყრდნობილ გურამს დედობრივი მზურნველობით მიუაღერსა...

შემდეგ ისევ გრიგოლს მიუბრუნდა...

— გრიშა! რომ იცოდე, როგორი ვანდალი იყურება შენში ამ წუთში... რას ამბობს დღეს ის ადამიანი შენის სახით, რომელსაც თავი თანამედროვე კულტურულ პიროვნებად წარმოუდგენია და არისტოკრატად... სად აქ კულტუროსნობისა და არისტოკრატიზმის თუგინდ ნიშანწყალი?

— ვერაფერი შედარებაა, ლუარა: კულტურა, არისტოკრატიზმი და საღებავი ფხვნილები... — განმარტა გრიგოლმა...

— ნუთუ შენ ამის წინააღმდეგი ხარ, გრიგოლ?

— გიკვირს კიდევ?

გრიგოლი წამოდგა და ლუარას მიუახლოვდა...

— ნუთუ ლუარა, შენ გიკვირს ის, რაც უდავო ჭეშმარიტებაა?!

— არ ვიცი, ვისთვის რა არის ჭეშმარიტება, მხოლოდ მე ეს კარგად მახსოვს, რომ კოსმეტიკის ხმარება ბავშობიდანვე დავიწყე, მაშინვე ოჯახში და, გარდა ამისა, მაგვარ „ფხვნილებში“ გავიცანი შენც...

ლუარამ აქ ხმა აიმაღლა და გრიგოლს თამამად შეუტია — რატომ მაშინ არ გეჩვენებოდი გათხუპნული? რატომ მაშინ არაფერს ამბობდი ჩემს ყუფა-ცხოვრებაზე? ხომ კარგად იცოდი, რომ მე მრეწველის ქალი ვიყავი, „თქვენებურ“ ენაზე რომ ვთქვათ, შეშინაურ ოჯახში აღზრდილი? რატომ მაშინ არაფერს ფქრობდი ჩემს სოციალურ მდგომარეობასა და პრანქვა-გრებაზე?

გრიგოლი დაფიქრდა და შემდეგ ერთბაშად სთქვა:

— მე ვფიქრობდი, ლუარა, შენს ძირეულ გარდაქმნას... მაგრამ.. მოეტყუედი... უნაყოფო ყოფილა ყორანის ქვიშით ხეხა და რაიმე მი-

ქართული
 1919

ზნის მიღწევა... უფრო ჩქარა ხელის გული გაიხეხება და გატყავდება, სანამ ყორანი გათეთრდებოდეს... თუმცა... გრიგოლი დადუმდა. ფიქრები შემოესია. მოგონებით დაიტვირთა ის შორეული წარსულიდან...

— ჩუმის აზრით, ლუარა მართალია თავის დებულებაში, — ჩაერიო ლაპარაკში აქამდე გაჩუმებული ლევანი, რომელიც ისევ განაგრძობდა პაპიროსის წვეას...

გრიგოლი უცებ გამოერკვა... გაუკვირდა კიდევ ლევანის ხმის ამოღება, ისიც ოჯახური ინტიმური საკითხების გარშემო...

— შენც ასე გგონია? — შეეკითხა გრიგოლი უმცროს ძმას და გვერდი ნახევრად მიიბრუნა ლევანისაკენ...

— ფაქტები ამას მოწმობს. ხამწუხაროდ...

ლევანმა იგრძნო, რომ უდროოდ ჩაეჩხირა ცოლ-ქმარ შუა ატეხილ დავაში, მაგრამ ლევანს საკუთარი ანგარიშები ამეტყველებდა... გრიგოლი ისევ დაჩუმდა... ლევანს საუბარში არ შეჰყვა...

— ტუ-ტუ-ტუ-უ! — ახმაურდა რადიოსადგურები...

აალო! აალო! ლაპარაკობს ტფილისი! ლაპარაკობს ტფილისი! ამხანაგებო, თქვენ მოისმინეთ ეხლა ცოცხალი გაზეთი. სადგური აცხადებს ათი წამით შესვენებას... შემდეგ — რადიო კონცერტი...

ცნობა: დღეს ქუთაის-ბათუმის კოტე მარჯანიშვილის სახელობის თეატრი სახელმწიფო ოპერის შენობაში დადგამს ერნსტ ტოლლერის პიესას „ჰოპლა ჩვენ ვცოცხლობთ“, — დასაწყისი 8½ საათზე.

რადიოს ხმაურობამ გრიგოლი გამოაფხიზლა... ლუარას თეატრის ბილეთები მოაგონდა, გრიგოლს რომ ტელეფონით დაუკვეთა...

— გრიზა! რბილად წარმოსთქვა ლუარამ: — ბილეთების რა ჰქენი?!

— შევიძინე, მაგრამ... გრიგოლმა ჯიბეებს ბუჯგანა დაუწყო...

— მაგრამ უთუოდ რაიმე თათბირი გექნება... წინასწარი გრძნობით იკითხა ლუარამ და ისევ მოიღრუბლა...

— თათბირი არა, მაგრამ გამგეობის სხდომა მაქვს 8 საათზე დანიშნული... თუ ადრე მოვრჩით, უეჭველად შემოვივლი თეატრში.

სალამოს საამური სიო შემოიჭრა ღია ფანჯრებში... სიო ცივი და სურნელოვანი... იასამანის სურნელით გაჟღენთილი...

— მაშ შე წავედი. — სთქვა გიგაურმა და პალტო ჩაიცვა. — ბოლო აქტებს მაინც მოვუსწრებ... თეატრში ლევანი მიგაცილებს...

ლევანი გაწითლდა... უხერხულობა იგრძნო...

— ლევანი?... ლუარა გაზაფხულის ჰორიზონტისავით გაუფერულდა...

ქუჩები ძალის მოლოდინში გაილურსა, მაგრამ ზაჰვისის მსუქმა მსუნავ კატასავით ჩაისუნთქა სუსტი წყვილიაღი. და ქუჩები ისევ აელვარდა, როგორც დღისით...

VI

დაფიქრებული გამოვიდა გარეთ გიგაური...

აპრილში, უჩვეულო სიცივის გამო, პალტოს საყვლო წამოიწია და ტრამვაის ვაგონს დაელოდა.

გიგაურის განკარგულებით ტრესტის გარაჟი ყოველ საღამომობით დაკეტილი იყო... ავტოებით არ სარგებლობდა საღამომობით არც გიგაური და დღეს, როგორც ყოველთვის, ტრამვაის ვაგონს შეეხიზნა ტრესტის დირექტორი...

დაიძრა ვაგონი, და რიტმიულად აგუგუზდა ვესტინჰაუზი.

— ბილეთები? არ ისვენებდა დიდი ხნის გაუპარსავი კონდუქტორი...

— მადამ, ნეტუ მესტოვ... პრაშუ საიტი იზ ვაგონა... — ამტვრევდა რუსულს კონდუქტორი ყველა გასაჩერებელ პუნქტთან და ბრაზმორეული მგზავრების უყურადღებობაზე, ხელის კანკალით იძლეოდა დარჩენილ ხურდას...

— ნახეთ „ჰოპლია“? — უსაზღვრო ცნობისმოყვარეობით ეკითხებოდა ერთი კოხტად ჩაცმული ქალი თავის თანამგზავრს...

— „ჰოპლია“ — გაუელვა თავში გიგაურსაც და მის თვალწინ კინოლენტივით ამოძრავდა ლევანის ნისლოვანი წარსულის სილუეტები...

— კარგი დადგმაა, — უპასუხა ქალს თანამგზავრმა, — აქტიორების თამაშიც იშვიათი...

— მარტო მესამე აქტი რად ღირს!. უსაზღვრო აღფრთოვანებით განაგრძობდა უცნობი ქალი. — ჩარლსტონი... ფოქსტროტი... უშანგი კაკოი დივნი...

ვაგონი მიბობლავდა ელბაქიდის დაღმართზე...

უცებ, გრიგოლის ყურადღება მიიპყრო მტკვრის პირად მდებარე ლუნვილი ავეჯეულობის ფაბრიკამ...

— „ქარხნები“ — უსაზღვრო, კმაყოფილებით გაიტარა გულში გიგაურმა და ხუთწლიანი გეგმის პერსპექტივები თვალწინ რუკასავით გადაეშალა...

გიგაური საამურო ოცნებაში ჩაიძირა და სულ მთლად გადავიწყდა ოჯახური ყოფის საკითხები და ზოგჯერ სერიოზული უსიამოვნება...

— ქარხნები — ჩვენი ქვეყნის ხვალისდელი დღე... ქარხნები... ქარხნები... ნაცვლად დღევანდელი სოფლური იდილიისა... ქარხნები... სადღესო — აქტუალური თემა და ყველასათვის საზრუნავი საგანი... დღეს ყოველგვარი პრობებიც ხომ ნიადაგს ამზადებს ჩვენი ქვეყნის გაინდუსტრიალებისათვის... ზაპესი, რიონჰესი, ძორაჰესი, აბჰესი და თავფარავანის გიგანტი სადგურები. ამათ მიუმატე ყველა შედარებით პატარა სადგური და თქვენს თვალწინ გადიშლება თვალუწვდენელი სივრცე. ელექტრო ქსელით დატიხრული, და უზარმაზარი ტყე ქსელგაბმულობათა ანძების...

— „სოციალიზმი უდრის საბჭოთა ხელისუფლებას, პლიუს მთელი ქვეყნის ელექტროფიკაცია“ ამბობდა მსოფლიო მუშათა კლასის ბელადი ლენინი. ჩვენში ეს ანდერძი თითქმის ხორციელდება და ჩქარა, ძალიან ჩქარა ნავთისა და სვანეთ-ხევსურეთში კი კვარცხანის ნაცვლად იჩაბათებს თეთრი ნახშირი...

ქვეყანა შედგა მძიმე ინდუსტრიის რონებზე... — ფიქრობდა ისევ გიგაური.

— საქსოვი ფაბრიკები: ტფილისში, ბაქოში, ლენინაკანში, ქუთაისში, განჯაში, ერევანში, ხონში და... ვინ მოსთვლის კიდევ სად... ძაფსახვევები და აბრეშუმსართავ-საქსოვები... ნარმისა და თეთრეულის ფაბრიკები... მესაქონლეობისა და მეფრინველეობის ბაზები... შაუდის ფაბრიკები, სპილენძის სატკეცი ქარხნები, ფლორიდინის, ბარიტისა და ინფუზორიტის ქარხნები... ცემენტის ქარხანა კასპში, სამეტალურგო ოჩემჩირეში, შავი ქვის წარმოება საკუთარი სახსრებით, ტყვიბული, ტყვარჩელი, ალავერდი, ზანგეზური და... ბაქოს ნავთი, შირაქის ნავთი, გურიის ნავთი... ნავთი, ნავთსახდლები, ნავთსაქაჩები ბაქო-ბათომში... ქარხნები... ქარხნები და ქარხნები... ლიმონათკვასის ქარხნებიდან სამეტალურგო ქარხნებისაკენ, ხამის პერანგისა და ხონური შალებიდან საბჭოთა კოვერკოტისაკენ, საკუთარი სახსრებით, საკუთარი მუშახელით, საკუთარი მანქანებით... ხუთი წლის განმავლობაში... რა მცირე მანძილია ხუთი წელი ისტორიაში და ამავე დროს, ჩვენთვის, საუკუნესავით გრძელი... გრძელია იმიტომ, რომ ვინდა თვალთ იხილო ყოველივე ის, რაც ხუთ წელიწადში უნდა გარდაიქმნას ჩვენს ცხოვრებაში, ვინდა საკუთარი თვალთ იხილო ის, რაც ჯერჯერობით ნაწილობრივ დაწყებული, ნაწილობრივ დასრულებული, მაგრამ ნაწილობრივ გეგმა — პროექტებშია მოქცეული; ვინდა იხილო საკუთარი თვალებით და გაბრუებულმა ქარხნების საყვირებით, ავტოების ღმუილით, სადგურებისა და ნავთსადგურების უსაზღვრო ხმაურობითა და საექსპორტო ტვირთების ამწევ ონკანებ-

ზე რახა-რუხით, შეუძახო მშრომელ ხალხს: „პეი, წინ! წინ! საბჭოთა აღმშენებლობისაკენ, მიმე ინდუსტრიისაკენ, მსოფლიო ოქტომბრისაკენ!“...

გიგაურმა უკანასკნელი სიტყვების მუნჯი გამოთქმა ტუნების ნიშანდობლივი აცმაცუნებით აღნიშნა და გონს მოსულმა თვალი მოავლო გაღაზლანებულ რუსთველის პროსპექტს...

„ზარია ვოსტოკას“ ახალი შენობა მედიდურად დაჰყურებდა მის წინ ხუხულებსავით ჩარაზმულ ძველის-ძველ ოდა-სახლებს, ძველებური აივნებითა და სახურავებით თავწამახლებს... გიგანტი შენობა იდგა შეურყეველი სიამაყით და ფართო შუშების სათვალეებიდან ჩუმად ზვერაავდა არსენალის მიდამოებს...

გიგაურმაც სიამაყით ჩაურა ამაყ შენობას და უმაღლესი მუზეუმის განახლებულ შენობას შეეფეთა...

— სტილს უწუნებენ კრიტიკოსები. — გაიფიქრა გიგაურმა მუზეუმის შენობაზე. — მაგრამ... მე რომ მკითხოთ, აქ დასაწუნი არაფერია... გადაკეთებული — ეს არის და ახალის აშენება კი, ცხადია, უკეთესად შეიძლება...

გიგაური უკვე სამშენში იყო...

დანიშნულ დროზე დაიწყო გამგეობის სხდომა...

გიგაური იჯდა თავმჯდომარისათვის მიჩნეულ სავარძელში და ყოველ საკითხზე იძლეოდა მკვეთრსა და საქმიან შესწორებებს... შეჰქონდა სადაო საკითხებზე საბოლოო, მაგრამ ამოუწურავი წინადადებები და კინკლაობის საღერღელაშლილი მოკამათებები ძალაუწებურად ჩუმდებოდნენ... უკვირდათ გიგაურის ასე შეურყეველი ავტორიტეტიანობა, მაგრამ აქ საკვირველი არაფერი იყო... გიგაურის უანგარო პიროვნებას, საქმის უსაზღვრო მოყვარულს და სახალხო საქმიანობაში საუკეთესო მაგალითის მიმცემს ყველა სხვა დანარჩენებისადმი. არ შეიძლება მის თანამებრძოლთა თუ თანამშრომელთა ურადღება არ მიექცია და ერთგვარი პატივისცემის გრძნობა არ გაუღვივებია ყველა იმით გულში, ვინც საბჭოთა აშენებლობას დახუჭული თვალებით არ უცქეროდა და პროლეტარულ სახელმწიფოს მომავალი სწამდა... გიგაური ამ მხრივ საუკეთესო მაგალითი იყო...

გამგეობის სხდომაზე განხილულ იქნა მრავალი საამშენებლო ხასიათის საკითხი, პროექტები, საჩივრები... ბოლოს კითხვა მიდგა ტფილისის საქსოვი ფაბრიკის სამუშაოთა უფროსის ინჟინერ მელიქოვის საქმეზე... გიგაურმა გააცნო სხდომას შექმნილი მდგომარეობა და აცნობა ზემდგომი ორგანიზაციების გადაწყვეტილება მელიქოვის საქმეზე... მელიქოვი უნდა მოიხსნას სამუშაოდან, ხოლო მის ადგილას

გაიგზანება მოსკოვიდან სპეციალურად ამ საქმეზე მოწვეული ინჟინერი კარპოვი...

როგორც მოსალოდნელი იყო, მელიქოვის დამცველის როლში და ზემდგომი ორგანიზაციების გარდაწყვეტილების წინააღმდეგ გაილაშქრა პოლოსოვმა... პოლოსოვმა მოითხოვა მელიქოვის თავის ადგილას დატოვება...

— დავტოვოთ, თუ გნებავთ იმიტომ, რომ ინჟინერი მელიქოვი საფეიქრო საქმის შეუღარებელი სპეცია და მასთან საუკეთესო მშენებელიც... მელიქოვი, გარდა ამისა, ნამდვილი საბჭოთა ინჟინერია...

ვახურდა კამათი...

ზოგი რას ამტკიცებდა და ზოგი რას...

— კარიერისტია და სიტყვახევერიელი, — ამბობდა სარიანი.

— დიქტატორობითა და მუქარით გააქვს საქმე, — ამტკიცებდა მეორე...

— მუშები დანასისხლად ჰყავს გადაკიდებული, — ამბობდა ფაბრიკის მუშა ზეინკალი...

— ნუ დაივიწყებთ იმასაც, რომ, — არ იშლიდა სარიანი, — მელიქოვი ანტისაბჭოთა ელემენტია და ნამდვილი კონტრრევოლუციონერი...

პოლოსოვს ფერი ეცვლება სარიანის განცხადებაზე, მაგრამ მელიქოვის დასაძვრენად შეუპოვარი და ცხარე კილოთი დაიწყებს:

— ამხანაგებო! შეუძლებელია ასეთ შეუღოწმებელ ფაქტებით ვისმეს მისამართით გალაშქრება... მერწმუნეთ, რომ...

— რაში უნდა გერწმუნო, როცა მელიქოვი კონტრრევოლუციონერია!... — შეუტია პოლოსოვს სარიანმა და ანთებული თვალებით პირდაპირ შეხედა...

— შენ რა გული გეწვის, ამხ. რუბენ, ინჟინერ მელიქოვის მაგივრად?

გივაურმა ზარის წკრიალით შეაჩერა წრესგადასულნი...

— კონტრრევოლუციონერის დამცველი თვითონაც კონტრრევოლუციონერია, — ველარ მოითმინა სარიანმა...

— მე ვარ კონტრრევოლუციონერი? სარკასტულად გაიღიმა პოლოსოვმა...

— სიჩუმე, ამხანაგებო! კითხვას ნუ გადაუხვევთ...

— მელიქოვი უნდა მოიხსნას და თუ პოლოსოვს ძალიან გულხეწვის, შეუძლია მიჰყვეს იმას კვალდაკვალ, — განაგრძობდა ისევ სარიანი ისეთი გამბედაობითა და მუშური სიამაყით, თითქოს ეს არის

ამით უნდა სთქვას: მუშურ ხელისუფლებაში ნება მოგვეცით ყველა გვარ საქმეზე ჩვენი მუშური აზრი გამოვთქვათო...

პოლოსოვი დაიბნა...

გამგეობის საერთო აზრი მელიქოვის მოხსნის შესახებ მისთვის ნათელი შეიქნა... ამიტომ...

რამდენიმე ნაბიჯით უკან დახევა ამჯობინა და მოულოდნელი ზიგზაგი გააკეთა.

— კარგი, სამუშაოთა უფროსის მოვალეობიდან კი ვანთავისდ...

— კი არ ვანთავისუფლებთ, ვხსნით, ვაგდებთ... — აღარ დააცალა პოლოსოვს სარიანმა და სიტყვაში შეება ბრაზმორეული...

— ჰო, კარგი ვხსნით... ამით რა იცვლება ვითომ. — დაიდაბლა ხმა პოლოსოვმა. — მაგრამ ფაბრიკაში მშენებელი ინჟინერი ხომ არის საქირო... მე, ვიმეორებ, ამხანაგებო, გამოვდივარ იმ მოსაზრებიდან, რომ, — გალუნა აქაც სიტყვა პოლოსოვმა, — ინჟინერი მელიქოვი საუკეთესო სპეციალისტია და საქმის კარგი მცოდნე... დავტოვოთ მელიქოვი მშენებელ ინჟინერად მაინც...

ყველა გააკვირვა პოლოსოვის ასეთმა თავგამოდებამ...

ბევრში რალაც ექვები აამოძრავა... ბევრი კი დაარწმუნა ვითომც პოლოსოვის გულწრფელობაში...

— კაცო, ამ პოლოსოვს რა კუდი ეწვის, რომ არ ვიცი? — წამოვარდა ზეზე სარიანი.

თავმჯდომარემ დააწყნარა წრესგადასულნი...

გამგეობის სხვა წევრებმა ერთმანეთს გადახედეს... საერთო გაკვირვება მუნჯი მოძრაობით აღნიშნეს...

საფერფლეები დაიტვირთა ნამწვავი პაპიროსებით.

სხდომის დარბაზში ნისლივით იღვა თუთუნის კვამლი...

კამათი ისევ გრძელდებოდა...

დასასრულ სიტყვა ირგვ გრიგოლ გიგაურმა...

— სამწუხაროა. — დაიწყო გიგაურმა, — რომ ამხ. რუბენი დღეს გვევლინება ისეთი სპეცის დამცველის როლში, რომელსაც ტვირთად აძევს 18000 მანეთის გაფლანგვა და, როგორც საგამომძიებლო აქტიდან ჩანს, მანქანათა დამგულობის საძირკველის ყალბად გაკეთება, რის გამოც მოსალოდნელია სერიოზული საფრთხე, თუ რომ საძირკველს ამთავითვე არ მიექცა ჯეროვანი ყურადღება... გარდა ამისა, საკვირველია ის ამბავიც, რომ საკითხი, რომელიც არავითარ კამათს არ მოითხოვდა, გაქიანურდა მთელი ერთი საათი. საკითხი აქ დაისვა უბრალო ინფორმაციის სახით, სახელდობრ, მელიქოვის მოხსნისა და მის მაგიერ ინჟ. კარპოვის დანიშვნის დამტკიცებისათვის... რაც შე-

ეხება მელიქოვის პოლიტიკურ სახესა და მის წარსულს რევოლუციური
ციის წინა თუ შემდგომ წლებში, უნდა მოგახსენოთ, რომ, როგორც
პოლიტსამმართველოს ცნობებიდან ირკვევა, მელიქოვს საკმაოდ ბე-
ლი წარსული ჰქონია, დღესაც კი რაღაც სერიოზულ მუშაობაში ყო-
ფილა გართული საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ, რისთვისაც,
როგორც დღეს მაცნობეს, ის დაუპატიმრებიათ კიდევ...

— როგორ? როდის? — გაიკვირვა უნებლიეთ პოლოსოვმა.

— დღეს, სამ საათზე. — დინჯად უპასუხა გიგაურმა... — ასე
რომ ჩვენ დღევანდელ სხდომაზე დავადასტურებთ მელიქოვის გადა-
ყენებისა და მის მაგიერ ინჟ. კარპოვის დანიშვნის ფაქტს, რომელიც
უკვე ჩამოვიდა მოსკოვიდან ამხ. კუიბიშევის და სხვა სპეციალისტთა
საუკეთესო ატესტაციით...

პოლოსოვი გაშეშდა და გახვედა მელიქოვის დაპატიმრების
ცნობაზე.

— მე ხომ ვამბობდი კონტრრევოლუციონერია მეთქი! — ნიშ-
ნის მოგებით ჩაილაპარაკა თავისთვის სარკონმა, თითქოს ამით სურს
ერთხელ კიდევ აგრძნობინოს პოლოსოვს თავისი შეხედულების სის-
წორე მელიქოვის პოლიტიკურ სახის შესახებო. — როცა ვამბობდი,
ალბათ ვიცოდი, თუ როგორი მარგალიტებით იყო მოჭედილი მელი-
ქოვის აწმყო და წარსული...

— მაშ. ასე, ამხანაგებო. — დაასვენა საბოლოოდ გიგაურმა. —
ეადასტურებთ რა ინჟინერ მელიქოვის სამუშაოთა უფროსის მოვა-
ლეობიდან მოხსნას მისი პოლიტსამმართველოს მიერ პასუხისგებაში
მიცემის გამო, მის მაგიერ ვნიშნავთ სამუშაოთა უფროსად ინჟ. კარ-
პოვს, რომელსაც ევალება ხელიდანვე გაემგზავროს ადგილობრივად
და შეუდგეს საქმეს...

წინადადება მიღებულ იქნა ერთხმად... პოლოსოვმა თავი დაიჭირა.
ამით დასრულდა გამგეობის სხდომა.

უკვე ათი საათი იყო, როცა სამშენიდან დაიშალენ გამგეობის
წევრები და სათითაოდ ქუჩაში გაიბნენ სხვადასხვა მიმართულებით.

გიგაურიც თავჩალუნული გამოვიდა გარეთ სხდომის დარბაზი-
დან. სუფთა ჰაერი ხარბად ჩაისუნთქა თუთუნის კვამლით გაჟღენთი-
ლი სხდომის დარბაზის შემდეგ და ნელი ნაბიჯით აედევნა ქვეითად
მოსიარულე ხალხს...

მოდითა გიგაური წინ და მოძრაობიდან ნაწილობრივ განტვირ-
თული ქუჩები ყრუდ გუგუნებდა...

ს ი უ მ ა რ უ ლ ი

მსუბუქი კავალერიის მეორე რაზმი ემზადებოდა თავისი მორიგი მეოთხე ლაშქრობისათვის. ქალაქში მეორე რაზმს დიდი ავტორიტეტი ჰქონდა მოხვეჭილი: თავისი სამი ლაშქრობის დროს რა საქმეები არ აღმოეჩინა და მზის შუქზე გამოეტანა...

პირველი ლაშქრობისას, ხსენებულ მეორე რაზმს, მრავალი ნაკლი აღმოეჩინა ერთ-ერთ დაწესებულებაში, მეორედ — თამბაქოს ფაბრიკაში მეურნეობის დამახინჯების უდიდესი დეფექტები და მავნე მოვლენები ენახა, მხოლოდ შესამე ლაშქრობის დროს კი — თავს დასხმოდა ხილით მოვაჭრეებს, სადაც წასწყდომოდა საშინელ სიბინძურეს — დამპალი და გაფუჭებული ხილი, ბუზი, ქიანქველა, ობობას ქსელი და სხვა... ყველაფერს მიქცეოდა შესაფერისი უურადლება კომკავშირელების მიერ, დაგროვილი მასალის ნაწილი გამოქვეყნებულ იქნა პრესაში, ნაწილი კი გადაეცა მუშგლეხინს. იმ დაწესებულებაში სადაც მოულოდნელი ლაშქრობა მოეხდინა მსუბუქ კავალერიას, ბევრი რამ გამოცვლილიყო, აქ მოსამსახურე და მომუშავენი ვერ იფიყებდნენ მსუბუქ კავალერიის თავდასხმას.

მეოთხე ლაშქრობის შესახებ უკვე გამოქვეყნებული იყო პრესაში. ყველამ იცოდა, რომ მეორე რაზმი გაფაციცებით ემზადებოდა, მაგრამ სად ან ვის ეწვეოდა ეს კი დიდ საიდუმლოებას შეადგენდა. არ იცოდნენ არა მარტო დაინტერესებულმა პირებმა, არამედ თვით ლაშქრობაში მონაწილეებმაც კი. რაზმის შტაბი კვლავ სდუმდა ამის შესახებ და არავის უზიარებდა საიდუმლოებას.

ეგ წინასწარი გაფრთხილება საჭირო იყო, თორემ გაიგებდა ის დაწესებულება, რომელზედაც თავდასხმა მზადდებოდა და ნახევარ საათში „სამოთხედ“ გარდაიქმნებოდა იგი. ასეთი ლაშქრობა უშედეგოდ ჩაივლიდა.

რაზმის შეკრება დანიშნული იყო ორ საათზე, მუშგლეხინის შენობის ეზოში. მონაწილეთა დიდი უმრავლესობა მოსწავლე ახალგაზრდობისაგან შესდგებოდა; აქ შეხვდებოდით უმაღლესი სკოლებიდან. მუშგაკიდან, მეორე საფეხურის მაღალი ჯგუფებიდან და სხვ.

პირველი რაზმის მიერ, რომელიც განსკაუთრებით მუშებისაგან შეს-
დგებოდა ამ რაზმს ბოძებული ქონდა ზედმეტი სახელი „ინტელიგენ-
ტური ცერცეტა კავალერია“. მაგრამ ეს „სახელწოდება“ ვერ პოუ-
ლობდა გამოძახილს იმდენად, რამდენადაც ხსენებული რაზმი არაფ-
რით არ ჩამორჩებოდა ხოლმე დაკისრებული მოვალეობის ასრულება-
ში, თუ არ გადააქარბებდა მუშურ რაზმს. სახელი თავისუფალ დროის
გასართობი იყო მხოლოდ...

შტაბში შედიოდა სამი ამხანაგი, მათში ერთი ქალი. მთელი რაზ-
მი შესდგებოდა ოცდა სამი ამხანაგისაგან; ხუთი მიღებულ იქნა მეორე
ლაშქრობის შემდეგ. განზრახული იყო ამ რიცხვის უცვლელად შენახ-
ვა, მაგრამ როცა მსურველთა რიცხვი გაიზარდა, მაშინ იძულებული
გახდენ მესამე რაზმიც გამოეყოთ.

პირველად მოვიდა არამაისა. ეზოში შევიდა, მაგრამ არავინ დახ-
ვდა, გაბრაზდა, რაღაც წაიბუტბუტა, საათს დააშტერდა, ნახა, რომ
თვითონ მოსულა ადრე, ჩამოჯდა, იქვე მოუცადა, დიდხანს არ გაუფ-
ლია მოვიდა ორიც. არამაისა მათ არ იცნობდა რადგან წინა ლაშქრო-
ბაში მათ მონაწილეობა არ მიუღიათ, იფიქრა, ალბათ ახალი მიღებუ-
ლები იქნებიანო.

ერთ წუთას — მათ ვერ გამოერკვიათ დარჩენილიყვენ თუ წასუ-
ლიყვენ; შემდეგ ერთ-ერთი მიუახლოვდა არამაისას და მიესალმა:

— არ შეგროვილან?

— ჯერ არა.

— შტაბის წევრებიც?

არამაისამ არ უპასუხა. მას არ სჯეროდა რომ შტაბის წევრები
არ მოსულიყვენ. მხოლოდ სად იყვნენ ისინი? ერთ წამს მიაცქერდა
შენობის სარკმელს და გასწია იქითკენ.

— აქ არიან. — შესძახა ორ ამხანაგს და შევიდა შიგნით. ეგ ორ-
ნიც მიჰყვნენ მას.

— ნელ-ნელა იკრიბებიან, სთქვა შტაბის ერთა კომკავშირელმა
წევრმა თავისთვის, მას არავინ გამოეხმაურა ყველა ჩაფიქრებუ-
ლი იყო.

ერთი ახალმიღებულთაგანი გამოელაპარაკა არამაისას.

— მაინც, მეორე რაზმში ვინ იყრის თავს?

— მეორე რაზმი შესდგება მუშფაკის წევრებისაგან, შემდეგ
მოემატა ზოგიერთი კომკავშირელი, მხოლოდ უმრავლესობა ისევ
მუშფაკის წევრებია.

— რამდენია?

— ოცდასამიდან — თხუთმეტი.

გაჩუმდენ, მანამდე უკვე შეკრებილიყვნენ დანარჩენებიც. თითქმის რაზმის უმრავლესობა იქ იყო. შტაბის ერთმა წევრმა დახედა საათს.

— მაშასადამე ამხანაგებო შეგვიძლია შევუდგეთ საქმეს.

მაგრამ ზოგიერთი ამტკიცებდა, რომ საჭიროა ცოტაც მოცდა, სანამ დანარჩენებიც მოვიდოდენ. ერთი მოუთმენლად გვეკამათებოდა, მხოლოდ როდესაც გადაწყდა ცოტა ხანიც მოეცადათ; მან თანხმობის ხმით სთქვა:

— ეჰ, კარგი მოუცადოთ. მაგრამ სად უნდა წავიდეთ...

ამ სიტყვების გაგონებაზე ყველამ ყური ცქიციტა. ყველას აინტერესებდა თუ სად უნდა წასულიყვნენ. დავიანებული ამხანაგებიც მოგროვდენ.

— მაინც სად მივალთ?

შტაბის წევრმა გაიღიმა.

— მაშ დავიწყეთ.

— არა, ცოტაც შეიძლება მოცდა.

— მოცდა რაღა საჭიროა.

ალარავინ გამოეკამათა. სულ ერთია მალე გაიგებენ, რაღა საჭიროა ცნობისმოყვარეობით შეპყრობილ ამხანაგების კვლავ ასეთ მდგომარეობაში დატოვება.

საერთოდ შეკრებულები ცოტას ლაპარაკობდენ. ისინი რაღაც ფიქრებით იყვნენ გატაცებული და მათ პირისახის გამომეტყველებაში აღარ შეიძლებოდა ამოგეკითხათ ორი სამი წლის წინათ ახალგაზრდული მსუბუქი კომკავშირელის გარეგნული სიმამაცე და სუსტი ნებისყოფა. წლებს, განვითარებას, და შრომას თავისი დაღი დაესვა მათზე და ნათლად ეტყობოდათ, რომ წარსული წლების ენტუზიაზმი და სიმამაცე ახლა უკვე შესისხლხორცებოდა მათ ბუნებას. ახლა ისინი გარეგნულად თითქმის წყნარი და მშვიდი ტემპერამენტის არსებანი იყვნენ. აქა-იქ, ხანდის-ხან, თითო-ოროლა ცეცხლისმფრქვევი თვალელები თუ გაიელვებდა, რომლებიც აბუნებდენ ახალგაზრობის აღფრთოვანებულ მომენტებს.

ბევრი მათგანის ჩაფიქრებული სახის გამომეტყველება ამჟღავნებდა იმათ მთელ ბუნებას. მხოლოდ ამის ნათლად შემჩნევა კი შეიძლებოდა მათ ხელებზე. აგურ ერთი ხელი. რომელიც თითები სწრაფად, უხმოდ აკაკუნებენ მაგიდაზე, შეჩერდა. პატრონი მიეცა ღრმა ფიქრებს... აგურ ერთი წყვილი სხვა ხელები, რომლებიც წყნარად ალაგია მუხლზე. აშკარად ეტყობა, რომ თვითიული ძარღვი დაჭიმულია, მარტო რაღაც საერთო სიმშვიდე სუფევს მაგ დაჭიმული ძარ-

ღვების მოლიანობაში... ამჟამად როცა კვლავ შეკრებილან ისინი, ეს კომკავშირელები, ერთი გარემოება მათ წარსულ დროს აგონებს.

ეხლა ისინი ისე ხშირად არ იკრიბებიან, ისე ხშირად არ ხედებიან ერთმანეთს, როგორც ეს ხდებოდა წინა წლებში. მაშინ ისინი ყოველდღეს თავის თავისუფალ საათებში ატარებდნენ ახალგაზრდების კლუბში, მიტინგებს იწყებდნენ, კრებებს აწყობდნენ, კარნავალებს... მაშინ ახალგაზრდებს კლუბი ჰქონდათ, ეხლა კი აღარსად არ არის, კომკავშირელები თითქმის მოწყვეტილი იყვნენ უფროს მუშებისაგან, განცალკევებული სხვა მშრომელებისაგან.

ბალიან მცირე ნაწილი დაიარებოდა მუშათა კლუბებში. მხოლოდ შემდგომ დარწმუნდნენ, რომ ეს შეცდომაა. როდესაც დაინახეს, რომ მუშათა კლუბებში კომკავშირელები არავითარ საქმიანობას არ ეწევიან, პირიქით, შეზღუდული არიან თავის ვიწრო ფარგლებში — დახურეს ახალგაზრდათა კლუბები. ეხლა კი ყველა ისინი მუშათა კლუბებში აქტიურ მუშაობას აწარმოებენ.

გარდა ამისა წინად ისინი ზედმიწევნით დიდ მნიშვნელობას აძლევდნენ „საკლუბო“ მუშაობას, კლუბი კი — მთელი ცხოვრება არ იყო. ეხლა აგრე არ არის. ეხლა ისინი რაღაც დემობილიზაცია-ქმნილ ჯარს ემსგავსებიან. გაფანტულან თავიანთ ფაბრიკებში, სკოლებში, დაწესებულებებში, სახლებში და თან წაუღიათ წარსული წლების ენტუზიაზმი, რაც ამჟამად უფრო ღრმა და შინაარსიანია...

ახალი კომკავშირელები, რომლებიც თავიანთ წლოვანებით ისეთი არიან, როგორიც ესენი ჩამოდენიზე წლის წინად — აღარ ვარდებიან ძველ „საკლუბო“ მუშაობის ხანაში. ისინი მაშინვე იწყებენ მუშაობას ქარხნიდან, სკოლიდან, ოჯახიდან...

მაგრამ ყველას შეგნებული ჰქონდათ, რომ წარსულ წლებში კლუბი, მიტინგები, კარნავალები, გამოუცდელი და ახლად შექმნილი, ახლადდაარსებული, ორგანიზაციის პირველი ნაბიჯი იყო და რევოლუციონურ ენტუზიაზმის ჯერ ჩამოუყალიბებელი და გაულრმავებელი გამოსახულება, უსათუოდ საჭირო იყო იმ წლებისათვის. თითოული გრძნობდა ამას თავისი გამოცდილებით.

მაგრამ ეხლა, როცა კვლავ თავი მოუყრიათ ძველ ამხანაგებს, მათში გაიღვიძა „სიცელქის“ სურვილებმა, რაც გამოიხატა ოხუნჯობა-სიცილში. თვითუფლ მათგანს სულის კაწკაწით მოაგონდა ამხ. ვაზგენი, რომელიც ამ საერთო აღფრთოვანებაში, საერთო ალტაცებაში შეიტანდა თავის წვლილს...

კომკავშირელებს მოაგონდათ ის წუთები, როცა მათ განშორდა ამ ორი წლის წინათ, იგი გამოსულიყო მათი რიგებიდან. ქალაქი-

დან წასულიყო, მივიწყებულიყო მათ ხსოვნიდან. მათ მეხსიერებდნენ თითქოს ამოშლილიყო იქვე მყოფი რომელიმე ამხანაგის წარსულის სურათი. მარტო ვაზგენი იყო, რომელსაც ხშირად იგონებდნენ ისე, როგორც იგი იყო წინეთ და გაშორების მომენტში. ამჟამად, როდესაც საჭირო შეიქნა, რომ ვისმე დაეწყო ძველი „სოცლქენი“ — ყველანი ბუნებრივად იგონებდნენ მას და მათ ეგონათ, თუ მარტო ვაზგენი იყო ასეთი და არა თვითონ ყველანი.

— რა იქნა ვაზგენი. — ჰკითხა ერთმა და ამ მოულოდნელმა შეკითხვამ არავინ არ გააკვირვა, — ვინაიდან ის ბუნებრივად გადაჯაჭვული იყო როგორც მათ ბუნებასთან, ისე აზროვნებასთან. მხოლოდ რამდენიმე ახალმა კომკავშირელმა ცქციტა ყურები. ისინი განცდიდნენ ურადლებით ელოდნენ საუბრის დაბოლოვებას.

— მას ბევრი რამ შეემთხვა...

ეს პასუხი კი თითქმის მოულოდნელი იყო. ყველამ პირი იბრუნა მოლაპარაკისაკენ.

— რა იცი ვასილ...

— გახსოვს ის ჩვენ უჯრედს განშორდა და ქლაქიდანაც წავიდა.

— დიახ.

— მიზეზი ალბათ არ იცით: მას შეყვარებოდა ჩვენი უჯრედის წევრი ამალია, რომელსაც იგი არ უყვარდა, თუმცა არც სძულდა. კარგი ამხანაგები იყვნენ. მაგრამ ამალიას აზრათაც არ გაუტარებია იმის შეყვარება, ან ცოლად გაყოლა.

— მისახვედრია.

— მან ამ მიზნით გამოიცვალა ადგილი. უნდოდა ამალია დაევიწყნა: „მე — ამბობდა ის. — არ ძალმიძს აქ დარჩენა, არ შემიძლია გულგრილად უყურო მას როცა ვხედავ, რომ ამალია ხვდება აკოვას, ექვები მახჩობს... ხშირად ვარწმუნებდი რომ ასეთი საქციელი არ შეშვენის კომკავშირელს, რომ საჭიროა დაეიწყება და სხვ. მაგრამ ამბობ.

— მერე, მერე.

ლაპარაკი ყველაში დიდ ინტერესს იწვევდა.

— მერე ის, რომ წავიდა. ამალია არ დაავიწყდა. მოსწყდა კავშირის მუშაობას რის გამოც...

არამაისამ სასწრაფოდ შეაწყვეტინა.

— რა, რის გამო.

— განდევნეს კავშირიდან.

ღუმილი გამეფდა. ეხლა ყველასათვის ცხადი იყო, რომ იგი ის აღარ იქნებოდა, რაც ორი წლის წინედ იყო; ან აქ შეგროვილ ამხა-

ნაგებისთანა ვახდებოდა, ან სულ სხვა გვარი — ყოველ შემთხვევაში არა წინანდელი.

მათ აზროვნებაში ორი წლის წინანდელი ვაზენის გაქვავებული საურათი დაინძრა, ადგილიდან ამოვარდა, შემდეგ გადაგორდა, თავის ფიქრებში სდევნიდა ამ პროცესს, და რამდენადაც მისდევდა — იმდენათ ვაზენის სურათი შორდებოდა მათ, იმდენად უფერული ხდებოდა, ბურუსში ეხვეოდა, ქრებოდა... სანამ მან არ დაჰკარგა ზორცილეობა და არ მიიჩქმალა...

2.

თავმჯდომარე წამოდგა.

— დავიწყოთ.

შეკრებილნი მისკენ მიბრუნდნენ.

— დღეს მივდივართ სახელმწიფო და კერძო სასაღილოების დასაზვერავად... ჩვენ ვიცით, რომ მრავალი ხალხი საღილოს და ვახშობს არა თავის სახლებში, არამედ ხსენებულ სასაღილოებში. მაგრამ არ ვიცით თუ რას აძლევენ მიმსვლელთ — საზრდოს თუ შხამს... მართალია; არსებობს სანიტარული ზედამხედველობა, გამოკვლევები სწარმოებს, მაგრამ უნდა ვალიაოთ, რომ ეგ ყველა ცოტაა და ჩვენი დახმარება დიდ სარგებლობას მოუტანს. ჩვენ უეცრივ თავს დავესხმით, ვნახავთ თუ რასა ხარშავენ, როგორ ხარშავენ. დავთვალიერებთ სისუფთავეს, საღილის ხარისხიანობას, მოსამსახურეთა მოპყრობას მიმსვლელთადმი და სხვ.

თავმჯდომარემ ჩაახველა და შეეკითხა.

— გასაგებია?

და შემდეგ უცბად განაგრძო.

— გასაგებია, — ვიცი. გადავიდეთ დღევანდელ ჩვენს სამუშაოზე. აქ შეგროვილი ვართ — ერთი, ორი, სამი... თვრამეტი ამხანაგი. ერთად შემოვლა უხერხულია. ეგ არაჩვეულებრივი იქნება და ოფიციალურ რევიზიის ხასიათს მიიღებს. ჩვენი მიზანი და საქმიანობა მაგას არ მოითხოვს. დავნაწილდეთ პატარ-პატარა ჯგუფებად ან რგოლებათ. ეს მიზანშეწონილიც იქნება და დიდ დროსაც არ წავგართშევს. ჯგუფებში იქნება

— ოთხ-ოთხი კაცი...

— იქნება სამ-სამი...

— არა, ხუთი...

თავმჯდომარემ კენჭის უყრელად მოინადირა ხმების სტუმარი ლესობა.

— მაშ კარგი, ხუთ-ხუთი იყოს. ოთხ ჯგუფად დავიყოფით. ერთი ჯგუფი სასადილოში შევა, როგორც სტუმარი — ზოგნი ისადილებენ, ზოგნი საუბარში მიიღებენ მონაწილეობას და სხვ. ერთმა რომელიმე ჯგუფმა სცადოს ცოტა ოფიციალური ხასიათის მისცეს თავის მისვლას. გარდა მაგისა დეე, რომელიმე ჯგუფმაც...

თავმჯდომარემ შესწყვიტა და გაიღიმა, განცვიფრებულმა მიმოიხედა და სთქვა:

— იქნება მიზანშეწონილი არ არის და უბრალო სიმჩატეა, ჰა... შემდეგ გადაწყვეტი კილოთი განაგრძო:

— დაე, ერთმა ჯგუფმაც თავი მოაჩვენოს ოფიციალურ გამოშრკვევ ორგანოთ, ენახოთ თუ როგორ მოეპყრობიან. ეგ კი უნდა მოხდეს კერძო და განაპირა მივარდნილ რამოდენიმე სასადილოში. დასასრულ ჩვენ ნახულს და ნამოქმედარს შევაჯამებთ. რითაც შევიძენთ დიდ გამოცდილებას მომავალი ჩვენი ლაშქრობისათვის.

შეკრებილთა შორის სხარტი სიმზიარულის ტალღამ გადაიბრინა, მერე კი, როცა თავმჯდომარემ ლაპარაკი დაამთავრა შეუდგა ჯგუფებად დაყოფას და სხვა წვრილმანი საკითხების მოგვარებას, ყველას აღფრთოვანება ეტყობოდა. დაბოლოებისას შემოვიდა ამალია და ერთი კიდეე სხვა ამხანაგი.

თავმჯდომარე, არამაისა, ამალია და ახლათ მიღებულთაგან ორნი მოხედენ ერთ ჯგუფში. როდესაც ყველაფერი დასრულდა ისინი გამოვიდენ ქუჩაში.

— რამდენადაც შეიძლება, ჩვეულებრივი, ყოველდღიური და უხეიმო მოქცევა.

— კარგი.

— როცა დავამთავრებთ შევიკრებთ სასადილო „მაისის“-ის კართან და იქიდან დავბრუნდებით. ეხლა კი ყველა თავთავის მხარეს.

არამაისას ჯგუფს წილად შეხედროდა სასადილოების ყველაზე ვადაკარგული ნაწილი, ბაზრის შორეული უბანი. უნდა დაეთვალაიერებინათ ორი სასადილო და ერთიც საჩაიე. უკვე სამი საათი იყო და ყველა სასადილო, მივარდნილებიც კი საესე იყო მუშტრებით. ჯგუფი შევიდა სასადილო „მზიარული კუთხე“-ში. იგი მოთავსებული იყო ვიწრო ბნელ ოთახში, რომლის ნესტიანი კედლის ორთავე მხარეს ჩამწყკრივებული იყო მაგიდები. ერთი კარი იღებოდა სამზარეულოსკენ. იქვე მოთავსებული იყო „ბუფეტი“ სასმელების ბოთლებით და საჭმელებით.

კომკავშირელები შემოუსხდნენ მაგიდას, მათ მიუახლოვდა სულგაძე.

— რა გნებავთ.

— კატლეტი... ორი კერძი.

— კატლეტი?..

— არ არის? .

— არის, როგორ არა. ეი, მარტუშ ანათე პრიმუსი...

სასწრაფოდ მსახურს ფული მისცა და ბრძანების კილოთი უთხრა:

— კარტოფილი არ ეყოფა, გასწი ერთი გირვანქა იყიდე.

თავმჯდომარე შიშმა მოიცვა:

— რამდენი ხანი უნდა მოვიცადოთ, სანამ...

— ეხლავე მოგისწრობთ, უკაცრავად...

— უმჯობესია სხვა რამე ვჭამოთ.

— წვადები გაქვთ?

— შეიძლება, ორი კერძი?

— დიახ.

ულვაშებიანი კაცი განშორდა. მსახურმა ორი თეფში აიღო ზედ რალაცა ნარჩენი სწრაფად ძირს გადაყარა რასაც კატა დაეძგერა და გადაულაპა, შემდეგ თეფშები ამოავლო ჟანგიან ვედრაში და მაგიდის სუფრით გადაწმინდა თუ არა საჩქაროდ ჩამოარიგა მუშტრის წინ.

— რა ღირს ერთი პორცია შეეკითხა ამალია.

ბიქს უნდა ეპასუხნა, მაგრამ შეტორტმანდა და მოიხმო ულვაშებიანი კაცი.

— უფროსო ძმაო, მწვადი, როგორ უნდა უანგარიშოთ.

— კერძი ორი აბაჯი.

არამაისა დაყრდნობილიყო იდაყვებზე, ორივე ხელით თავი დაეჭირა და ფიჭრებში წასულიყო. შემდეგ რალაცა უნდა ეთქვა ამალიასათვის და გაინძრა; პერანგის სახელო მოხვედროდა მაგიდის სუფრას.

— ეს რა არის...

მაგიდა დაფარული იყო საზამთროს ტკბილი წვენით.

— გესმის სასადილოს პატრონო, მაგიდას ძალიან ქუჭყიანათ ინახავთ.

ულვაშებიანი კაცი მიუახლოვდა მათ და მობოდიშებით გაიღიმა:

— გვაპატიებთ: ხომ იცით ჩვენთან უბრალო ხალხი დაიარება, ასეთ რამეს ვინ აქცევს ყურადღებას, სახვა საკითხია — თქვენისთანა პატიოსანი მუშტრები. მარტუშ მაგიდა გარეცხე.

ღედაკაცმა ერთი ძონძი ნაცნობ ვედრაში ამოავლო და შეუღდა მაგიდის ზედაპირის გარეცხვას.

— ეხლავე გაშრება.

ჯგუფის ახალ წევრთაგანმა ულვაშებიან კაცს გაუბა ლაპარაკი.

— მაგრამ კარგი სასაღილოა.

— რას იზამ, ამხანაგო, შენი ჭირიმე, ამ უბანში ერთი ჩემი სასაღილო და ერთიც ვანელი სუქიასასი, ას ორმოცი მანეთი დამიხარჯია...

— ვაი გაიკვირვეს კომკავშირელებმა.

— სამზარეულო კარგი გაქვს?

— თქვენი თვალთა ნახეთ მიუგო ულვაშებიან კაცმა და სამზარეულოს კარი გაუღო:

— მობრძანდით.

— მართლა საინტერესოა სთქვეს კომკავშირელებმა და შევიდნენ.

— უკაცრავათ, ხორცს ფეხი არ დაადგათ, უთხრა მზარეულმა ზრდილობიანი კილოთი და თითოთ უჩვენა დაბლა კუთხეში რაღაც მოწითალო გროვა.

ულვაშებიანმა კაცმა დაიწყო ახსნა განმარტება.

— აი ამ ორი ქვაბით და იმ ერთი ჭურჭლით ყოველდღიურად არ ყოფნით სადილი. გადასახადი რომ ძალიან არ გვაწუხებდეს, არა უშავს რა, ზარალი არ გვექნება.

კატლეტებს ბევრსა სწვავთ.

— ბევრს ესეც დანაყოფი ხორცი, — გაუქშია აუარებელ ბუნებს და გვაჩვენა, ჩაშავებული, აყროლებული რაღაც საგანი. ამ დროს მზარეული კატლეტსა სწვავდა, ხორცი ძელზე დაძველებული იყო და ალბათ იმის გამო ერთიმეორეს არ ეკარებოდა, მზარეული ოდნავ იფურთხებოდა ხელის გულზე ისე აბრტყელებდა საკატლეტე ხორცს.

კომკავშირელები სწრაფად გამოვიდნენ.

მწვადი უკვე მოეტანათ მაგიდაზე.

— ეს თქვენი ოთხი აბაზი, ჩვენ ძალზე დავიგვიანეთ სხვა დროს შევხვდებით.

— მობრძანდით, მამ შემწვარს არ მიირთმევთ...

— დარჩეს მე და ჩემი ამხანაგი ეხლავე მოვალთ, — სთქვა ამალიამ და ჯგუფი გარედ გამოვიდა.

რამდენიმე ნაბიჯის გავლის შემდეგ მათ არ იცოდნენ, როგორ მოქცეულიყვნენ. — სიცილი თუ დაბრუნება და სიბრაზისაგან მთელი სასაღილოს მინგრევე-მონგრევა.

თავმჯდომარემ ცივად მიმართა:

— ჩაიწერეთ თქვენი შენიშვნები, რომ არ დაგავიწყდესთ. ისინი გაემგზავრენ სხვა სასადილოსკენ და ერთი საათის შემდეგ როცა ყველამ თავი მოიყარა „მაისის“ სასადილოში აქ უკვე თავი ვეღარ შეიკავეს და სიცილ-ხარხარით და ქრიაშულით უამბობდნენ ამხანაგებს თავიანთ შთაბეჭდილებებს. არამაისა, ამალია და სხვები ჩაერივნენ ლაპარაკში და ცოტა ხნის შემდეგ უკვე ჯგუფი კვლავ გაემგზავრა სასადილოების დასათვალიერებლად მთელ რიგ მივარდნილ მიყრუებულ უბნებში. გზაში როცა ყველა უამბობდა ერთიმეორეს „საკვირველ“ ამბების შესახებ ერთმა კომკავშირელმა, სახელად ვაჰანამ, ჰკითხა დანარჩენებს:

— აქაც სასადილო ყოფილა... რომელი ჯგუფი იყო აქ?

არავინ არა ყოფილა. ეგ კი — გულშემზარავი ძველი და პატარა ოთახი იყო. მთლად გამჭვარტლული ობობას ქსელებით სავსე, კარის თავზე წითელ დახეთქილ საღებავზე ძლივს ამოიკითხავდა კაცი — „სასადილო ედემი“.

— გსურთ აქაც ჩავიდეთ. სთქვა თავმჯდომარემ. — თუმცა ყველა სასადილოებს ვერ ვინახულებთ, — არც საჭიროება მოითხოვს მაინცა და მაინც, მაგრამ ეს „ედემი“ საინტერესოა.

ამასობაში ბევრს უკვე წაეკითხა, აბრა და სიცილით იგუღებოდნენ, რაში შვეიდა.

შიგნით იღვა ოთხი მაგიდა: აქ დაგვხვდა მხოლოდ სასადილოს პატრონი და ერთი მუშტარი, რომელიც ზურგით იჯდა ჩვენსკენ და არაყს მიირთმევდა. ეტყობოდა, რომ „ედემს“ არც იმდენი „ანგელოსი“ ჰყავდა.

კომკავშირელები შემოეხვივნენ სასადილოს პატრონს, რომელსაც ვერაფერი გაეგო ამდენი ხალხის თავდასხმით.

— სადილი გაქვსთ.

კაცი გაკვირებული შესტკბოდა, შემდეგ უპასუხა:

— არ გეყოფათ, ცოტაა.

არამაისა რამდენიმე ამხანაგებით გარშემორტყმული, რაღაცას წყურდა ბლოკ-ნოტში:

— გამჭვარტლული კედლები, ჩაუნგებული ქერი, საცოდავი სილატაყე...

— მაშ კარგი თუ არ გვეყოფა, წავალთ.

— სხვა რამ მიირთვიო, თევზი, წვანილი...

არამაისა განაგრძობდა მზერას და სწერდა:

— ქუჩყიანი ზოთლები, იატაკზე საზამრთოს ქერქები...

— არა, უპასუხა ამალიამ სასადილოს პატრონის წინადადებაზე. წავალთ, შეიძლება სხვა დროს შემოვიაროთ.

ამ დროს სასადილოს ერთ ერთი მუშტარი, რომელიც უდარდელად არაყს შეექცეოდა სწრაფად მიბრუნდა და სიკვდილისავით გაფითრებული ზეზე წამოდგა.

კომკავშირელების წინაშე იდგა მათი ძველი ამხანაგი ვაზგენი...

ამ მოულოდნელი შემთხვევის გამო ყველანი გაქვავდნენ. ამალიამ ნელა წამოიძახა. ყველა სდუმდა. გამტყრებული შესცქეროდნენ მას. მათ წინაშე იდგა ჭუჭყიანი ტანისამოსით და ხელებით, აწეწილი თმებით ერთი ახალგაზრდა, რომლის გაფითრებულ სახეზე ნახშირსავით ჩაშავებული თვალები კვლავ ბრწყინავდა, სიმთვრალისაგან ბარბაცი გაჰქონდა. თვალმოუშორებლივ ხელის მოსმით იპოვა არყის ბოთლი და ნელა მიიტანა პირთან:

— ყველას სადღეგრძელო იყოს, გარდა ერთისა... და ერთი თვალის დახამხამებაზე ბოთლში დარჩენილი არაყი გამოსწუწნა, ისევ ზურგი შეაქცია მათ და უდარდელად ჩამოჯდა სკამზე.

— მოიტა, ძია პეტრე, ის ნახევარი ბოთლიც მოიტა...

ხმას არავინ იღებდა, არავინ არ ლაპარაკობდა, არც ადგილიდან იძროდნენ. თავის წინ ისინი ხედავდნენ წინანდელს ამხანაგს, რომლის ყოფნა ამ დანგრეულ გალატაკებულ სოროში იმდენად ბუნებრივი და მისახვედრი იყო...

— წავიდეთ. მაღალი ხით წამოიძახა თავმჯდომარემ და საჩქაროდ შემოტრიალდა. ისინი კრინტლაუძრავად გამოვიდნენ სასადილოდან. მეტად შეუსაბამო იყო ეგ დუმილი. თავმჯდომარემ მოიმიზეზა და უთხრა კომკავშირელებს:

— ჩანიშნეთ თქვენი შთაბეჭდილებები...

არამაისამ ნალვლიანი ღიმილით ბლოკნოტში მიუმატა:

— და ჩემი საყვარელი ამხანაგი ვაზგენიც, არაყის ბოთლით...

3.

მეორე დღეს როდესაც უკვე ბინდდებოდა, ამალია მარტო იჯდა თავის ოთახში სარკმელთან და ფიქრებით იყო გატაცებული, თუმცა გარეთ შუქი უკვე გამოეშვათ, სახლებში ლამფები აენთოთ, მაგრამ ის განგებ, თუ დავიწყების გამო მაინც სიბნელეში იჯდა. ჯერ დღე იყო, მზე უხვად აფრქვევდა თავის სხივებს. ეხლა კი უკვე ბნელოდა, რასაც იგი ფიქრთა შორევეში შეცურების გამო ვერ ამჩნევდა.

სარკმელიდან მოსჩანდა ქალაქის ერთი უზარმაზარი სანახარო სახლის სიმაღლის გამო დაბლობში მოსჩანდა რამდენიმე ქუჩა და შემდეგ, შორს, ერთიმეორეზე მიყრილ შენობათა პანორამა. აქ სინათლე უფრო მკრთალი იყო, ვიდრე ახლობელ ქუჩებში. იქ პაწაწკინავიწრო შესახვევში მდებარეობს სასადილო „ედემი“.

ამალიამ მწარედ გაიღიმა. იმას მწარე დაცინვად მიაჩნდა ეგ სახელი, ქალაქის ერთერთ უფერულ უბანში, ერთნახევრად დანგრეულ სახლის კედელზე დაწერილი. სასადილოც მიაჩნდა აგრეთვე ვაზგენის ყოფნა იქ; შუა გზაზე მიტოვებული იმედგაცრუებული კომკავშირელისა... მართლაც რომ „ქვეყნიური სამოთხე“ იყო. მერყევი, მშვიშარა, და ზედმიწევნით თავის თავის მოყვარულთათვის, რასაკვირველია, სხვაგვარი სამოთხე არ არსებობს. მაგრამ ამალია გრძობდა, რომ დღეს უკვე საბრალმდებლო სიტყვები მისი ბაგედან ძნელად გამოდიოდა. ის, რომელიც საერთოდ მკაცრად აკრიტიკებდა თვითეულ ამხანაგის ნაკლს, დღეს მოწიწებით და მოკრძალებით გამოსთქვამდა თავის აზრს. მით უმეტეს, რომ მან ძალიან კარგად იცოდა საქმის მთელი წითარება, იცოდა, ვაზგენის თავგადასავალი.

ყველაფერი ასე სწრაფად შემოტრიალდა, რომ მაშინ ამალია თითქმის ვერაფერს მიხვდა. ეხლა კი შესაძლებლობა აქვს მომხდარ ამბის შესახებ ობიექტიურად იმსჯელოს.

ეგ იყო სამი წლის წინ. მაშინ ვაზგენიც კომკავშირელი იყო. იმ ხანებში ყველაფერი გარეგნობის ენტუზიაზმით იყო მოცული. ვიწყებდით ახალ ურთიერთობას, ახალი ოჯახების, ახალი თავშესაფარი ადგილების აშენებას — დიასახლისები თავიანთ გულწრფელი აღფრთოვანების გადმონთხევის საშუალებებს ეძებდნენ, პარალერულად სცდილობდნენ შეექმნათ ის ახალი შრომა, რომელიც დღეს მთელ ქვეყანაში სუფევს.

კლუბი უკვე იყო, თვითონ კლუბის დაარსების შემდეგ შევიდა კომკავშირში ისე, რომ როცა იგი დაუმეგობრდა ამხანაგებს, ჩაება მუშაობაში, ნაწილობრივ საქმე უკვე გაკეთებული იყო, გარდა კლუბისა ტარდებოდა აგრეთვე კარნავალები, ანტირელიგიური საღამოები, რევოლუციონური ნაწარმოებები და ყველა ამათში ვაზგენს რადიდი შრომა და ღვაწლი მიუძღოდა...

ვაზგენა... ამალიამ ერთხელ კიდევ გაიხედა ბნელი კუთხის პანორამისაკენ და თითქოს ცივმა ჟრუანტელმა გაუარა მთელ სხეულშიო, შეაჟრჟოლა... მან ნახევრად ღია გულმკერდზე გადმოიფარა შალი და მწარე ფიქრებს მიეცა... თვითონ რა ადვილად შეეჩვია ამ ახალ გარემოებას, ყველაფერი ახლობელი იყო და თავისიანი ყველას ერთ-

ნაირად ეპყრობოდა. ყველა საკუთარი თვალის ჩინივით უყვებოდა. მსხვერპლი არ ანსხვავებდა ნაცნობს უცნობი ამხანაგისაგან, ალბათ ეს იყო მიზეზი, რომ როდესაც პირველად უცნობი ვაზგენი მიუახლოვდა მას, ამალიამ პირდაპირ მეგობრული საუბარი დაუწყო.

ასეთი იყო მათი ურთიერთი დამოკიდებულება, რაც მუდამ გრძელდებოდა. შრომა, თამაშის, მიტინგის სახით. ხშირად მიემგზავრებოდნენ სოფლისაკენ. მუშათა უბნებისაკენ. და ბოლოს სულ მოკლე ხანში ჩამოყალიბდა ერთი ჯგუფი ამხანაგებისაგან პატარა წრე, რომელშიც შედიოდნენ ვაზგენა, ანუშა, და სხვა ამხანაგები. ეს წრე მუდამ ყველა მუშაობაში ავანგარდი იყო. ამალიას პირისახეს მკრთალმა ღიმილმა გადაურბინა. ჰო, რამდენი ცვლილება: მაშინ მათ მუშაობაში ათასობით შეცდომები და ნაკლი იყო, რაც ეხლა აღარ არის. ამალია დიდხანს ფიქრობდა მაგრამ, ვერ გაეგო, თუ რა იყო მიზეზი იმდენი ნაკლისა და შეცდომებისა, როგორ ხდებოდა, რომ უბრალო, მარტივი საქმეები არ ესმოდათ, დღეს რასაც იგი ჯამს უკეთებდა ყველაფერს მაინც შეუძლებლად სთვლიდა...

ყოველ შემთხვევაში შეცდომით თუ სწორად, ისინი მაინც მუშაობდნენ დიდის აღფრთოვანებით. შემდეგ თვით ცხოვრებამ შეასწორა მათი შეცდომები. თუ გინდა ის, რომ კომკავშირელების უჯრედები უნდა არსებობდეს დაწესებულებებსა და წარმოებებთან. ან არა და ის, რომ კომკავშირელებს კლუბები სთიშავს, საერთო მუშაობას სწყვეტს ფართო მასებთან, მაშასადამე საჭიროა ასეთი კლუბების გაუქმება და სხვ.

ამგვარად შლიდნენ თავიანთ უჯრედებს, წრეებს, უფრო მკვიდრი და ღონიერი ჯგუფების დასაარსებლად. აქცევდნენ თავიანთ ოჯახს. უკეთესის შესაქმნელად. ერთი წუთით ნაღვლიანდებოდნენ, ეაფსუსებოდათ, შემდეგ ურიგებდნენ ამ გადაწყვეტილებას და ბოლოს დასცინოდნენ თავის გამოუცდელიობას და მხიარულობდნენ გამარჯვების გამო. ბევრი ინანეს კარნავალებისათვის, მათ არ სჯეროდათ თუ ოდესმე აღარ გამოვიდოდნენ ქუჩაში და არ დაიჭებდნენ. — „ძირს რელიგია“... არა, ხომ მაგ ძახილში ჩაქსოვილი იყო და არის კიდევ ძველი ადათ-წესების აღმოფხვრის სურვილი... ნუთუ მენშევიკები და ბურჟუების ფიტულები ტელეგრაფის ბოძზე არ უნდა დაიწვან...

მხოლოდ ეგეც მორჩა: ჩახვდნენ. შეიგნეს, რომ ანტი-რელიგიური კარნავალების გამართვა მიზანშეუწონელი იყო, ფიტულების დაწვა, ამაოა და ნაკლებ სარგებლობის მომტანი. სხვა საშუალება იყო გამოსაძებნი, რასაც მალე ვპოულობდით. ყველაზე ძნელი იყო კაცობ-

რობის სულსკვეთება, მისი შინაგანი თვისებანი. ხდებოდა, ახლად, რომ კომკავშირულს ახლობელი უკვდებოდა, აი, ამ შემთხვევაში მან არ იცოდა, თუ როგორ უნდა მოქცეულიყო, ის ან ძალზე ღონდებოდა, ტიროდა, „ძველი ადამიანებივით“ ანდა თავის დარღვევას, ტანჯვა-ვაებას მალავდა და სიმწარისაგან ჩათუთქული მოსთქვამდა „გაუმარჯოს ახალ ქვეყანას, ახლები მოვლენ“... ხდებოდენ რომ გული მაინც არ იშლიდა თავისას და ფარულად ქვითინებდა, ცხარე ცრემლებს აფრქვევდა. ამ შემთხვევაშიაც დიღემის გადამწყვეტი იყო ხოლმე თვით ცხოვრება, რომელიც ადამიანის ბუნებას და გარემოს შორის სრულ პარონიას ამყარებდა. ეს ყველა ხდებოდა შეუმჩნეველად, უპარნავლოდ. ვერაგინ ვერ გრძნობდა თუ რა ხდებოდა მის ირგვლივ. ახლა, როდესაც ამალია ფიქრობდა, ამჩნევდა იმ დიად ცვლილებას რაც მომხდარიყო მის და ამხანაგების ბუნებაში. იგი ხედავდა ორ პოლიუსს: — სამი ოთხი წლის წინად და ეხლა. ამ გვარად ნათლად სჩანდა განსხვავებაც.

ვაზგენამ შეიყვარა ამალია, როდის მოხდა ეს. მან არაფერი არ იცოდა, ის იქვსაც კი არ იღებდა. ამალიამ ეს ყველაფერი გაიგო მაშინ, როცა ვაზგენამ მას გაუმჟღავნა. გაიგო და უარიც უთხრა. რათა, რისთვის, მაშინ იგი ამ კითხვაზე ვერ უპასუხებდა, ეხლა კი შეუძლია.

ამალიამ კი უარი უთხრა რამდენიმე მიზეზის გამო. პირველ ყოვლისა, რომ ასეთი შემთხვევა მისთვის პირველია, ამიტომაც მოხდა რომ ამ გრძნობებს იგი შიშით და კრძალვით ეპყრობოდა. გარდა ამისა ეს ამალიასათვის მოსალოდნელი არ იყო. მას ვერ წარმოედგინა რომ მის ამხანაგს სხვა განზრახვა და გრძნობა ჰქონდა გულში. მას ვაზგენა უყვარდა, როგორც ამხანაგი ისე და ვერ შეუთრგუნებოდა სხვაგვარ დამოკიდებულებას, და იგი გამოფხიზლდა, დარწმუნდა, რომ ვაზგენას გრძნობების შესახებ შემცდარი აზრი ჰქონია. გამოფხიზლდა როცა დაინახა, რომ მას და ვაზგენას შორის აღდგებოდა წინანდელი დამოკიდებულება.

მაგრამ... ძნელი შეიქნა ადამიანის ბუნების სიღრმეში ჩაწდომა... პირველი წლები იყო და აინთო ცეცხლის ალი აგუზგუზდა, მისი განხლება არავის შეეძლო, ამიტომაც საყვარელი ადამიანისაგან უარის მიღების შემდეგ იგი იძულებული გახდა თავისი გრძნობები ჩაეხშო და ცხვირში „ვარშავიანკა“-ს მოტივი ესტვინა. ან არა და ყურადღება არ მიექცია გულის ამონაკენესისათვის და დავიწყების მიზნით სისულელებები ჩაედინა. დიან ვაზგენმა ირჩია მეორე გზა და სწორედ ამ გათელლ გზამ წაიყვანა ის...

ჯერ იგი მარტო დაღვრემილი იყო, შემდეგ მოსწყდა და ბოლოს პასიური შეიქმნა.

ვაზგენა გულგრილად ებყრობოდა ახალ ქვეყანას, დარწმუნებული, რომ გულის ამონაკენესები არასოდეს დადებითად არ გადაწყდებოდა.

დასასრულ იგი დაქვეითდა და დაქვეითდა, ღვინის სარდაფამდე დაეშვა. შემდეგ იმედგაცრუებული, ერთი ნახტომით წამოხტა და განშორდა ქალაქს. მას ეგონა, რომ ამ საშუალებით შესძლებდა თავის გულში მოკალათებული „რევოლიუციის წინაღობის დედა“ ჭირის დაძლევა. მაგრამ ამაოდ, პირიქით, ის უფრო გამხრევედა, გაგულიანდა ვაზგენას გაქცევით და აი, დღეს ხედავთ, სადამდე მიიყვანა...

ამალიამ მძიმედ ამოისუნთქა, შემდეგ თითები დააკაჯუნა სარკმელის მინაზე. თითების სწრაფი კაკუნი და მკლავის სუსტი ტორტმანი მის სულიერ განწყობილებას ამჟღავნებდა.

ეხლა მან იცოდა, რომ ანალოგიური შემთხვევები არ მეორდებოდა. ორგანიზაციას ზედმიწევნით აღეზარდა თავისი წევრები, რომელთაც გაემარგებინათ და განემტკიცებიათ თავიანთი ნებისყოფა, ბუნება, და წარსულის უარყოფითი ნაშთებიც აღმოეფხვრათ.

ეხლა რომ ვაზგენა კომკავშირელი იყოს, ამ საქციელს აღარ ჩაიდენდა...

ამალიამ კვლავ გაიხედა ფანჯარაში და... თითქოს უძახდა იქ შორს მყოფ თავის გულითად ამხანაგს, რომელიც აღარ დაბრუნდა... მისთვის იგი დაკარგული იყო იმ დღიდან, როცა მისგან პირველად გაიგონა სიტყვა „სიყვარული“. ამის შემდეგ კომკავშირელებიც დაპარგა...

ამჟამად ველარც საყვარელი ამხანაგი დაბრუნდება და ველარც კომკავშირის დაკარგული წევრი.

თარგმანი სომხურიდან ა. და ი. ღავითიანების მიერ.

(დასასრული შემდეგ №-ში).

შ. შ. შ. - ცხ. შ. შ. რ. ა. ვ. ა. რ. ა. ვ. ა. რ. ა. ვ. ა.

და

საგარეო ურთიერთობების მინისტროს განცხადება

რევოლუციის პერიოდში საგარეო ტენიკურ განათლებას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება. აუცილებლად შემცდარია შეხედულება თითქოს რევოლუციის პერიოდი განისაზღვრება რევოლუციით მხოლოდ სასოფლო-მეურნეობასა და მრეწველობაში ახალი ეკონომიური ურთიერთობის დამყარება, რაიც გამოიხატება კულაკობის როგორც კლასის მოსპობაში, ობიექტიურათ კეჭნის ნოყიერ ნიადაგს ადამიანის ფსიქოლოგიურ რევოლუციისათვის. ბრძოლა ინდივიდუალისტურ ტრადიციების წინააღმდეგ გლეხის ფსიქიკაში ბრძოლა ძველი ჩვეულებისა და იდეების წინააღმდეგ ყოფითი ურთიერთობაში — აი ის მთავარი ხაზი, რომელზედაც იშლება ყოფაცხოვრების რევოლუცია. კოლექტივიზაცია სასოფლო-მეურნეობაში და სოციალისტური მძიმე ინდუსტრიის განვითარების არსებულ ტემპში მოასწავებს სოციალიზმის პრაქტიკულ შეტევას ძველ ურთიერთობის ფორმებზე. ასეთ პირობებში ისტორიის კუროზი იქნებოდა, რომ ახალი ეკონომიკის შექმნის პროცესთან ერთად არ დაწყებულიყო ძველი ყოფა-ცხოვრების რევოლუციის პროცესიც, და ეს მით უფრო, რომ საზოგადოებრივ ურთიერთობის სოციალისტური ფორმები მასიურ ფსიქოლოგიურ დასაბუთებას ახალ ყოფა-ცხოვრების ტრადიციებში პოულობენ. ამ რიგად ყოფა-ცხოვრების რევოლუცია ეს მეორე მხარეა იმ გარდატეხების, რომელიც ხდება ჩვენს სახალხო მეურნეობაში. ლენინი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებდა ყოფა-ცხოვრების პრობლემებს: „ჩვენ უნდა შევებრძოლოთ ბურჟუაზიას სამხედრო გზით და კიდევ უფრო ძლიერათ იდეურის გზით, რომ ის ჩვეულებები და რწმენა, რომელიც მუშათა კლასმა შეიმუშავა პოლიტიკური თავისუფლებისათვის ბრძოლის პროცესში, რომ მთელი ჯამი ამ ჩვეულებათა და რწმენათა, გახდეს მშრომელთა მასების აღზრდის იარაღათ“ (ლენინი). პროლეტარიატის რევოლუციონურ ტრადიციებს ლენინი უპირდაპირებს დახავსებულ რუ-

ტინას იმ ობლომოვშინისას, რომელიც იძლეოდა თავის გამოჩინებას სხვაგან სხვა რელიგიოზურ, მორალურ და ესთეტიურ ცრუმორწმუნეობაში. ობლომოვშინის ელემენტები თავს ამჟღავნებს აგრეთვე ჩვენს სინამდვილეშიაც; ლენინი ამის შესახებ სწერდა შემდეგს: „რუსეთმა განიცადა სამი რევოლუცია, მაგრამ ობლომოვები მაინც დარჩენ, რადგანაც ობლომოვი იყო არა მარტო მემამულე, არამედ გლეხიც და არა მარტო გლეხი, აგრეთვე ინტელიგენტიც, და არა მარტო ინტელიგენტი, აგრეთვე მუშაც და კომუნისტიც. ძველი ობლომოვი დარჩა, და საჭიროა მისი დიდი რეცხვა, წმენდა, ტყავის გაძრობა, რომ რაიმე აზრი გამოვიდეს“. ჩვენი დროის ობლომოვებს ახასიათებს დახავსებული კონსერვატიზმით გატაცება და მონური შიში ახალი ყოფა-ცხოვრების იდეების მიმართ. ეს ობლომოვშინა ასეთ თუ ისეთ ფორმებში თავს ამჟღავნებს სოციალისტური აღმშენებლობის თითქმის ყველა დარგებში, საკმარისია ავიღოთ ჩვენი სამოქალაქო მშენებლობა, რომ დავრწმუნდეთ ზემო ნათქვამში: არა ერთი მაგალითი იყო იმის, რომ სამოქალაქო აღმშენებლობაში „ფასადური“ გატაცებები სჭარბობდა, არა ერთი შენობები გვაქვს, სადაც საეკლესიო მოტივებია აღდგენილი, რომელსაც ქართულ სტილს უწოდებენ. ძველი არქიტექტურისათვის, რომ ეს მოვლენა სავსებით „ბუნებრივია“, ეს უდავოა, მაგრამ როდესაც „ქართული სტილით“ გატაცებას ოდესღაც ხელს უწყობდა თბილისის აღმასკომის ზოგიერთი ორგანოება თავისი განკარგულებით „ეწარმოებიათ აღმშენებლობა მხოლოდ ქართული სტილით“ — ეს უკვე ისტორიის ირონიაა. ამ განკარგულებათა ავტორებს ავიწყდებოდათ ის გარემოება, რომ ქართული სტილი ეს ეკლესიების და მონასტრების სტილია, რომელსაც თავისი ისტორიული გამართლება ფეოდალურ-არისტოკრატიულ ეპოქაში თუ ჰქონდა, მაგრამ რომელსაც არავითარი კავშირი არ აქვს სოციალისტურ ეპოქასთან. „არქიტექტურულ ობლომოვშინის“ ისტორიული წყარო უნდა ვეძიოთ იმ გაგებაში, რომლის თანახმად ხუროთმოძღვრება პრინციპიალურად უპირდაპირდება საინჟინერო ხელოვნებას. ასეთი დაპირდაპირება მშენებლობის მხატვრული და ტექნიკური მხარეებისა როკოკოსა და ბაროკოს ხანას ახასიათებს. ამ წინააღმდეგობათა დაძლევაში ზოგიერთმა თითქოს უკუაგლო „ფასადური გატაცება“, მაგრამ სამაგიეროდ დაებლაუჭა მშენებლობის არქაულ კონსტრუქციებს. ყველა ამის შედეგათ მივიღეთ მთელი რიგი შენობების, რომლებიც ერთის მხრივ წარმოადგენენ უძველეს ფორმების ეკლექტიზმს. (მაგ. კომუნალურ ბანკის სახლი და სხ.) და მეორეს მხრივ არ აკმაყოფილებენ მუშის ელემენტარულ ჰიგიენურ მოთხოვნილებებს (მაგ. ტრამვაის

მუშების სახლი). ამის უთავრესი მიზეზი უნდა ვეძიოთ იმ გარემოებაში, რომ ჩვენს სამოქალაქო მშენებლობას არ გააჩნდა სოციალური განწყობა. მართლაც და თუ საბჭოთა არქიტექტორმა არ იცის მაგ. ჩვენი კანონმდებლობა სახლში მომუშავეებზე (домаш. работницы) ის ვერას დროს ვერ ააგებს ისეთ სამხარეულოს და სამრეცხველოს, რომელიც დააკმაყოფილებს რეკონსტრუქტიულ პერიოდის იდეოლოგიურ მოთხოვნას. მშენებლობითი ხუროთმოძღვრება (строительная архитектура) თავისი შესაძლებლობით წარმოადგენს უძლიერეს ფაქტორს ახალ ყოფა-ცხოვრების, ახალ „ჩვეულებათა, ტრადიციების და იდეების შექმნაში“. ზემოთ ავლნიშნეთ, რომ სასოფლო მეურნეობის კოლექტიურ ფორმებზე გადასვლის პროცესი ჰქმნის ობიექტიურ ნიადაგს გლეხური ინდივიდუალისტური ფსიხიკის კოლექტიური ფსიხიკათ შექმნისათვის. ეს გარემოება რადიკალურად სცვლის სასოფლო-მეურნეობის აბიტექტურის ძველ განწყობილებას და პრინციპებს. მაგალითად კოლმეურნეობის საქათმის თუ სატრაქტორო ბაზის კონსტრუქცია მოითხოვს ისეთ გეგმას, სადაც გათვალისწინებულია არა მარტო ტექნიკური მხარე კონსტრუქციის, არამედ მისი იდეურ-საზოგადოებრივი მხარეც, რაიც განისაზღვრება კოლექტიური მეურნეობის პრინციპიალური არსებით. ასეთივე მდგომარეობაა კოლმეურნეობის სხვა დანარჩენ ნაგებობათა მიმართ (კოლმეურნეობის საერთო საცხოვრებელი, თეატრი, კლუბი და სხ.). ეს გარემოება, ვიმეორებთ, მოითხოვს ახალ სასოფლო-სამეურნეო არხიტექტურის ფორმებს, სადაც გათვალისწინებული უნდა იქნეს ის ძირითადი გარდატეხის პროცესები, რასაც განიცდის ჩვენი სასოფლო-მეურნეობა. წინააღმდეგ შემთხვევაში არქიტექტურის როლი ახალ ურთიერთობის დამყარებაში არაარაობამდის დავა.

არხიტექტურამ მთელი თავისი შესაძლებლობა უნდა გამოამჟღავნოს აგრეთვე ქალაქის სოციალისტურათ დაგეგმვის საკითხშიაც, თავისთავათ ცხადია სოციალისტურ ქალაქს საფუძვლავთ დაედება მთლიანი მოძრაობის გრაფიკი (график движения). თავის ძირითად მომენტებში ეს გრაფიკი განისაზღვრება ადამიანთა სოციალისტური ურთიერთობით, ხოლო ეს უკანასკნელი გაიშლება კოლექტივიზმის პრინციპზე. მაგრამ კოლექტივიზმი სოციალისტურ ხანაში სრულიადაც არ ჰგულისხმობს ადამიანის ინდივიდუალობის მოსპობას; პირიქით: სოციალიზმი ჰარმონიული ადამიანის განვითარება და ინდივიდუალურ ნების-ყოფის ორგანიული დაკავშირება კოლექტიურ ნებასთან. ეს გარემოება თავის გამოხატულებას ჰპოვებს სოციალისტური ქალაქის არქიტექტურაშიაც. სოციალისტური არქიტექტურა არ

შეიძლება არ იქნეს ფუნქციონალური არქიტექტურა. მაგრამ ფუნქციონალური დანიშნულება სახლის შეუძლებელია დაყვანილ იქნეს მხოლოდ მის ტექნიკურ დანიშნულებამდის. ეს, რომ ასე იყვეს, მაშინ არხიტექტურა დაჰკარგავდა თავის იდეურ შინაარსს და მისი ნაწარმოების ემოციონალური ზემოქმედების შესაძლებლობა აზარობამდის დავიდოდა. ნაგებობის ყოველი ელემენტი რაიმე ფუნქციას ასრულებს, ამ ფუნქციას სახლის მთლიანი დანიშნულება განსაზღვრავს — ეს არის ტექნიკური მხარე ფუნქციონალური არხიტექტურის, მაგრამ ამით ის როდი ამოიწურება. იდეური მომენტი ფუნქციონალური არხიტექტურის ნაგებობის კომპოზიციის ხასიათში და მისი არხიტექტურად დამუშავებაში მდგომარეობს. არქიტექტურის უარყოფა სოციალისტურ შენობებში, ფუნქციონალურ დანიშნულების დაყვანა ტექნიკურ დანიშნულებამდე — მიგვიყვანს იქამდის, რომ სოციალისტური ქალაქი დაემზავსება დიდ კაზარმას, სადაც სიხარულია და ჰარმონიულ სიცოცხლის ემოციათა ნაცვლათ იქნება კაზიონური „კეთილ დღეობა“. ყოველი მოტივი სოციალისტური სახლის არხიტექტურის და აგრეთვე მისი მთლიანი კომპოზიციის ხასიათი უნდა განსაზღვროს სახლის ზოგადმა დანიშნულებამ. მაგ. მუზეუმში არა მარტო კონსტრუქციით არამედ თვით არხიტექტურითაც უნდა განსხვავდებოდეს თეატრიდან და სხვა ნაგებობიდან. ეს მარტივი და ყველასათვის მერის მერად უდაო ფაქტი-მოვიყვანეთ იმის დასამტკიცებლათ, რომ სოციალისტურ შენობათა სხვა და სხვაობა ჰქმნის არხიტექტურის, როგორც ხელოვნების აუცილებელ დაკავშირებებს მშენებლობის ტექნიკის და ეკონომიკის საქმესთან. ზოლო ეს ორგანიული კავშირი ფუნქციონალურადაც უნდა იყვეს გამართლებული: ეს ნიშნავს შემდეგს: ყოველგვარი არხიტექტურული მოტივი უნდა იძლეოდეს სახლის დანიშნულების ხასიათს, ამ შემთხვევაში ეს მოტივები დაჰკარგენ დამოუკიდებელ მნიშვნელობას და შევლენ შენობაში, როგორც მისი განუყრელი ელემენტი. სოციალისტურ შენობათა ფაქტურის სხვა და სხვაობაც ნათელჰყოფს მხატვრული არქიტექტურის დაკავშირებებს მშენებლობასთან. ა. ლუნაჩარსკი სამართლიანათ აღნიშნავს, რომ სოციალისტური ქალაქი არ შეიძლება წარმოადგენდეს მხოლოდ და მხოლოდ კოლექტიურ სახელობის სისტემას. უდაოა, რომ კოლექტიური შენობა (სახლი-კომუნა) მთავარ ადგილს დაიკერს სოციალისტურ ქალაქში. მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ „ინდივიდუალური“ სახლი ერთბაშათ გაქრება. მაგრამ ეს „ინდივიდუალური“ სახლი სოციალისტურ ქალაქში არ შეიძლება წარმო-

ადგენდეს დამოუკიდებელ კუნძულს. ინდივიდისა და კოლექტივის ურთიერთობამ, უფრო სწორედ ინდივიდუალური ნებისყოფის მომენტმა კოლექტიურ საქმიანობაში უნდა იპოვოს თავისი გამოხატულება, იპოვოს ასეთ ტიპის (სახლი-კომუნა და ინდივიდუალური სახლი) სახლების დამოკიდებულებაში. ეს კი თხოულობს ახალ კომპოზიციას ინდივიდუალური სახლებისას. უნდა აღინიშნოს აგრეთვე სხვა და სხვაობა მშენებლობითი მასალის და კლიმატიური მდგომარეობის. ეს სხვა და სხვაობა ჰქმნის კონსტრუქციების, აქედან, არხიტექტურის სხვა და სხვაობასაც. მაგ. ისეთ ქვეყნებში, სადაც სჭარბობს ქვა და აგური, როგორც ძირითადი სამშენებლო მასალა იქ სხვა კონსტრუქციები იქნება შენობების, ვინემ იქ სადაც ასეთ მასალათ გამოყენებულია რკინა-ბეტონი.

ყველა ეს იმას ლაპარაკობს, რომ ახალ ურთიერთობის ჩამოყალიბების პროცესი იწვევს არხიტექტურის ძირითად შეცვლას, მის ახალ განწყობას. აქედან არხიტექტურულ სწავლებაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება გეგმარობას, ასეთ გზაზე შესდგა რეორგანიზაციის შემდეგ საქართველოს უმაღლესი სამხატვრო-ტექნიკური ინსტიტუტი. მაგრამ აქ გეგმარება არ არის დაცლებული მის გაანგარიშების მხარესთან. გეგმის შედგენა და მისი აუცილებელი გაანგარიშება მისი ავტორის მიერ გამოჰხატავს ინსტიტუტსა საარხიტექტურო ფაქულტეტის სწავლების განწყობას: ეს სწავლება მიმდინარეობს მხატვრული და კონსტრუქტიული ელემენტების ორგანიულათ, დაკავშირების გზით, ხოლო ამ სწავლების იდეოლოგიური გამართლებას ინსტიტუტი სცდილობს გეგმარობის თანამედროვე თემატიკით დატვირთვით. ყველა ეს ჰპობს თავის გამოხატულებას ინსტიტუტის ლოზუნგში: ბრძოლა ეკლექტიზმის წინააღმდეგ, ბრძოლა საზოგადოებრივ თემებისათვის, რომლებიც კონსტრუქტიულად და მხატვრულად გადაჭრილ იქნებიან სოციალისტურ ეკონომიკის ამოცანებთან დაკავშირებით. ამ რიგად სახლი-კომუნა, ფაბრიკა, სამზარეულო სოციალისტური კლუბი, როგორც ჯანსაღი დასვენების წყარო, ქალაქის სოციალისტური დაგეგმვა — აი ის კონკრეტული გზები არხიტექტურული თემატიკის, რომლის გადაჭრით არხიტექტურის როლი ახალ ყოფითი ურთიერთობის საქმეში განუზომელი იქნება. ეს პროცესი თავის მხრივ დასახავს გარკვეულ პერსპექტივებს სოციალისტური სტილისას, რომელშიაც აუცილებლათ სინთეტიურათ გამოყენებული იქნება როგორც კონსტრუქტიული, ისე დესტრუქტიული არხიტექტურის მიღწევები; ამით სოციალისტური არხიტექტურა თავის გამოსახულებას ორგანიული სტილით განსაზღვრავს.

ძველი ყოფა-ცხოვრების ტრადიციები, თითქოს რაღაც ინერტულია ძალით, თავს ამკლავებენ აგრეთვე საოჯახო ნივთებშიაც. არ იქნება გადამეტება თუ ვიტყვით, რომ პროლეტარული საზოგადოებრიობა გარემოცულია კლასობრივად მიუღებელ ნივთებით. არ არის საჭირო დიდი ნივთმეტყველი (вещевод) იყვე, რომ ყოველ ნივთში აღნიშნო: გარკვეული ეპოქა, განსაზღვრული კლასი და მისი ფსიქოლოგია. კულტურის ისტორია ამის ცოცხალი ილიუსტრაციაა. ეს ნივთები მოქმედებენ ადამიანის ფსიხიკაზე, მის შემეცნებაზე, იწვევენ მასში თუმცა შეუცნობელ, მაგრამ მაინც განსაზღვრულ რეაქციებს. საფერფლე, შოკოლადის თუ თამბაქოს ეტიკეტი, წიგნის მხატვრული ყდა, საფეიქრო ნაწარმოები, მაგიდა და სხვ. — ისტორიულად ყოველთვის ატარებდნენ იმ კლასის ესათეტიურ გემოვნების დაღს, რომელიც მაშინ გაბატონებულაყო. ეს ელემენტარული ამბავი ვერ გაიგო იმ ობლომოვებმა, რომლებიც ზოგ ჩვენს ტრესტებში მოიპოვებიან, ამით აიხსნება მეტის მეტი კონსერვატიზმი ამ მიმართულებით. ავიღოთ მაგალითისათვის საფეიქრო ნაწარმოები. უდაოა ის გარემოება, რომ საფეიქრო პროდუქციის ხარისხობრივ ზრდას დიდად ხელს უწყობს მისი მხატვრული დამუშავება. თვით მომხმარებლის ფსიქოლოგიაც მოითხოვს მხატვრულ ნაწარმოებს. ჩვენი საფეიქრო ნაწარმოები კი ამ მხრივ დიდ კრიზისს განიცდის: მასში კიდევ სჭარბობს დახვედებული რუტინა. საჭიროა ბრძოლა ამ რუტინის წინააღმდეგ! საბჭოთა ყოფითი საფეიქრო ნაწარმოები უნდა იყვეს თავისებური აგიტატორიც. ამისათვის საჭიროა, რომ საფეიქრო მხატვრობის თემატიკა არ განისაზღვროს მხოლოდ პორტრეტების მხაზებით, მასში საჭირო იქნება თავისებური ტონალური შეხამება ფერების, რომლებმაც უნდა მოგვეცეს სოციალისტური ყოფის ზოგადი შტრიხები. რასაკვირველია მასალის ხასიათმა უნდა განსაზღვროს ფერების ხარისხიც.

მართლაც და კურიოზული წინააღმდეგობა იქნებოდა, რომ სოციალისტური ყოფა-ცხოვრება კლასობრივად მიუღებელ ნივთებით გარემოცვა.

უმალეს სამხატვრო ტექნიკური ინსტიტუტის საფეიქრო ფაკულტეტმა, რომლის გახსნა განზრახულია მომავალ სამოსწავლო წლიდან, ამ მხრივ დიდი როლი უნდა ითამაშოს. ფეიქრო-მხატვართა ახალი კადრების მომზადებით ახალი მხატვრული კულტურით ბოლო უნდა მოეღოს დახვედებულ რუტინას და საფეიქრო პროდუქცია ნამდვილ რევოლიუციონურ გზაზე შედგეს.

საოჯახო ნივთების (предметы домашнего обихода) რეკონსტრუქცია თავის თავად ცხადია არ შეიძლება განისაზღვროს მხო-

საქართველო

ლოდ მათი (ნივთების) მხატვრული დამუშავებით. რაციონალიზაციის და ეკონომიის პრინციპი უნდა დაედოს საფუძვლად ახალ ნვთებს; ეს კი ნიშნავს ნივთების კონსტრუქტიულად შეცვლას. თუ წინათ ფეოდალურ-არისტოკრატიულ ხანაში და ბურჟუაზიულ ცივილიზაციის ეპოქაშიც მაგ. საწერი მაგიდა მხოლოდ მაგიდის მოვალეობას ასრულებდა, ესლა კი მისი კონსტრუქცია მხოლოდ ამ ფუნქციით ვერ დაკმაყოფილდება, თეორეტიულად უშვებთ იმ შესაძლებლობას, რომ საწერი მაგიდის ახალმა კონსტრუქციამ შეასრულოს სპეციფიური შკაფის მოვალეობაც. ყოველ შემთხვევაში აქ უამრავი შესაძლებლობაა, რომელიც აუცილებლად მიღებულ უნდა იქნეს მხედველობაში ნივთების რეკონსტრუქციის საქმეში. კერამიკული მრეწველობის განვითარება ამოიწურება უმთავრესათ სილიკატის კულტურით. მაგრამ თითონ სილიკატის დამუშავება, მისი გამოყენება საოჯახო ნივთებისათვის უნდა დაემორჩილოს ზემო აღნიშნულ რაციონალიზაციის და ეკონომიის პრინციპებს. აქაც ორგანიული სინტეზი უნდა იყვეს მხატვრული და კონსტრუქციული მომენტების, წინააღმდეგ შემთხვევაში შეგვიძლია მივიღოთ ლამაზათ შესრულებული, დოქი, რომელშიც წყალი არ ჩაისხმება, სამელნე, რომელიც მელანისთვის არ გამოდგება. საჩაიე, საიდანაც წყალი ყოველი მხრიდან გადმოვა და სხვადასხვა. მეორეს მხრივ შესაძლებელია კონსტრუქტიულად მაგარი ნივთი. მაგრამ მხატვრული კომპოზიცია მისი ხალტურით განისაზღვროს. შესწავლა მასალის, აქედან გარკვეული კონსტრუქცია ნივთის, რომლის ფუნქციონალურ დანიშნულებას უნდა დაემორჩილოს მისი მხატვრული დამუშავება — როგორც ფაქტურის მხრივ ისე — საჭიროებისამებრ... ორნამენტაციის მხრივაც — მხოლოდ ამ გზით შეიძლება ახალი კერამიკული ნივთის კულტურის შექმნა.

უმადლეს სამხატვრო-ტექნიკურ ინსტიტუტის კერამიკულ ფაკულტეტს ასეთი განწყობა აქვს; ხოლო პოლიგრაფიული მრეწველობის როგორც ტექნოლოგიურ, ისე მხატვრულ პროცესებს ემსახურება ინსტიტუტის პოლიგრაფიული ფაკულტეტი.

ამ რიგად „ნივთების რევილიუცია“ ორ მომენტს შეიცავს: რაციონალიზაციის, და ეკონომიის პრინციპით განსაზღვრული ახალი კონსტრუქცია და მისი მხატვრული დამუშავება. რასაკვირველია ამ მომენტების კონკრეტიზაცია უშუალო შემოქმედების საქმეა, რადგანაც დეკლარატიულად რაიმე ნორმების დადგენა ამ მხრივ, იქნებოდა ცოცხალი შემოქმედების ლიკვიდაცია.

როგორია მხატვრობის როლი ყოფა-ცხოვრების პროცესში? — ამ საკითხის სირთულე თავის უმთავრეს მომენტებში აიხსნება იმ კრი-

ზისით, რომელსაც განიცდის ფერებისა და ხაზების ხელოვნება, განსაკუთრებით გამწვავდა ეს კრიზისი ფოტოსა და კინოს განვითარების შემდეგ. თუ ოდესღაც ფოტო უძლური იყო მხატვრობის მიმართ, დღეს თითქოს ასეთ მდგომარეობას ადგილი არ აქვს: ფოტოგრაფიის პრეტენზიები იმ ზომამდე გაიზარდა, რომ ის თავდაცვიდან შეტევაზე გადავიდა: ფოტო დღეს ემუქრება მხატვრობას (უმთავრესად — სადაზგო მხატვრობას) სრული ლიკვიდაციით ჯერ კიდევ გიორგ როსმა გამოუცხადა ბრძოლა მხატვრობას, ხოლო გერმანელ „მემარცხენე“ ხელოვანმა შაგოლინ ავიმ სცადა თავის წიგნში „ფოტოგრაფია თუ მხატვრობა“ (1929 წ.) პრინციპიალურად დაესაბუთებია ფოტოგრაფიის, როგორც გარკვეული „ობიექტიური ერთეულის“ უპირატესობა მხატვრობის მიმართ.

ამით იცხნება ის გარემოება, რომ სურათები, რაგინდ რევოლიუციონურ თემატიკას არ იძლეოდენ, ჰკარგავენ თავის მძლე შთაბეჭდილებებს ფოტო სურათებთან შედარებით. განსაკუთრებით გაძლიერდა ეს კრიზისი, როცა ფოტომ დაიპყრო მხატვრობის ერთი უძლიერესი პოზიცია: ფერები. ფერებიანი (цветное фото) ფოტო სცილობს თავის მექანიკური ხერხებით მოახდინოს ის, რასაც აღწევს მხატვარი თავისი პალიტრით.

ამ კრიზისის წყარო უმთავრესათ უნდა ვეძიოთ იმ გარემოებაში, რომ მხატვრობა ფოტოს გავლენას მოექცა, რომ მხატვრობამ განსაკუთრებული გულსისყური მიაპყრო მოვლენეთა გარეგან ნიშნების აღწერას, მის „რეგისტრაციას“: გატაცებული ამ გარეგანი ოპერაციით, მხატვრობას დაავიწყდა თავისი უმთავრესი ამოცანა: მოვლენის ექსპრესიის, მისი შინაგანი სამყაროს გამოვლინება.

ამისათვის კი სრულიადაც არ არის სავალდებულო ფოტოგრაფიული ასახვა სინამდვილის: მხატვრობის კრიზისიდან თავის დახშვის ერთ-ერთი გზათ უნდა მივიჩნიოთ შემოქმედებითი დეფორმაციის მეთოდი. ეს მეთოდი მიზნათ უნდა ისახავდეს არა ფიზიკურ ატრიბუტების აღწერას, არამედ მხატვრულ ხაზგასმას იმ ნიშნის, რაიც არის უმთავრესი დამახასიათებელი თვისება მოვლენის. სხვა წერილში ჩვენ დაწვრილებით შევხებით ამ დეფორმაციის მეთოდის ბუნებას და შევეცდებით გავარკვიოთ მისი განსხვავება ფოტოს დეფორმაციის მეთოდისაგან. ესლა კი საჭიროა ერთხელ კიდევ ხაზი გაესვას იმ გარემოებას, რომ მხატვრობის კრიზისი დროულია, რომ მხატვრობამ უნდა უკუაგდოს ფოტოგრაფიული ასახულობის გზა, ვინაიდან მისი ამოცანაა შინაგანი ექსპრესიის გამოვლინება. რაიც — როგორც აღენიშნეთ — ძლიერ ხშირად ვერ თავსდება მოვლენის გარეგან სქემებში.

კარგად

მხატვრობა დიდ შესაძლებლობას იტევს იმისა, რომ ემსახუროს ყოფა-ცხოვრებას და მრეწველობას. თვით კინომრეწველობის პროდუქციის ხარისხობრივი ზრდა ნაწილობრივ მხატვრობაზეცაა დამოკიდებული, განსაკუთრებით ეხლა, როდესაც კინო-პროდუქციაში სათანადო ადგილს იკერს „ნივთების თამაში“ (обыграние вещей) და დეკორაცია გამოდის როგორც გარკვეული „მონტაჟური ნიშანი“ თვით კინო კადრი, როგორც არ უნდა იყვეს მისი მონტაჟი, სდაზგო მხატვრობის კომპოზიციის პრინციპებზე იდგება; ხოლო თუ კინომ დაიპყრო ფერი, მაშინ გადაკრით შეიძლება ითქვას, რომ ფერითი ფაქტურას დეკორაციისას როგორც მონტაჟური ნიშნის — დიდი მნიშვნელობა ექნება, აქაც მხატვრობის როლი განუზომელია.

საფეიქრო მრეწველობის პროდუქციის მხატვრული დამუშავება, იყვეს ის პორტრეტული ხაზით, თუ უპორტრეტო, — ფერებით შეხვეება ტონალობის პრინციპზე — გვერდს ვერ აუვლის იმ მიღწევებს, რომელიც გააჩნია სადაზგო მხატვრობას, თუნდაც ნათელ-ჩრდილს, ხაზური და ფერითი პერსპექტივის და სხვათა მხრივ.

უდავოა, რომ საზოგადოთ მხატვრობა სოციალისტურ ხანაში კიდევ საჭირო იქნება ყველა ამ მოსაზრებათა გამო, მაგრამ ისიც ეჭვს გარეშეა, რომ საფრესკო მხატვრობა უფრო გაფართოვდება, მით უფრო რომ კომუნალურ სახლებში მთელი რიგი ტექნიკური უპირატესობაა ფრესკისათვის, ვინემ სადაზგო მხატვრობისათვის *).

თეატრი, კლუბები, საზოგადოებრივი კარნავალები ისტორიული დატების დროს, ხალხური დღესასწაულები — ორგანიულათ საჭიროებენ მხატვრობას. მაგრამ ამისათვის კი საჭიროა როგორც თემატიური განახლება მხატვრობის, ისე მისი ფორმალური ხერხების რეკონსტრუქცია. ამ გზაზე შესდგა რეფორმა ქმნილი ფერთაწერის ფაკულტეტი. უმაღლესი სამხატვრო ტექნიკური ინსტიტუტი. რამდენათ შესძლებს ის ამ გეგმების განხორციელებას ამას გვიჩვენებს მომავალი სამოსწავლო წელი.

სახვითი ხელოვნებას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ყოფა-ცხოვრების რეკონსტრუქციაში, და ამდენათ კი ინსტიტუტი უნდა გახდეს ერთ უძლიერეს ფაქტორათ ძველი ფორმების წინააღმდეგ ბრძოლაში და სოციალისტურ ურთიერთობის დამკვიდრების პროცესში. წინააღმდეგ შემთხვევებში სამხატვრო-ტექნიკური ინსტიტუტს დაეკარგება ყოველგვარი აზრი არსებობის.

*) ამის შესახებ იხ. „На рубеже Востока“ № 2, 1930 წ. წერილი „Вху-теин на смену академии“.

მხატვრული მწერლობის ამოცანები რეკონსტრუქციის პერიოდში*)

როდესაც ვლაპარაკობთ, რომ რეკონსტრუქციის პერიოდში მწერლობის ამოცანები გამრავალფეროვანდა და გამრავლდა-თქო, ეს უპირველეს ყოვლისა პროლეტარულ მწერლობას შეეხება. დღეს პროლეტარულ მწერლობისათვის მუშაობის მეთოდების გადასინჯვა და გადაკეთება აუცილებელი ხდება. პროლეტარულმა მწერლობამ ღრმად უნდა აითვისოს ახალი ამოცანები და გააძლიეროს შემოქმედებითი მუშაობა, რომ ამით გაამართლოს თავისი დანიშნულება.

ახალი მკითხველის კადრი ვითარდება და იზრდება. ის ითხოვს ყველა იმ საკიბოროტო საკითხების მხატვრულ დამუშავებას, რომელნიც მის წინაშე დგანან. ის ითხოვს ამ საკითხების წვრილ-ბურჟუაზიულ და მეშხანურ ბუნდოვანებისაგან განთავისუფლებულ, ნათელ და სწორ გადაჭრას. ახალი მკითხველი მხატვრულ მწერლობისაგან თხოულობს პერსპექტივის ქონებას; არსებულ სინამდვილეზე დაყრდნობით — მომავლის ჩვენებას.

ძირითადად უნდა აღვნიშნოთ რომ ქართული პროლეტარული მწერლობა მნიშვნელოვანად გაიზარდა. ჩვენი მწერლობის დღევანდელი მდგომარეობის შედარება არ შეიძლება იმ მდგომარეობასთან, რომელიც გვქონდა 4-5 წლის წინეთ. უპირველეს ყოვლისა უნდა აღვნიშნოთ, რომ პროლეტარული მწერლობა დღეს სცდილობს დაამუშაოს ჩვენი დროის ყველა აქტუალური პრობლემები; ესაა მიზეზი რომ პროლეტარულ მწერლობის მკითხველი შესამჩნევად გაიზარდა.

ამ ფაქტს ადასტურებს პროლეტარული მწერლობის შემოქმედებითი ნიმუშები გამოქვეყნებული უკანასკნელ წელს.

კ. ლორთქიფანიძის „პირველი დედა“, ა. მაშაშვილის პოემები, ფრ. ნაროუშვილის პოემები და სხვ. რევოლუციონურ წარსულის დამუშავების მხრივაც უკანასკნელ ხანებში საყურადღებო მასალე-

*) დასაწყისი იხილეთ „პროლეტარული მწერლობა“-ს № 3.

ბი გამოქვეყნდა. ელ. პოლუმორდინოვის „რკინის ძმები“, ს. ეფთხის პოემა.

პროლეტარულმა მწერლებმა სერიოზული მუშაობა დაიწყეს მხატვრული პროზის დარგში. პროზა თანდათან იპყრობს თავის კუთვნილ პოზიციებს.

ამასთან ერთად, როგორც დადებითი მრავლენა აღსანიშნავია პროლეტარული მწერლობის მუშაობა ნარკვევის დარგში. ეს მხატვრული მწერლობის თვალსაჩინო დარგია, რომლის განვითარებაც აუცილებლათ გვჭირდება. ნარკვევი მახვილათ და სწრაფად აჩერებს წარმოების, კოლ-მეურნეობის ცხოვრების მოცემას.

საინტერესო და ყურადღება მისაპყრობი არის კ. ლორთქიფანიძის მუშაობა ნარკვევის დარგში. ე. პოლუმორდინოვიც სცდილობს ამ დარგში მუშაობის დაწყებას, მაგრამ ჯერ-ჯერობით მაჩუქ ვერაფერს ვერ ვიტყვით.

პროლეტარულ დრამატურგიის შექმნის დაწყება ფაქტია. დრამატურგიის საერთო სიღარიბის დროს, ჩვენ გვაქვს ორი პიესა დაწერილი ახალგაზრდა პროლეტარული მწერლის კარლო კალაძის მიერ. „როგორ“ და „ხატიჯე“ — მოწმობს მას, რომ ჩვენ შევქმნით პროლეტარულ დრამატურგიას.

პროლეტარული მწერლობა დღითი-დღე აფართოვებს თავის მუშაობის საზოგადოებრივ ფარგალს. ამ დებულების საბუთად უნდა მოვიყვანოთ პროლეტარულ მწერლების ყოველდღიურ პრესაში მუშაობა. ეს სერიოზული ამოცანაა.

პროლეტარულმა მწერლებმა რაც შეიძლება მეტი დახმარება უნდა აღმოუჩინონ ჩვენს ყოველ-დღიურ პრესას. ჩვენ ხელი უნდა შეუწყუთ საგაზეთო მუშაობის, ახალ სახეებს. პროლეტარულმა მწერლებმა უნდა გამოიჩინონ შემოქმედებითი ინიციატივის უნარი. რომ ამით გაზეთში შეიტანონ სიმახვილე, მხატვრული კულტურა და სასარგებლო სიახლე.

სერიოზულია, პროლეტარული იუმორის საკითხი. ამ დარგში მუშაობენ ამხ. ს. ეული, ნ. ზომლეთელი, ს. თოდრია მახვილი იუმორი ფრიად საჭირო არის. მაგრამ ჯერ ამ დარგში ჩვენ სუსტნი ვართ.

ლიტერატურული სინამდვილის გათვალისწინება აშკარად გვარწმუნებს მასში, რომ პროლეტარული მწერლობა თვალსაჩინო ძალა გახდა. ის მიუხედავად მიწიშვილის მტკიცებისა აღარ არის დეკლარატიული რამ. არამედ ცოცხალი და აქტიურად მომქმედი ძალაა ჩვენს მწერლობაში.

პროლეტარული მწერლობა აღმავალი კლასის ლიტერატურული მოძრაობაა და ის თანდათან იპყრობს პოზიციებს. ჩვენი მიხვევები ხელშესახებია, მაგრამ ჩვენ გვაქვს მნიშვნელოვანი დეფექტებიც. ჩვენ არ გვინდა და არც გვჭირდება დეფექტების დამალვა. პირიქით. ჩვენ გვჭირდება თვით-კრიტიკის ფართოდ გაშლა. ჩვენ ყოველთვის მზად ვართ, ჩვენი ნაკლი თვითონვე ვაღიაროთ. ჩვენ არ გვაშინებს ლიკვიდატორული თავდასხმები. არც ჩვენი ზოგიერთი ამხანაგების ირონიული ლიმილი, რომელთაც არ სწამთ პროლეტარული მწერლობა. ჩვენ სრულებით არ გვალეღვებს ისეთი ლიკვიდატორები, როგორც იყო წარსულში მუშიშვილი და დღეს სხვა მხრიდან მომდგარი მიწიშვილი. ეს ხალხი ლიტერატურულ ნიბლიებს თუ შეაშინებს. დღეს აუცილებელია უბოდიშო თვითკრიტიკის საშუალებით გამოვაშკარაოთ ჩვენი მტკივნეული მხარეები. მიუხედავად ჩვენი მიხვევებისა, უნდა დავსვათ საკითხი: არის თუ არა უკვე პროლეტარული მწერლობის ჰეგემონია და როგორ გვესმის ჩვენ ჰეგემონია მწერლობაში? ვახწევთ თუ არა ჩვენ ჰეგემონიას და კ. ლორთქიფანიძის ბედნიერების არ იყოს, სადაც — არის გადავდგამთ ნაბიჯს და ჰეგემონიას ხელს წავატანთ? იქნება თუ არა ეს ერთ ან ორ წელიწადში? რა თქმა უნდა, არა. ასეთი „სულწასული“ განწყობილების გამოჟღავნება მანვე ყოყოყობის ნიშანია. შეცდომა იყო, როდესაც ამხ. სუტირინი ამტკიცებდა, რომ თურქულმა პროლეტარულმა მწერლობამ ჰეგემონიას უკვე მიახწია რადგან საერთოდ თურქული მწერლობის სუსტ ფონზე — ესენი მოწინავენი არიანო. ჯერ ერთი: ეს არ შეეფერება სინამდვილეს. თურქულ მწერლობას ყავს ძლიერი მემარჯვენე წარმომადგენლები. მეორე: მემარჯვენე მწერლობის ფრთათა სისუსტე, კიდევ არ ნიშნავს პროლეტარულ მწერლობის ჰეგემონიას.

შემცდარია აგრეთვე სომეხი ამხანაგის ამატუნის წერილის იმ დებულება, რომლითაც ის თითქმის ადასტურებს პროლეტარული მწერლობის მიერ ვითომცდა ჰეგემონიის მიხწევას. გაიხსენოთ კიდევ რუსი ამხანაგის ოლხოვის აზრი, რომელსაც შემდეგ ლუნაჩარსკიც დაეთანხმა, — რომ პროლეტარული მწერლობა ძლიერ მალე მიახწევს ჰეგემონიასო. მათ ეს ერთი-ორი წლის საქმედ მიაჩნდათ. ეს ამხანაგები უსაფუძვლოდ აჭარბებენ. ჩვენ არც ისე ახლოს ვართ ჰეგემონიასთან. როგორც მათ გონიათ. ჩვენ გავიარეთ ჰეგემონიამდე მისახწევი ერთი ეტაპი. წინ კიდევ ბევრი დაბრკოლებებია გადასალახავი. ჰეგემონია ნიშნავს მას, რომ პროლეტარული მწერლობა — გაცილებით წინ უნდა იდგეს ვიდრე ბურჟუაზიული მწერლობაა. ის უნდა იქნეს იდეურ-მხატვრული წინამძღოლი მთელი დანარჩენი

მწერლობის. მან უნდა დაიპყროს მკითხველთა უმრავლესობა; ჩამოა-
ცილოს ის ბურჟუაზიულ მწერლობას. ასეთი მდგომარეობა ჯერ ჩვენ
არა გვაქვს. კიდევ საჭიროა დიდი ბრძოლა, ჰეგემონიისათვის.

ზოგიერთი ამხანაგები აცხადებენ, რომ პროლეტარულ მწერლო-
ბაში დღეს კრიზისია. მართალია ჩვენ ბევრ სფეროში, ჯერ სუსტები
ვართ; ზოგან ერთგვარი შეჩერების ნიშნებიც სჩანს, მაგრამ ლაპარა-
კი იმაზე, რომ გამოუვალი კრიზისი გვექონდეს, ეს არის ინტელიგენ-
ტური პანიკორობა. პროლეტარულ მწერლობაში არის ზრდის ტკი-
ვილები. მაგრამ ეს კრიზისი არ არის. ჩვენს მწერლობაში არის გა-
დახრები, შეცდომები — მაგრამ ეს გადაგვარება არ არის.

სასაცილო და კურიოზულია ემიგრანტულ „დამოუკიდებელ სა-
ქართველოს“ გახარება, მათი რეგვენული ფანტაზია, პროლეტარულ
მწერალთა სხვა-გვარად ამღერების შესახებ. მ. კახიანის სამართლიანი
და მეტად საჭირო კრიტიკა პარტ-ყრილობაზე, ჩვენი ზოგიერთი მწე-
რლის ზოგიერთ ნაწარმოებებისა, მათ თავისებურათ გაიგეს. ეს დამა-
ბასიათებელია ემიგრანტული ქუა-მოკლეობისათვის.

პროლეტ-ლიტერატურული მოძრაობა ჯანსაღია და გარკვეუ-
ლი. გადახრების განზოგადება არ შეიძლება — მაგრამ ეს არ გულის-
ხმობს რომ შენელებულ იქნეს ბრძოლა გადახრების წინააღმდეგ.

ჩვენს მწერლობაში გადახრები ჯერ კიდევ საკმაოდ მნიშვნელო-
ვანია. წერილ-ბურჟუაზიულ მასის განწყობილებანი ჯერ კიდევ
თვალსაჩინო ნიადაგს ჰპოულობს ჩვენს ზოგიერთ მწერლობაში. ამის
მკერ-მეტყველურ მაგალითს წარმოადგენს იონა ვაკელის უკანასკნე-
ლი წიგნი. ამხ. ვ. ლუარსაბიძემ დასწერა ფრიად მახვილი წერილი
იონა ვაკელის წიგნზე. ამ წერილში ის მკვეთრად ამჟღავნებდა პოეტ
ვაკელს განწყობილებათა სოციალურ საფუძველს. რამდენათ უნდა
დაკარგოს პასუხისმგებლობა პროლეტარულმა პოეტმა, რომ თავის
წიგნში მთელ განყოფილებას დაარქვას „ეროტიკა“. რომ გავეცნოთ
პოეტის განწყობილებას, საკმარისია ამ განყოფილებაში მოთავსებულ
ლექსთა სათაურების ჩამოთვლა. გამოთხოვების სამძიმარი, ლამაზ
ქალს, შადრევანის პირად, ვერ დაგივიწყებ, ფანტასტიური პაემანი,
ნეტავ ბეწვი იყო და სხვ.

პროლეტარული პოეტი შადრევანის პირას ზის და ოცნებობს —
ყურთ-ბალიშზე, ლამაზ ქალებზე და ფანტასტიურ პაემანებს ნიშნავს.
ყარაზოვლებს სიმღერებს უთხზავს. ეს წერილ-ბურჟუაზიულ გან-
წყობილებათა ნიაღვარი და მოწმობს მას თუ რამდენათ შორს წასუ-
ლა გადახრა ვაკელის შემოქმედებაში.

ხშირად ჩვენი პოეტები თავაგდებულად ექცევიან თავის უკლავ სიურ ლიტერატურული სახის სიწმინდეს. ავიღოთ შედარებით ძველი მაგალითი. პეტრე სამსონიძემ 1927 წელში გამოსცა ლექსების წიგნი. სადაც „ჩაყარა“ ყველაფერი ის, რაც კი მას ოდესმე დაუწერია. 15 წლის წინეთ რაც კი დაუწერია პოეტს „ლილი“-ზე, დღეს ყველაფერს სახელგამის საშუალებით გვაწოდებს და სურს წაგვაკითხოს. ეს პროლეტარული მწერლის მოვალეობის და დანიშნულებისათვის ანგარიშის გაუწველობაა.

გარდა ამ მეშინური განწყობილებისა, კიდევ სხვა აქტიური წერილ-ბურჟუაზიული განწყობილებანიც შევხვდებით. ნაციონალიზმს ვაკელის შემოქმედებაში გარკვეული სიძლიერით მოუკალათებია.

აქა-იქ გაისმის ხმები, ასე „გადახრილ“ მწერლის წინააღმდეგ გადამწყვეტი ზომების მიღების შესახებ; ე. ი. ორგანიზაციიდან გარიცხვა. ვაკელის შესახებ ლაპარაკი ცალკე საკითხია. ეხლა ეს საკითხი უნდა ავიყვანოთ პრინციპიალურ სიმაღლემდე. რა ამოცანები აქვს პროლეტარულ მწერლობას გადახრებთან ბრძოლაში? გადახრილ პროლეტარულ მწერლის გარიცხვაა საჭირო, თუ მასზე სხვა-გვარი ზედმოქმედება უნდა ვიქონიოთ? შემცდარი არიან ქიქოძე და ეხლა ქუჩიშვილიც, როდესაც ასეთი მწერლების ჩამოკვეთას ითხოვენ. ეს პროლეტ-მწერალთა ორგანიზაციის დანიშნულების პრიმიტიული გაგებაა. ჩვენი ორგანიზაცია პროფკავშირული გაერთიანება არ არის. ასოციაცია არის ერთ-იდეოლოგიური პლატფორმაზე გაერთიანებულ ამხანაგების ლიტერატურული ორგანიზაცია, რომლის მოვალეობაც არის დაეხმაროს თავის წევრებს, რომ ისინი გახდნენ ნამდვილი პროლეტარული მწერლები. ჩვენი მოვალეობაა დავეხმაროთ წაბორძიკებულ ამხანაგებს, შევადლებიოთ მათ ხაზის გამოსწორება, ფეხზე წამოვაყენოთ.

ამხ. ლენინს გადახრა მიაჩნდა ისეთ პროცესათ, რომლის გამოსწორებაც კიდევ შეიძლება. მაშასადამე ეს გულისხმობს მას, რომ საჭიროა ამ გამოსწორებისათვის მუშაობა, რაც ცხადია გამორიცხვაში არ გამოიხატება. მწერლობის სფეროში გადახრებთან ბრძოლის ასეთი მეთოდი მიუღებელია. ადმინისტრაციული ზომები აქ ყველაზე მევენა. პროლეტარულ მწერალთა ორგანიზაცია, პროლეტარული მწერლის აღზრდის ლაბარატორიათ უნდა გადაიქცეს, მთელ მუშურ საზოგადოებრივობასთან ერთად. შეცდომა იქნება რომ ვსთქვათ: ჩვენ უკვე დასრულებული პროლეტარული მწერლები ვართ. თვითეული ჩვენგანი ეხლა ყალიბდება და იზრდება პროლეტარულ მწერლათ.

ამიტომ ხშირად აქვს ადგილი წაბორძიკებას, გადახრებს, რომელთა თანაც ბრძოლაში, ჩვენმა ორგანიზაციამ გადამწყვეტი როლი უნდა ითამაშოს. თუ რომელიმე ამხანაგი, პერსონალურად სავსებით გადაგვარდება, დასცილდება პროლეტარულ მწერლობის იდეოლოგიას, ის თვითონ წავა და ჩვენც გავიყვანთ. მაგრამ ამის განზოგადოება არ შეიძლება. ძირითადად შემცდარია ამხ. ქიქოძე, როდესაც სწერს, რომ როგორც რუსეთში — ისე საქართველოში პროლეტარული მწერლების ჯგუფები თანამგზავრები ხდებიან და თანამგზავრების ჯგუფები — პროლეტარულიო. ეს პროლეტ-ლიტერატურული მოძრაობის პრინციპების სრული დამახინჯებაა. ცალკეულ შემთხვევების განზოგადოება და პროლეტარულ; თანამგზავრ მწერალთა ფენებში მიმდინარე პროცესების გაიგივებაა. ნაწილი თანამგზავრ მწერლებისა უახლოვდება პროლეტარიატის იდეურ პოზიციებს, მაგრამ დიდი შეცდომაა და გაუგებრობაა როდესაც აცხადებენ, რომ ისენი ჯგუფებით გადადიან პროლეტარულ მწერლობაში და პირიქით. ამხ. ქიქოძე შეცდომაში შეიყვანა, გორბაჩოვის წერილმა. გორბაჩოვი ცდილობდა პროლეტარულ მწერლობაში მიმდინარე რთული პროცესების გარკვევას. მასში სოციალური დანაწილების ჩვენებას, მაგრამ ამ ცდას არაფერი არა აქვს საერთო თანამგზავრების და პროლეტარულ მწერლების ერთმანეთში დომხალივით არევისთან. ეს დიალექტიკის გაყალბებაა. დიფერენციაცია თვით პროლეტარულ მწერლობაშიაც აუცილებლათ მიდის, მაგრამ ეს ცხადია თანამგზავრობაში ჯგუფებად გადასვლაში არ გამოიხატება.

როგორი გადახრები გვაქვს პროლეტარულ მწერლობაში? „რაპ-პის“ უკანასკნელ პლენუმზე აღნიშნული იყო პროლეტარულ მწერლების მთელი რიგი გადახრები. ჩვენში არსებობს კიდევ დამატებითი რიგი გადახრებისა. რომელნიც რუსულ პროლეტარულ მწერლობაში არ არსებობენ. პირობები შედარებით სხვა და სხვაა, რაც დამატებით სიძნელეებს ჰქმნის ქართული პროლეტარული მწერლობისათვის. ჩვენში მავალითად — საკმაოდ გარკვეული და საგრძნობია, ნაციონალისტური გადახრა. შემდეგ: წვრილ-ბურჟუაზიული გადახრების სხვა და სხვა სახეები, მეშინური, ობივატელური, ინდივიდუალიზმი, ანარქისტული სწრაფვა. გარდა ამისა კიდევ თვალსაჩინოა ერთგვარი ფორმალური გატაცება, ესტეთიზმი. ხშირად ზოგიერთი პროლეტარული მწერალი, ივიწყებს კლასიურ-იდეოლოგიურ მიზნებს და ზეკლასიურ ზოგადობაში გადადის. კ. კალაძის შემოქმედება ამ მხრივ ფორმალური გადახრების ნიმუშია, რაც ფრიალ საშიშია პროლეტარულ მწერლობისათვის. პროლეტარული მწერლობა — კლასიური ბრძოლის ია-

რალია, მასის მწერლობაა. ამას კი ჩვენი ზოგიერთი მწერლები ხშირად ივიწყებენ.

ზოგიერთი მწერალი საინტერესო ექსპერიმენტს აკეთებს, რომ ის დიდმა წვრილ-ბურჯუაზიულმა მასამ წაიკითხოს. ე. პოლუმორდენოვის უკანასკნელი ნაწარმოები „რკინის ძმები“ — გვისურათებს აჯანყებას, რევოლუციისათვის მებრძოლებს. ნაწარმოების ძირითადი გეზი სწორი და კარგია. მაგრამ ამ ნაწარმოებში არის ჩაჩრილი, მლაშე პორნოგრაფიის ელემენტი, რაც დამახასიათებელია არა პროლეტარული მწერლისათვის, არამედ ჯავახიშვილისათვის. პოლუმორდენოვის მიერ თავის მოთხრობაში შეტანილ პორნოგრაფიას, აშკარად შეუძლია კონკურენცია გაუწიოს ჯავახიშვილის პორნოგრაფიას. ამით მწერალს უნდა თავის ნაწარმოებისადმი ინტერესის გაძლიერება. მაგრამ ეს დაინტერესების უხეში და ვულგარული გზაა. ნერვების გამალიზიანებელი პორნოგრაფია სჭირდება მეშინურ და არა პროლეტარულ მკითხველს.

ეს არამც თუ გადახრაა, არამედ პროლეტარულ მწერლობის გაყალბებაა. სასტიკი ბრძოლა უნდა გამოუცხადოთ ყოველგვარ გადახრებს, პროლეტარულ მწერლობის შიგნით.

პროლეტარულ მწერლობაში სხვადასხვა ფენებია; კომუნისტი ინტელიგენტები, მოწინავე მუშები, ჩამორჩენილი მუშები, გლეხები და სხვ. ასეთ მრავალ-ფეროვან ორგანიზაციაში, საჭიროა რაც შეიძლება სერიოზული მუშაობა, რომ მოხდეს ყველა ამ ფენების სრული ბოლშევიკური გადამუშავება. დღეს ჩვენ ბოლშევიზაციის ლოზუნგი მახვილათ უნდა დავსვათ და მთელი ჩვენი ენერგია უნდა გადავიტანოთ მის პრაქტიკულად განხორციელებაზე. აუცილებელია მუშა მწერლების ბირთვის გაზრდა, მათი ახალი კადრის შექმნა და წამოწევა. ასოციაციაში არის მუშა მწერალთა მნიშვნელოვანი ფენა. მაგრამ აქ საინტერესო მოვლენას აქვს ადგილი. ჩვენი მუშა მწერლების უმრავლესობა ვერ უთანაბრდება პროლეტარულ მწერლობას. ვერ ანხორციელებს მის ამოცანებს. მიუხედავად იმისა რომ ამ ამხანაგებს დიდი საწარმოო სტაჟი აქვთ, დღესაც დაზვასთან არიან — მათ მაინც ვერ მოგვცემს — მუშის ყოფა. ავიღოთ ნავთლუღელი, ხეჩუაშვილი, შინატხელი. რა არის მთავარი დამახასიათებელი მათი შემოქმედების? ეს არის შეჩერება რევოლუციამდე არსებულ პერიოდზე. ისენი ისევ თავისუფლებას ეტრფიან. ამ მოვლენას თავის გასამართლებელი მიზეზები აქვს. ამ მწერლების ძირითადი ლიტერატურული სტაჟი, რევოლუციამდეა დასრულებული. მათ თავის მოვალეობა პირნათლად შეასრულეს. მათ შესძლეს პროლეტარული მწერლობის პირვანდელი

გზების გაკვლევა, შექმნეს ნიადაგი, გაზარდეს და გაამრავალ-ფეროვნეს მუშური პოეზია — რამდენადაც ეს შესაძლებელი იყო რევოლიუციამდე. ამიტომაც ისინი დღეს ამ წარსული მუშაობის ტრადიციებით სტოცხლობენ. დღეს უკვე თითქმის დასრულებულ მწერლებს აღარ ძალუძსთ, ახალი ამოცანების დაძლევა. ჩვენი მოვალეობაა უმთავრესი ყურადღება მივაქციოთ მუშურ ახალგაზრდობას. მჭიდროთ დაუკავშირდეთ წარმოებას და ამ გზებით ჩვენს რიგებში ჩაებათ მუშა მწერლების ახალი კადრები. ამ საშუალებით ჩვენ შევძლებთ ასოციაციის გამუშურებას.

გადავიდეთ შემდეგ საკითხზე: ჩვენ არ ვმალავთ იმ გარემოებას, რომ ძალიან ბევრი სფეროები ჯერ დაუმუშავებელი გვაქვს. ჩვენმა ასოციაციამ ძალიან ცოტა იმუშავა რომ ჩამოეყალიბებია მხატვრული პლატფორმა. ჩვენ ჯერ ამ საკითხის დასმაც ვერ მოვახერხეთ. შევინდა მოვავაგონო ამხანაგებს, რომ აუცილებელია შემდეგ პლენუმებზე, ამ საკითხის დასმა და რამოდენიმედ დამუშავება მაინც. რუსეთის სინამდვილეში, მხატვრული პლატფორმის გამომუშავების საქმეს, სერიოზულ ყურადღებას აქცევენ. შეიძლება ბევრს შეცდომებს ქონდეს ადგილი, მაგრამ მთავარია ის რომ ამ დარგს ექცევა სათანადო ყურადღება.

შემოქმედებითი პლატფორმის სახეებით გამომუშავება ძნელია და არც არის საჭირო, მაგრამ ძირითადი გზების გარკვევა, სახელმძღვანელო მითითებანი კი აუცილებელია. ქართულ პროლეტარულ მწერლობის პლატფორმაში, გვეკირდება სპეციფიურობის შეტანა. ჩვენ ყველა ის ძირითადი კვანძები და ლოზუნგები, რომელნიც „რაპპის“ შემოქმედებით პლატფორმაშია უნდა დაეამუშაოთ, გავარკვიოთ და შეუფარდოთ ჩვენს სინამდვილეს. ამასთან ერთად უნდა მოგახსენოთ, რომ ზოგიერთ მათგანს ჩვენ არ დავეთანხმებით. ბევრი რამ არის მათში ჯერ გამოურკვეველი. ავილოთ თუ გნებავთ ძირითადი საკითხი: პროლეტარული რეალიზმი. ამ ცნების შინაარსი ჯერ კიდევ კონკრეტულად არა სჩანს. ბევრი რამის შესწორებაა აქ საჭირო, ბევრის გამორიცხვა. დამატება. ჯერ კიდევ ბევრია მასში გულუბრყვილობის ელემენტები. ძირითად გადასინჯვას საჭიროებს ცოცხალი ადამიანის ლოზუნგი. ამხ. ერმილოვი გულისხმობს ცოცხალ ადამიანში თანამედროვე მუშას, მაგრამ რა უფლება გვაქვს ჩვენ არ უწოდოთ ცოცხალი ადამიანი, ახალ ბურჟუას, კულაკს. რომელთაც სიცოცხლის ყველა დამახასიათებელი ნიშნები აქვთ, მოქმედებენ. იბრძვიან, განიცდიან. ბუნდოვანია ფსიქოლოგიზმის ხაზიც. აქ შესაძლებელია აღ-

გილი ექნეს და კიდევაც აქვს, გადამახინჯებებს, გადაჭარბებებს. მაინც-მინც შიამი რომ არ გადავარდეთ ჩეხოვის ტრადიციაში.

პროლეტარულ რეალიზმში, არ უნდა იყოს გაურკვეველობის ელემენტები. ამისათვის საჭიროა მთელი პროლეტარული მწერლობის კოლექტიური აზრის ამოძრავება. ეს აუცილებელია მოწინააღმდეგეთა თეორიასთან წარმატებით ბრძოლისათვისაც.

დღეს გამწვანებული ბრძოლა სწარმოებს პროფ. პერევერზევის სკოლასთან. საჭიროა ჩვენც უახლოესი მონაწილეობა მივიღოთ ამ ბრძოლაში. ამასთან ერთად ქართულ სინამდვილეში არ უნდა დაგვაფიქვდეს ლეფელების თეორიის შემცდარი მხარეები. მათი ფაქტოლოგია, არსებითად არის სტატისტიკური ნატურალიზმი.

გამოგონების, ტყუილის, ზღაპრების წინააღმდეგ პროლეტარული მწერლობა ძლიერათ ილაშქრებს, მაგრამ ეს არ ნიშნავს მას რომ მწერლობა გადაიქცეს ფაქტების უსახო რეგისტრატორათ, როგორც ლეფელებს სურთ. ჩვენი დიალექტიური მეთოდი თხოულობს, რომ მოვლენანი აღებულ იქნენ მოძრაობაში, ფაქტები განხილულ და ათვისებულნი, სხვა ფაქტთა გარემოცვაში. ეს ლეფელებს არ ესმოდათ.

უკანასკნელ ხანებში პროლეტარული მწერლობა ენერგიულად სცდილობს დასძლიოს ავადმყოფურ მოვლენებს თავის რიგებში, უპირველეს ყოვლისა წარმოებაში და კოლმეურნეობაში უშუალო ჩაბმით. აუცილებელია მახვილათ დავსვათ საკითხი, თუ საიდან უნდა იზრდებოდეს პროლეტარული მწერალი? სად უნდა ლებულობდეს პროლეტარული მწერალი შემოქმედებით მასალას? ჩვენ არ გვექნება მტკიცე შემოქმედებითი ნიადაგი, თუ ცხოვრებასთან მკიდროთ არ ვიქენით დაკავშირებული. თუ ჩვენს შორის არ იქნენ კარგი მუშები, კომუნისტები, კომკავშირელები. თუ ჩვენ არ ვიცნობთ რევოლუციონურ სინამდვილის მრავალმხრივობას. ჯერ-ჯერობით ჩვენ ამ ხაზით სუსტნი ვართ. საჭიროა დონეზე არ დვას არც სწავლის საქმე. ჩვენ საუციალური თათბირი გვჭონდა ამ საკითხზე. გადამწყვეტი ზომებიც მივიღეთ სწავლის მოსაგვარებლათ: მაგრამ ჯერ კიდევ ბევრი რამ არის გასაკეთებელი ამ დარგში.

სწავლა საჭიროა, როგორც ლიტერატურული, ისე პოლიტიკური. ხშირად ჩვენი ამხანაგები მუშაობენ ლიტერატურულ კვალიფიკაციის ამალლების ხაზით და ივიწყებენ საზოგადოებრივი პოლიტიკური ცოდნის საკითხებს. ეს უხეში შეცდომაა.

ჩვენ ისევ უნდა ვებრძოლოთ კლასიკოსებისაგან გადამახინჯებულ სწავლის მოვლენას. პროლეტარულმა მწერლებმა კრიტიკუ-

ლათ უნდა შეითვისონ წარსული ფორმები და არა ასლი გადმოაღონ; კლასიკების ფორმას იდეოლოგია არ უნდა გადმოაყოლოს.

ენერგიული მუშაობა უნდა იქნეს გაცხოველებული პროლეტარული სტილის შექმნისათვის.

უკანასკნელი წელი, პროლეტარულ მწერლობაში, თვით-კრიტიკის გაცხოველების ხაზით მიიზარებდა. მაგრამ ჩვენი მწერლების მუშაობა ჯერ-კიდევ სათანადოთ არ არის შეფასებული. თვითკრიტიკა აუცილებლათ უნდა გავამახვილოთ და მიუდგომლათ შევაფასოთ ჩვენი მწერლების შემოქმედება. ჩვენ გავიზარდეთ და არ გვეშინია უარყოფითი მხარეები, ყველასათვის თვალსაჩინო გავხადოთ. ამისათვის ძალაც შეგვჭევს და უნარიც. არის ტენდენცია თვითკრიტიკის მოუთმენლობისა, რომელიც ძირუელათ უნდა აღმოიფხვრას.

ჩვენი მარქსისტული კრიტიკა ჯერ კიდევ ცალ-მხრივი არის. კრიტიკა მწერლობის სრულ იდეოლოგიურ-ფორმალურ ანალიზს უნდა იძლეოდეს. მწერლობას გზას უნდა უჩვენებდეს. ეს ჯერ კიდევ ასე არ არის. რასაკვირვლია უსაფუძვლო გადაჭარბება იქნებოდა თქმა იმისა, რომ მარქსისტული კრიტიკა არაფერს აკეთებს, რომ მარქსისტული კრიტიკა არა გვაქვს. პირიქით, ჩვენ უნდა აღვნიშნოთ, რომ მიუხედავად ბევრი ნაკლისა, პროლეტარული მხატვრული კრიტიკა — იმდენათ ძლიერათ მუშაობს, რომ წარმატებით იგერიებს პროლეტარული მწერლობის მტრებს, ყოველგვარ თავდასხმას სათანადო ჰასუსხს აძლევს და შეტევაზე გადადის. ყველას ახსოვს და ყველა გრძნობს ჩვენი კრიტიკის სამართლიანს და უსაჭიროესს, მკაცრს სუსხს. დღეს ჩვენ ხაზს უსვამთ იმ გარემოებას, რომ პროლეტარული მწერლობა გაიზარდა, იზრდება და რომ საჭიროა დიდი კულტურული მქონე, მახვილი მარქსისტული კრიტიკა. ამისათვის კი ჩვენს კრიტიკას საკუთარ თავზე დიდი მუშაობა დასჭირდება.

დასასრულ ხაზი მიიწინა გაუსვა ორგანიზაციულ საქმიანობის გაცხოველებას. უნდა შეეძლოთ ჩვენი მუშაობის მეთოდების გადაკეთება, ისე რომ ორგანიზაცია ხელს უწყობდეს მწერალს.

ჩვენი ასოციაცია კულტურულ საქმიანობის მოწინავე რიგებში უნდა იყოს. დიდი ყურადღება უნდა მივაქციოთ ინტერნაციონალურ დაკავშირების საქმეს. უკანასკნელათ ამიერ-კავკასიის ერთა მწერლობის წარმომადგენელთა „სმიჩკის“ დროს ჩვენ სათანადო სიუხიზლე ვერ გამოვიჩინეთ, რის გამოც მემარჯვენე მწერლობის „დაძმობილების“ ცდებიც იყო.

ჯერ-ჯერობით ჩვენ არაფერი არა გვაქვს გაცემებული ოსეთის და აფხაზეთის მწერლობასთან დაკავშირებისათვის. არ არის არც

ერთი თარგმნილი ნიმუში. დღეს პირველი პლენუმი სადაც ოსურ მწერლობაზე სდგას საკითხი. ეს დაწყება აუცილებლათ უნდა გავაფართოვოდ.

უკანასკნელათ მინდა გაკვრიოთ შევეხო ხელოვნების საკითხებს. ის ფაქტი, რომ ჩვენ გავიზარდეთ, აუცილებელს ხდის, დავსვათ საკითხი — თუ როგორი გავლენა გვაქვს თეატრზე, კინოზე, მხატვრობაზე, მუსიკაზე. ჯერ-ჯერობით ამ მხრივ ბევრი არაფერი გავგიყუთება.

კინოში ჩვენი მუშაობის ფორმები და პოზიციები გარკვეული არა გვაქვს, კინო სექციას მხოლოდ ეხლა ვაარსებთ. თეატრში მხოლოდ ეხლა ვიწყებთ მუშაობას. ვერ შევძელით მუსიკალური ხელოვნებისათვის ოდნავი ყურადღების მიპყრობაც კი. ეს დარგი კი თითქმის მთლიანათ ძველი თაობის ხელშია. რატომ არ შეილება მაგალითად მახვილად დაისვას საკითხი, ახალი მუსიკალური კულტურის შესახებ! ვის იდეოლოგიას და ვის განწყობილებებს ანმტკიცებს დღეს ოპერა? ან არის თუ არა საჭირო რომ ოპერამ — მიიღოს პროლეტარული სახეცვლილება? მე პირადათ ვფიქრობ რომ ოპერა როგორც ასეთი უნდა მოკვდეს. მაინც და მაინც სად დამტკიცებულა, რომ სოციალიზმში უნდა გადავიდეს ძველი ხელოვნების ყელა დარგები, ფორმები. ჩვენ ეხლაც — საბჭოთა სახელით, ვქმნით ფეოდალურ და ბურჟუაზიულ მუსიკას. საჭიროა საბჭოთა საზოგადოებრივობის ყურადღების ამ საკითხისაკენ მიპყრობა.

თუ ავიღებთ მხატვრობას, ყველაზე ნაკლები ყურადღება ამ დარგს ექცევა. მხატვრობით არავინ არ არის დაინტერესებული და არც პრაქტიკული ნაბიჯებია გადადგმული, მხატვრობის მდგომარეობის მოსაგვარებლათ. პირდაპირ უნდა დავსვათ საკითხი თუ რა ფუნქციები აქვს დღეს მხატვრობას და როგორ შეიძლება მისი გამოყენება. თუ კინო თანდათან ავიწროვებს თეატრს, თუ კინო რამოდენიმეთ აბითურებს სახვით ხელოვნებას — ეს კიდევ არ ნიშნავს, რომ დღეს თეატრმა და მხატვრობამ ყოველგვარი მნიშვნელობა დაკარგეს. მხატვრობას თავის სპეციფიური ამოცანები და პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს. რუსეთში მხატვრობის საკითხს დიდი ყურადღება აქვს მიქცეული; ჩვენში კი ძალიან მცირე. ეს დარგი ჯერ-კიდევ კარ-ჩაკეტილი და უცნობია. აიღეთ თუ გინდათ ქართველ მხატვართა ორგანიზაცია. ეს არის ეროვნული ორგანიზაცია. რომლის მდორე და უფერული საქმიანობა მიიმართება. მემარჯვენეთა, რეაქციონერთა ხელმძღვანელობით.

დღეს ჩვენ თამამად შეგვიძლია დავსვათ საკითხი, პროლეტარული, რევოლუციონური მხატვრობის შემჭიდროების შესახებ. თუ ჩვენ ამას მოვითხოვთ თეატრში და კინოში, ეს ჩვენ შეგვიძლია მოვითხოვოთ მხატვრობაშიდაც. ამისათვის საჭიროა მხატვართა ახალგაზრდა კადრებში სათანადო მუშაობის წარმოება. ამას წინათ ვნახე „ქართველ მხატვართა საზოგადოების“ უკანასკნელი გამოფენა. იქ გარდა ორი-სამი ცდისა, ყველა ტილოების შინაარსი ისეთივე იყო, როგორც 50-30 წლის წინეთ. ეს სოფლის პეიზაჟები, ფოთლები, ცხვრები, ყოველთვის იხატებოდა. ჩვენი 5 წლიანი გეგმის პროპაგანდა, წარმოების ცხოვრება, კოლ-მეურნეობა, კომკავშირი, პიონერები და სხვ. მრავალი რამ, მათთვის უცხოა. ეს მდგომარეობა უნდა გამოსწორდეს.

მხატვრობის ჯანსაღმა ნაწილმა დაუყოვნებლივ უნდა გამოარკვიოს თავის დამოკიდებულება ახალი სინამდვილისადმი და მტკიცე საბჭოთა პოზიციებზე დადგეს. ჩვენ გვჭირდება მხატვარი — როგორც აქტიური საბჭოთა მუშაკი, ისეთი რომელიც დაგვეხმარება ახალი ყოფის ორგანიზაციაში. ქუჩების, მოედნების, სახლების ოთახების, დგამის, მთლიანად სოციალისტური ქალაქების, ყოფის მოწყობაში. ამისათვის კი ხელი უნდა შეუწყოს მხატვართა პროლეტარულ რევოლუციონურ კადრების შექმნას და განმტკიცებას.

უნდა შევამჭიდროვოთ პროლეტარული ხელოვნების ფრონტი.

ჩვენ გაძლიერებული ენერგიით უნდა ვიმუშაოთ ამ მრავალმხრივი ამოცანების შესაფერისათ განხორციელებისათვის, რომ რეკონსტრუქციის პერიოდის ტემპს არ ჩამოვრჩეთ.

ბ ა ნ ვ ი თ ა რ ე ბ ი ს ა ხ ა ლ ე ტ ა კ თ ა ნ

აღმშენებლობის მძლავრ ტალღებს ჩამოურეცხავს ქიზიყის სოფლებისათვის პრიმიტიული სახე; როცა სიღნაღიდან ღამით გადავხედე რამდენიმე ათეულ ვერსზე ერთმანეთზე მიკრულ ელექტრონით გაჩირალდნებულ სოფლებს, — მეგონა, რომ ჩემს წინაშე უზარმაზარი ქალაქი იყო.

პირველად ძნელი დასაჯერებელი იყო ჩემთვის, რომ ეს თვალუწვდენი რიგები და ჯვარედინები ელექტრონის ბოძებისა და ფანჯრებისა, სოფელია და არა რომელიმე ჩემთვის უცნობი და დღემდე უნახავი ქალაქი.

„ჩვენი მშენებლობის ტემპმა ეგზომ გააძაბა და დააწინაურა ცხოვრება, რომ ძალიან ჩქარი ნაბიჯები, მოქნილი გონება, მახვილი სმენა და მარჯვე თვალები უნდა გქონდეს ადამიანს, რომ უკან არ ჩამორჩე მას.“

„ცხოვრება გაზეთია — ამ სიტყვის საუკეთესო მნიშვნელობით, უნდა ეცადო; ყოველდღიურად იკითხო ის. არ უნდა სთქვა: ეგ ისეთი წვრილმანია, რომ მის გაკეთებას, ან მოფიქრებას ხვალაც მოვასწრებო; დღეისათვის საჭირო წვრილმანების საქმეების ხვალე კეთება უსარგებლო და მიუზიღველია, როგორც ძველი გაზეთების კითხვა.“

„აგერ წიგნს ვწერ დღევანდელზე და თანაც ვშიშობ: ჩემიწიგნი დაბეჭდვამდე არ მოძველდეს და მკითხველს არ ათქმევინოს:

— „ჰო, ასეთი ჩვენ უწინ ვიყავითო...“

„მწერლისათვის არ გაჩერდება ცხოვრება: ცხოვრება კი გააჩერებს მწერალს...“.

ასე სწერს კონსტანტინე ლორთქიფანიძე და ჩვენი აზრით ამ სიტყვებში აუცილებლად ამოიკნობა ისტორიული სინამდვილე ჩვენი ეპოქის ობიექტიური ტენდენციების შესახებ. თანამედროვე მწერალი.

რომელიც ვერ გაერკვეა ამ ამონაწერის დედააზრში სრულებით ვერ შესძლებს ფეხდაფეხ მიჰყვეს კულტურულ რევოლუციას და იგი ისეთივე რუდიმენტი შეიქნება ახალი ლიტერატურული ყოფისა, როგორც ფეოდალიზმის დაუმარხავი მკვდრების არამკითხველ თეორეტიკოსი კონსტანტინე გამსახურდია. სოციალისტური აღმშენებლობის და ქვეყნის ინდუსტრიალიზაციის განვითარების მაღალი ტემპები არის ისეთი დინამიური ხასიათის მოვლენა, რომელსაც უკან ჩამორჩა ძველი მწერლობის ფრიალ მნიშვნელოვანი ნაწილი. სამაგიეროდ თანამგზავრების ძირითადი მასა ერთგვარი ზოგზაგებით გაჰყვა ახალ პოზიციებს. ასეთ პირობებში ჩატარდა პროლეტარულ მწერლობის ზრდა, მისი თემატიური რეკონსტრუქცია და ფორმალური ხერხების პროლეტარიზაცია. ეს პროცესი ჯერ კიდევ არ დასრულებულა: იდეალურ-ფორმალური ზრდის გვერდით ადგილი აქვს მრავალ გადამახინჯებებს. ზოგიერთი მწერალი ჯერ კიდევ ვერ შესულა ჩვენი მშენებლობის კურსში და მიუხედავად იდეური სიჯანსაღისა მისი მხატვრული პროდუქცია არაფერს ჰმატებს არც ჰემონიისათვის ბრძოლის გზაზე შემდგარ პროლეტარულ მწერლობას და არც პროლეტარულ მკითხველის აზვირთებულ მოთხოვნილებას. ამ გარემოების მიზეზი მდგომარეობს იმაში, რომ რეალური ცხოვრება, რომელიც დღეს გაზეთის აჩქარებულ ტემპის მიხედვით მიმდინარეობს გელარ შეფარდება ძველი ესტეტიკის მხატვრული მეთოდებით კომბინაციაქმნილ პოეტურ ფაქტებს. პროლეტარულ რეალიზმის პრინციპებისათვის ბრძოლა ნიშნავს აკაკი წერეთლის ლირკინის ტრადიციების სრულ განადგურებას, რადგან ეს უკანასკნელი დღეს აღარ გამოდგება ინდუსტრიალური პროლეტარიატის ფსიქოლოგიის მხატვრულ მოხაზვისათვის. ძველი ლიტერატურის ზოგიერთი ჟანრები, რომელნიც უთუოდ შეფარდებულნი იყვნენ მაშინდელი ეპოქის ტექნიკურ დონესთან დღეს მოძველდნენ, ეს რასაკვირველია, არ ნიშნავს კლასიკური რეალიზმის ლიტერატურული მემკვიდრეობის უარყოფას: არა. ამხ. ლ. ავერბახი, როდესაც სვამდა საკითხს პროლეტ-მწერლობის შემოქმედებითი გზების შესახებ, ამბობდა, რომ კლასიკებისაგან სწავლა გვინდა მხოლოდ იმიტომ, რომ წავიდეთ წინ¹⁾. ამ გაგებით უარყოფილია ლიტერატურული კლასიციზმის ვულგარული გამოყენების შესაძლებლობა. განვითარების ცოცხალი სინამდვილე არის საუკეთესო რეგულიატორი ყოველი რთული

¹⁾ იხ. Творческие пути пролетарской литературы. Доклад на конференции Московской ассоциации, пролетарских писателей в мае 1927 г.

იდეოლოგიურ-ლიტერატურული პრობლემისა. ასეა ამ შემთხვევაში კლასიკების შესახებაც. კლასიკოსის მხატვრული ხერხი, რომელსაც იყენებს თანამედროვე მწერალი მკიდროდ უნდა იქმნეს შეთავსებული ახალი ცხოვრების ტემპებთან. ამას კი ბევრი ვერ ახერხებს. სრულიად სწორად შენიშნავს ამხ. კ. ლორთქიფანიძე: მშენებლობის ტემპმა საგრძნობლად ააჩქარა ცხოვრების წინმსვლელობა. **ხ უ თ წ ე ლ ი წ ა დ შ ი უ ნ დ ა გ ა რ დ ა ი ქ მ ნ ე ს ჩ ე ვ ე ნ ი ქ ე ე ყ ნ ი ს ს ო ც ი ა ლ - ტ ე ხ ნ ი კ უ რ ი გ ა რ ე მ ო .** ასეთ დროს ჩვენში ჯერ კიდევ განაგრძობს არსებობას ფეოდალურ ლიტერატურის ნაშთები. ფეოდალიზმის ნელი შინაგანი სოციალ-ეკონომიური ცვლილებები. განვითარების მეტად უსიცოცხლო სიჩქარე იძლეოდა თავისებურ გადაჯგუფებას ლიტერატურულ ცხოვრების სფეროში. მაშინდელი სოციალ-ეკონომიური წყობილების შინაგანი წინააღმდეგობანი თავის გართულების უმაღლეს საფეხურებზედაც თანამედროვეობასთან შედარებით ნელი ტემპით მიმდინარეობდნენ. ფეოდალურ ლიტერატურის ნაშთები დღეს ყოველად გაუმართლებელი მოვლენაა, არა მარტო იდეური, არამედ სპეციფიურ ლიტერატურული თვალსაზრისითაც. დინჯი იყო ფეოდალის ყოფა, პარაზიტული ფსიქოლოგია ახშობდა მასში აქტივობის ყოველგვარ ელემენტებს და ამ რიგად იზრდება ობლომოვი, როგორც სახე პატრიარქალური ჩამორჩენილობის, ფეოდალური რეტროგრადულ რეგენობის და ვიწრო შემოზღუდულობის. ეს იყო თავის დროის ისტორიული მოვლენა. **ტ ე ხ ნ ი კ ი ს გ ა ნ ვ ი თ ა რ ე ბ ი ს პ რ ი მ ი ტ ი უ ლ ი ს ა ფ ე ხ უ რ ი დ ა მ ი ს ი ც ვ ლ ი ლ ე ბ ი ს ნ ე ლ ი ტ ე მ პ ი ბ უ ნ ე ბ რ ი ვ ა დ ა მ ზ ა დ ე ბ დ ა ნ ი ა დ ა გ ს ი ს ე თ ი ს ო ც ი ა ლ უ რ ფ ი გ უ რ ე ბ ი ს წ ი ნ წ ა მ ო ს ა წ ე ვ ა დ , რ ო მ ე ლ ი ც თ ა ვ ი ს შ ი ნ ა გ ა ნ ი ფ ს ი ქ ო ლ ო გ ი უ რ ი კ ო ნ ს ტ რ უ ქ ც რ ი თ წ ა რ მ ო ა დ გ ე ნ დ ა მ ა შ ი ნ დ ე ლ ი მ ა ნ ქ ა ნ ი ს მ გ ზ ა ვ რ ს ს ბ ი ო ლ ო გ ი რ გ ა ნ ს ხ ე უ ლ ე ბ ა ს .** ამ დებულებას ადასტურებს მარქსის აზრიც: მარქსი ამბობდა ერთგან, რომ ქარის წისქვილების ხსენება ბადებს ფეოდალის ტიპის წარმოდგენას: ხოლო ახალი დროის ბურჟუა შეუძლებელია წარმოდგენილი იქნეს უაღრესად რთული ინდუსტრიალური მანქანების გარეშეო. ჩვენი ტეხნიკა შედარებით წარსულ ეპოქებთან (ფეოდალიზმი და სხვა...) საგრძნობლად წინ წავიდა. რადიკალურად შეიცვალა ადამიანის ფსიქოლოგია. ამას იმიტომ ვლავარაკობთ, რომ მკითხველისთვის გასაგები იქმნეს თუ რატომ არ შეიძლება ლიტერ. კლასიციზმის ხერხების უცვლელი გამოყენება.

მამაკაპური ურემი ველარ დაეწევა ინდუსტრიის მაღალ ტემპებს! ეს საკითხი სვამს ჩვენს წინაშე პროლეტ-მწერლობის ხერხობრივი მარაგის გადასინჯვის აუცილებლობას. მართალია პროლეტ-ლიტერატურის განვითარების ახლანდელ საფეხურზე მიღებული მიღწევები ერთმად ლაპარაკობენ არსებული ძალების პოტენციალურ სიძლიერეზე, მაგრამ ისიც უნდა ითქვას, რომ თემატიური რეკონსტრუქცია ჯერ არ დასრულებულა. აქ იბადება მრავალი წინააღმდეგობა. როგორ ვილაპარაკოთ ფორმალური რაციონალიზაციის პრობლემებზე იმ დროს, როდესაც მთელი რიგი აქტიური ამხანაგები ისევ ჯავახიშვილების თემას არიან შერჩენილი? დღეს ელიზბარ პოლუმორდვინოვი („ქვეყანა მიღის“) ისევ ყოფილი ადამიანების ცხოვრების აღწერაზეა გაჩერებული. ამიტომ ჩვენ უნდა ვიბრძოლოთ პროლეტმწერლობის თემატიურ არეს გაფართოებისათვის და გაუმჯობესებისათვის! ამ დღის წესრიგიდან დროებით მაინც უნდა მოიხსნას ზედმეტი თემები. რომელნიც უკვე გაიცვიოთ და ბანალური უგემურობის ფსკერამდე დაეჭანენ. რუსეთში ამ მხრივ ძლიერ კარგადაა საქმე. ლ. ავერბახი ჯერ კიდევ რამდენიმე წლის შემდეგ თემების მიხედვით აჯგუფებდა რუსულ ლიტერატურის მხატვრულ მასალას:

მუშათა ყოფაცხოვრება, თანამედროვე სოფელი, პარტიული ყოფა, სამოქალაქო ომი, ინდუსტრიალურ-მშენებლობითი თემები, მუშა ახალგაზრდობის ცხოვრება და სხვა...

ყოველი სამწერლო მოძრაობის თემატიური დღის წესრიგი წარმოადგენდა ეპოქის გაბატონებულ სოციალურ იდეების პრაქტიკულ ფუნქციას. მხატვრული ფაქტი თავის სოციალ-ტენზიური რაობით სრულებით არ წარმოადგენს სპეკულიანტური ზეშთაგონების ნაყოფს, მაგრამ იგი არც ისეთი ნივთობრივი ნაწარმოების არის, როგორც ჩვეულებრივი საფაბრიკო საქარხნო პროდუქცია. მიუხედავად ამისა, ამერიკულ ტიპის ქვეყნებში ბურჟუაზიული მწერლის მყუდრო კაბინეტი ისეთივე მიზანს ემსახურება, როგორსაც ბერლინის პოლიცია. სოციალურ დაკვეთის ეს სახე, რომელსაც არც თუ ისე იშვიათად ვნახულობთ საზოგადოებრივ ცხოვრების გართულების პირობებში გვიჩვენებს თუ რამდენად ახლოა ლიტერატურა ცხოვრების განვითარების ვიწრო პრაქტიკულ მხარეებთან. მხატვრული ფაქტის ლიტერატურულ ფორმალური სპეციფიურობა არავითარ შემთხვევაში არ წარმოადგენს ისეთ მოვლენას, რომლითაც ვითომ ისაზღვრებოდეს შემოქმედებითი პროდუქციის ირრეალრი ბუნება. ამ თვალსაზრისით ყოველი ლიტერატურული მოვლენა ისეთ ელემენტებით, როგორიცაა თემა, სიუჟეტი, სტილი და

სხვა მკიდროდ დაკავშირებულია საზოგადოებრივ ტექნიკის სოციალურ დონესთან. ამით ჩვენ გვინდა დავამტკიცოთ, რომ ლიტერატურის საწარმოო ორგანიზში ზოგადად ემორჩილება იგივე კანონებს როგორსაც საზოგადოებრივი ტექნიკის რთული კონსტრუქციები. ამიტომ ლიტერატურაშიც შეიძლება გამოყენებულ იქმნეს რაციონალიზაციის მეთოდები, რომელიც უნდა დაუპირდაპიროდ ყველა მახინჯ მოვლენებს. პროლეტარულ მწერლობის ზრდა ბუნებრივად იწვევს მისი საზოგადოებრივი როლის გაფართოებას. პროლეტარულ მწერლობის შიგნით ზოგიერთი ამხანაგი ჩამორჩა ტხოვრებას. ამაში ბრალი მიუძღვის აგრეთვე ფორმალურ სიღარიბესაც. აი ერთი მაგალითი იმისა თუ როგორ გადმოგვცემს პროლეტ მწერალი სოციალისტური მშენებლობის ხუთწლიან გეგმის შინაარსს:

„ჩვენ ჩვენი საქმე გვაქვს და იჭნება
შევასრულოდ ის როგორც რიგია —
ისტორიული შემოქმედება
თვით ისტორიის უნაგირია“

(პეტრე ხაშონიძე)

მთელი პოემა ამგვარი ადგილებითაა სავსე. ეს სტრიქონები არც თავისი შინაარსით. არც თემით არაფერს არ ამბობენ ხუთწლიან გეგმის შესახებ მიუხედავად მისი მყვირალა სათაურისა — პოემა ხუთწლიან გეგმაზე — ჩვენ ვამტკიცებთ, რომ მთელ პოემაში არაფერი არ არის ნათქვამი ხუთწლედის სოციალურ პრობლემებზე და ჰაერში გამოკიდებული სათაური კი ბევრი არაფრის მთქმელია. როგორია პოემის სიუჟეტი: იკრიბებიან პოეტები, მსჯელობენ რაღაც ისტორიულ შემოქმედებაზე, ქალთა განთავისუფლებაზე, ვახტანგ ლორიას ბინძურ საქმეებზე და საბოლოო ანგარიშში არაფერი არ გამოდის. ამავე პოეტის მეორე ლექსში ვკითხულობთ:

„ლექსს ჩემს მიერ დაწერილს
ისე გაუტაცია
თითქოს ვარსკვლავს გაფრენილს
ჩირალდნები მოცვივა. (??)
შარბათის სმით დამთვრალვარ
თუ ცხოვრებამ დამათრო
გული, რომ აფართხალდა,
გული, რომ მარტყათობს.
ეს რა არის, რა არის?
თუ არ აელვარება?“

მართლაც და უნებურად ისმება საკითხი: ეს რა არის, რა არის? ძნელი გასაგებია. ყოველ შემთხვევაში ასეთი ქანრის ლირიკა ვერ შეს-

ძლებს ჩასწვდეს სოციალისტური მშენებლობის შინაარსს. ხუთწლიან გეგმის თემებზე მუშაობა მოითხოვს არა ძველებურად პოეტურ მხით გამთბარ გულში ცეცხლის გარებას, არამედ ხანგრძლივ ნაყოფიერ მუშაობას. პარტიის გენერალური ხაზისათვის ბრძოლის გზაზე პროლეტმწერლობა უნდა დაეაყვაცდეს, ამ გზით უნდა მიღწეული იქმნეს ჰეგემონია. ნურაგინ იფიქრებს, რომ ვითომ ჰეგემონია მოვარდება ისე უცებ, როგორც ქარიშხალი ზღვიდან. ეხლა ჩვენ ვიწყოფებით დიდი გარდატეხის წლებში, ჩვენს ქვეყანაში პრაქტიკულად იზრდება სოციალიზმი. მწერალი უნდა ჩაებას მთელი თავისი არსებით ამ გრანდიოზულ პროცესში.

აქ ისევ ხელმეორედ სდგება როგორც თემის, ისე ფორმის საკითხები.

ქვეყნის ინდუსტრიალიზაცია პირდაპირ მიუთითებს მწერალს მრავალ ეფექტიურ თემაზე. მეცხრამეტე საუკუნის მანძილზე რომანტიზმის და შემდეგ ილიას თაობამ, შემდეგ მათმა მრავალრიცხოვანმა ეპიგონებმა ძლიერ დიდხანს ათრიეს სოფლის იდილიური თემატიკის საკითხები, ეს იყო მათი მუშაობის ძირითადი ფუნდამენტი. ამ თრევაში მიწის რუსოსებურმა იდილიამ თავისი პირვანდელი, ვითომ მიმზიდველი სახე დაჰკარგა და იდეურად კუსტარულ ხელოსნურ სიეწროვიდან გადავიდა ფორმალურად გაუმართლებელი შტამპის საზღვრებამდე. ამით ის გახდა სავსებით რეაქციონური მოვლენა. ოთარაანთ ქვრივის ფაქიზი ეზო და მასზე შეზრდილი მიჯნების რომანტიკა იყო ერთგვარი თემატიური შტამპის გაზეპირებული სახე. ეს მოვლენა გახდა არსებითი დასაყრდენი ფეოდალური ინტელიგენციის უკანასკნელი თაობისა. ამ ხალხს კარგად იცნობს ქართული ლიტერატურის ისტორია. მათი წინაპრები ერთის მხრივ, სამართლიანობის ზეკლასიურ და ზეციურ დაცვაზე აცხადებდენ პრეტენზიებს და მეორე მხრივ, ცალი თვალთ მალალი თანამდებობბრჩვი, სავარძლისაკენ იცქირებოდენ... სწერდენ ლექსებს მუშა ბოქულაძის ტრალიკულ ბედზე, ნიკოლოზ პირველის კოშმარულ საქმეებზე და საერთოდ ამგვარ ამბებზე. რატომ ვიხსენიებთ ამ ამბებს პროლეტმწერლობის თემატიკაზე ლაპარაკის დროს? იმიტომ, რომ მათ ჯერ კიდევ ჰყავთ მკვიდრი შვილები. ესენი არიან ახალი ჯიშის, რეტროგრადები და თამარის კაბაზე ოცნებით გასივებული, თავბრუდახვეული ფილისტერები. მათი თემატიკის საწინააღმდეგოთ პროლეტმწერლობა აშუქებს ახალი სოფლის თემებს, კ. გამსახურდიას წარმოდგენით სოფელი მისტიციზმის ნისლშია გახვეული; („ტაბუ“) ეს არის მხატვრული რეაქციის გამძაფრებული სახე.

ინდუსტრიალურ თემატიკას პროლეტმწერლობაში ვერ მასობრივ მაშტაბით ჩვენ ვერ ვხედავთ. სამაგიეროდ პროლეტმწერლობამ იცის, რომ პროლეტარული იდეოლოგია სოფელში ინდუსტრიალური ქალაქიდან მიდის.

სოფლის იდილიური სურათები პროლეტ-მწერლობაში სრულე-ბით არ მოსჩანს. ეს საუკეთესო მიღწევაა.

მუშათა ყოფაცხოვრების დარგში დაწერილი ნაწარმოებთაგან ჩვენ პირველ რიგში უნდა შევხვთ ფრიდონ ნაროუშვილის პოემას: „ორი მისამართი“. ნაროუშვილის დადებითი თვისება იმაში გამოიხატება, რომ მას აქვს უნარი ფაქტის სოციოლოგიური გადაფასებისა. მისი შემოქმედების ფორმალური ხერხები, რომელნიც პირველ რიგში ეყრდნობიან მასალის ეპიური გამოსახვის და გადმოცემის საშუალებას, სავსებით შეეფარდებიან მიმდინარე მომენტის მთელ რიგპოლიტ-საზოგადოებრივ თავისებურებებს: ე. ი. ნაროუშვილის შემოქმედება არ არის ჩამორჩენილი გაზეთის ტემპისაგან. ამიტომ იმარჯვებს იგი. ამიტომ გაიმარჯვა კ. ლორთქიფანიძის „პირველმა დედამ“. ერთი მხრივ, თემატიური სიახლე, მეორე მხრივ ეპოსის ჯანსაღი სტილი და მხატვრულ ფაქტის სოციალურ მიდრეკილებით დატვირთვა არის გზა, რომელზედაც უნდა წავიდეს ახალი მწერალი.

„ორი მისამართი“ ინდუსტრიალურ ფონზეა გაშლილი. აქ მკითხველი გრძნობს მძიმე ინდუსტრიის სტილს, რომლის ძლიერი ზეგავლენის ქვეშ დაწერილია ეს პოემა. ფრიდონ ნაროუშვილს ეხერხება პოემის ფარგლებში მეტად აქტუალური კითხვების წამოჭრა, სამაგიეროდ ლექსით იგი ახალს ვერაფერს ამბობს, ამის მაგალითს გვაძლევს მისი უკანასკნელი ლექსი „დავეწიოთ და გაუსწროთ“, რომელიც არაფრით არ განსხვავდება ჩვეულებრივი სააგიტაციო ლექსისაგან. სულსხვაა მისი პოემები: ნედლეულის და ბაქოს ბენზინის უხვი დოვლათი, ცისტერნების ქარავანი და ორთქმავალების გიგანტიური მოძრაობა აქ აღებულია, როგორც სოციალურ-მატერიალური გარემო, რომელზედაც იზრდება მუშათა კლასის რევოლუციონური იდეოლოგია და ახალი ყოფაცხოვრება.

პოემის პირველ მომენტში ნაჩვენებია მუშური გარემოს ზოგადი სახე, შემდეგ სიუჟეტური კვანძის გაშლის მანძილზე ფრ. ნაროუშვილი ეხება ორმისამართიანობის, როგორც სოციალური პრობლემის წარმომშობ საფუძვლებს. „ორმისამართიანობა“ ეს არის ჩვენი ყოფის ის წერტილი, რომელშიც ყველაზე ნათლად მოსჩანს ორი ეპო-

ქის, როგორც ფსიქოლოგიური ისე სოციალური და თვითპოლიტიკური ბრძოლა. საჭიროა ამ წერტილის პოვნა, რომელიც ყველას არ შეუძლია. საფაბრიკო-საქარხნო პროლეტარიატის მასას შეუერთდა წვრილი მესაკუთრე ხალხი სოფლიდან, რომელმაც ვერ შესძლო გლეხური ფსიქოლოგიის ჩამოშორება. (ეს იმიტომ, რომ მას სოფელში ჰქონდა კერძო საკუთრება, რომელიც მისი წამოსვლის შემდეგ ისევ თავისკენ „ეძახის“ მის სულსიკვებებას) და ამ რიგად დარჩა ქალაქისა და სოფლის მიჯნაზე, ასეთი მუშები ვერ იჩენენ ბოლშევიკურ გამბედაობას, მათ ხარჯზე გაიზარდა მენშევიზმის წვრილ-ბურჟუაზიული პარტიის კადრები. ეს მოვლენა მკვეთრადაა ნაჩვენები ფ. ნაროუშვილის პოემაში.

პოემის მთავარი მიღწევა მდგომარეობს იმაში, რომ აქ მთელი სისრულით მოხაზულია ცოცხალი ფიგურები, სხვადასხვა ტიპები, ამათგან უმთავრესი არის პოემის მთავარი გმირი გიორგი დარაშელიძე.

„უბანი იცნობს დიდი ხანია
მუშა გიორგი დარაშელიძეს“.

ამის შემდეგ ავტორი იკვლევს ამ მუშის ბიოგრაფიას. ჩვენს წინაშე სდგას პიროვნება, რომელსაც პოემის უკანასკნელ სტრიქონის შემდეგ მკითხველი იცნობს თავიდან ბოლომდე. დარაშელიძე ცხრამეტი წელია რაც ქარხანაში მუშაობს. იგი წამოსულია ქალაქად უღარიბესი გლეხის ოჯახიდან. მისი მამის ოჯახი აუტანელ პირობებში იმყოფებოდა, რადგან შესანახად ჰყავდა თოთხმეტი სული ეს რიცხვი ჯერ სიკვდილმა შეამცირა, შემდეგ დების გათხოვებამ და ვაჟები კი ასე დაანაწილეს მშობლებმა:

„ერთი სახლშივე მამას შევილიდა
მე მიმბარა მკვდეღს შევირდათ (ჰყვება დარაშელიძე — გ. ნ.)
მესამე ხარაზს
მეოთხე დურგალს
მეხუთე მუშად პორტში შევიდა“.

წამოიზარდენ ეს ახალგაზრდები და ოჯახი ფეხზე დადგა. გავიდა პატარა ხანი, განცალკევდენ ძმები, გიორგიმ ველარ აიტანა გლეხური სილატაკის სიმძიმე და სოფლიდან გადაიკარგა. გალატაკებული მასების ლტოლვა ქალაქისაკენ, ეს სოციალური მოვლენა იყო. დარაშელიძე გადაიკარგა სოფლიდან, ხოლო როდესაც გაჭირვება ესტუმრა მან მისწერა მამას წერილი, ეს მოხდა მაშინ, როცა მას „დასკირდა მამის კერია“ და ბრძოლების დროს უპატრონოდ დატოვებული ცოლშვილი სოფლისაკენ გაგზავნა:

„— ერზერუმამდე ამოუღეტილთა
 განუწყვეტელი სისხლის ზოლია
 და მოფენილი მათი ლეშითა
 ერზერუმამდე მე მიბრძოლია.
 ცუდი ამბავი მოაქვს შენამდე
 წერილს, იტირე ჩემზე ახია
 ათი წელია ძვირფასო მამი
 მე შენი სახე არ მინახია“.

საიდანაა დარაშელიძის ეს ინტიმიური განცდები? აქ მძლავრად ხმაურობს მისი შერყეული მატერიალური ნიადაგი, რომელიც აიძულებს მას სოფელს დაუბრუნდეს.

აქ არის ნაჩვენები კერძო საკუთრების იდეოლოგიის პრაქტიკული ზედმოქმედება.

შემდეგ ავტორს აქვს გადმოცემული მთელი რიგი სიუჟეტური მომენტები, რომელთა მანძილზე გამოიმყვანებულია დარაშელიძის ნამდვილი სახე. საბოლოოდ პოემის გმირი რჩება ორი ეპოქის საზღვარზე და პათეთიურად გაიძახის:

„თუ დაივიწყე შენი ოჯახი
 შენი ბავშვების სიზმარი მუქი
 წამოგეწევა სადმე ქარბუქი —
 გაგინადგურებს დედმამის კერას
 დაუბრუნდები შუბლშერცხვენილი.“

ჩემი სამშობლო სახელქებული
 არის სადგურის ახლო მდებარე
 მის უკეთესი არსად მგვულვის
 ან უკეთესი რა მყვარებია;
 ამ სოფლის ცა არის ჩემი ცა
 და ვარსკვლავებიც
 ჩემი ვარსკვლავებიც...
 მე არ მცალია
 ქალაქში ვარ და
 საჭირო იქმნა მოჯამაგირეც“.

ასეთია დარაშელიძე, ის მოწინავე მუშაა. იმავე დროს სოფლის მსხვილი კულაკი. ეს გარემოება თავისებურად განსაზღვრავს მის პოლიტიკურ სახეს. დარაშელიძე ქარხნის დირექტორად წამოსწიეს. მიუხედავად ამისა, მან ვერ შესძლო მენშევიკური გრძნობის ფრაქციის საბოლოო განადგურება.

პოემაში ასახულია აგრეთვე მეორე მუშა გრიგორიევი. ეს არის ნამდვილი, მებრძოლი, ძველი ბოლშევიკური გვარდიის აქტიური წევ-

რი, რომელიც ისევე მდგრად იბრძვის სოციალისტური მშენებლობის ფრონტზე, როგორც წარსულ ბრძოლებში. ა დ ა მ ი ა ნ ი, რომელიც ი ბ რ ძ ვ ი ს ს ო ც ი ა ლ ი ზ მ ი ს ა თ ვ ი ს — ეს არის ახალი ადამიანი. და მართლაც სამოქალაქო ომის საუკეთესო გმირები, პერეკოპის, სივაშის მებრძოლები გახდნენ აღდგენითი პერიოდის აქტიური სამეურნეო მუშაკები. ამის ტიპიური მაგალითი მოგვცა გლადკოვმა („ცემენტი“) გლებ ჩუმალოვის სახით. ჩუმალოვმა წამოაყენა ფეხზე განადგურებული ქარხანა, რომელიც იხრჩობოდა ნაგავში და რომელიც ასე სასტიკად გაანადგურა სამხედრო კომუნიზმის ქარიშხლიანმა წლებმა. ფრ. ნაროუშვილის პოემაში მართალია ძალიან მკრთალად მოსჩანს გრიგორიევის სახე (ამას მოითხოვს პოემის ფაქტურა). მაგრამ მაინც იგრძნობა ბოლშევიკი და საუკეთესო მუშაკი.

„ორი მისამართი“ ზუსტი მაჩვენებელია იმ გარემოებისა, რომ პროლეტარული მწერლობა გადავიდა თავის განვითარების ახალ საფეხურზე. მთელი რიგი ისეთი ფაქტები, როგორიცაა კონსტ. ლორთქიფანიძის „ახალი გლეხები“ ელ. პოლუმორდვინოვის „ქიათურა“, ალიო მაშაშვილის უკანასკნელი ლექსები, გიორგი კაჭახიძის „ჩემი პირველი უჯრედი“, ნავთსადგენი“, „დღეები სოფლად“ ირაკლი აბაშიძის „რეპორტიორის დღიური“, „ღამე რაიკომში“, „საუბარი რელიგიურ ნაშთებზე“ და სხვა... მაჩვენებელია იმ გარემოების, რომ დღეს სჩანს ერთგვარი ფორმალური წინსვლა. კლასობრივი ბრძოლა უკარნახებს მწერალს არა მარტო თემებს, არამედ ჟანრებსაც. დღეს ამ დებულების გათვალისწინება აუცილებლად საჭიროა.

დასკვნა: ჩვენი წერილის მთავარი მიზანი იყო პირველ რიგში აღნიშვნა იმისა თუ რა გამანადგურებელ ზეგავლენას ახდენს მწერალზე ჩამორჩენა ცხოვრების დაკვრითი ტემპიდან. ეს თითქოს ახალი ამბავი არ არის, მაგრამ ქართული ლიტერატურის პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ ჯერ კიდევ საჭიროა ბრძოლა ზემოდასახელებულ ნაკლოვანებებთან, ჩვენ უნდა დავეწიოთ და გაუსწროთ დასავლეთ ევროპას არა მარტო ტექნიკის სფეროში, არამედ ლიტერატურულ ფრონტზეც. ეს იქნება ჰეგემონია პროლეტარულ მწერლობისა. ამისათვის მწერალი უნდა მიჰყვეს ეპოქის მაჯის ცემას.

ეს საკითხი განსაზღვრავს აგრეთვე თემატიკის პრობლემასაც. რასაკვირველია მწერალს აქვს უფლება თემების ამორჩევის სფეროში, მაგრამ ჩემი აზრით, არსებობს ერთგვარი კლასიფიკაცია, რომლის მიხედვით უნდა მუშაობდეს ყოველი მწერალი. რატომ გაიმარჯვა ბეზიმენსკის „Комсомолия“-მ, „Выстрел“-მა, კ. ლორთქიფანიძის „პირველი დედამ“, და სხვა. ჩვენი აზრით აქ დიდ როლს თამაშობს

თემატიური მომენტი. ამასთანავე ერთად ჩვენ შევხვდებით ფრ. ნაროუ-
შვილის პოემა: ორ მისამართს, როგორც ერთ-ერთ ნიმუშს იმისა, თუ
როგორ უნდა აისახოს ბოლშევიკური თანამედროვეობის ინდუსტრია-
ლური გარემო და მასში მომქმედი ჩვენი დროის გმირები. ასეთი მხატ-
ვრული ფაქტები ჩვენს ლიტერატურაში ძალზე ნაკლებია, დროა დაი-
სვას საკითხი საწარმოო თემების უფრო მეტად დამუშავებისათვის;
ამას მოითხოვს პროლეტ-მწერლობის მომავალი და ჩვენ გვგონია,
რომ ამ გზით შეიძლება თანამედროვე ლიტერატურულ ეპოქის მალ-
ლობების დაკავება.

საბჭოთა საქართველოს ხელოვნების განვითარების უკანასკნელი პერიოდი წარმოადგენს გარკვეულ კლასიურ ქიდილს ახალი კომუნისტური კულტურისა და ძველი ტრადიციული ხელოვნების მუშაკთა შორის. ეს ქიდილი არ იფარგლება მარტო მხატვრულ ნაწარმოებთა მსოფლმხედველობითი ტენდენციებით, იგი ვრცელდება ხელოვნების ფორმალურ მხარეებზედაც და გადადის ყოფა-ცხოვრების მოვლენებში. მხატვრულ გემოვნების რევოლიუციონერთა და სტაბილიზატორთა ბრძოლა ემსგავსება სამოქალაქო ომს და თანამედროვეობა მოითხოვს რევოლიუციონურ და იდეოლოგიურად საჭირო ხელოვნების გამარჯვებას. მხატვრულად ჩამორჩენილი პროდუქცია საკუთარი მეტრიკული ავტორიტეტით ახალ ხელოვნებას (წამოჭრილს პროლეტარულ საზოგადოებრივობაში და კომუნისტურ საზოგადოებრივობისათვის) არ აძლევს საშუალებას თავის სამოქმედო ასპარეზი გაშალოს და მხატვრული პროდუქციის ხარისხი მეცნიერულ-მარქსისტულ კრიტიკის საშუალებით ნათლად გამოარკვიოს. მემარჯვენეების ბრძოლა მძაფრ ხასიათს იღებს და ახალი ხელოვნების მიღწევათა დაჩრდილვას სცდილობს. პროლეტარიატის კლასიური მტერი საბოლოოდ დამარცხებული ეკონომიკაში და პოლიტიკაში ხელოვნების უკანა კარებიდან შემოდის თანამედროვე საზოგადოებრივობაში და სტაბილიზაციაქმნილ ფორმებში ასაღებს პროლეტარიატისათვის მანე პროდუქციას. მხატვრული შემოქმედებითი ფერადებით „ფერცვლილი“ მტერი ისტორიულ ავტორიტეტით ცდილობს ჩააქროს ახალი ხელოვნება და სოციალისტური მშენებლობის ფონზე გაასალოს მეშინაური სმენავეხური და ხშირად შოვინისტური იდეებიც.

ხელოვნება იარაღია პროლეტარიატისათვის და ამ იარაღის ტყვია-წამალი მხატვრულ აზროვნებაში გამოიხატება. ახალი ხელოვნების იარაღით უნდა ვებრძოლოთ ძველი ხელოვნების, როგორც შინაგან ყოფას, ისე მის იდეოლოგიურ ჩამორჩენას და საზოგადოებრივ საქმიანობას.

საბჭოთა საქართველოს სინამდვილეში მოღვაწე ორგანიზაციებს შორის ამ ბრძოლაში გადამწყვეტი მნიშვნელობის ნაბიჯები უნდა გადადგას პროლეტ. მწერლობის მოწინავე კადრებმა და მასთან კლა-

სიურად ერთ პოზიციაზე მდგომმა საქართველოს მემარცხენე ფრონტმა.

გამოვივარო, რა ზემოთქმულ მოსაზრებიდან და ვითვალისწინებთ კლასიურ ბრძოლის გამძაფრებულ ხასიათს — ვიღებთ რა მხედველობაში იმ ამოცანებს, რომელსაც პროლეტარიატი და მთლიანად საბჭოთა სინამდვილე რეკონსტრუქციის ხანაში უყენებს მწერლობას და საერთოდ ხელოვნებას, მემარცხენე ფრონტი აუცილებელ საჭიროებად სთვლის პროლეტმწერლების ასოციაციასთან მჭიდრო კავშირისა და თანამშრომლობის დამყარებას, საკუთარ მხატვრულ პლატფორმათა დატოვებით. ისტორიული განხილვა ამ საკითხისა გვიჩვენებს რომ მხოლოდ დღეს იქმნება შესაძლებლობა ასეთი ბლოკის რეალურად განხორციელებისათვის, რადგან გარემდება რეალური ები მემარჯვენე საშინაობათა რთულდება და გარკვეულ კლასიურ შემოტევის ფორმებში გვევლინება.

მიზეზი ამ ბლოკის დღემდე მოუხერხებლობისა უნდა ვეძიოთ, როგორც მემარცხენე ფრონტის განვლილ შემრქმედებაში, ისე პროლეტარულ მწერლობის ორგანიზაციულ და მხატვრულ მოღვაწეობის წარსულში.

23-24 წელში, როდესაც პროლეტარული მწერლობის პირველი თაობა, მხოლოდ პოლიტიკური ლოზუნგებით გამოვიდა და მხატვრული ფორმების რეკონსტრუქციის საკითხს არავითარი ყურადღება არ ექცეოდა, მაშინ დღევანდელი მემარცხენე მწერლები, (მაშინ ფუტურისტების სახელწოდებით) მხოლოდ ამ უკანასკნელ ხაზით მუშაობდნენ. ამიტომ სრულიად ბუნებრივ მოვლენად ჩაითვლება ის გადახრები, რომელიც მაშინ ჩვენ შემოქმედებაში გამოჩნდა. ნაკადები დადაიშმისა, ზაუმნიკობისა და სამოქალაქო ფუტურიზმისა ჯგუფის შემოქმედების ფუნქციონალურ პორიზონტს ავიწროვებდა. პროლეტარული მწერლობის ახალი თაობის გამოსვლამ პირობებებს შესცვალა. ახალგაზრდა პროლეტმწერლებმა დაიწყეს მუშაობა ახალი, პროლეტარიატისათვის საჭირო სტილის გამომუშავებისათვის.

ამ ხანში პარალელურად იწყება ჩვენი ფრონტის ევოლიუცია იდეოლოგიური ხაზით. ჯგუფს ჩამოშორდა — ან ჯგუფის წევრებმა ჩამოიშორეს ზაუმნიკურ-დადაისტური, ფუტურისტული, „ბუნტარობა“ და გადავიდნენ ფუნქციონალურად საჭირო პროლეტარული შექმნაზე. ჩამოყალიბდა საქართველოს ხელოვნების მემარცხენე ფრონტი, რომელშიაც შევიდნენ მწერლების გარდა საბჭოთა სინამდვილეში მოღვაწე კინო-რეჟისორების პირველხარისხოვანი კადრი და სახვითი ხელოვნების მოწინავე მუშაკები და მთლიანად ჩვენი ფრონტი დადგა

კომუნისტურ კულტურის მშენებლობის პრინციპზე. ყოველგვარი არის მოტივი დღეს წამოყენებული წინადადებებისა. პროლეტარულ მწერალთა და მემარცხენე ფრონტის მჭიდრო კავშირის დამყარებისათვის.

ბლოკის სინამდვილეში გატარება ამ დეკლარაციის ნიადაგზე უნდა მოხდეს ქვემო ჩამოთვლილ ღონისძიებათა განხორციელებით:

1. მოეწყოს საქართველოს მწერალთა ფედერაციაში მემარცხენე ბლოკი პროლეტარულ მწერალთა და მემარცხენე ფრონტის შემადგენლობით უახლოეს თანამგზავრთა ჩაბმით. ამ ბლოკის მიზანს უნდა შეადგენდეს ორგანიზაციული, პრაქტიკული საქმიანობის შეთანხმებით წარმოება და ფედერაციის მუშაობის გაცხოველება თანამედროვეობის ამოცანებთან მიახლოებების მიზნით.

2. შეერთებული ძალით ბრძოლა მემარჯვენეთა შემოტევისათან, როგორც ხელოვნების შიგნით ისე ყოფა-ცხოვრების ფრონტზე.

3. შეთანხმებული და ამხანაგური მუშაობა პროლეტარულ კულტურის მშენებლობის ფრონტზე. რომელიც უნდა გამოიხატოს მასიურ, განახლებულ მუშაობაში და დღევანდელ ამოცანების ერთმანეთის დახმარებით გადაწყვეტაში. სათანადოთ უნდა გაფართოვდეს ორთავე ორგანიზაციის საზოგადოებრივი საქმიანობა ხელოვნების გარეთაც.

4. ორივე ორგანიზაცია უნდა ცდილობდეს სხვადასხვა საზოგადოებრივ საკითხებში წინასწარ შეთანხმებულ და გამომუშაებულ შეხედულებებით გამოსვლას.

5. ორივე ორგანიზაცია უნდა მოღვაწეობდეს პროლეტარული და საბჭოთა მწერლების ახალი მიღწევების ავტორიტეტის ასაწევით და ახალი ხელოვნების ძირეულ განმტკიცებისათვის.

6. ბლოკმა უნდა გააძლიეროს მწერალთა ახალი კადრები ხელოვნების სხვა დარგში (თეატრი, კინო და სხვა კულტურული დაწესებულებები) და უზრუნველყოს შთიანად ქართულ ხელოვნებაზე ამ ორი ორგანიზაციის იდეური ხელმძღვანელობა უახლოეს ხანაში, არა ხელოვნების ოსტატების მექანიკური დაწინაურებით, არამედ ქვეშარიტი შრომით და შემოქმედებითი დამსახურებით.

7. ამ ორი ორგანიზაციის შეთანხმებულმა მუშაობამ ხელი უნდა შეუწყოს თანამგზავრულ მწერალთა მასის დაჩქარებულ დრფერენციაციას და პროგრესიული ელემენტების დაკავშირებას პროლეტარულ და მემარცხენე ლიტერატურულ მოძრაობასთან.

8. ამხანაგურ და თანამშრომლურ მუშაობას არ უნდა არღვევდეს პროლეტარულ კულტურის მშენებლობის საკეთილდღეოთ წარმოებული კამათი და აზრთა გაცვლა-გამოცვლა.

9. ამ სახით განხორციელებული ბლოკი არ ნიშნავს პროლეტარულ მწერლობის ასოციაციასა და მემარცხენე ფრონტის შორის არსებულ მხატვრულ პლატფორმათა საზღვრების წაშლას, არამედ ეს თავდება საკუთარ მხატვრულ პოზიციებზე დარჩენით, დისკუსიის გზით, ურთიერთ-ზეგავლენით, პროლეტარულ ხელოვნების სწორი მარქსისტულ-ლენინური ხაზის გამომუშავებისათვის.

დეკლარაცია წარმოადგენს მემარცხენე ფრონტში შემაჯავალ მწერლობის კინო-მუშაკების და სახვითი ხელოვნების წარმომადგენელთა მთლიან შეხედულებას.

მემარცხენე ფრონტის დავალებით — ს ი მ ო ნ . ჩ ი ქ ო ვ ა ნ ი .

ამხანაგებო, უდავო დებულებათ უნდა ვალიაოთ, რომ დღეს საბჭოთა კავშირში ადგილი აქვს კლასიური ბრძოლის გამწვავებას, როგორც პოლიტიკის ისე ეკონომიკის ფრონტზე. ეს საერთო მოვლენა სათანადო გამოხატულებას პოულობს აგრეთვე ხელოვნების და ლიტერატურის სფეროში. უკანასკნელი დროის მთელი რიგი ფაქტები ამტკიცებს იმას, რომ კლასიურ ბრძოლის გამწვავებას ადგილი აქვს ლიტერატურის სფეროშიაც.

თუ გავიხსენებთ რუსეთში პილნიაკის, ზამაიტინის და საქართველოში ჯავახიშვილის, გამსახურდიას და სხვების გამოსვლებს, ნათლად დავინახავთ, რომ კლასიური ბრძოლა გამწვავებული და გღრმავებულია ჩვენი ლიტერატურის ფრონტზედაც.

ასეთ პირობებში რა თქმა უნდა ხდება ძალთა ერთგვარი გადალაგება, გადაჯგუფება მწერლების რიგებში; ის მწერლები, რომლებიც ამ რამოდენიმე ხნის წინად მემარჯვენე თანამგზავრებად ითვლებოდნენ ეხლა ბურჟუაზიის მხარეს გადავიდნენ. სამაგიეროთ აქვს ადგილი ისეთ პროცესს, რომ მემარცხენე თანამგზავრები კიდევ უფრო უახლოვდებიან პროლეტარულ იდეოლოგიას.

დღეს პროლეტარული მწერლობის წინაშე უფრო დიდი საკითხები ისმება, რომელთაც აუცილებლად გარკვეული და სათანადო პასუხი უნდა გავცეს.

თუ გადავხედავთ წარსულს, გავიხსენებთ წარსულ წლებს დავინახავთ, რომ ჩვენ ხშირად ვისმენდით მწერალთა დეკლარაციებს საბჭოთა ხელისუფლებასთან თანამშრომლობის შესახებ. ეს იყო უფრო წმინდა პოლიტიკური ხასიათის მოვლენა. ამ დეკლარაციებს ხელს აწერდნენ განურჩევლად მიმართულებისა ყველა მწერლები.

დღეს როდესაც ვლაპარაკობთ კლასთა ბრძოლის გამწვავებაზე, ასეთი დეკლარაციები აღარ არის საკმარისი და ისიც განურჩევლად ყველა მწერლების მიერ ხელმოწერილი.

მემარცხენეთა წარმომადგენლის ანხ. ს. ჩიქოვანის დღევანდელი განცხადება აუცილებლათ მისასაღმებელია (ხმა ადგილიდან — თუ

*) პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციის პასუხი მემარცხენეთა დეკლარაციაზე.

გამართლებენ ამ განცხადებას) სწორეთ საქმეც მაგაშია. ამ დეკლარაციაში მემარცხენეები გარკვეულათ აყენებენ მთელ რიგ პრაქტიკულ საკითხებს რეკონსტრუქციის პერიოდთან დაკავშირებით, რაც სდგას საბჭოთა და პროლეტარულ მწერლობის წინაშე. ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ დეკლარაციის მუხლები ცხოვრებაში საერთო ძალღონით იქნება განხორციელებული. ეს უკვე მომავალი მუშაობის საკითხია.

მიუხედავად ამისა, რომ მემარცხენეები სცდილობენ ბლოკს პროლეტარულ მწერლობასთან, ეს სრულიადაც არ გულისხმობს იმას, რომ მომავალში მათთან სადაო არაფერი გვექნება. რასაკვირველია, — გვექნება, მაგრამ პროლეტარული მწერლობა ყოველგვარად შეეცდება, რომ ისინი ამხანაგურ — კომუნისტურ კრიტიკისა და მითითების გზით მოგვარდეს.

მემარცხენეთა დეკლარაციასთან დაკავშირებით ჩვენს წინაშე იჭრება ერთი საკითხი: ეს არის ის, რომ მწერლები, რომლებიც არ შედიან მემარცხენეთა ჯგუფში და ითვლებიან ფედერაციის წევრებად, აუცილებელია, რომ მათ, უფრო მკაფიოთ გაარკვიონ თავიანთი პოზიციები და ამოცანები რეკონსტრუქციის პერიოდთან დაკავშირებით. მწერლობაში არ შეიძლება ადგილი ჰქონდეს ნეიტრალობას. დღეს მწერალი თავისი შემოქმედებით გარკვეულ პოზიციებზე უნდა იდგეს.

რეკონსტრუქციის პერიოდი მწერლობას გარკვეულ ამოცანებს უსახავს. საჭიროა მწერლობამაც მას სათანადოთ უპასუხოს. ის მწერლები, რომლებიც ჩვენი ცხოვრების ტემპს ჩამორჩება (ასეთები სამწუხაროდ არიან), აღარ შეიძლება ჩაითვალოს საბჭოთა მწერლობის აქტივში.

საქ. პრ. მწერ. ასოციაციის დავალებით — შ. რ ა ღ ი ა ნ ი.

დემნა შენგელია „ცხრა თვალი“ სახელგამი. 1980 წ.

ამა თუ იმ მწერალს მკითხველი აფასებს იმდენათ, რამდენადაც ის უპასუხებს იმ საკითხებს — რაც აწუხებს მას. (ე. ი. მკითხველს) და რასაც აყენებს ესა თუ ის გარკვეული ხანა.

თემატიკის სიახლე უშუალოდ გადაჯაჭვულია მკითხველ საზოგადოების ინტერესთან. ამიტომ არ შეიძლება დღევანდელი პროლეტარული მკითხველი დაკმაყოფილდეს საშუალო საუკუნოების თემატიკურ მასალით — რაგინდ გენიალურად არ იყოს დამუშავებული. ამიტომ ხშირად მარცხდება ის ხელოვანი, რომელიც ვერ უპასუხებს თანამედროვე ყოფაში მომწიფებულ საკითხს. ილია ჭავჭავაძე, დანიელ ჭონჭაძე, ეგნატე ნინოშვილი, როგორც მწერლები ყურადღების ცენტრშია იმიტომ, რომ მათ ღირსეული პასუხი გასცეს თავიანთ ეპოქას. ისინი ცხოვრების შუაგულში ტრიალობდნენ და იყვნენ იდეური მედროშენი მაშინდელი თაობის. ამიტომაც მათ ყველაზე უკეთ განიცადეს ის ტყვილები, რომელიც ხალხს, მასას აწუხებდა.

დემნა შენგელია არ ეკუთვნის ასეთ მწერალთა რიგებს მიუხედავად იმისა, რომ იგი საკმაოდ პოპულარობით სარგებლობს მკითხველ საზოგადოებაში.

დ. შენგელია „ცხრა თვალი“-ს შესავალში აღნიშნავს, რომ „სანაეარდოს“ შემდეგ სარეცენზიო მოთხოვნების კრებული მეორე წიგნია; ამიტომ „ცხრა თვალი“ გამარჯვებაზე ბევრათაა დამოკიდებული დემნა შენგელიას კარგი მომავალი.

„ცხრა თვალი“ იხსნება მოთხრობა თებერვლით. მასალათ აღებულია საქართველოს გასაბჭოების წინა წუთები, ავტორი თავისი ჩვეული მოკვეთილი სტი-

ლით იძლევა მენშევიკურ ხელისუფლების მიერ ფრონტზე გასულ ჯარისკაცების ფსიქოლოგიურ განწყობილებას. სხვათა შორის მომქმედ ტიპად გამოდის ცინიკ ბოლშევიკის მცირეწლოვანი ძალი თინა. გაბედულათ უნდა ითქვას, რომ ამ ტიპის თვითიული ნაბიჯი, თვითიული სიტყვა, განცდა და ლტოლვა ემორჩილება წინდაწინვე გამოზომილ და აწონილ სულიერ განწყობილებას. ალბათ ამიტომ მწერალმა ეს პატარა მოთხრობა იდეოლოგიურად გააჯანსაღა და მხატვრულად დამაჯერებელი გახადა. ასეთი კონტრასტიული ხერხების გამოყენება მოთხრობის სიუჟეტურ კომპოზიციაში მწერალს უქვევლათ ამარჯვებობებს. ეს მეოთხი კლასიკებიდან მოდის და ძლიერ კარგია თუ პროლეტმწერლებიც გამოიყენებენ მას. მოთხრობის სტილი კარგია. სანიმუშოდ მოგვყავს ერთი ადგილი: „იქ სიონში, როცა ქვეყანაზედ იყო თებერვლის ნისლიანი ღამე, ტყვიასავით მძიმე დუმილში დარჩა გაწითლებული ტფილისი“.

მეორე მოთხრობა „ვიქტორია“ ყურადღებას იქცევს მხოლოდ კარგი ვადორმებით. იდეურად არაფერს ამბობს ავტორის სასარგებლოდ. აქ არის მხოლოდ სიტყვათა დაუსრულებელი თამაში ოსკარ უაილდის „დორიან გრეის პორტრეტზე“ და კნუტ ჰამსუნის „ვიქტორიაზე“, ვნება აშლილ ჯარისკაცების სქესობრივ ეინზე და დედაკაცის ბარძაყებზე. ეს მოთხრობა ფიქრობ მეზანისა და ობიექტის გემოვნების დასაკმაყოფილებლად არის დაწერილი. ხშირად სიტყვათა უაზრო თამაშში დემნა შენგელია სიმბოლიზმის არტახებში ემყვდევს და უგეგმოდ მღერის სანტიმენტალურ „რო-

მანსებს“. ალბათ ამიტომ ხშირად მისი მხატვრული სახე, როგორც რეალურ სინამდვილეში მყოფი სახე — ყალბია და გაუმართლებელი: მაგ.: „ღამით მიწა უზარმაზარ ფურივით იწვია და ფშვინავდა“ „მეორე დღით გაკრეცილ დრუბელში მზემ ბრუციან მაიმუნდვით გამოიხედა და მთელი დღე ეკიდა ცაზე სულელურათ, და ელიბო გაფითრდა სიერცეში მოქნეულ ბაყაყივით“. ამასთან ერთად ავტორი ხშირად ხმარობს სიტყვას „რატომღაც“ (თავის თავად ლამაზი თქმა), რომელიც ხშირად აზრის კონტაქტში არაფერს მატებს წინადადებას. პირიქით მისი პერმანენტური განმეორება აღიზიანებს მკითხველს და უყარგავს მხატვრული ფაქტის შეგრძნობისა და შემეცნების მიზანს.

ზემოთ ჩამოთვლილი ნაკლოვანებანი რამდენიმეტ შესუსტებულია მოთხრობა „პორტში“. ამ პატარა ნაწყვეტში ფსიქოლოგიური სიღრმე უკიდურეს გამძაფრებამდე დადის. აქ მოთხრობილია თეთრების ბრძოლა წითლებთან, სიკვდილი თეთრების ოფიცრისა და მამაშვილური გრძნობების შეხლა სიკვდილის მიჯნაზე. ამ მოთხრობის საფუძველზე ერთი დასკვნის გაკეთება შეიძლება. იქ სადაც დემნა შენგელაია მიმართავს საგნებისა და მოვლენების მექანიკურ აღწერას მის სტატურ მდგომარეობაში, სადაც დაჩრდილულია მხატვრული ფაქტის იდეური მოტივი, ერთი სიტყვით ფორმა და შინაარსი არ არის შედუღებული ერთმანეთთან — შერეული უქველად მარცხდება.

„პატარა ქალი“ საყურადღებო ფაქტია მოთხრობათა კრებულში. იგი იძლევა მსოფლიო ომის საშინელ სახეს. კერძოთ მასში მოცემულია ტრაღედია ერთი ოჯახის, ოთარ ანთელიძე მიჰყავთ ომში. ბრძოლის დროს ყუმბარა ორ ნაწილად აპობს მის სხეულს. თუმცა ცოცხალია,

მაგრამ მოცლილი აქვს ტანის ქვედა კოდურები. ასე დასახიჩრებული მიჰყავთ თავის სახლში. შემდეგ არის რამდენიმე ტრალიკული სცენა და სხვ. საერთოდ ოთარ ანთელიძე ტიპია იმ ადამიანების, რომელიც სრულიად უშიზეზოდ შეეწირა ბრძოლის ველს. მოთხრობა ბოლოვდება შემდეგი სიტყვებით: „საკაცზე ეგად მინდო ბინდო გახვეული ცოცხალი ხორცის ნაჭერი და ხორცი ჰკიოდა შევლას ითხოვდა“. მოთხრობას დაჰკრავს ლეე ტოლსტოის „ხაჯი მურატის“ გავლენა (ჩერქეზული სიმღერები და სხვა).

„ციმბირი“, „დაბა“, „მორდუ“ განსაკუთრებული თავებია შენგელაიას საკმაოდ მოზრდილ რომან „გურამ ბარამანდია“-ს. ამ მოთხრობის ზოგიერთ დეტალებში ავტორი ლალატობს რეალიზმის უდავო პრინციპებს და ემწყვდევს მისტიკასა და რელიგიური ფილოსოფიის საბურავებში. გველების გამოსვლა სამოქმედო ასპარეზზე, შელოცვები, მისტიური გაქანება, ჰინკები, ალქაჯები — სრულიად არაფერს ამბობს ავტორის სასარგებლოდ. მეტსაც ვიტყვი: დემნა შენგელაია ხშირად აზრის სიღარიბეს ავსებს რელიგიური ფილოსოფიით და ინტელეგენტური მრავალსიტყვიანობით. ხშირად მის მოთხრობებში მისტიკის გარდა შეხვედებიან ჰესიმიზმის სიმპტომებს. კერძოთ „მორდუში“ არის მთელი რიგი ადგილები, რომელიც მას ანათესავებს კონსტანტინე გამსახურდიასთან (მოიგონეთ დიონისოს ღიმილში, ტაია შელია და გურამ ბარამანდიაში — კოჩა იავარდავა).

შედარებით კარგათაა გაკეთებული „კაც“ (ჯავშნიანი მატარებელი).

რაც შეეხება დანარჩენ მოთხრობებს — „პოროველ“, „ლაფშა“, „ხილა ქება“, „ქილია და დამანა“, „ყვავი რიჰსიმე“ და თვითონ „ტვილისი“ — გაჭინურებული ვალობაა, მაგრამ არა ორიგინალური.

ლური. სიტყვათა დაუსრულებელი თამაშში, ინტელიგენტური მრავალსიტყვიანობა, სიტყვათ ავადმყოფური ფეტიშიზმი, მშრალი გამფორმება მასალის, ბარბარიზმი და არქაიზმი (ჭილილა და დამანა) მასალის თხრობითი ცენტრის უქონლობა, მისტიკა და წარსულის ეგზოტიკა (ტფილისი) ბულვარული სანტიმენტალიზმი („პოროველი“), თვითმიზნობრივი ემოციონალიზმი, მომხდარ ფაქტისა და მოვლენების მექანიკური ასახვა. სოუჟეტურ კომპოზიციაში ქაოსი და სიმბოლისტური სახეები. ყველაფერი ეს გადმოტანილია რუსეთიდან (როზანოვი, ბორის პილნიაკი, ბელლი და სხვა) მიუხედავად იმისა, რომ „ტფილისში“ მხატვრული განცდა „მადრევიანივით“ არის ამოხეთქილი—ეს ვერ ფარავს იმ უარყოფით მხარეებს, რომელიც ამ მოთხრობაშია მოცემული. დამღუპველია, როდესაც მხატვრული მხარე და იდეალური გამძლეობა დაშორებულია ერთმანეთს.

დემნა შენგელაია „ტფილისში“—შეყვარებულ ტრუბადურივით დასტირის ძველ ტფილისს, ყარაჩოღელების დარდმანდულ ბოგემურ ცხოვრებას, კინტოებს, სავაჭრო სამიციტრო დუქნებს, სიონის მონასტერსა და მეჩეთს და ყველაფერი ეს უკულტურო ნაშთები გულამაჩუყებლად მოქმედებს მწერალზე.

წარსულის გადამღერება, მისტიკა, ბოჰემა, რელიგია და რევოლიუცია ერთად ვერ იცხოვრებენ. ერთი მომავლისკენ იყურება და მეორე კი პირიქით ყორანივით დასწხავის ახალ ეპოქას. ამიტომ არ შეიძლება „ტფილისი“ გამართლებული იქნეს.

ჩვენოდრო უფრო მეტად ურადდებას აქცევს იდეას, რადგანაც ჩვენ ვცხოვრობთ ბრძოლისა და სოციალური ქართველების ეპოქაში.

რას გავს მაგალითად ასეთი ადგილები: „ანა ბატონიშვილის ეშხი გათრობდა შენ ტფილისო, ჩაწექ მის გახურებულ ნაწინავეებში და ქვრივის ლიმონების სურნელებაში ახურიდი ალერსს მოწყურებული“. ან კიდევ „ოო, ტფილისში ღამე არის უჯებირო ღრმა და ღრუბლიანი და მე ავტორს ამ სტრიქონებისას ხშირად მიპყრობს შიში არ გავიგუდო ამ ბალიშებივით ცხელ და ვნებიან ღამეში. (ხაზი ჩვენია დ. ბ.)

დემნა შენგელაიას რატომღაც ეჩვენება, რომ დიდუბიდან ადგება ნიკოლოზ ბარათაშვილის ლანი და გულამოსვენლად სტირის მტკიარზე, ან და პუშკინის საუბარი ვორონოვთან—დიდი რუსეთის ბედზე, ჩარლი ჩაპლინის სიარული შუალამისას რუსთაველის პროსპექტზე და სხვა. ეს ანდრეი ბელისებური ქვრეტა სამყაროსი და არა მემარცხენე მწერლის.

სარეცენზიო წიგნში მოთავსებული მოთხრობები დემნა შენგელაიასთვის უკვე განვლილი ეტაპია, ამიტომ არა გვაქვს საბუთი ამ ფაქტებით გაუსწორდეთ მწერალს დღეს და ვიწინასწარმეტყველოთ მისი „კუდი“ მომავალი. ეს იქნებოდა ნორმატიული სწავლა მარქსისტულ ხელოვნების მეტყველებაში.

დ. ბენაშვილი.

ჰანრი ბარბიუსი. „პატარა მოთხრობები“. სახელგამი. 1930.

ჰანრი ბარბიუსი ცნობილი ფრანგი, პროლეტარული მწერალია, რომელმაც მხატვრული შემოქმედების ცეცხლიანი

გზა გაიარა. ქართველი მკითხველი მას უკვე იცნობს რომანი „ცეცხლი“-თ რომელიც მსოფლიო ომის ფონზე იწვლება.

ბარბიუსმა თითონ განიცადა მსოფლიო ომის საშინელება და ნგრევა. ამიტომ არის მისი რომანი დაწერილი ასეთი დაკნინებული ექსპრესიით და ფსიქოლოგიურ გამძაფრების უმაღლეს წერტილამდე აღის. წინა-მდებარე წიგნი იხსნება პატარა პოთხრობით „ერთი სტირის, მეორე იცინის“. პოთხრობა დაწერილია საკონტრასტო ხერხებით და მოვლენათა დაპირდაპირების საფუძველზე იშლება: ორ ჯარისკაცს, მარტინს და იოველს მისჯილი აქვთ სიკვდილით დასჯა. მარტინი მზიარული ახალგაზრდაა, ცოტა მოსულელა. იოველი კი სერიოზული და დაფიქრებული ადამიანია. მარტინს დასახვრეტად გამზადებული არენა, სადღესასწაულო ტრიბუნად მიაჩნია, ჯალათი კი მის საპატივსაცემოდ გამოსულ ჯარისკაცად. მარტინი სიმზიარულით კვდება გარემოსა და პირობების შეუცნობლად. პოთხრობა ფსიქოლოგიურ დრამის პრინციპზეა გაშლილი და დიდ-ემოციონალურ ეფექტს იძლევა, მაგრამ მისი დამაჯერებლობითი ტონი ირღვევა, მარტინის მიერ ჩადენილ ბოლო-მოქმედებებით, რომელიც ერთგვარ „ნახტომს“ წარმოადგენს წინა-ნაწილებთან შედარებით. მარტინის დახვრეტამდე მკვეთრად არ სჩანს, მისი ინტელექტუალური სისუსტე. „კონცოკაში“ კი ის გარკვეულ სულელის სახით არის წარმოდგენილი, რაც პოთხრობის, საერთო მიმდინარეობასთან წინააღმდეგობაში იმყოფება და ერთგვარი დისონანსიც შეაქვს. პანრი ბარბიუსის თემატიკის, ერთ-ერთ შტოს წარმოადგენს, მსოფლიო ომის ცალკეულ ეპიზოდების ჩვენება, ასეთებია: „ჯარისკაცის სიშურა“. „ერთი სტირის, მეორე იცინის“. „უნებლიე გმირი“ და სხვ.

დღეს საყოველთაო მსჯელობის და დისკუსიის საგნად არის გადატყვეული, რემარკის „დასავლეთის ფრონტი უცვლელია“ და დორველესის „ხის ჯვრები“, რომლებიც მსოფლიო ომის შინაგან მხარეების და ბუნების გამორკვევის ცდას

წარმოადგენენ. ჩვენ ამ ნაწარმოებთა მხატვრული სიმიდლის და ფორმალური ძლიერების უარყოფა, არ შეგვიძლია, მაგრამ უნდა დავსვათ ერთი საკითხი, რომელსაც ლიტერატურული ფაქტის ანალიზის დროს დიდი მნიშვნელობა ენიჭება და რომელზედაც დამოკიდებულია ნაწარმოებების საზოგადოებრივი ღირებულება ე. ი. სოციალური ფაქტორის როლის შესრულება. ეს არის მათი ფუნქციონალობა და სოციალური ტენდენცია. რემარკის და დორველესის წიგნებში ეს ტენდენცია არ იგრძნობა, ისინი აპოლიტიკურ და ნეიტრალურ ხასიათის მატარებელნი არიან. ბარბიუსის ნოველები კი რევოლუციონურ იდეებთანაა გაუღებოილი და მხატვრულ შენეებითაც საკმაოდ მაღალ დონეზე დგას. ჩვენი აზრით, ამ პოთხრობათა ღირესულად დაუფასებლობის რეზულტატია, მათი ასე მკირე რეზონანსი, რემარკთან შედარებით.

შემდეგი პოთხრობა „მოუთოკველი“. დასავლეთ ევროპაში კომუნისტურ იდეების შეჭრის და ამ იდეათა განვითარების სხვადასხვა პროცესების აღწერას წარმოადგენს. ამ პოთხრობის შინაარსი შემდეგია. პოლიტიკურ პატიმარ ბუფორს ექვსი წელი უსრულდება რაც ციხეში იმყოფება. არავითარი ძალა, ევრავითარი ეკონომიურ-მორალური პირობები ვერ არყვევენ მის შეუდრეკელ ნებისყოფას. ბუფორში იმდენად უფრო მტკიცდება ბოლშევიკური კონცეპცია, რამდენადაც მას სდევნიან და ავიწროებენ. მდგომარეობა ჰქმნის შეგნებას და რწმენა ამავე მდგომარეობასთან პირდაპირ პროპორციულობაშია, მაგრამ ბუფორი საპყრობილეს დესპოტიურ რეჟიმის წყალობით, ჰკუიდან სცდება და სნეულდება. როდესაც მას ეკითხებიან ფიზიკური მდგომარეობის შესახებ, ბუფორს ჯერ საშკოთა რუსეთის ბედი აინტერესებს, დადებითი პასუხის მიღების შემდეგ ბუფორი ამბობს, რომ ისიც კარ-

გად არის. ნათელია, რომ ბარბიუსს ბუ-
ეორის სახით უნდოდა მოეცა ურყევ რე-
ვოლუციონერის ტიპი, რომლის იდეო-
ლოგიურ მიმართებას მითხრობენ ვერ-
სკელის. მაგრამ აქ ავტორის მიერ თავი-
დან აღებული მხატვრული გეზი ტყვილი
ხაზით მიმდინარეობს. ბოლო-ნაწილიდან
სჩანს, რომ ბუეორი ჰკუდიან შესცდა.
ცხადია, რომ ამ ადამიანს აღარ მოეთ-
ხოვება განზომილი და გვეგმა-შეწონილი
მოქმედება. მოთხრობაში კი ბუეორი
წარმოდგენილია შეუცვლელი სახით, ის
მსჯელობს და აზროვნებს ისე, როგორც
მსჯელობს და აზროვნებს ხოლმე ნორ-
მალური ადამიანი. აქ როგორც ვხედავთ
ცხოვრებაში არსებულ სიტუაცია შელა-
მაზებულია და ცოცხალი ადამიანი მანე-
კენად გადაქცეული. პ. ბარბიუსს მოთხ-
რობის ამ ნაწილით ალბათ სურდა მომ-
ჭვედი პირის საზე გამოეკეთა და დას-
რულებული სახით მოეცა. მიზნის საწინა-
აღმდეგეთ ტიპი უფრო გაბუნდოვანდა,
გაყალბდა. ანომალურ-პათოლოგიურ
მდგომარეობაში მყოფ ბუეორის რევო-
ლუციონური სიტყვები, რაღაც დაუჯე-
რებელი შთაბეჭდილებას ჰქვნივს. გარ-
და ამისა ბუეორის რევოლუციონერობა
საზოგადოებრივი მოვლენა არ არის. ბუ-
ეორი ექიმი, წვრილ-ბურჟუაზიულ კლას-
ის წარმომადგენელი. ჩვენ კი ვიცით,
რომ გარკვეული ეკონომიური ბაზისი,
გარკვეულ იდეოლოგიას ჰქვნივს, მაშასა-
დამე ბუეორი, როგორც საშუალო ეკო-
ნომიური კატეგორიის კლასის წევრი,
ასეთივე იდეოლოგიის მატარებელია,
მართალია არის შემთხვევები წვრილ-
ბურჟუაზიის, პროლეტარიატისკენ გადა-
სვლის, მაგრამ როგორც მარქსი ამბობს
თავის ცნობილ „კულტურმანისადმი მიწე-
რილ წერილში“ და ენგელსი „ანტი-დიუ-
რინგ“-ში ეს კლასი პროლეტარიატში
მთლიანად ვერ ითქვიფება და ორკო-
ფულ ბუნების მატარებელია. წვრილი
ბურჟუა, ხშირად იმიტომ არის პროლე-
ტარიატთან ერთად, რომ შეამზადოს სა-
ფუძველი თავის მომავალ მიზნების გან-

სახორციელბლად, ის პროლეტარიატთან
ერთად, აწარმოებს იდეურ-ორგანიზა-
ციულ ბრძოლას ინდივიდუალურ მოთ-
ხოვნილება-ინტერესების საზღვრამდე,
მდგომარეობის გაართულების და გამწე-
ვების შემდეგ იგი სტოკებს ბრძოლის
არენას. აქედან იმ ლოლიკურ დასკვნის
გამოყვანა შეიძლება, რომ ასეთი შეუდ-
რეკელი რევოლუციონერობა, მუშათა
კლასისათვის არის დამახასიათებელი და
არა ბუეორებისათვის.

სხვა მოთხრობებში განსაკუთრებით გა-
მოიჩვენა მხატვრულ ვირტუოზობით
შესრულებული „ცივილიზაციის ძრავ-
ვი“. ამ მოთხრობაში ბარბიუსი ნილას
ხდის ევროპის სახელმწიფოთა კოლონი-
ალურ-პოლიტიკას. ევროპის „ცივილიზა-
ციური“ ბურჟუაზია და ს.-დ. თეორეტი-
კოსები (ვანდერველდეს ტიპის გ. ლ.)
ლაპარაკობენ, რომ კოლონიალურ პო-
ლიტიკის მიზანია, უკულტურო ჰქეყ-
ნებში „კულტურის“ შეტანა და მათი
ეკონომიური „დაწინაურება“. რეალურად
კი დასავლეთ ევროპის ბურჟუაზიულ სა-
ხელმწიფოთა კოლონიალური პოლიტი-
კა დაპყრობილ ერთა გაჭურდვას და და-
ჩაგვრაში მდგომარეობს. კოლონიზატო-
რების მიზანია, კოლონიების ეკო-
ნომიურ და პოლიტიკურ ბლოკადის
რკალში მოქცევა და ამგვარად მათი
დამოუკიდებელ სამეურნეო ერთეუ-
ლებად გადაქცევა. ბურჟუაზია აგრეთვე
რელიგიასაც იყენებს თავისი კლასიური
მიზნებისათვის. ბურჟუაზიამ იცის რომ
რელიგია და შეუგნებლობა ხალხთა და-
მონების და მორჩილების საფუძველია.
უმჯობესია მოთხრობის პირით ვილაპა-
რაკოთ: ზანგ აჰმადემ, ავად-ყავს პატა-
რა ვაეი-შვილი, მაგრამ ფული არა აქვს
ექიმის მოსაყვანად. ამ დროს ომიდან
ბრუნდება მისი უფროსი ვაეი, ტიკე. და-
სახიჩრებულ ტიკეს შშობლები ვერ ცნო-
ბილობენ, ტიკეც წინასწარი განზრახვით.
ვინაობას არ ამულაენებს. ტიკე ომში მო-
გროვილ ფულუმს გვერდით იდებს და
ძილს მიეცემა. აჰმადემი ჰპარავს ტიკეს

ფულებს, ქობს ცეცხლს უკიდებს და შვილთურთ გარბის ექიმთან. ცოტა ხნის შემდეგ აჰმადები მოდის ქობთან და ნიშანზე იცნობს თავის შვილს, რომელიც მის მიერ წაიკიდებულ ცეცხლში იწვის. აი ასეთ გამწვავებულ და ფსიქოლოგიურ დაჰიმების უმაღლეს წერტილზე ყოფნის დროს მას მოესმის რადიოს გუგუნე, რომლიდანაც გარკვევით ისმის შემდეგი სიტყვები: „უველგან სადაც კი საფრანგეთს ფეხი შეუღღამს, მიუტანია მას არა მხოლოდ ცივილიზაციის სიკეთე, თავისი ძმური ნუგეში და სიყვარული“. პირდაპირ უნდა ითქვას, რომ გრძნობათა ასეთი ექსპრესიულობა და განცდათა ასეთი სიმაღლე იშვიათია. ამ პატარა მოთხრობაში ისე შეაყრ და მწვევე ფორმებშია გაკრიტიკებული კოლონიალური პოლიტიკა, ისე მკეთრად არის დანახვებული უფსკრული კაპიტალისტების სიტყვასა და საქმეს შორის, რომ ვერცერთი ეკონომიურ-სოციალოგიური ეტრული თეორიულ შეხედულებათა დასაბუთებით, ამას ვერ შესძლებდა. ეს მოთხრობა უსათუოდ შევა მსოფლიო ლიტერატურის საგანძურში, რომლის მხატვრული ღირებულება და ავტორიული მნიშვნელობა დიდია.

ესლა ცოტა რამ ბარბიუსის მხატვრულ-შემოქმედებითი მეთოდის შესახებ. ბარბიუსი გაურბის საგნის და მოვლენის გარეგნულ მხარეების აღწერას. ის სტენდალვით გვიჩვენებს ადამიანის ფსიქოლოგიურ სიღრმეს და მის შინაგან სამყაროს. აქ ის სრულ ობიექტივობას იცავს. ბარ-

ბიუსი არ არის ნატურალისტ-ეგვიპტე-ლობს დაიკროს საგნების „სული“ რომ ერთი მოკვეთით რელიეფურად წარმოგვიდგინოს განსაცდელი და შესაგრძნობი მოვლენა ან ნივთი, აქ ბარბიუსი ედგარ პოს მხატვრული მეთოდის გამგრძელებელია, მაგრამ მასავეთ ძლიერ ოსტატი კი ვერ არის. პ. ბარბიუსი ზოგიერთ ადგილას, საგრძნობლად სცილდება ლიტერატურაში დიალექტიური მატერიალიზმის მეთოდს და პროლეტარულ რეალიზმის პრინციპებს. მაგ., მოთხრობა „ჯარისკაცის სიმღერა“-ში გვირის მოქმედებათა ხასიათს, რალაც შეგნების გარეშე, ქვეცნობიერ ძალით საზღვრავს. აქ მომქმედი პირის ნებისყოფა შეუცნობელ ძალისაგან დეტერმინიზაცია-ქმნილია. დღეს რუსეთში ასავე გზით მიდის ესვე. ივანოვი. მაგ., ასეა დაწერილი მისი. „Особняки“, „Голубые пески“, „Подвиг Алексея Чемоданова“ და სხვა. ეს მეთოდი რელიგიურ მსოფლ-შეხედულებების და მეტაფიზიკურ აბსტრაქციების დანასკვს წარმოადგენს და ის რევოლიუციონერმა მწერალმა კატეგორიულად უნდა უქუავდოს. ბარბიუსი რეალისტი, მაგრამ მას რეალისტებისაგან განმანსხვავებელი სპეციფიური თვისებაც აქვს. ბარბიუსი ამბავს ამაფერებს, ეს ზღემა საგნის დეტალიზაციური აღწერით კი არა არამედ მოცემულ ამბის მხატვრულ ასპექტში აყვანით.

წიგნი გამოცემულია ლამაზად.

გ. ლომიძე.

მათე ზალკა „მარადიული ზავი“ სახელგამი 1980 წელი

რევოლიუციონერ მოძრაობასთან ერთად იზრდება და ვითარდება პროლეტარულ-რევოლიუციონური მწერლობა დასავლეთ-ევროპაში. მუშათა კლასის გამემარცხენების ტენდენციამ მსოფლიო ომის შემდეგ, თავისებურად შეატრიალა ევროპის საზოგადოებრივი ცხოვრება. კომუნისმის აზრდილი კვლავ დასტრია-

ლებს ბურჟუაზიის დაბერებულ ოჯახ-ნიშში. მეტერნისა და გიზოს ნაცვლათ, ამ საფრთხის წინააღმდეგ ამხედრდა: ფა-შიზმი და სოციალ-დემოკრატიული პარტია, ერთა ლიგა და ბოლოს ქრისტეს ძმთა შეფიციული, ლვთის მოსავე რომის პაპა. მათთვის ბოლშევიზმი გადაიქცა ყველაზე უფრო საშინელ მოვლენათ ახალ

ეპოქის ისტორიულ გზაჯვარედინზე; წითელი მოსკოვით აშინებენ ობივაცტლებს. კომინტერნის ხსენებაზე ურეოლვა უელის ტანში ბურჟუაზიას და ყველა ამის შემდეგ გასაცვირველია, რომ პროლეტარული დიქტატურის წინააღმდეგ აღდგეს ყველა ქვეყნის რეაქციონური ძალები.

მესამთა კლასის რევოლუციონური მოძრაობა დასავლეთ ევროპაში დღითიდღე იზრდება. ვერც პაკიფიზმი და ვერც სოციალ-ფაშიზმი ვერ აჩერებს ამ გარდაუვალ პროცესს.

ამ მოვლენის პარალელურად ვითარდება პროლეტარულ-რევოლუციონური მწერლობა, რომელიც ორგანიზული ნაწილია ამ მომავალი კლასის იდეოლოგიისა.

მთე ზალკას „მარადიული ზავი“ ამ აზრის დამტკიცების ურყევ ფაქტს წარმოადგენს. ორას გვერდიანი მოთხრობა იშლება კაპიტალისტური სამყაროს ფონზე. ავტორი მხატვრული სიმბავილით იხილავს მთელ რიგ პროცესებს რომელიც ბოლოს ერთი საკითხის ირგვლივ იყრის თავს; ავტორს „მარადიულ ზავში“ სურს აჩვენოს და დააწმუნოს მკითხველი, რომ არ შეიძლება სოციალურ უკუღმართობის მოსპობა მშვიდობიანი — პაკიფისტური გზით.

„მარადიული ზავი“-ს მოკლე შინაარსი ასეთია: საფრანგეთის ბურჟუაზიის სასამართლო არჩევს საარვანდლაუენის კომუნისტურ აჯანყების საქმეს. საბრალმდებულო სკამზე ზის პაკიფისტი ვინმე პაულ კორბსი. ეროვნებით გერმანელი, ტყვედ ჩავარდნილი 1915 წელს. ბრალი ედება კომუნისტურ აჯანყების მოწყობაში და წითელ მოსკოვთან კავშირში. მოთხრობის შესავალი ნაწილი დათმობილი აქვს საქმის ძიებას; ბოლოს იგი იშლება მსოფლიო ომის ფონზე. მხატვრულ ფორმებში ასახულია ომის საშინელი სახე, ხოცვა-ჟლეტა, მხრლავი აირების მიერ დაზარალებულ ჯარის კაცების

ფსიქოლოგიური განწყობილება და ბოლოს კაპიტალისტების არა ადამიანური და გამხეცებული სახე.

განსაკუთრებით კარგადაა გაკეთებული მოთხრობის ის ნაწილი, სადაც გაფიცულ მუშებზე ბურჟუაზიის მთავარ-სარდლობა, აირებით ექსპერიმენტებს აწარმოებს, იმ მიზნით თუ როგორ იმოქმედებს იგი ადამიანზე, რომ შემდეგ ბრძოლის ველზე გამოიყენონ. მოთხრობაში შეუნდებელ ინტერესს იწვევს კონტრასტების მეთოდით განვითარებული ტიპების მოქმედება. ერთის მხრივ: წვალემა, ტანჯვა, ხოცვა-ჟლეტა, სიმშლილი, გაფიცვები, ნაგავით ქუჩაში გამოყრილი ხალხი, ტყვია-მტრქვეველები, ომისათვის მზადება და მეორეს მხრივ ერთა ლიგის ტრიბუნიდან კვილი საერთაშორისო მშვიდობიანობაზე და საკაცობრიო კულტურაზე. ყველაფერ ამას „მარადიული ზავის“ ავტორი რეალისტური მხატვრული ხერხებით იმორჩილებს. ამიტომაც იგი მკითხველზე დამაჯერებელ შთაბეჭდილებას სტოვებს.

ამასთან ერთად მთე ზალკას მთელი სიმბავილითა აქვს გამოუმუღვენებული შოვინიზმის უარყოფითი მხარე, რომელსაც უხვად სთესავს მსოფლიო იმპერიალიზმი.

ავტორის აზრით სოციალურ ბოროტებასთან ერთად შოვინიზმი მოისპობა მაშინ, როდესაც პროლეტარიატი ხელში აიღებს სახელმწიფოს სადავეს. ამისათვის კი საჭიროა არა უტოპიური, პაკიფისტური იდეები, არამედ ბოლშევიკური გამძლეობა და პროლეტარული რევოლუცია.

ბურჟუაზიულ სასამართლოს ეყო გამბედაობა პაულ კორბსისათვის (მოთხრობის მთავარი გმირია) თავზე მოეხვია კომუნისტური აჯანყების გეგმა, რომლისაგანაც პულ კორბსი პირწავარდნილი პაკიფისტია. იგი ბევრს ლაპარაკობს საერთაშორისო მშვიდობიანობაზე, მაგრამ

საქმით სულ სხვას აკეთებს. აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ კრობსს, როგორც პაციფისტს საშინლად სძაგს კომუნისტური მოძრაობა. ამ ნიადაგზე იგი მიწერ-მოწერას აწარმოებს ამერიკის ყოფილ პრეზიდენტ ვილსონთან. კორბსი ვილსონში ხედავს მშვიდობიანობის მოქმედს. ვილსონი მისთვის მესიაა, რომელმაც უნდა იხსნას კაცობრიობა განადგურებისაგან, მაგრამ ცხოვრება სხვა გზით წავიდა, ისტორიის უღმობელმა კანონებმა დაარწმუნეს პაციფისტი კორბსი, რომ ვილსონი უძლურია ამ ბოროტებასთან ბრძოლაში. პირიქით ვილსონი ემზადება ახალი ხოცვა-ჟლეტისათვის, ახალი მსოფლიო ომისათვის. ბოლოს ასეთი რწმენა მას მიიყვანს კომუნისტურ მოძრაობასთან. ის საჯაროდ აღიარებს, რომ მხოლოდ ბოლშევიზმი, მხოლოდ პროლეტარული რევოლუცია იხსნის კაცობრიობას კატასტროფისაგან.

ასეთია მოთხრობის შინაარსის მთავარი ზეობი.

რა არის ამ მოთხრობაში ისეთი, რომელიც მკითხველის შეუწელებელ ინტერესს იწვევს? რითაც იგი ყურადღებას იქცევს?

ჩვენ არა ერთხელ აღგვინიშნავს, რომ მწერლის გამძლეობა იმაშია, თუ რას ამუშავებს და როგორ ამუშავებს. მათე ზალკას „მარადიული ზავის“ გამარჯვება აიხსნება იმით, რომ მოთხრობის მთელ მანძილზე პარალელურად ვითარდება ეს

ორი დამახასიათებელი მხარე ნაწარმოებისა. ამ ფაქტს ემატება კიდევ ერთი რამ: მოთხრობის თვითნული დეტალი ავტორის მიერ განცდილი სისადავით არის გაკეთებული. ვერ შეხვდებით ვერც ერთ ყალბ ადგილს, რომელიც მკითხველში ნაწარმოებისადმი საწინააღმდეგო რეაქციას იწვევდეს. ეპიური სიღინჯით გაშუქებულია მთელი რიგი მნიშვნელოვანი პროცესები, რომლებიც მხატვრულ ასპექტში იყრიან თავს.

„მარადიული ზავი“ ბელეტრისტული ნაწარმოებია. ფაბულა, სიუჟეტური კომპოზიცია, კონტრასტების მეთოდი განტვირთულია ყოველგვარ თვითმიზნობრივი ემოციონალიზმისაგან, ყალბი სახეებისაგან და სანტიმენტალიზმისაგან.

„მარადიული ზავი“ რუსულიდან უთარგმნია გრ. რომატიძეს, ეს თარგმანი არ არის პირდაპირ ორიგინალიდან. თარგმნით თარგმანი თავის თავად ცხადია ამცირებს ნაწარმოების ხარისხს. ჯერ თვითონ ორიგინალიდან გადმოთარგმნილი წააგავს ცუდი პირიდან გადმობრუნებულ მატერიას. მით უფრო უარესია თარგმანის გადათარგმნა. მაგრამ აღნიშნული ნაკლი „მარადიული ზავის“ ღირსებას ვერ ამცირებს. ქართული მკითხველს დიდ დახმარებას გაუწევს იმ რთულ პროცესების გარკვევაში, რომლებიც დასავლეთ ევროპას ამოძრავებს დღეს.

დ. ბენაშვილი.

ვიქტორ ბაბესკირია — „ლექსები“.

დღევანდელ ეპოქაში, როდესაც ჩვენს წინაშე დამსახურებული ხელწილიან გეგმის ოთხწლედში განხორციელების, როდესაც ისმის საკითხი კულტურულ რევოლუციის ღონისძიების განხორციელებისა, როდესაც ვიბრძვით კულტურულ ჩამორჩენილობის წინააღმდეგ, ამ დროს მხატვრული მწერლობის ყოველი ნიმუში ამ

მშენებლობის მძლავრი ფაქტორი უნდა იყოს.

ვიქტორ ბაბესკირიას ლექსების წიგნი კი ჩამორჩენილობისა და უკულტურობის ნიმუშია.

პროლეტარიატი ანგრევს „წმინდა ხელოვნების“ სასახლეებს და აყენებს საკითხს „ხელოვნება მასებს“. ყოველი ნა-

წარმოები გამარჯვებულ კლასის ინტერესებს უნდა ემსახურებოდეს, რადგან: „გაბატონებული კლასის აზრები ყოველ ეპოქაში გაბატონებული აზრებია, ე. ი. კლასი, რომელიც საზოგადოების გაბატონებულ მატერიალურ ძალას წარმოადგენს, იმავე დროს მისი გაბატონებული სულიერი ძალაა“. (მარქსი)

მშის მწერლების მთელი ჯგუფი, რომლებიც „დებურტირობენ“ თანამედროვე თემებზე და მათი შემოქმედების მთავარი წყარო ძველ ზღაპრულ ოქროს ვერძიდან და კოლხეთიდან გამომდინარეობს.

გაბესკირია თავის ლექსების წიგნით დებურტირია თანამედროვე ცხოვრების. მის პოეზიის საგანს შეადგენს ლამაზ მედეაზე სონეტების მიძღვნა და საეკლესიო იამბიკოების წერა საქართველოს წარსულ დიდებაზე.

ქართულ სინამდვილეში პირველად სიმბოლიზში ამ პრეტენზიებით გამოვიდა მწერლობაში. მისი განვითარების პირველი პერიოდი ბოგემასა, ნაციონალიზმსა და მედეას დიდებას შეეხებოდა.

ტ. ტაბიძე მედეას იქეთ ვერაფერს ხედავდა: პ. იაშვილს ოქროს ვერძი ხიბლავდა, ნიკოლო მიწიშვილი კოლხეთს აფრქვევდა თავის „წმინდანინის“, ცრემლებს და სხვა.

სიმბოლისტების ამ პირველ პერიოდის მწერალს მოგაგონებთ ვ. გაბესკირია. მას ჩვენს ცხოვრებაში პონტოს ნაპირებისა და მედეას ცრემლების მეტი ვერაფერი დაუნახავს, რომელსაც „მაცხოვრის“ თვლებით შევყურებს:

„ო! პონტოს!.. ზღვაო...
მახსოვს იყავ მუდამ კეთილი
თუმც ალარ გიცნობს
საქართველო ასე ხნაინი“.

პონტოს ნაპირებთან მედეაც ელანდებოდა:

„მაგარ ნისკარტით დადის
ყვავი ბალახებს შორის

მედეას ცრემლებს ფირუზებად
ეძებს სილაზე...
უცებ ხომალდი ღრუბელივით
გაჩნდება შორით
და მოაქვთ ბადე ქაფიანი
მუხლ მაგარ ლაზებს“.

იმ დღეს მედეა,
როგორც ხარი ისე ბლაოდა“.

რა ფერს არ ხმარობს ის იმისთვის, რომ მედეას და არგონავტების სურათი მოგვეცეს.

ამასთან ერთად ის ნაწყენია ჩვენს დროზე და გაუბედავად წუწუნებს, ბუზლუნებს, მას რევოლუციის გრიგალის ამოვარდნა მშის დათალებად შიანია, რომელსაც ასე გარკვევით სწერს:

ვიართო ასე სანამ ყოფა
არ მოგვეზრდება
სანამ გვიცინის სიშორეზე
შემჯდარი ტალღა
სანამ თვალეში სიბრალული
არ გაგვეზრდება
და გზას გრიგალის შემოხედვა
არ დაგვითალხავს“.

ის უფრო შორს მიდის. რევოლუციის გრიგალზე ამყოლი ხალხი მონებად შიანია და ოპიუმისაგან გაბრუებულ კაცივით ისტერიულად იძახის:

„აქ მუდამ თბილი და მხურვალი
დგება ტაროსი
და ნაპირებზე ღრუბელივით
სთვლემენ დღეები,
რომ შემდეგ ისევ ქარიშხალში
ამოგვატაროს,
როგორც მონები ხელშეკრული,
როგორც ტყვეები“.

ის შფოთავს, მას აწვალებს რალაცა.
ამას თვითონ გარკვევით სწერს:

„თვალეებს აწვალებს
ეს მღვრიე წყალი

და პორიზონტი
მოსჩანა ლოდით
თავო უბედურო
ბედი არ გვეწყალობს
გამოქცეულებს
სამეგრელოდან“.

რის ბედი რა ბედი მოქ. პოეტო? აქ რა შუაშია სამეგრელოდან გამოქცეული ხალხი? ჩვენ ვფიქრობთ სრულიად არაფერში.

ჩვენ ვლაპარაკობთ, რომ გაბესკირიას ეს ლექსების წიგნი გზა აბნეულ საბრალო-საცოდავ მწერლის დაძახილია, რომელიც ჩვენი ცხოვრების ლიანდაგიდან ამცდარია. ამას ხომ თვითონ სწერს:

„გითხარი ასე:
კაცს გზიდან ამცდარს.
რომლისთვის მუდამ
წამება ყვავის,
გთხოვთ მაპატიოთ
ეს შეცდომები
და სამუდამოდ
გაჩუქებთ ყვავილს“.

რა შუაშია აქ შეცდომების პატიება? ავტორი აქ გლხებურ „კუმანიზმს“ იჩენს, ის ჩვენ ყვავილის ჩუქებას გვპირდება მხოლოდ მას ვაპატიოთ ის, რასაც სხადის თანამედროვეობის მიმართ.

გაბესკირიაში, როგორც სჩანს ჯერ კიდევ მძლავრადაა ძველი ნაციონალისტური სული და ტენდენციები, რომლის აყვავებასაც ის სცილილობს.

მას ინტერესებს თავისი ყოფილი მოგვარეს „ხატიჯეს“ სისხლი, მისი ვინაობა და შესძახის:

„ნუ მემალეები
იქნებ მე მგაეხარ
დაგეძებ ფიქრებ
გამონაკრფი;
უმიზნო ცქერით
თვალი დამეხა

და ვიფერფლები
როგორც ხან-ყფი“.

გაბესკირიას ლექსებში მძლავრად მოისმის უიმედობისა და არარაობის ხმები. მაგალითად მას აქვს ლექსი „დღესაც“. საინტერესოა ვიცოდეთ რას ფიქრობს მწერალი დღეს:

„ისევ მომაწევა
ფიქრების ტივი
რადგან ეს ქუჩა
აღარ მატყვევებს
ცხოვრება შემრჩა
მე ბზის ტოტივით
და გაყვითლებულს
ვაგროვებ დღეებს“.

მართლაც ამის, დამწერი ავტორი საცოდავია. მას არ ხიბლავს „პროლეტარებში მოზღვავებული“ ქუჩები, ეს დღეები მას გაყვითლებულად მიაჩნია, სადაც მხოლოდ მისი აზრით ფიქრებისა და ნისლის საბუღარია“.

მისი ლექსი: „სანაპიროს სიმღერა“ პირდაპირ რეაქციონურია. ავტორს ეს ბათომში დაუწერია, შავი ზღვის სანაპიროებზე, სადაც თვალებით ზვერავს ზღვის ნისლებს ხომ არ მოცურავს ხომალდი უცხოეთიდან, რომ „საწყალი“ საქართველო დაიხსნას „განსაცდელისგან“... მან ეს ლექსი ამ უცნაურ რამეს უძღვნა და „სანაპირო“ ასე ამღერა:

„სუმურუნ სადა ხარ? სუმურუნ,
დარდი მაწეება ავადა
დღეები ველარ დავაბი
მიდიან თავის თავადა.
ამ დილით დარდი გაეკიდე
ქუჩაში-გასაშრობადა,
სუმურუნ ვისაც ემგანე
ვინაც გაგზარდა, გშობა და
ვინაც თვალებში ჩაგიგო
ლაშე შავი და სანაბდე
ისეთი ნოხიც ვაჩუქო

სწვდებოდეს ხამადანამდე”.

ამ დილით ნისლი მეზურა
წვიმაც მოვიდა ტიალი
„იქნება წალმა ვიფიჭო —
ქვეყნის უკულმა ტრიალი“.

გაბესკირიამ უნდა იცოდეს ის ამბავი, რომ ეს უკანასკნელი სტრიქონი „დამთავრებულ ოპერისა“ და დღეს ჩვენთვის არ ისმის საკითხი ჩვენი ქვეყნის წალმა მოტრიალებისა. გაბესკირია ამაზე არ ჩერდება ის განაგრძობს:

„გული დარდებმა დალაღა
სული სევდებით შევრახე
უნდა გამოჩნდეს უთუოდ
როგორც ირემი შარახე

თორემ ვფიცავარ მივიდა
საქმე სისხლსა და დანამდე
ხალხიც ატირდა ამ ცოდვით
აქედან ხამადანამდე“.

ჩვენს ქვეყანაში ხალხი არ ტირის და არც საქმე დანამდე მიდის. ეს არის განგებ თვალების ახვევა და ქვის კაჭუნობის ზამაში.

ასე, რომ გაბესკირია თავის წიგნში წარმოდგენილ მასალით იმყოფება ქართულ სიმბოლიზმის პირველყოფილ, პრიმიტიულ გზაჯვარედინზე. ის დეკადენტურ პოეზიის მიმდევრად გვევლინება. თანამედროვე ახალ მკითხველს სრულიად არ ესაჭიროება ასეთი ლექსები.

კ. მელაძე.

სარედაქციო კოლეგია:

ბ. გუაჩიძე, მ. ლუარსაბიძე, ა. მაზაშვილი,
ს. ეული და შ. რადიანი.

საქართველოს პროლეტარულ მწერალთა
ასოციაცია ბეჭდვითი დღის აღსანიშნა-
ვად უშვებს გაზეთ

„ხ უ თ მ ა ი ს ს“

„პროლეტარული მწერლობის“ ხელისმომწერლები
გაზეთ „ხუთ მაისს“ მიიღებენ უფასოდ,
როგორც ჟურნალის დამატებას